

UIN

Alui Ioan G. G. G.
Alui Ioan G. G. G.

ACADEMIA ROMÂNĂ

ISTORIA NATURALĂ MEDICALĂ

A

POPORULUI ROMÂN

DE

Dr. N. LEON,

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN IAȘI.

EXTRAS DIN

ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE

Seria II.—Tom. XXV.

MEMORIILE SECȚIUNII ȘTIINȚIFICE.

BUCURESCI

INST. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL“ S-sor I. ST. RASIDESCU

16, STRADA DÔMNEI, 16.

1903.

7683

Analele Societății Academice Române. — Seria I:

L. B.

Tom. I—XI.—Sesiunile anilor 1867—1878: ședințe, memorii și notițe.

Analele Academiei Române. — Seria II:

Tom. I. — Sesiunea extraordinară din anul 1879.	3,50
II Sect. I.—Desbaterile Academiei în 1879—80	3.—
II. Sect. II.—Discursuri, memorii și notițe	(Sfârșit.)
III Sect. I.—Desbaterile Academiei în 1880—81.	5.—
III Sect. II.—Memorii și notițe	(Sfârșit.)
IV Sect. I.—Desbaterile Academiei în 1881—82.	5.—
IV Sect. II.—Memorii și notițe	(Sfârșit.)
V Sect. I.—Desbaterile Academiei în 1882—83	3.—
V Sect. II.—Memorii și notițe	(Sfârșit.)
VI Sect. I.—Desbaterile Academiei în 1883—84.	2.—
VI Sect. II.—Memorii și notițe	(Sfârșit.)
VII Sect. I.—Desbaterile Academiei în 1884—85	3.—
VII Sect. II.—Memorii și notițe	(Sfârșit.)
VIII Sect. I.—Desbaterile Academiei în 1885—86.	3.—
VIII Sect. II.—Memorii și notițe	(Sfârșit.)
IX.—Desbaterile Academiei în 1886—87	5.—
IX.—Memoriile Secțiunii Științifice	(Sfârșit.)
X.—Desbaterile Academiei în 1887—88	4.—
Indice alfabete al volumelor XI din Seria I și I—X din Seria II din <i>Analele Academiei Române</i> pentru 1878—1888.	2.—
Tom XI.—Desbaterile Academiei în 1888—89.	3.—
XI.—Memoriile Secțiunii Științifice	5.—
XII.—Desbaterile Academiei în 1889—90	3.—
XII.—Memoriile Secțiunii Științifice.	—,40
XIII.—Desbaterile Academiei în 1890—91.	4.—
XIV.—Desbaterile Academiei în 1891—92	2,50
XIV.—Memoriile Secțiunii Științifice.	3,50
XV.—Desbaterile Academiei în 1892—93.	4,50
XVI.—Desbaterile Academiei în 1893—94	4,50
XVI.—Memoriile Secțiunii Științifice	1.—
Materiale pentru climatologia României. I. Clima Sulinei, de Șt. C. Hepites.	—,30
— II. Gerul Bobotezei, de Șt. C. Hepites	—,10
Studii asupra mineralelor de manganese de la Brosceni, de E. Benquet	—,20
Rumanita saŭ Succinul din România, de Dr. C. Istrati	—,25
XVII.—Desbaterile Academiei în 1894—95.	7.—
XVIII.—Desbaterile Academiei în 1895—96	5.—
XVIII.—Memoriile Secțiunii Științifice	1,60
Materiale pentru climatologia României. III. Durata de strălucire a soarelui la București. IV. Clima Sinaiei. V. Plôia în România. De Șt. C. Hepites	—,30
— VI. Clima la Pâncesci-Dragomiresci (Roman). VII. Mersul diurn al elementelor climatologice la București. De Șt. C. Hepites	—,20
— VIII. Seceta din Dobrogea în 1896 st. n., de Șt. C. Hepites	—,10
Rafinarea petrolului crud și manufactura diferitelor produse comerciale din petrolul crud în Statele-Unite ale Americii. I. Rafinăria de petrolu crud din Whiting, Indiana. II. Rafinăria Tide Water Oil Co din Bayonne, New-Jersey. De Victor S. Gutzu	1.—
XIX.—Desbaterile Academiei în 1896—97.	4,50
XX.—Desbaterile Academiei în 1897—98.	4,50
Sistemul internațional de unități electrice, de D. Negreanu.	
Cutremurele de pământ în România în 1897 st. n., de Șt. C. Hepites.	
Rezistența electrică a electrolizilor și o metodă nouă de măsură a rezistențelor electrolitice mari, de D. Negreanu.	
Contribuțiunea la determinarea rezistenței electrolizilor, de D. Negreanu.	
XX.—Memoriile Secțiunii Științifice	1,20
Sediul bacililor leprei din punctul de vedere al invasiunii, al eliminărilor și al combaterii leprei, de Dr. V. Babeș.	—,40
Materiale pentru climatologia României. IX. Plôia la București în ultimii 32 de ani. X. Vântul la București și cauza crivețului. De Șt. C. Hepites	—,40

Com Fundație

592

ISTORIA NATURALĂ MEDICALĂ

A

POPORULUI ROMÂN

DE

Dr. N. LEON,

Profesor la Universitatea din Iași

Sedința de la 22 Noemvrie 1902.

P R E F A Ț Ă

Pe când în alte țeri au apărut nenumărate lucrări asupra prejudețiilor medicale și asupra întrebuințării corpurilor din natură ca lécuri de către populațiunea rurală, la noi nu s'a făcut nimic în această direcțiune.

Scim că aceste prejudeții sunt în general dăunătoare sănătății, că sunt un obstacol pentru dezvoltarea poporului, dar nu e mai puțin adevărat că sunt o comoră de mare valoare pentru *etnografia poporului român*, și acesta a fost motivul care ne-a determinat a le adună și a le da publicității.

Visitând toate județele din țară, ca inspector al învățămîntului privat, am avut ocaziune să pot afla, din chiar gura poporului său prin intermediul altor persoane, cea mai mare parte din credințele cari alcătuiesc această lucrare.

Nu am menționat locurile în mare parte vegetale, citate de unii autori, când nu am avut ocaziunea să mă conving dacă în adevăr poporul face us de ele. Ast-fel: *scorușul* (*Sorbus aucuparia* L.), *stânjinelul* (*Iris*), *voronic*, (*Marrubium creticum* Buny), *ventrilica* (*Veronica officinalis*), etc., deși sunt enumerate de Czihak și Szabo ca plante medicinale populare, fiind-că nu le-am întâlnit ca atare în popor, nu le-am menționat.

Plantele din cari nu am avut exemplare ca să le pot determină, le-am reunit în *notă*, la sfirșitul capitolului I, indicând numai întrebuițarea lor fără a le da numirea științifică.

În ce privesce numirile populare, numai pe lângă cele noue, cari nu sunt menționate în autori, am pus în parentes numele localităților unde am găsit planta și întrebuițarea ei respectivă. Ast-fel se poate vedea la *cândiluța* (căldărușa), *scinteuța de friguri* (șintaura), *pătlăgica de dalac* (zirna), etc. etc.

Pentru majoritatea numirilor de plante sau animale, cunoscute deja de autori, am lăsat ca localitatea să rezulte din text, unde pe lângă fie-care întrebuițare mai rară, prejudețiu etc., am adaos numele județului: de exemplu *limba vecineii* (Mehedinți), *brâncea* (Slănic-Prahova), etc.

Pentru detalii de habitat și stație la plante, dacă cresc în păduri umede, umbróse, stâncóse, în șanțuri sau pe stânci, etc., ne-am servit de *Prodromul Florei Române* al doctorului D. Brândză; la animale de observațiunile noastre proprii.

Lucrarea este împărțită în patru părți, urmând în fie-care din ele ordinea alfabetică în așezarea materiei pentru a înlesni căutarea lor.

Partea întâia cuprinde substanțele vegetale, a doua substanțele animale, a treia substanțele anorganice, a patra numirile vulgare ale maladiilor.

Explicarea abreviațiunilor.

Înv. Invățător.

J. Județul.

V. Veși.

V. a. c. Veși acest cuvint

CAPITOLUL I.

Considerațiuni generale.

Poporul nu consideră bólele ca o turburare a manifestațiunilor vitale, produse din exercitarea neregulată a uneia saũ a mai multor funcțiuni, ci ca o manifestațiune cu totul a parte a unor spirite r ut iciose, necurate, cari pun st ap nirea pe organism.

Ușurința cu care se îmbolnăvesce cine-vă și greutatea cu care se vindec  o exprimă poporul prin urm torele dic torii:

- B la intră cu carul și ese pe urechea acului.
- B la intră ca prin r ta carului, și ese ca prin urechea acului.
- B la vine cu carul și ese cu acul.
- B la vine cu alacul și se duce cu carul mocănesc.
- B la intră cu carul și ese cu anul.
- B la vine cu fuga și se duce cu boii.

Când cine-v  bolesce prea mult și nu se mai vindec , poporul dic :

- B l  lungă, m rte sigură.

Când este vorba de un om care a fost greũ bolnav și în urmă s'a însănătoșit, dic :

- A dat Dumneđeu b le, dar a lăsat și lécuri.

Când vrea să spue că b la este vremelnică, dic :

- De c te-ori se boln vesce omul nu m re.

saũ :

- De ar muri omul de c te-ori se boln vesce, n'ar mai fi  meni pe p m nt.

Medicina populară este un complex de prejudecăți, amulete, talismane, desc ntece, credințe religiose și corpuri medicamentose.

Prejudecăți.

Instinctul de conservațiune a îndemnat de la început pe omul bolnav să întrebuințeze t te corpurile din natură; dacă  nt mplarea face  ca el să se vindece în timpul acelei încercări cu un corp  re-care, credea că corpul întrebuințat l-a vindecat și de aici înainte

corpul eră considerat ca medicament al acelei bóle. Acéstă credință, fără a mai fi examinată și controlată, se respândeă ca gândul, prindeă pe fie care și rădăcini mai adânci și se perpetuă din tată în fiu, ca un fluviu care, odată ce și-a săpat albia, va curge secole.

Sunt atâtea secole de când Pliniu menționă carnea de bróscă țes-tósă ca medicament și poporul român o întrebuințeză și astăzi pentru vătămătură și tuse măgărescă.

Prejudecățile relative la medicină și igienă se rapórtă la diferite ramuri ale artei medicale ca : nascerea, creșterea și igiena copiilor ; sarcina, și vindecarea bólelor în general.

Vom enumera câte-vă din cele mai principale prejudecăți :

a) Relative la nascerea, creșterea și igiena copiilor :

— Când se scaldă copilul după nascere, obiceiul este de a se pune în scaldătore zahar, grâu sau orz, vin și semință sau flóre de bujor. Dacă copilul e de parte bărbătescă, atunci nașa îi menesce să-i fie vieța dulce ca zaharul și mănósă ca grăul, să ajungă a fi mândru ca un bujor, și precum vinul se întăresce cu cât se învechese, asemenea finul să tot crească în putere, cu cât a înaintat în vieța.

Dacă însă copilul e de parte femeescă, nașa îi pune în scaldătore zahar, o pană de păun sau de porumb, și foi de trandafir, menindu-i să aibă traiu dulce și îmbelșugat, și să ajungă ușoră la mers ca pana, și frumoasă la chip ca flórea trandafirului.

— Când copiii nu trăese, părinții vind copilul ce le-a mai rēmas, schimbându-i numele. Vinđarea se face ast-fel : o vecină vine la ferestră pe din afară și le cere copilul, părinții intră în tocmelă, primesc un ban prin ferestră, dacă începe, iar din acel moment orí cum își ar fi fost numele copilului, el se va chemă Lupu. Mai pe urmă, copilul e luat de părinți înapoi, dar numele Lupu îi rămâne pe tótă vieța.

— Când îți mor copiii, pe cel nou născut aruncă-l în drum și cine l-a găsi să-l boteze.

— Când îți mor copiii, pe cel ce îți-a mai rēmas vinde-l pe ferestră unuia norocos la copii, sau stringe petece de la nouă case neprimenite și fa rochița copilului ca să trăescă.

— Când ieși foc de la casa cu copii, dă-i înapoi un cărbune peste prag ca să nu-i ieși somnul copiilor.

— Când cine-vă pune în lēgănu unu copil un copil străin, copilul străin fură somnul celui dintăiu ; ca să-i revie somnul, i se pune sub perină, la gât sau în fașă, stupitul cucului (V. a. c.).

— Când te duci la o casă cu copil în lēgănu, îi dai semn din câte-vă fire din briu, din blană sau o codița ce-vă, în sfirșit din ceea ce ai, dicēnd : «să dormă bine ca mine, să crească mare ca mine și gras ca mine», — iar de ești slab dici : «să fie gras, nu ca mine.

— Să nu pășesi copilul, că nu mai creșce.

— Când înțarcî copilul, ferbe un ou și-l pune după ușă și trimete copilul să-l găsească.

— Când înțarcî copilul, să cocî un ou Sâmbăta dimineța. Să-l pui în gunoiu după ușă, să iei copilul, să-l pui aproape de gunoiu, așa ca el să vadă oul spre a-l lua, și să ȳiei: «Cum a uitat găina oul, așa să uite (cutare) ȳița.» Oul în urmă se curăță de cōjă și se dă copilului să-l mănânce.

— Când se înțarcă copilul, se pune un ou copt tare la ușă, iar copilul este trimis să aducă oul la mama, care-l dă copilului să-l mănânce spre a uita de ȳița. Din acel moment mama îmbracă cămașa cu gura la spate, pentru ca copilul să nu mai pōtă găsi și scōte ȳița afară.

— De Bobotēză dimineța li se tōrnă copiilor din cap apă rece iordănându-ȳi, ca să fie sănătoși tot anul.

— Lehuza trebuie să deă mōșei un căuș sau strachină plină cu faină și sare de-asupra. Dacă este fată noul născut, se pune peste tōte un fuior de cânepă, ca să aibă pēr mare. Căușul sau strachina plină, pentru ca copila să ȳie de grabă capul în sus.

— Când botezi copiii, să le dai fașă lungă.

— În joia Pascalui se iea un bulgăre de tāmăe nefărâmat, se aprinde pe rind cāt se cetesc cele 12 evanghelii și restul e bun de aprins în casa, pe când tună orî trăsnesce, și de afumat copiii speriați.

b) Relative la sarcină:

— Femeii îngreunate să nu-ȳi vorbesci de mănăcăruri bune, că perde.

— Femeia însărcinată, de fură ce-vă și pune în sin, face copilul cu semn întocmai ca lucrul furat.

— Femeia însărcinată, dacă mănâncă carne de vită mușcată de lup sau găină bușită de uliū, face copilul bolnav de colți de lup (V. a. c.).

— Fructe îngemēnate, de mănânci, faci copii gemeni.

— Femeia îngreunată trebuie să guste din tot ce vede, să-și aducă aminte cā-ȳi îngreunată la vederea tuturilor lucrurilor urite, și să nu ȳie mănile în cruciș pe pântece.

— Lehuza dă mōșei sale o bucată de pânză, cāt ar face douē măneci la cămașă. De acest petec se șterge, după ce se spală în urma operațiunii. Dacă nu i-a dat, atunci vine mōșa pe urmă, se spală și se șterge de cămașa lehuzei, ca să deă necurătenia tot pe dînsă, să nu rămăie necurată și pe cea-laltă lume.

— Femeia lehuză trei ȳile după ce începe a eși afară, trebuie să ieă cociorva în mână, pentru deochi, ceas rēu și alte rele, să nu se lipescă de ea.

— Când mamele n'au destulă ȳița, mōie un colac în nouē isvōre, pe care apoi îl mănâncă.

— Când găsești ac cu urechi, ȳi face nevasta o fată; fără urechi, băēt.

c) Relative la vindecarea bólelor în genere:

— Pentru junghiū se ia un fuior de cânepă, și cel bolnav împreună cu descântătorea fac din el o ața. În timpul cât se face ața, baba povestese istoria cânepii (cum o sēmănă, o culege, o topesce, o meliță, o trage în ragilă și o tórce), îngrozind junghiul că are să-l lege cu ea, apoi cu ața strînsă păpușă se descântă într'o cofă cu apă neincepută. Când descântecul e gata, bolnavul e stropit de trei ori cu ața muiată în apă, în locul unde are junghiul; în urmă se spală bine cu apă descântată, iar ața o lēgă la junghiū și o pōrtă trei zile. Ața în urmă se lēgă de un gard iar apa se asvirlă pe o apă curgătoare. Acēstă operațiune se chēmă *legatul junghiului*.

— Bolnavul de epilepsie se vindecă, dacā se duce la un rug, despică tulpina de jos în sus atāt de tare, cât să pōtă încapē prin ea, și il trec de nouē ori. De fie-care datā bolnavul îngrōpă câte un covrig, o luminare și un pitac, și apoi bea apa cu vērmuși, cari se găsec în gogōșa de rug.

Dacā rugul cresce frumos, bolnavul se vindecă; dacā într'o lună sau douē rugul se usucă, bolnavul nu are lēc.

— Cui nu are poftă de māncare, i se dă să beā din *urma ursului* (pașiī cari-i lasă când trece) și se dice: «Cum nu se scārbesece ursului că mānāncă de tōte, așā să nu se scārbescă cutāruia.

— Cine are gușă, Sāmbătā sēra, când tōcā popa de vecernie, să ieā un bēț de alun, să se batā peste gurā cu el de trei ori, dacā vrea să-i trecă, și să dicā:

Popa tōcā,
Gușā sēcā.»

— Când voesci să scapi de gutunar, sārutā pe cine-vā în spate, fāră să scie, și scapi.

— Când ai negei, cautā grāunțe de popușoiū ce cad din saci, când îi duce la mōră ca să macine, ia trei grāunțe de acelea, mestică-le în gurā diminēțā și unge-te cu ele sfārmate pe negei și mai nu scii când scapi de ei.

— Cine are gușā, când vede primāvāra pentru întâia ōrā curcubeū, să ieā un ac ori un os și să se batā cu el peste gușā dicēnd:

«Curcubeū, de unde beī?
Bea din gușā mea.»

— În ziua de Arminden (Sf. Irimia, 1 Maiū) să beī vin roșu, că se innoesce sāngele; tot așā să faci în tōtā luna lui Maiū, că se innoesce și maiul.

— În timpul cholerei să porți la cheotōrea cāmășii struț (buket) de pelin și ori de câte ori ei bē, să-l moī întâiū în bēturā, că nu te mai prinde cholera.

— Când se gătesce pānza, copiii cari au rast (V. a. e.) se pun cu pāntecelē pe sulul de dinapōi și, tāind firele dic:

«Taiū natra, să se tae rastul lui X.»

— Pentru sperietură, întimpinătură, césul cel rău, bôlă de dat și de făcut, se iea în trei zile de sec, la sfîrșitul luminii, câte nouă virfuri din noue crenguțe, până a nu răsări sórele, și sêra după sfințit să ferbî în noue ulcele de apă neîncepută și adusă mut de la isvor sau fântână (adecă cel ce aduce apa să nu vorbescă până a doua zi) și a doua zi de diminetă se tórna de trei ori din virful capului celui bolnav, și apoi se varsă în loc curat.

— Când intri într'o capiște și ai bolfe, să te lovesci la ele de trei ori cu un ciolan de mort și-ți trece.

— Să nu te uiți nóptea în oglindă, că-ți per vederile.

— De vrei să fii sănătos peste an, să te scalzi în vinerea sêcă, în zori de ziua, la o fântână sau la o apă curgătoare și să-ți tórne trei cupe de apă în cap.

— Când ai dureri de picioré și de mâni, să te speli cu apă adunată în zilele de Luni, Mercuri și Vineri, din locul unde se întălnesc doué sau trei párae.

— Când te scutură de friguri, dacă vrei să te lase indată, să-ți tórne o cupă cu apă pe cap o femeie care a fost furată de bărbatul sêu; dar să se păzescă să n'o vedî, căci se duc frigurile pe dinsa, sau când te scoli, să te arunci de-odată cu totul în apă, și din acel ceas te părăsesc frigurile.

— Tot de friguri să bei apă de Martie de trei ori pe zi câte o cêșcă.

— Când ești incuiat (constipat) să bei apă descântată în care s'a descuiat de noué ori o lacată.

— Când ai bube, te speli în zile de sec (ca să sece) cu rouă, până nu rêsare sórele, și zici: «Cum trece roua de sóre și spuma de mare, așa să trecă réul meu de pe mine.»

— Oftică din scârbă de ai, bea în fie-care diminetă câte un pâharuț de rouă din spre Ispas de pe busuioc.

— Când ai tuse măgărăscă, pupă un măgar sub códă că de grabă te tãmăduesci.

— De albetă de vrei să te vindecî, pune pe cine-vă care-î mizin să te stupească în ochi în câte-vă zile de sec pe nemâncate înainte de rêsăritul sórelui, că curând îți va trece.

— Să nu te scalzi până nu mănânci caș dulce și pui de mierlă.

— De oftică te vindecî, dacă mănânci și bei pâne cu vin ținute 6 săptămâni în cosciugul unui mort.

Amulete.

Se numesc amulete ori-ce lucruri cari se pórta la gât sau în alte părți ale corpului ca preservativ de bóle, farmece, deochi și alte accidente. Poporul la noi le numesce *baere*. Baera cea mai comună este cu argint viu: se pune argint viu în o alună găurită și după ce se

dice: «Cum fuge argintul viu, așa să fugă bóla și alte rele de mine», se pòrtă la gât atárnate cu un șiret.

— Pentru friguri se pòrtă următorul baer (Giurgiu): se ia trei petice din gunóie, din trei locuri, așchii din patru colțuri de lopată și trei fire de tãmâie, trei paie de mătura, cenușă de la vatră și trei paingeni, se pun tóte într'o cãrpă și se pòrtă la briu.

— Contra orbalțului se còse o castală într'o petică și se pòrtă atárnată cu așa de gât.

— De sperietură se ia dinițel, testicul de armăsar, trei bóbe de grâu cari se găsesc în tãrițe și trei bóbe de tãmâie nãgră, se lãgă într'o cãrpă și se pòrtă la gât, sau tãmâie nãgră, testicul de armăsar, silitră, érbă mare și argint viu într'o alună.

— O bucățică din fringhia cu care s'a spânzurat cine-vă este amulet preservativ contra tuturilor bólelor.

— Tot contra tuturilor bólelor se pòrtă ca amulet o bucățică de mama pãdurii (V. a. c).

— De deochi se pòrtă un cãțel de usturoiu.

— Os de vită crãpată să-l porți cu tine, să-ți crape toți dușmanii.

— *Osul nepãreche de pisică nãgră* îl pòrtă hoții legat de degetul cel mic de la mâna stângă, cu credința că pot fură fără a fi vëduți. Ei prind la miezul noptii, înainte de cântatul cocoșilor, o pisică nãgră, fac un foc la rãspântia unui drum mare, omòră pisica sucindu-i gâtul fără a curge sânge și o ferb într'o ólă nãgră. După ce a fert bine, de s'aú desfăcut tóte osciórele, se duce cu ele într'un cimitir, le șterge și le alege os cu os la lumina unei candelé. Tóte ósele pãreche le aruncă și își opresce un singur os, care crede că e *nepãreche*; acesta este osul fermecat.

— *Prigorul*. «Îndată ce babele capetă prigorul viu, ard numai decât vatra și țestul sub care coc málaiul, aruncă paserea vie înăuntru și, pe când paserea se sbate și sfãrie sub țest, baba învirtesce un fus de-asupra țestului, boscorodind din gură următorul descântec:

«Cum se svircolesce de viu
Ast prigor în foc,
Așa să svircoléscă,
Să nu'și găséscă loc
Toți și tóte
Pentru care-oiú da
Și voi descântă
Din ea.
Cum se chinue

Cât a trăit
Pân'a murit
Fără apă
Fără hodină,
Așa să se canonéscă
Toți și tóte
Cuí oiú soroci,
Cuí oiú vrăji
Eú baba . . . cutare (iși spune
[numele]).

«Când crede baba că-i fript prigorul, ridică țestul și în loc de prigor dá cu mâna de un ciuculete de serum și în nas îi dá un miros de pene pãrlite.

În timpul când se frēcă bolnavul cu unt-de-lemn, se rostesc acest descântec.

Descântec de dălac.

Tu bubă, soră cu ciuma,
De bôlă inveninată,
De dracul lăsată,
Să te topesci,
Să te isprăvesci,
Să fugi în pădurile părăsite,
În văile nelocuite.
Nu înjunghiă,
Nu încuțită
Și pe (cutare) il lasă
Curat, luminat
Ca argintul strecurat
Și buba gheenei
Cu mâncărime
Cu usturime

Din vînt turbat,
Pe pustii lăsat,
Iar tu, dălace,
Iea-ți l, drace,
Cu piétră,
Cu puciosă,
Cu praf de pușcă
Te-oiu invenină,
Cu usturoiū
Te-oiu ustură
Din trupu (cutăruia)
Te-oiu depărtă,
Iar cutare curat să rămăie
Și mila Domnului să fic.

Se face o alifie din usturoiū, puciosă și praf de pușcă, se descântă alifia și se unge bolnavul la dălac.

Descântec de deochiū.

Fugî deochi
Dintre ochi,
Du-te de la cutare, că te suflu și te scuipe:
Cu scuipeat spurcat te-oiu suflă
Și te-oiu scuipe.
Trece vîntul peste casă,
Deochi de la (cutare) să ăsă.

De-o fi deochiat de femee :
Crepe-i țîțele, cure-i laptele, mără i
[pruncu,
Iar (cutare) să rămăie curat, luminat
Ca sôrele luminat,
De deochi ușurat.

Acest descântec se descântă în sec fără apă și cuțit, suflând în fața bolnavului.

Credințe religiose.

Poporul are mare credință în obiceiurile religiose. Îndată ce cum-vă se îmbolnăvesce greu, chemă preotul să-i cetască molifte. La ne-bunî, în special, li se cetesc moliftele Sfintului Vasile, cari nu sunt alt ce-vă decât un șir de amenințări la adresa dracului care se crede

a fi în trupul omului, prin carî i se spune că de nu va eși curând, are să fie bătut cu toate grozăviile înșirate în moliftă. Reproducem una din moliftele Sfintului Vasile:

«Domnului să ne rugăm!»

«Conjură-te pe tine, începătorul răutății și al defăimării, capul răscolii și însuși lucrătorul vicleniei. Te blestem pe tine, cel aruncat din lumina cea de sus, și surpat pentru mândrie în întunericul adâncului. Te blestem pe tine și pe totă puterea cea cădută, următore voinții tale. Conjură-te pe tine, duh necurat, cu Dumneșeu Savaot și cu totă oștea ingerilor lui Dumneșeu, cu Adonai, cu Eloï, Dumneșeu a-tot-puternicul, eși și te depărtază de la serviciul lui Dumneșeu (cutare). Te blestem cu Dumneșeu, care a făcut toate cu cuvîntul, și cu Domnul nostru Isus Christos, Fiul cel unic născut, carele mai înainte de veci negrăit și fără pătimire s'a născut din Tatăl; cu cel ce a creat făptura vedută și nevedută, și a plăsmuit pe om după chipul său; și prin lege firesce mai înainte l-a învățat aceste, și cu îngrădire de ingeri l-a păzit; cu cel ce a înecat păcatul cu apă de sus, și a deschis adâncurile de sub cer și a pierdut pe uriașii cei necucernici, și turnul spurcăciunilor l-a surpat, și pămîntul Sodomei și al Gomorei cu foc și cu pucioasă l-a ars, despre a căruia mărturie fumază fum nestins; cu cel ce a despica marea cu toiagul și a trecut poporul cu picioare neudate, iar pe tiranul Faraon și oștea cea de Dumneșeu luptătoare, lagărul păgânătății l-a afundat sub valuri în veci. Te conjur că cel mai pe urmă negrăit s'a intrupat din Feciōra curată, și i-a păzit întregi pecețile curăției, carele a binevoit a spălă prin botez vechea noastră întinăciune, cu care prin neascultare noi ne întinasem. Te blestem pe tine cu cel ce s'a botezat în Iordan și ne-a dat nouă în apă, după har, chipul nesticăciunii, de care ingerii și toate puterile s'a mirat, vedînd umilit pe Dumneșeu cel intrupat, când Tatăl cel fără început a descoperit nascerea cea fără început a Fiului, și pogorîrea Dulului Sfint a mărturisit unimea Treimii. Te conjur cu cela ce a certat vîntul și a alinat furtuna mării; carele a alungat cetele demonilor și a format din tină, spre vederea orbilor, lumini de ochi lipsite din nascere, și a reinnoit plăsmuirea cea veche a nēmului nostru, și celor muți le-a îndreptat vorbirea; cel ce a curățit ranele leproșilor și pe morți i-a înviat din morminturi; cel ce s'a asemănat omenilor până la immormintare, și iadul a prădat cu învierea și a făcut pe totă omenirea a fi nevintată de mörte. Te blestem pe tine cu Dumneșeu a-tot-țiitorul, carele a inspirat pe omeni cu grai de Dumneșeu insuflat, și cu Apostolii a conlucrat, și totă lumea a umplut-o de bună credință. Teme-te, plécă, fugi, îndepărtază-te, diavole necurate și spurcate, cel din cele de desupt, din adânc înșelătorule, fără figură, vedut pentru nerușinare, nevedut pentru fățarie, ori unde ești sau mergi, de ești însuși Beelzevul, sau înspăimântătorul, de te arăți ca șerpele sau ca hiara, sau ca abu-

rul, său ca fumul, ori ca bărbat, ori ca femeie, ori ca târitor, ori ca sburător ori grăitor năptea, ori surd, ori mut; ori de sparii fără veste, ori sfășii, ori uneltesci rele, său în somn greū, său în bōlă, său în neputință, său pornesci spre ris, său aduci lacrămă de desmerdări, ori ești desfrinat, ori puturos, ori pofticios, ori destrămat, ori fermecător, ori inferbintător dragostelor, ori ghicitor în stele, ori ședător în case, ori nerușinos, ori sfadnic, ori neastimpărat; său te schimbă cu luna, ori te întoreai după un timp; său ești cel de dimineta, său cel de amiađa-đi, său de la mieđu noptii, fără nici un timp, său în revărsatul zorilor; ori te-ai întâlnit din întâmplare, ori ești trimis de cine-vă, ori te-ai apropiat fără veste; său din mare, său din riū aū ești de sub pământ, său din tină, său din surpătură, său din grōpă, său, din baltă, său din trestii, său din noroie, său de pe uscat, său din spurcăciuni, său din luncă, său din pădure, său din copaci, său din pasere; său din tunet, său din acoperământul băei, său din scăldătorea de ape, său din monument idolese, ori de unde scim, ori de unde nu mai scim, ori cunoscut ori necunoscut și din loc necercat; piei și te depărtéză. Rușinéză-te de chipul cel plăsmuit și format de mâna lui Dumneđu. Teme-te de asemănarea întrupatului Dumneđu, și să nu te ascunđi în servul lui Dumneđu (cutare); că toiag de fer, cuptor de foc și tartarul și scrișnirea dinților te așteptă ca răsplată pentru neascultare. Teme-te, amuțesce, fugi, să nu te întorci, nici să te ascunđi cu cea-laltă viclenie de duhuri necurate, ci plecă în pământ fără apă, deșert, necultivat, în care om nu locuesce, ci-l cercețéză singur Dumneđu, carele légă pe toți cei ce te pismuesc și sfătuesc rele asupra chipului său; carele cu lanțuri legat te-a aruncat în întunericul tartarului, în năptea și điaua cea lungă pe tine, diavole, încercătorul și aflătorul tuturor reutăților. Că mare este frica de Dumneđu și mare este mărirea Tatălui și a Fiului și a Sfintului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.»

Maī sunt rugăciuni cari se cetese și pentru alte bōle, ast-fel este rugăciunea către prea S-ta și de vieță începătorea Treime, care se cāntă la timp de bōle molipsitōre, ca cholera și ciuma; rugăciunea la bolnavul ce nu pōte dormi; la fomeia lehză; când femeia perde, etc.

În legătură cu rugăciunile bisericesci este scrisul, răspândit în popor de către călugării și călugărițile cari veniau din Ierusalim cu lucruri sfinte.

Așa de exemplu, pentru friguri, se scrie pe o bucățică de hârtie:

«Dumneđu a lui Dumneđu, Dumneđeescă minune, Pecetia darului Sf. Duh, amin, cutare», său

«Tōtă speranța mea o pun spre tine, Maica lui Dumneđu.»

Hârtiuța o pōrtă bolnavul 9 đile la gât și apoi o dă pe foc.

Contra reului copiilor se scrie pe o hârtie care, păturită și făcută mică,

se cöse într'un săculeț ce se pörta la gät. Unele mame o pun în pernița ce se pune copilului, când se culcă, supt cap, iar altele în albie. Iată ce se scrie în acea hârtie (scris publicat de M. Lupescu): în Șeđetörea, vol. V, «În numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh, amin.

«Eü, sfintul Arhanghel Michail, pogorându-më Elionul, întimpinat-am pe *Avizuha*, aripa Satanei, și erä förte gröznică; përul capului ei până în călcăie, mănile ei îi erät de fer. unghiile la mări și la piciöre ca săgețile, ochii îi erät ca stelele. Și o întrebă Arhanghelul Michail: De unde vii tu, «duh necurat, și încotro mergi și cum îți este numele tëu?»

Iar ea a đis: «Eü sunt *Vașca Avezuha*, aripa Satanei și më duc în Bitlee-mul Iudeei, că am auđit că vrea să se nască prunc pe Isus Cristos, din Maica «Feciörä Maria, și merg să o smintesc pre ea.» Atunci a luat Arhanghelul Michail de përul capului ei și o legä cu lanț de fer și i-a pus paloșul în cöstele ei, iar ea a đis: «Întäiu më fac *Faurin* și bröscă și măță și ciörä și «paianjän și porumb și săgëtä gröznică și așa intru prin casele ömenilor, de «le îmbolnăvesc pruncii și dobitocele le omor în pripă, și am 19 nume și unde «sunt numele mele scrise nu më pot apropiä de acea casä 19 mile de loc. «Întäiu nume e *Avestița*, aripa Satanei, 2) *Navodoria*, 3) *Solomonía*, 4) *Silina*, 5) *Licalja*, 6) *Garmila*, 7) *Miha*, 8) *Lipiha*, 9) *Cripa*, 10) *Slaua*, 11) *Nazaga*, 12) *Nataula*, 13) *Nucarda*, 14) *Hubiba*, 15) *Huba*, 16) *Ghiona*, 17) *Salia*, 18) *Dihana*, 19) *Sanca*. Și unde sunt aceste nume ale mele scrise, nu më pot apropiä de acel prunc 19 mile de loc.»

«Atuncia i-a đis Arhanghelul Michail: «Eü îți spun ție și te leg cu numele Domnului nostru Iisus Christos Dumneđeu, să n'ai putere a te apropiä de robul lui Dumneđeu X, nici de părinții lui I. G., nici de glotașii lui, nici de dobitocele lor. Și a đis Dumneđeu să te duci în munții pustii, unde nu locuesce nimeni, nici cocoși nu cântă, în petre seci acolo să-ți fie locuința în veci. Și iarä te jur cu numele Domnului nostru Iisus Christos și preacurata lui Maică, pururea Feciörä Maria și cu Ioan Botezătorul și cu cei 12 proroci și cu cei 3 erarhi: Vasilie-cel-Mare, Grigore Bogoslovul și Ioan Zlataut și cu Mateiu, Luca și Marcu și cu cei 10 evangheliști și «3.018 părinți de la Nigheea, cu sfintul marele mucenic Gheorghe și sfintul Dumitru și erarhul Neculai, Teodor, Stratilat, Haralambie, Sf. Ioan de «la Sucéva și cu toți sfinții în veci, amin. Și să te cerce pre tine degetul lui Dumneđeu, care a certat pe vrăjitorul lui Faraon. Iară robul lui Dumneđeu X cu I. G. să trăescă cu sănătate și cu pace nevintuiti de tine, și «tu, Sancă, să te duci în tartar, în iad, unde se muncesce Iuda cu slugile lui, amin.»

Acëstä hârtie trebuie să se scrie numai de ömeni bătrâni ce n'au copii, căci dacă ar scrie unul cu copii său un holteiü, Sanca se pöte lipi de casnicii celui ce o scrie. Sub scrișöre se face chipul crucii cu literele cirilice IC. XC., chipul arhanghelului Michail și chipul Sancăi. Arhanghelul e cu sabia în mână și ține pe Sanca legată în lanț.

Categoria acésta de prejudecăți, amulete, talismane, descântece și obiceiuri religioase, constituie o terapie stupidă, fiind-că bolnavul pătruns de încrederea orbă în practica lor, negligeză în acest timp un tratament medical serios, iar bóla face progrese, îl minéză, și dacă este contagiósă, molipsește și pe alții.

Maí există o categorie de prejudecăți cu mult maí primejdióse cari nu numai că nu vindecă, dar produc și alte turburări morbide în organism. Ast-fel este obiceiul de a suflă în gât bolnavilor de amigdalită escremente albe de câne, uscate și pisate; cu acest sistem o grămadă de ouă de vermí cari tráesc ca parasiți în aparatul digestiv la câne se întroduc în corpul omului; e de ajuns un singur ou de tenia echinococcus ca să ne îmbolnăvim de cisturi hidatice cât oul său cât portocala de mari, bóla cu mult maí grea decât gâlcile.

Un alt prejudiciu dăunător este de a spurcă bubele cu materie din urechi, de pe dinți sau cu materii fecale de om; apoi maí este prejudiciul ce-l au în privința rănilor, pe cari le vindecă cu țerínă, în cât întroduc în sânge tot soiul de microbi, precum sunt acei ai tetanosului.

Prin călcarea gâlcilor, babele propagă bóla de la un copil la altul fiind-că bagă în gura copiilor degetele lor murdare, cine scie de cât timp și de la câți copii bolnavi, apasă orbesce peste ele, sgârie cu unghia ici și coela să le spargă, să facă să ésa afară materia din ele.

Ceea ce este maí trist e că nu numai poporul crede în prejudiciu, ci chiar o bună parte din pătura de la orașe. Dovadă sunt diversele anunțuri ce se publică prin gazete de fermecătoare și cărturarese.

Spre rușinea nóstră, clientela acestor sibile din capitala regatului se recrutează din tóte clasele societății.

Corpurí medicamentóse.

Despre corpurile medicinale poporul crede că au în ele ce-vă misterios, supranatural, un dar special de a speria bóla și a goní din corp. Fiind-că unele din ele sunt rele la gust, poporul dice:

«Nu s'a vėdut nici babă frumoasă, dar nici doctorii bune și copil cu minte.»

În ceea ce privesce virtuțile medicinale ale corpurilor, poporul le-a stabilit în mare parte după asemnările ce există între părțile constitutive ale lor și organele bolnave ale corpului omenesc, sau alt-fel de asemnări de felul acesta.

Feriga (*Polystichum Filix mas* Roth), fiind-că are rădăcini negre, filamentose, cari se asemănă cu părul, se întrebuințează în contra căderii părului.

Planta numită *Slăbănog* (*Impatiens noli tangere* L.), fiind-că prezintă din distanță în distanță pe tulpină și pe ramuri noduri, cari reamintesc încheeturile umflate ale bolnavilor de reumatism, poporul o crede cea mai bună în contra acestei bóle.

Unghia găii (*Astragalus glycyphyllos* L.), ale cărei păstari sunt sucite și au forma de unghie de gaie, se întrebuințează pentru bucele cunoscute în popor sub numele de *unghia găii*.

Fructele de *Clocotici* (*Rhinanthus*), fiind-că sunt umflate, se fac din ele scaldături și oblojelii pentru umflături, etc., etc.

Alte-ori poporul se referă la culórea plantelor :

Siminocol (*Gnaphalium arenarium* L.) și *Gălbinelele* (*Calendula*), fiind-că au florile galbene, le întrebuințează în contra bólei de gălbenare (*Icter*).

Sfecla (*Beta vulgaris* L.), fiind-că e roșie, se crede că borșul său zama de sfeclă ajută să facă sânge.

Sângele de nouă frați (rășină de *Calamus Draco* Willd) în contra trépédului cu sânge.

Florile de *Lăcrămióre* (*Convallaria majalis* L.), fiind-că sunt albe, se face din ele apă de înfrumusețat, cu credință că înalbesce obrazul.

Trandafirii roșii se întrebuințează și ei pentru apă de înfrumusețat, cu credință că fac obrajii rumeni.

Sângerul (*Cornus sanguinea* L.) și *Bujorul* (*Paeonia officinalis* L.) se dau la hemoragii.

Iarba grasă (*Sedum maximum*) se dă românului slăbit ca să se îngrașe.

Cârceii de viță (vrilele), în contra cârceilor la cholera, etc.

Principiul *similia similibus curantur* este adoptat și în recunoscerea lécurilor de origine animală: În contra bătăilor de inimă, de exemplu, se înghite o inimă caldă, îndată ce s'a scos din vre-un animal;

Bêșica de pesce pentru bêșica cea rea;

Laptele de măgar în contra tusei măgăresci;

Colții de lup (dinții) arși și pisați se beau, cu credință că vindecă bucele cu același nume;

«Când se despóie Românului urechea», se vindecă cu *urechelniță* (*Forficula*);

Culbecii de apă (*Limnea*), a căror cochilă sucită amintesc un copil înfășat; când un copil mic de fașă nu are somn, i se pune în légân sau în albiuța în care dórme un *mele înfășat*;

Pentru durerea de ochi, spintecă pe burtă de viu un pui de șórece, care

n'a făcut încă ochi și îl pune de-asupra luminii, cu credință că puterea aceea care trebuia să dea lumina zilei șorecelui ne mai lucrând asupra lui, fiind-că e mort, va lucra asupra luminii ochiului bolnav și îl va vindeca;

Gâsca, fiind-că umblă pe apă fără ca să se ude, românul nu poate să-și explice adevărata cauză pentru ce ea nu se udă, se crede că ea are darul ca apa să nu se prindă de ea și prin urmare nici boalele; de aici credința că e bine să te scalzi împreună cu găsele, sau să te speli cu apa în care s'au scaldat găsele, că ast-fel capeți și tu darul ca să nu se prindă nimic de tine. *Somnul sau stupitul cucului* (v. a. c.) se pune în perină, la gât sau în fașa copiilor cari nu au somn, cu credința că trebuie să adormă.

Ouăle de cucônă chiferiță (v. a. c.) le beau femeile sterpe cu apă sau în rachiu ca să facă copii, etc.

Dacă lécul întrebuițat nu are nici un efect, nu vindecă, atunci poporul în imaginațiunea lui găsește imediat cauza care a nimicit virtuțile sale medicinale, cause cari au tot atâtea legături cu lécul, precum a avut lécul cu bóla; așa că tótă strădania lui filosofică consistă în a da diferite răspunsuri pentru ce lécul nu a reușit: n'a fost de sigur făcut cu apă neîncepută, n'au fost colții de lup *nechiuil*, *nehuiduit*; au fost buruenile culese în ți de sec, orî Dumineca, orî după Rusaliî, sau că acel care a dat lécul nu s'a nimerit să-ți fie bun de bóla, trebuie încercat cu altul; în fine formula de desnădăjduire: *Trebuie cercat de tóte până se logesc* (lovește, nimeresc) *de unele*.

Diagnosticul. Din cauza lipsei totale de cunoștințe anatomice, *Diagnosticul* nu poate fi decât *confus*, *fals* și plin de prejudeții.

Mai fie-care bóla are câte-vă semne după care se poate recunoște; *«bólele obicnuite se recunosc vedând și întrebând»*: Când românul e galben și la față și la albușul ochiului, are *gâlbănare*; când il junghie prin cap, e bolnav de *cușit*; când se întinde mereu și este bescicat pe la gură, e bolnav de *césul cel rău*; când il dore inima are *isdat*; când e măhnit, slab, gălbencios și pare că nu e în tóte mințile, are *sburător*, etc. Mai greu e de cunoscut o bóla când nu prea are semne: atunci se cercă tóte buruenile și descântecele, până se nimeresc descântecul sau buruena bólei, așa că se recunoște bóla, după buruena sau descântecul cu care s'a vindecat bolnavul, «că sunt descântece și burueni pentru tóte bólele.»

Unele babe pretind a nimeri bóla cu ghiocul, oglinda, fusul, biciul, cușitul, brăul, sita, în stele, în cărți sau în bobî; altele (jud. Doljiu) cu céră sau cu cositor: topesc cositorul sau céră și le aruncă topite într'o strachină cu apă neîncepută luată de la fântâna din care bea bolnavul; cositorul (sau céră) se întăresce în apă luând diferite forme,

vrăjitoarea se uită la el și i se pare că i se arată partea corpului care e bolnavă.

Unele babe pun pe bolnav cu mâinile întinse pe masă sau pe scaune și îi cântă diferite cântece, iar dacă bolnavul mișcă mâinile sau picioarele după tactul cântecului, dică că e bolnav din *sfinite*; baba face o rugăciune în gând cu mâinile la pept și ochii închiși ridicați spre cer spunând bolnavului bóla și lécul care i se șoptesce la urechi de către sfinite.

Babele. Cu practica medicinei populare se ocupă babele, ele cunosc buruenile și animalele de léc, știu să descante, să facă de dragoste să facă și să desfacă de urit, să pue pahare, lipitori, să dea argint viu, să ghicescă în bobii, în cărți, să lege și să deslege ploile, să ieă sânge, etc.

Poporul mai crede că babele scot ochii sfinților ca să farmece cu ei, să orbescă vrăjmașii lor, sau să facă pe bărbați ca să nu vadă toate ale femeilor. Ele ajung în popor a fi atât de vestite, în cât numele lor răsună din gură în gură

Credința poporului atribue mare putere și știință babelor, de aici și dicătórea:

Unde baba face,
Nici dracul nu desface.

saú :

Unde baba face,
Dracul nu desface.

În basme se vorbește de puterea babelor: «*Baba Hârca*, o vrăjitoare așa de mare, că închegă apele și scoboră stelele», în «*Cei trei frați dornici*» de Ispirescu. *Baba Clónța*, muma smeului, în «*Poveste țărănescă*» de Ispirescu.

Recunoșterea buruenilor, întrebuițarea lor și a celor mai multe lécuri, este datorită tradițiunilor de familie, moștenite din bătrâni. Femeile tinere, cât timp au încă raporturi sexuale, nu pot fi doftoróie cu folos, ci numai după ce îmbătrânesc. Descantecele și darul de a lecuí nu-l spun niménuí, fiind-că este credința că își perd ele puterea de a lecuí; ele învață unele de la altele prin «*furarea șóptelor*».

Babele sunt convinse că darul de a lecuí îl au de la Maica Domnului, sau de la Iele în urma unei boli grele, în care timp sufletul lor este purtat de Iele prin văzduh și-l învață să lecuiescă; de asemenea cred că le vin în ajutor Sfinta Vineri, pe care o serbézá cu nelucrare și post.

Baniî pe carî bolnaviî îi dau babelor ca onorar, îi aruncă mai întâiū jos, cu credința că numai ast-fel vor avé léc. În loc de bani, li se mai dă: o găină, puî, o bucată de slănină sau un colac, de unde și vorba:

Lécul fie orî nu fie,
Colacul babeî se scie.

La urma urmelor se mulțumese și cu un bogdaproste, spus cu tótă inima.

Când babele încercă de tóte și bolnavul nu se mai vindecă, poporul ȓice:

«Babele nici nu-l scólă după bólă,
Nici nu-l lasă ca să móră».

Iar baba ȓice: «După cum e și norocul bolnavului, căci la om fără noroc tóte îi es cu pocinog», pe când din contră:

«Fă-mé, mamă, cu noroc și apoi svârle-mé în foc...
Și 'n de doctori iarmaroc.»

Credințele poporului despre virtuțile substanțelor medicamentóse, despre boli în genere și despre diagnosticul lor sunt extravagante, bizare și primejdióse; cu tóte acestea, *Ioszef Benkő* a avut dreptate când a scris în *Magyar Könyvház* că «Românul cunoșce prea bine plantele, întrecând pe alte națiūni întru folosirea lor spre binele seű», căci printre numeroșele plante cu întrebuiñări medicinale fantastice, sunt și multe ale căror virtuți sunt recunoscute de terapeutică.

Nu voiū menționă decăt câte-vă mai principale:

Modificator al inimii: degetarul sau țîța-óei;

Diuretic: spicul și mătasa de porumb, holera, pătrunjelul, decoctul de coți de cireșe, strugura ursului;

Antispasmodic: odolénul.

Purgativ: crușánul, trepădătórea.

Emanagog: ruta, șofranul.

Vomitiv: pochivnicul.

Emolient: inul.

Febrifug: fierea pămîntului, țintaura, pelinul, păpădia, cicórea.

Vulnerar: pojarnița, patlagina.

Sudorific: socul, bozul leușténul.

Vermifug: usturoiul, vetricea.

Când poporul cunoșce pe nume atâtea plante medicinale, scie unde să le găsescă, când să le recolteze și cum să le întrebuiñeze; când descântecel reapar astăȓi în Terapie sub o nouă formă, de suges-

tiune hipnotică, talismanele sub formă de metaloterapie, înghițirea testiculelor de cucuș sub formă de opoterapie (Brown-Séquad), etc. Aceste considerațiuni sunt suficiente pentru a atrage atențiunea omnilor de știință asupra medicinei noastre populare și în special asupra plantelor noastre medicinale. Suntem încredințați că există încă multe plante populare, cu cari dacă s'ar experimenta, ar ajunge și ele să ocupe un loc în terapeutica științifică.

*Citită cu mult drag și mare
atenție și mulțumesc pentru
persoara în drept*
Leon

CAPITOLUL II.

Plante.

A.

Afin, *Vaccinium Myrtillus*, L. — Ericaceae-Vaccinoideae. — Acest arbust crește prin locurile stâncose și umbröse din pădurile muntöse și subalpine, și prin pășunile petroöse din regiunea alpină. Fructele, numite vulgar *afine*, se usucă, se fierb și zéma se bea contra diareei și a tusei (j. Sucéva.) Tot contra diareei se mai bea decoct de frunze de *Afine pomușore*, *Cócáz de munte* sau *Merșor de munte* (*Vaccinium Vitis Idaea*, L) și *Afine de mlaștine* (*Vaccinium uliginosum*, L.).

Agimă, Hagimă (Moldova), **Hajme** (Transilvania), *Allium Ascalonicum*, L. — Liliaceae. — Pisată în oțet, se pune în creștetul capului la copiii bolnavi de *surdomaș* (Valea-bisericöscă și Piétra-albă, j. Mehedinți).

Aglică, Oglice, Teșor sau **Ferigă albă**, *Spiraea Filipendula*, L. — Rosaceae.

Crește în pășunile uscate, poenile de prin păduri, câmpuri și liveți. Decoctul de rădăcină se întrebuințază în Moldova ca emostatic contra vörsărilor de sânge, în contra astmei și a nădufului. Céiul de flöre contra vätémäturii și ca léc pentru creșterea părului. Zéma de rădăcină fiértă se mai bea de femeile cari au prea mult soroc (j. Ilfov și Curtea de Argeș). În Curtea de Argeș se mai întrebuințază flörea pentru preparațiunea apei de obraz.

Alămăie, Lămăie, *Citrus Limon*, Gall. — Aurantiaceae. — Zéma de cójă de alămăie fiértă se bea de durere de pânțec (j. Botoșani). Pentru *gälbenare* se taie feliute de alămăie, se presară cu sinéla și se mănăncă una în čiua din tăiü pe nemăncate, a doua či douë, a treia či trei, până la nouë, a đecea či opt, a un-spre-đecea șépte, până ajunge iar la una (j. Sucéva). Pentru *coșuri* se șterge pe obraz cu o cărpă muiată în zémă de lămăie. Pentru *límbrici*, se bea zémă scursă din alămăie amestecată cu unt-de-lemn.

Alunul, *Corylus Avellana*, L. — Amentaceae-Cupuliferae.

Crește în păduri și tuferišuri în tötă Romănia. Fructele, numite *alune*, au un gust fin și sunt förte bune de mănăcat; în județul Brăilă alunele pisate se beau cu rachiü de drojdie cald, amestecat cu unt-de-lemn, contra vätémäturii. Bëtul de alun verde se infierbintă în spuză de foc și se frige cu el *păduceii* de pe tălpile piciörelor. Alunul se bucură de proprietăți supranaturale: bëtul de alun ce crește într'un an se bate cu el șérpele care sugă o bröscă (poporul crede că șerpüi sug bröscéle mai dihai decât ur-

sul pe vită»), până ce o lasă de supt, scăpând vie și brôșca și șerpele. Cu acest bêt, poporul crede că se pot alungă norii. Cu apa neincepută în care se pun mugurii de alun se descântă și se spală cu ea pentru mușcătură de șerpe; tot pentru mușcătură de șerpe se spală bine cu zémă fiertă din frunze de alun și se descântă după ce se fac din 3 frunze de alun 3 chiti (buchete) cu cari se trage peste mușcătură dicând :

Riz,
Pariz,
Zatcă (mestécăn, cu care se mestecă
urzicele în olă),
Batcă,
Medușului,
Sérpele pocni,
Anțer,
Panțer,
Șerpe galben,
Ce-ai umflat,

Ce-ai veninat ?
Cu bêt de alun,
Care ți-i nașul têu al bun,
Te-am ucis, te-am despicat,
Capul ți l-am crêpat,
Cu frunza lui te-am descântat,
Cu zama ei te-am spêlat
Și de la N. te-am stricat, Amin.

(S. Liuba și A. Iana.)

Cu alune arse și muc de luminare de seû se fac la copii sprincenele ca să le crêcă mari și negre.

Anghelică, Buciniș, *Angelica archangelica*, L. — Umbelifereae-Angeliceae.
Prin finețele și locurile umede din păduri, pe lângă pâraele, iazurile și șanțurile umbrôșe. Din cauza gustului și a mirosului ei suav se pune în rachiû pentru a-i da gust; rachiul de anghelică se mai bea în contra vătămăturii și ca tonic al stomacului.

Aninul saû Arinul, *Alnus* L. — Betulaceae. Anin, Arin, Arin-negru, *A. Glutinosa*, Gaertn, și Anin, Arin, Anin-alb, *A. incana*, Wild.

Prin lunci și pe lângă torentele din regiunea montană și subalpină. Cu frunze pâlite la foc se oblojesce la răni. Frunzele pisate și amestecate cu sare se pun la păducei. De gușă: în çiua de Vinerea sêcă (Vinerea Pascelui) gușatul să rôdă cu dinții împrejur côja la 3 arini-negri (j. Sucéva). Buburuzele de arin negru se întrebuițeză ca léc de cel perit și de orbalț. Spre scopul acesta se fierb la olaltă cu frunze; apoi cel bolnav se spală cu zamă de acêsta pe unde-l dore. Uscând bine scôrța de arin negru și pisând-o cum se cade, Românul presară cu făina de acêsta bubele cele rele cari îndată se potolese și se vindecă (S. Fl. Marian).

Anisonul, Anison-dulce, secărea de grădină, Molură, Hanus (Moldova), Molotru (Transilvania), *Feniculum officinale*, All. — Umbelifereae.

Cultivat pentru usul economic și subspontaneu prin grădinile de legume. Din cauza mirosului aromatic și plăcut se pune în rachiû. Decoctul de se-mițe se dă copiilor de fiță cari aû matricee; se mai întrebuițeză ca stimulant și carmenativ.

Ardeii, Pipăruș, Chipăruș, Paprica, Piper turcesc, *Capsicum annum*, L. — Solanaceae.

Cultivat pentru usul alimentar. Aplicat pe piele produce rubefacțiune și vesicațiune; în gură determină un gust particular cu căldură și arsură. Este întrebuințat ca condiment, legumă și ca medicament. Vin fierc și ardeiu și cu zahăr, se bea cald ca să provoce transpirația (j. R.-Vâlcea). Pisat și amestecat cu rachiū, se pune la junghiū (Dolj). Ca febrifug se bea un paharde vin roșu în care se pune o lingură de ardeiu roșu, pisat; sau se mănâncă ardei roși (copti) spuziți în cenușă.

Arnica, Podbal de munte, Carul pădurilor, Carul zinelor (Banat), Podbeal de munte (Transilvania), *Arnica montana*, L. — Synanthereae.

Cresce în regiunile subalpine. Se întrebuințază contra maladiilor nervoase, diareei și desenteriei (I. Czihak și I. Szabo).

Arțar, *Acer platanoides*, L. — Aceraceae.

Prin pădurile din regiunea montană. Decoctul de cōjă se bea contra diareei, disenteriei și hemoragiilor; în j. Prahova se bea plămădit în rachiū de drojdie. Loțiuni cu decoct contra rănilor.

Avrămésă, **Avrămésă**, ramurile florifer de la *Gratiola officinalis*, L. — Scrophulariaceae.

În livezile umede și locurile apoase. În Mehedinți o întrebuințază femeile cari nu fac copii. În Iași se afumă cu ea pentru «rēul copiilor», spaimă, lipitură și vinturi rele; în Prahova scăldători din foi pentru pișcătură; în Tecuci se afumă contra ceasului cel rău, sau se fierbe la un loc cu pana sbrătorului, tutunaș și odolén și se bea. În j. Ilfov se fac scăldături bolnavilor de lipitură cu avrămésă creștinésă (ramurile sterile ale *Gratiolae officinalis*), drăgan, leuștén, odolén, mătrăgună, sânge de nouă frați, érba ciutei și muma pădurii.

B.

Bame, **Bambe**, *Hibiscus esculentus*, L. — Malvaceae.

Se cultivă pentru usul alimentar al fructelor, cari se întrebuințază și în contra vătămăturii și a lingōrei.

Beșica porcului, rēsufflătōrea pămîntului, Beșu sau Beșina calului, porcului, vulpei, Puf, Pufai, Gogōșe, *Lycoperdon bovista*, L. — Lycoperdaceae.

În livezi, câmpii și păduri. Se întrebuințază ca hemostatic, praful din interiorul ei se presară pe răni.

Betonică, **Vindecea**, **Érba de rām**, **Érba tǎetmii**, **Creșior**, **Sovirvariță** (Bucovina). *Betonica officinalis*, L. — Labiatae.

Prin finețele uscate și poenile din păduri și tuferișuri.

Decaisne spune că Bretonii fumaū odiniōră betonica în loc de tutun și o numiaū *Petun*. Numele de *Petun* se dă în Brasilia tutunului; de remarcat este că la noi în unele părți îi mai dice *Betonie* (Czihak). Poporul întrebuințază la noi frunzele ca vulnerare, iar ciaiul contra durerii de pept și a tusei cu sânge.

Bóba vulpei, veđi *Póma vulpei*.

Bob, *Vicia Faba*. — Leguminóse.

Se cultivă pentru usul alimentar. Cu bóbele roșii de bob se fac *legături* pentru copii ce au bolfe la gât (j. Sucéva).

Bobovnic, **Bobornic**, **Bobilnic**, **Bobornic**, **Pribolnic**, **Blăbornică**, *Veronica Beccabunga*, L. — Scrophulariaceae.

Cresce în livezile umede, șanțuri, mlaștine, pe lângă isvóre, bălți și pârae. Poporul face scăldători pentru orbalț și alte umflături (j. Némț); pisat și stropit cu oțel, se légă la cap pentru lovitură de damblă.

Bofte, veđi *Vásdögá*.

Bajor, veđi *Bujor*.

Bojoțel, veđi *Spânz*.

Bolondariță, veđi *Ciuma faie*.

Bosoioe, veđi *Busuioc*.

Bostan, **Bostănel** (Moldova), **Dovléc**, **Cucurbétă**, **Lubă**, **Lubeniță** (Transilvania), **Cucurbétă porcescă**, *Cucurbita Pepo*, L. — Bostan alb, **Cucurbetă**, **Dovléc turcesc**, *Cucurbita Melopepo*, L. — Cucurbitaceae.

Se cultivă în totă România. Este cel mai gigantic fruct din țeră de la noi. Se mănăncă sub diferite forme. Mațele de dovlec prăjite cu untură de porc se infășóră la gât de gálci (Strâmbeni, j. Prahova); amestecate cu găinaț de găscă, se pun la *trântitură*, fierte cu lapte se oblojesce gâtul de gálci (Giurgiu). Udmele se întore, dacă se pune pe bubă *tatară* rasă pe rădětóre și prăjită cu untură de porc, ori cu unt-de-lemn (j. Sucéva). Cărcei fierți cu spini de cholera se beau contra cholerei. Pentru lapte de tóte semințele, veđi Harbuz.

Rutenii din j. Constanța tratéză tenia cu lapte de semințe de dovlec, amestecat cu rachiú (V. Crasescu).

Boz, **Bozie**, **Boj**, *Sambucus Ebulus*, L. — Caprifoliaceae.

Comun în totă țera, prin agri, locuri inculte, pe lângă gardurile și drumurile de prin sate. Este una din plantele cele mai reputate în medicina populară; se culege de babe în ziua de 14 Septemvrie (*Đina Crucii*) și se face cu el ciaiuri, scăldături, oblojeți, cataplasme și descáncece.

Ciaiul de frunze se întrebuițéză contra blenoragiei. Decoctul de frunze pentru spălarea rănilor. Decoctul de rădăcină și decoctul de fructe contra dropiceii: se fierb bóbe sau rădăcină hăcuite în o oacă de apă, până scade pe sfert, și se bea câte trei păhăruțe pe đii; sau se fierbe o oacă de bóbe cópte cu o jumătate oacă zahăr până se face cleiú, așezându-se în o ólá curată. O altă oacă de bóbe se pune în o oacă de spirt sau rachiú bun și se lasă să stea câte-vă đile la căldură. Se ia apoi câte o linguriță din magiunul îndulcit și câte un păhăruț mic din rachiul plămădit cu bóbe și nu a-pucă bolnavul să mântue doftoriile și se vindecă (Bartolomeu).

Cu scăldători și oblojeți se mai tratéză bolnavii de închieturi. Cu cataplasme bolnavii *de mijloc*, cataplasma se face dacă se fierb la un loc: ră-

dăcină de boz, tătănăsă, peliniță, rădăcină de brusture; peste care se pune apoi făină de secară, piper negru, unt-de-lemn și tărițe de griu (Giurgiu).

Se mai vindecă cu boz de *reccela*: se iea o căldare de apă fiertă bine și se scaldă bolnavul răcit, sau îl aburesce până când începe să curgă nădușela de pe dinsul. În momentul când se face aburêla, se așterne pe un cërșaf foi de boz și după ce s'a aburit, se culcă bolnavul pe foi de boz, și se acoperă tot cu foi, peste cari se pune o învălitoare grôsă, și atunci bolnavul cade într'un somn frumos și se innădușesece de nu mai scie de dinsul. Când se deșteptă intră într'un fel de rëcorêlă, se simte ușurat, și de acolo înainte urmêză a se face bine (j. Ialomița). Bozul cu salamură se întrebuinteză la vindecarea rănilor (Buhuș). Pentru vitele mușcate de șërpe, se descântă cu boz în apă neincepută, și cu acêstă apă se spală la rană; sau se pune câte o piêtră peste 3 din bozii cei mai înalți dintr'un pâlce ôre-care; aplecându-i ast-fel la pămînt, apoi se spune: «dacă mî-ți scôte viermi de la cutare vită, vë daū drumul: dacă nu, nu». După trei zile, viermii fug din rană; pietrele se aruncă la o parte, și se lasă bozii să se ridice (Botoșani). Sau te duci la boz Lunî de diminêță, după ce mai întâiu faci acasă 9 mătânii și iei o lécă de mămăligă și puțină sare, și dici: «bună diminêța, bozule, eu te cinstesc cu pâne și cu sare și cu 9 mătânii, iar tu să mă cinstesci cu sănătatea vitei, să nu-î stea viermii în rană, cât nu staū popii și preotesele, primarii și dregêtorii în raiu». Pe urmă rupi vârful bozului aceluia, sau îl pleci și-î puî o piêtră pe vârful și dacă nu es viermii, culegî boz și-l fierbi cu stirigie de cea tare de pe vârful casei, puî și sare și apă; iar după ce se mai astimpêră, oblojesci la rană cu acêstă zémă (Broșteni, jud. Sucéva). Cu trei bôbe de boz și un bêț de alun se descântă de mușcătură de șërpe în apă neincepută (jud. Covurluiu); iar cu bozul care s'a descântat se stropesce umflătura unde a mușcat șërpele (Ialomița).

Brad, Brad-alb, Silhă (Trans.), *Abies alba*, Mill. — Brad, **Molid, Molidor, Moliț**, Brad-roșu, *Abies excelsa* Poir. — Coniferae.

Prin pădurile din regiunea subalpină în totă România. Decoctul de muguri tineri se bea primăvara contra serofulelor. Tot cu decoct se spală contra erupțiunilor herpetice (Czihak).

Rășina plămădită cu rachiū de drojdi se bea câte o lingură diminêța, pentru sperietură (Vlașca).

X Din rășină, sêu de vită, cêră, casă de păejen și cu făină de grâu, amestecate împreună și pisate, se face un blastur care se pune la coptură, ca să tragă totă rëutatea (puroiū) care se strînge acolo. Se mai face *ștrêng* (o legătura de pus la tăetură și stălcitură) din: rășină, untură de porc, cêră și o bucată de funie, pisate tôte la un loc cu muchea toporului pe o piêtră, și se pune la tăetură și stălcitură.

Cioturile din scândurile de brad arse și pisate se beaū cu apă contra junghiului.

Brăneuță, Rapiță sălbatecă, Nasturtium palustre, D C.—Cruciferae.

Locuri umede, rovine, locuri scurse. Se întrebuințază ca antiscorbutic și pentru curățirea sângelui.

Brândușa, Brândușa de primăvară, *Crocus Banaticus*, Heuff. — Iridaceae.

Prin pășunile din regiunea alpină și subalpină.

Pentru friguri se plămădesce cu rachiū de drojdi și se bea, sau cine o găsește pentru prima oră înflorită în primăvara unui an, o smulge și o învirtese de trei ori în jurul obrazului, pronunțând de trei ori următorul descântec: «Brândușă, brândușă, atunci să mă prindă frigurile când va aduce mama apă cu ciuru, atunci și nici atunci».

După ce pronunță acest descântec mănâncă și bulbul brândușei.

Brâncă, Erba porcului, Erbă sărată, Gușterariță, *Salicornia herbacea*, L. S. — *Chenopodiaceae*.

Prin locuri sărate, pe lângă saline. Se fac scăldători pentru bolnavi de brâncă (Slănic, Prahova Telega și T.-Severin).

Brustur, Lipan, *Lappa major*, *L. minor*, D. C. și *L. Tomentosa*, Lam. — Synanthereae — *Carduaceae*. Prin dărâmături, pe lângă drumuri și garduri, prin locuri incolte.

Decoctul de rădăcină se bea contra sifilisului și erupțiilor de piele și se spală cu el de roșii. Frunzele proșpete se pun la răni și buboă.

Rădăcina plămădită cu rachiū de drojdi se bea pentru vătămături (Doroheiū). În unele regiuni (Bușteni, jud. Prahova) se oblojesc copiii, după ce se scot din scăldătoare, cu frunze de brusture unse cu unt. Sămînța se pisăză bine, se pune în rachiū de drojdi, sau în apă neîncepută, și se bea în mai multe rinduri, în contra boșorogelii. Pentru trântitură se iea rădăcina de brustur amar, se presară cu sare și se pune pe tălpi. După câte-vă țile se țice că se vindecă (Cotârğași, jud. Suceva).

Buberie, Brâuca porcului, Frunță de bubă rea, Urzică-negră, Erbă-negră, *Scrophularia nodosa*, L. — *Scrophulariaceae*.

Prin păduri, locuri umede și umbróse.

Decoctul se bea, sau se spală cu el contra erupțiilor de piele.

Bujor, Rujióră, Bușor, Rugă de Rusali, Rușioră, *Paeonia officinalis*, Retz. — *Ranunculaceae-Paeoniaceae*.

Naturalisată și întreținută prin cultură.

Zéma de rădăcină pisată și infusiunea de rădăcină se întrebuințază contra epilepsiei, a cărceilor și a viermilor. Infusiunea se mai bea de femeile cărora li s'a oprit menstruația (j. Suceva).

Burete de nuc, *Polyporus Juglandis*. — *Hymenomyceteae Polyporeae*.

Cresce pe nuc. Fiert în lapte dulce să înfășóră la pantece trei țile de-a rândul pentru rast (Botoșani), sau se fierbe trei țile de-a rândul, și în césul în care îl pune la fiert, tot la acel ceas (a treia țil) se iea de la foc, și se înfășóră pantecele patimașului, se ține trei țile, și se ridică tot la același ceas. Bolnavul în timpul acesta trebuie să aibă răbdare mare, fiind-că mirosul greū nu-l slăbesce, ținendu-se legat trei țile și trei nopti (j. Bacău).

Buruenă domnescă, veđi *Vâsdögă*.

Buruénă cânéseă, veđi *Trepédătóre*.

Buruénă de cincî degete, veđi *Cincî degete*.

Buruénă de dalac, veđi *Zirna*.

Buruénă din lele, veđi *Mêrul lupului*.

Buruénă de friguri, Rânunchiî, Boglari, Broschiță și Rânzișoră (Banat), *Ranunculus sceleratus*, L. — Ranunculaceae — Locurile umede, marginele lacurilor, iazurilor. Se piséză, se mestecă cu sare și se lęgă la încheetura mânei, contra frigurilor, unde se lasă vre-o două zile. La locul unde a stat, se face o beșică întocmai ca de vesicătore, care spărgându-se, frigurile se răsufă, apoi se pune unt, până se vindecă rana (Fălticeni, Curtea de Argeș). În Banat se numesce *Rânzișoră* «se piséză și cu sare se pune pe mijlocul mânei în linia dréptă cu pulsul, spre a trage beșice în contra frigurilor.» (Mangiuca.)

Buruénă de in, veđi *Linariță*.

Buruénă de lungóre, veđi *Leuștên*.

Buruénă de negei, veđi *Laptele cânelui*.

Buruniță, Bureniță, Buruenuță, Bureniță-albă, Silur, Flóre de ochi, *Euphrasia officinalis*, L. — Scrophulariaceae.

Prin locurile aride și pietróse din păduri.

Cu infusiunea din acéstă plantă se spală la ochi.

Busuioc, Bnsioc, Bosioc, Mălăcină (Transilvania), *Ocyum Basilicum*, L. — Labiatae. — Originar din India, naturalizat și întreținut prin cultură, se bucură de mare popularitate ca plantă aromatică. Cu crenguțe uscate aprinse se ard negeii. Sămînța se pune în ochi, să mănânce carnea rea (M. Lupescu, Broșteni, j. Sucéva). Infusiunea de b. simplu său cu alte burueni se bea pentru reparația menstruațiunii. Femeii după ce nasce i se dă vin fiert cu busuioc roșu, cu credință că se curăță de răutate (Giurgiu.) În j. Prahova se afumă cu busuioc contra guturaiului.

Fetele la țeră au obiceiul de a-și împodobî pèrul și sînul cu snopuri de busuioc; ele cred că acéstă plantă are o putere fermecătóre de a atrage inimile bărbaților. Un cântec popular ȓice :

Floriceă de busuioc

Ce opresce mândra'n loc.

C.

Cafe, *Coffea arabica*, L. — Rubiaceae-Cofeaceae.

Cu drojdie de cafeă se ung copiii de *bube dulci*.

Calapăr, Calaper, Calomfir, Caramfil, Caranhil, *Tanacetum Balsamita*, L. — Synanthereae.

Se cultivă în florării pentru mirosul tare și pătrunđetor.

Frunzele próspețe și pisate se pun la răni, pălite în foc cu groștior de

pe lapte, sunt bune pentru bube (j. Sucéva). Tot cu frunze se face lăutóre, ca să crească pèrul (Botoşani). Scăldători se fac copiilor nou născuţi şi copiilor slabi ca să se întărească.

Căldăruşa, Candeluţa (Botoşani), *Aquilegia vulgaris*, L. — Ranunculaceae.

Se cultivă ca plantă de ornament. Flóre de căldăruşă amestecată cu *stirigde* fierde în rachiū de drojdie contra beţiei. Scăldători de căldăruşă se fac copiilor bolnavi de tuse măgărească.

Calin, *Viburnum Opulus*, L. — Caprifoliaceae.

Prin pădurile şi tufişurile umede. Fructele numite *căline* se fierb în rachiū de drojdie cu zahar, şi se bea în contra tusei măgăresci (Botoşani). C. de mai mânăncă ca întăritóre de stomac.

Cânepă, *Cannabis sativa*, L. — Canabiaceae.

Cultivată şi subsponsantee în tótă România.

Decoct de pusderie de cânepă se bea în contra limbricilor; lăutóre de decoct de cânepă verde ca să crească pèrul.

× Julfă de sămînţă de cânepă fiértă cu lapte se bea pentru a oprì versăturile, sau când cine-vă este otrăvit. Pentru *râie* se iea *érbă mare*, se covăsesce cu sămînţă de cânepă (covăséla constă în aceea că se fierbe cânepa şi se tórnă peste ea sămînţă de cânepă pisată, apoi se bat împreună vre-o $\frac{1}{2}$ de ceas şi în urmă se pun la căldură vre-o trei zile), se spală raiosul cu apă caldă şi apoi se unge cu *covăséla*. Când raiosul e rănit, se unge cu o pană de găscă; când nu, cu o petică (Cotârगाş, jud. Sucéva).

× Pentru trănji, se fierbe posdereea de la meliţă, se strecoară, se bea câte un pahar pe zi şi scăldături de douë ori pe zi.

Pentru junghiū se iea un fuior de cânepă, şi cel bolnav, împreună cu descântătórea, fac din el o aţă. În timpul cât se face aţa, baba povestese tótă istoria cânepei (cum o sémcănă, o culege, o topesce, o meliţă, o trage în ragilă şi cum o tórcce), îngrozind junghiul că are să-l lege cu ea, apoi cu aţa strînsă păpuşe, se descântă în o cupă cu apă neincepută. Când descântecul e gata, bolnavul e stropit de trei ori cu aţa muiată în apă, în locul unde are junghiul; în urmă se spală bine cu apa descântată, iar aţa o lęgă la junghiū purtând-o trei zile. Aşa în urmă se lęgă de un gard, iar apa se asvărle pe o apă curgétóre. Operaţiunea acésta se chēmă *legatul junghiului* (M. Lupescu, Şeşétórea).

Rutenii şi Bulgarii din Dobrogea fac băi de vèrfuri de cânepă în contra anemieii, convulsiiunilor şi atrofiei musculare (V. Crăsescu).

Caprifol, Capra oil, Caşie (Transilvania), *Lonicera Caprifolium*, L. — Caprifoliaceae.

Cultivată ca plantă de ornament prin grădinile din Bucuresci şi Iaşi. Fructele se întrebunîţeză ca purgativ.

Caplalan, Caplaci, Brustur, Brustur-dulce, Rădăcina ciumei, Cucuruzi, Sn-dórea laptelui, *Pelasites officinalis*. — Synantheraceae.

Prin locurile umede şi umbróse.

Rădăcina pisată cu oțet se pune la cap contra durerii (j. Sucéva, Iași). La bubă neagră și alte buboee se spală cu decoct sau se pun frunze pisate. Se mai întrebuintează contra frigurilor tifoide și ciumei.

Căpușe, Rețin, Ricin, *Ricinus communis*, L. — Euphorbiaceae.

Cultivată și vulgarisată ca plantă de ornament.

Purgativă (j. Tecuci).

Căpșuni, *Fragaria collina*. Ehrh. — Rosaceae-Dryadeae.

Poenile pădurilor și colinele aride din toate părțile României.

Decoctul de frunze, cârcei și rădăcini se bea de femeile ce au durere în pântece la period (j. Sucéva). Cu decoctul de foi de căpșuni, micșună și cōda șoricelului se spală de părlelă (Vlașca). Durerea de maseă, veđi Fragi.

Cărmiz, Rumeiōră, *Phytolacca decandra*, L. — Phytolaceae.

Originar din America septentrională, introdus și naturalizat.

Reputate pentru coriū (pojar). Extern: se pun câte-vă bōbe în rachiū, se udă o bucată de postav roșu și se lēgă la stomachul copiilor bolnavi. Intern: se bea câte-vă bōbe frămintate în apă ori în rachiū de drojdii, după care urmēză vērșături și vindecarea (Giurgiu); sau se bea bōbe de cărmiz fierte în vin ori în mōre (Iași, Botoșani). Pentru gālbinare se mănāncă câte-vă felii de alāmāie pe care se stōrce zēmă de bōbe de cărmiz. Cărmizul în vin se mai bea pentru venin la inimă (Buzēu).

Cartofe, Cartofi, Barabule, Barabot, Bandrabuce, Crampene, Grumciri, Grum-piri, Napi, Bologean, Hadabuce, Picioici, Picioacă, Mere de pământ, Pōme de pământ, Termer, *Solanum Tuberosum*, L. — Solanaceae.

De origine americană, introduse în cultură pentru usul alimentar.

Felii crude se pun una lângă alta pe o petică și se lēgă pe frunte și la temple pentru durere de cap (Dorohoiū, Botoșani, Iași). Rase pe rădētōre de crude, se pun la arsură. Cu zēmă de cartofi fierți se oblojesce la reumatism; fierți și terciuiți, se înfășōră la locul cu durere de reumatism (Botoșani).

Castan-sălbatic, Castan-porcece, Castanul calului, Castan de cai, *Aesculus Hippocastanum*, L. — Aesculaceae.

Cresce cultivat.

Fructul pisat se întrebuintează ca febrifug. Amulet contra erisipelului, se cōse o castală în o petică și se pōrtă atârnată cu o ață de gât, cu credință că nu se îmbolnăvesce de erisipel (Czihak).

Castravete, pepene, *Cucumis sativus*, L. — Cucurbitaceae.

Se cultivă în tōtă Romānia.

Cu zēma din castraveți bătrāni se spală pe obraz pentru părlelă, ca să se facă pelea albă (Botoșani, Slānic, Prahova, etc.).

Cărcei fierți cu vin alb vechiū se bea pentru durere de pântece (j. Sucéva). Pentru pēr la deget, se viră degetul și se ține o nōpte într'un castravete murat (Mihāileni). Castraveții murați (acri), prājiți cu unt-de-lemn

se pun caldi la udmă, ca să dea înapoi. Mărea se bea ca curățenie câte un pahar pe inima gôlă. Ca să liniștescă durerea de cap în timpul frigurilor, se taie un castravete în două și se pune câte o jumătate la timples.

Zéna de frunze pisate și stôrse se pune la rănii la vite, când au vierni. Pentru lapte de tôte semintele, veđi Harbuz.

Cătină, Cătină de garduri, *Lycium vulgare*, Dunal. — Solanaceae.

Cultivată pe lângă garduri, astăđi devenită spontanee. Scăldători pentru spasimuri la copii (Mihăileni). În Botoșani se fac dulcețuri din fructele ei, pentru durere de pept.

Cătușnică, Erba vintului, Erba-măței, Erba-flocôsă, Mînta măței, *Nepeta-Cataria*, L. — Labiatae.

Prin dărîmături, locuri pietrôse, pe lângă sate, garduri, ziduri și drumuri.

Se mai numesce *Erba și mînta măței*, din cauza acțiunii afrodisiace ce o exercită asupra mătelor.

În j. Botoșani se întrebuințéază în contra bôlei de *rast*; se ia o mână de buruénă bine pisată, o mână de cépă Line tăiată și trei oué; se amestecă la un loc, se prăjesc în unt prospêt, unt-de-lemn sau untură de găscă, se întind pe o bucată de pânză de in, se pun și se țin cât se suferă de cald la locul unde e durerea, schimbându-se la fie-care două zile. Tot în timpul acesta se mai face ciaiú de cătușnic uscat și se bea la fie-care două césuri câte o ceșcuță. Pentru copiii slabi se fac scăldători (j. Sucéva). Ciaiú de cat, se bea în unele părți din Moldova pentru colici.

Cépa, *Allium cepa*. — Liliaceae.

Originară din India, este cultivată pretutindenî pentru usul alimentar.

Se întrebuințéază mult ca medicament *extern* și *intern*.

Extern se întrebuințéază în general pentru următóarele bôle: *bubóele*. Se ia o cépă, se cóce în spuză, se scóte mieđul și se pune în acéstă scobitură o bucățică de luminare de seú, se lépédă cója și, așă cum este caldă, se pune câte o fóie pe buboiú. *Durerea de pânțece*: se taie o cépă în două, se presară cu piper și se légă la buric; sau se piséză bine trei, patru cepe mari, cópte în spuză, se amestecă cu un punn și jumătate de faină de grâu și cu puțină apă calduță, se face un cataplasma și se pune la pânțece (Botoșani). *Durerea de stomac*, mai cu sémă la copii: se trage bolnavul cu unt-de-lemn și se légă cépă pisată la partea durerôsă. *Gâlcile*: se pune la gât un cataplasma de cépă prăjită cu săpun (j. Bacău); sau de cépă pisată la un loc cu sare, cu untură rîncedă și cu erbă de pușcă (Buzéu). De guturaiú se trage pe nas fum de coji de cépă arsă. *Hernie*: se ia o oacă de cépă mică, se piséză ca mujdeul, se întinde pe o petică, se presară cu sare și *chiper* pisat și pe de-asupra cu *rachiú de spirt*. Se fac ast-fel trei legături, și după ce s'a scăldat bolnavul, i se pune una în virful capului, alta la șéle și a treia la buric (Brosceni, j. Sucéva).

Năjital: se pun cărbuni într'o uleică, peste cărbuni se pune baligă us-

cată de vită, cođi de usturoiú și de cėpă uscată, și se afumă la urechea bolnavă, până se încălđesce.

Se mai întrebuițeză încă ca extern contra *cholerei*, veđi Usturoiú ; pentru *gutunar*, se afumă cu cójă de cėpă ; pentru lovitură (pălitură) se pune cėpă pisată cu muchea toporului (nu tocată), se presară cu sare multă, se stropesce cu rachiú și se légă de măi multe ori la locul lovit. Când te împunge o albină saú o viespe, scoți acul și te freci cu cėpă. Când se desvărte buricul se trage bolnavul peste tot corpul, apoi se învărtesce buricul cu o cėpă, se încinge bolnavul cu un bríu la stomac, ținėndu-se cėpa de-asupra buricului (Giurgiu). Fójă de cėpă cójtă se pune de-asupra arsurilor. În Vălcea, pentru tuse, se pălesce pe pept de 7—8 ori pe đi cu cėpă cójtă pusă pe seú de óe.

Intern se întrebuițeză :

Pentru tuse cu *năduf*, se stórce mustul din cėpă, se amestecă cu zahăr-candel, și se bea câte o linguriță. Pentru scursură se bea cėpă roșie rasă și plămădită cu rachiú de drojdie și unt-de-lemn (Slănic, j. Prahova).—Liuba și Iana scriú că pruncilor micuți carí tușesc, li se dá următorul léc: Se scóte pe la rădăcina cepei inima din ea (mijlocul) și golăteaa se umple cu miere din fagurí, astupându-se iarăși cu rădăcină tăiată ca să nu rėsuflė. Se pune cėpa în spuză ca să se fiėrbă. Rėcindu-se cėpa, se golesce din ea mustul și se dá din când în când pruncilor o linguriță să-l beă.

Cerunșea, Cerunșia, Negrușca, Piperuța, Chimeon de cāmpuri, *Nigella arvensis*, L. — Ranunculaceae.

Decoetul de sėmință pisată se bea contra tusei cu năduh amestecat cu móre se bea de *limbrići*.

Chedieuță, Pedieuță, Brădișor, *Lycopodium clavatum*, L. — Lycopodiaceae.

Prin poenile și pașunile umede și piatróse.

Praful galben, sporii, acestei plante sunt recoltați de babe și întrebuițați contra opăriturilor la copii. Herghelegii întrebuițeză decoetul in contra *răei* la cai.

Chimion, Chimion de cāmp, Chimen, Chinișor, Secară, Secărița, *Carum Carvi*, L. — Umbeliferae.

Prin finețele și pașunile în regiunea montană subalpină și alpestră.

Se întrebuițeză decoetul și ciaiul de sėmințe la copii mici de lapte, cari suferă de *mătrice*.

Chir, veđi Pir.

Cicóre, *Cichorium Intybus*, L.—Composeae saú Synanthereae-Chicoraceae.

Fórte comună în tótă România prin cāmpuri, ogóre, drumurí și locurí virane.

Planta întrėgă, plămădită în unt-de-lemn, se bea pentru vătėmătură și se pune și la buric ; untul-de-cicóre ast-fel preparat se măi pune la tăieturí, că *imbucă* carnea tăiată (o împreună și o vindecă), j. Tecuciú. Flórea de cicóre plămădită cu vin se bea pentru durere de cap cu frigurí, de asemenea

ciaiul de flóre de cicóre. Cu zama de flóre pisată se unge la *cel perit*. Flórea mai e bună de tăietură (j. Suceva).

Rădăcina se bea în rachiú pentru vâtemătură și durere de *inimă*; ciaiul de rădăcină pentru durere de stomac (Mihăileni); dulcețul de rădăcină pentru durere de pept.

X Frunza se întrebuițeză la diferite tăieturi; ciaiul de frunze, sau frunza fragedă pisată în zer, se bea primăvara pentru preînnoirea sângelui.

Cimbru de câmp, Cimbrisor, Cimbrușor, Sêrpun, Sêrpușel, Sêrpușele, Schinduf, Timian, *Thymus Serpyllum*, L. — Labiatae.

Cimbrisorul este cunoscut de tótă lumea, acopere terenurile uscate și aride. Mirosul său în tot-deauna plăcut reamintesc într-o cât-vă pe cel de alămâe.

Se întrebuițeză pentru băi antiscorbutice. Ciaiul în contra colicilor. Decoctul de cimbrisor cules înainte de Sânzâienî, simplu sau amestecat cu frunze de măr dulce și sovîrf (în alte părți, de exemplu în Iași, cu frunze de gutui, în loc de sovîrf), se oblojesce la *cel perit*. Planta întrégă uscată și pisată se trage pe nas ca tabacul, pentru a oprî scurgerea sângelui. Decoet de rădăcină de cimbru și sare arsă se dă să beă copiilor bolnavi de *mătrice* (Vâlcea).

Cinci degete, Érba degetelor, *Potentilla reptans*, L. — Rosaceae.

Marginea drumurilor și a șanțurilor, pășunile umede din tótă România.

Când Românul se simte rêu, fără ca să scie anume ce bôlă are, întrebuițeză acéstă plantă în modul următor: Luni până a nu rêsări sórele, se sapă în câmp trei rădăcini, și în locul lor se pune câte o bucățică de pâne; tot așa se sapă Mercuri cinci rădăcini și Vineri șapte. În a doua săptămână, se fierb Duminecă séra cele trei rădăcini într'o ulciă cu vin alb, lipită cu aluat la gură, și se bea Luni în trei rînduri: diminêța, la amiadă și séra. Marți séra se fierb cele cinci, și se beaú Mercuri tot de trei ori. Joi séra se fierb cele șapte, și se beaú Vineri. Acéstă operațiune începe, când luna este trecută de două sferturi. În luna a doua, după al doilea sfert, se începe iar cum am arătat mai sus cu șapte rădăcini, apoi cu cinci și în fine cu trei. X Pentru vîntul cel rêu, se pune buruena la icônă, se bat trei mătânii, apoi se pune în o ulciă nouă, se fierbe și se bea zéma (Vasluiú). Rădăcina fiértă cu apă neincepută parte se bea, iar parte se tórnă în cap, pentru dureri de cap și alte dureri (Bacău).

X Pentru tuse se fierbe cinci degete cu lapte sau cu apă și se bea (Iași). Oblojeli pentru rapân și lepră (Petricani, j. Dorohoiú). În unele părți se mai face de dragoste.

Ciuboțica cucului, Anglicia, *Primula officinalis*, L. — Primulaceae.

Este una din plantele nóstre încântătóre de primăvară. Prin finețele de păduri și prin livețile viilor.

X Infusie de flóre de C. cucului, amestecată cu rădăcină de toporași de pădure, se bea pentru lingóre, catare, durere de pept, nădușelă, oftică, etc.,

pisată de fragedă se stôrce și se bea zéma de friguri. Cu rădăcina pisată la un loc cu rădăcină de toporași de pădure, prăjite împreună cu unt și fierte în lapte dulce, se spală copiii de rofi. X

Cireș amar, *Cerasus avium*, Moench. — Rosaceae.

Spontaneu prin păduri și cultivat pentru fructele sale.

Zéma de cireșe fierte se bea de femeile cari au prea mult la period; de asemenea se mai bea contra răsurilor. Ciaiul de clei de cireș se bea pentru tuse.

Ciréșa lupului, veđi *Mătrăgună*.

Ciréșa ovreului, veđi *Papele*.

Ciuma-faie, Ciuma fetei, veđi *Laur*.

Cocoș, cōda-cocoșului, *Ėrbă-de-durori*, *Polygonatum vulgare*, Desf. — Asparagineae.

Comună în pădurile pietrōse.

Risomul se găsește în tot-deauna la femeile cari vind burueni în piață; pisate în smântână se unge pe obraz pentru pete (Iași); fiert cu lapte se oblojește tot pentru pete; mâncat de crud vindecă durerea de șele și vătămătura. Beut în rachiū Miercuria și Vineria vindecă poporul *Podagra*, numită de Bănățeni *Durori*.

Clocotici, *Rhinanthus minor și major*, Ehrh. — Scrophulariaceae.

Prin finațe în tōtă Moldova.

Scăldători de fructe pentru umflături (j. Tecuciū).

Clocotis, *Staphylea pinnata*, L. — Staphyleae.

Pe marginea pădurilor, prin crânguri, săciurile viilor.

Băi calde de crengi pentru umflăciune (Vasluiū).

Cōda calului, veđi *Cōda mănzului*.

Cōda cocoșului, veđi *Cocoș*.

Cōda mănzului (j. Prahova), Cōda calului, Cōda epel, *Perul porcului*, *Barba sasului*, *Ėrbă de eositor*, *Barba ursului*, *Equisetum arvense*, L. — Equisetaceae.

Prin finațe și agri argiloși și umedi. În tōtă România.

Se crede că are proprietăți *afrodisiace*. Pare că ved pe bătrâna *Voica* din j. Prahova (Satul Berta), cu câtă satisfacțiune îmi spune: «s'o ții, maică, că e bună, eū patru-deci am vindecat, că mi-e milă de ei cari is tineri, care e bătrân să-l erte Dumneđu». Și iată cum se vindecă: se caută măciucă de *scaiū voinicese*, până dăm peste una în care se află unul sau doi germi (*Penthina Gentianae*). Se fierb germii la un loc cu cōda mănzului și se bea... și îngieză, cum îngieză germii în măciucă și se lungesce ca a calului.

În unele părți din Moldova se întrebuinteșă infusia acestei plante ca diuretic la dropică.

Cōda șorecului, Cōda șoricelului, *Achillea Millefolium*, L. — Composeae.

Fōrte comună în țeră la noi, are reputațiune de plantă vulnerară, uscată și pisată se presară la răni, se mai pune printre degetele de la piciorē (j. Bacău). Pisată, mustōsă se pune la *păducei*.

Ciaiul de flōre și frunze se bea primăvara pentru curățirea sângelui (j.

Némț) și pentru tuse (j. Sucéva). Pisată bine se amestecă cu usturoi și sare și se pune le măseă, și numai începe măseă a trăsni și durerea se domolește (Satul Berta, j. Prahova).

Córda Elilor (j. Prahova), Rátungiórá, Rátundióră, Silnic, Pelungósă, Ránunchiórá, *Ghlechoma hederacea*, L. — Labiatae.

Cresce prin locurile umbróse. Are un miros prea tare și puțin plăcut, amară la gust.

Ciaiu se bea în contra tusei, a afecțiunilor de pept și a ofiteei. Fiértă în vin se bea pentru *pocitura din Ele*, *lovitura din Ele*. Băi calde se fac pentru vindecarea ologei (Vasluiú). Frunzele se pun la bubóie.

Corn, *Cornus mas*, L. — Cornaceae.

Comun în tótă România prin păduri și vii. Fructele se numesc *córne*. Decoctul de córne se bea în contra *diareei* și *disenteriei*. Copiii când tipă, de se încârligă la *inimă*, se ard noué córne, se piséză și li se dă să le beă, cu apă dacă-i copilul mic, dacă e mai mare cu rachiú (j. Prahova). Cója de corn e bună de brâncă (j. Sucéva). Fructele se mai daú și la tifos (Czihak). — Frunze de corn și de málín se fierb și se bea de *limbrici* în trei dimineți pe nemâncate câte o lingură. Cója de corn fiértă cu apă se bea pentru gălbenare (Sicla, lângă Râmnicul-Sarat) 4

Corobatecă, *Centaurea nigrescens*, Willd. — Synanthereae.

Prin liveți și locuri josnice.

Se stringe când este în flóre, se fierbe în șése cofe de apă amestecate cu doué cofe de vin, și se face feredeu, 4 sau 5 zile. Afară de acesta, se iea ca opt dramuri de rădăcină de *Festinate*, se fierbe în 150 dramuri de apă, până scade 50 de dramuri, și ceea-ce rămâne se bea la fie-care ceas câte-o lingură, pentru *pólă albă* (A. Panfil, Botoșani).

Tătarii și Armenii din j. Constanța fac băi copiilor bolnavi de convulsii, precum și celor cu dentițiunea grea și târzie. (V. Crăsescu).

Crapsnic, Crăpușnic, Crăstăval, *Cirsium Oleraceum*, Scop. — Synanthereae.

Pe lângă pârae prin finețe mlăștinoșe.

Scăldători de copii pentru ori-ce bóle (Vasluiú). Cu decoctul se oblojesce și se bea, pentru durere de cap, sperietură, durere de picioare și de mână (Mihăileni).

În Bucovina, după cum spun femeile, e bun de *umflături de bube* ce vin ca din senin pe trup, de *durere* la mână, picioare și cap, precum și de ori-ce alte *curățituri*. Aceste bóle se vindecă prin descântece (Marian, în *Familia*, IV, pag. 259).

Crăița, veți *Văzdógă*.

Creștinésă, veți *Avrămésă*.

Crețișóre, Plască, Pléscă (Dr. Crăiniceanu), *Alchemilla vulgaris* L. — Rosaceae-Sanguisorbeae.

Pășunile de pe cóstele tuturor munților.

✓ Ciaiul se bea pentru venin și scursori la bărbați și femei (Anica G. Stăchiță, Sl. Prahova). Pentru leucoree (Czihak și Szabo).

Crin, Crin-alb, Crin de grădină, Lilie, Lilie-albă, *Lilium candidum*, L. — Liliaceae.

Acastă frumôsă plantă, originară din Asia, cultivată în grădini, are florile albe, emblema purității.

✓ Foile de flóre de crin (petalele), unse cu miere saũ scuiat, se pun la *beșica cea rea*, la *bubă neagră* și la *tăetură*; pentru beșica cea rea în gură, se fierb în lapte dulce și se ține laptele căldu în gură. Macerate în unt-de-lemn, se întrebunțeză contra abceselor. Ciaiul de flóre de crin se bea pentru curățirea sângelui; din flori de crin mai fac femeile la țeră apă de obraz, se pun petalele pe o pânză subțire curată, de-asupra gurii unei ôle, iar de-asupra pânzei se pune un capac cu jeratec, florile lasă din ele apa care se scurge prin pânză în ôlă.

Din cępă de crin se prepară o alifie pentru creșterea sprâncenelor: se pisěză o cępă de crin dacă e mare, saũ douē dacă sunt mai mică, se pune într'o ulcică cu o luminare de seũ și se lasă să fierbă împreună, apoi se iea seũ curat de de-asupra, se spală bine în apă și se păstrěză, cu acesta se unge în fie-care séră, când se culcă, la sprâncene (Iași). Cępă de crin galben fiértă cu rachiũ se bea pentru *trépéd.*

Crucea pămintului, Brâncea ursului, *Heracleum sibiricum*, L. — Umbeliferae
 (Prin finețe, tuferișuri și poeni).

Se fierbe planta întregă și se tórna apa din cap bolnavilor de sperietură în țilele de sec; aceț ce tórna dă cu mâna numai în jos, nu și în sus; operațiunea acęsta să face în trei sfirșituri de lumină. Se mai întrebunțeză pentru durere de șele (Brosceni, j. Sucéva), vătēmătură (Brosceni) și în scăldători (Iași).

Cuenta, Cneuta mare, Buciniș, Duda, *Conium maculatum*, L. — Umbeliferae.

Cresce prin locuri inculte, paragină, pe lângă garduri, locuri dosnice.

Oblojelile de frunze de cucută sunt reputate în popor ca calmante, se oblojesc mai cu sēmă abcesele. Sēmînța prăjită cu seũ se întinde pe o petică și se înfășoră la gât pentru gâlcă (j. Botoșani). Cu zēmă de cucută fiértă, amestecată cu uleiũ se spală la rana mușcăturii de șerpe (Liuba și Iana).

La Tătării și Turciĩ din jud. Tulcea foile de cucută în decoctiuni și băi se bucură de o bună reputațiune în contra convulsivunilor.

Cuibul rîndumeli. *Epipactis nidus avis*, Hall. — Archideae.

În pădurile din împrejurimile Iașului și în Moldova de sus.

Rădăcina acesteĩ plante macerate în alcool se bea contra constipației (menționat numai după Czihak și Szabo).

Culeșul vacii, Urechia șórcului, Vulturica, Hultenióra, Hultenóla, Erba eretel. *Hieracium pilosella*, L. — Synanthereae.

Decoetul se bea pentru durere de pept.

Cucurbețica, Mărul lupului, Lepedătore, Remf, Bôșele popei, *Aristolochia Clematitis*, L. — Aristolochiaceae.

Comună prin vii.

Decoctul de flori și frunze se utilizează la spălarea rănilor și abceselor la om și animalele domestice. Scăldători și oblojeli se fac bolnavilor de brânca. În Banat e cunoscută sub numele de *Pasulică* și se întrebuințează și acolo tot pentru vindecarea rănilor și a tuturor vătămăturilor și tăeturilor, la ômenî și la vite. Iată după Manguica cum se procedează: «Planta cu rădăcină cu tot se culege și se usucă, apoi se fierbe în oțet curat, ori vin roș bătrân, se face un stropitor de țevă de soc, și cu acesta se spală și se cureță mai de multe ori pe ți rana, vătămarea ori tăetura.

«După cum adevăresce Ion Matesăranu din Oravița, unchiul său Michaiu a avut vre-o 20 de ani o rană de cele rele la un picior, și Costa Neda, conlocuitorul său, l-a vindecat cu această plantă. Pavela Lepa, judele comunal din Gherliște, cu această plantă a vindecat un cal al său care, cădend pe nisce stânci ascuțite, și-a tăiat piciorul de dinapoi până la os, făcându-și o rană mare. Durerea unghiilor la vite, ba am auzit (scrie Manguica) că și frigurile la ômenî, se vindecă-cu această plantă.» /

Curechiu, Varză, *Brassica oleracea*, L. — Cruciferae.

Se cultivă pentru usul alimentar. Mărea de curechiu murat se bea ca purgativ, mai este credința că vindecă *oftica* și *corul*. Contra durerii de cap se pun la cap frunze prăspete de curechiu, cari se schimbă îndată ce se încălțesc. Frunza verde se mai pune la degerătură, arsură și răni; fiertă în lapte dulce și ud de copil, se amestecă cu tărîțe de grâu și se înfășură capul bolnav de *strînsătură*. Pentru *bube dulci* se ard coceni de varză, se pisăză și se amestecă cu unt (j. Muscel).

Pentru durere de șele să fierbe în apă curechiu verde și tărîțe de grâu, peste terciul ast-fel format se presară praf de os de cap de câne ars și totul ast-fel călduț se aplică la șele (j. Iași).

Curpên, Curpên de pădure, Viță albă, Luminosă, *Clematis Vitalba*, L. — Ranunculaceae.

Pădurî, tuferișuri, șanțurile și gardurile viilor.

Decoctul de frunze și flori contra gonoreei, leucoreei și maladiilor sifili-tice; loțiuni contra răei, a erupțiunilor pielei, a rănilor și a abceselor la om și vite. Scăldători de curpên amestecat cu frunze de nuc, pentru copii slabi; în rachiu de drojdie, se bea pentru vătămătură (Ialomița). Pentru friguri, se pisăză și se lăgă la mână ca *buruiană de friguri* (veđi acest cuvint); sau se pörtă la mână o brățea de curpen alb, și în loc ca bolnavul să se spuzescă la gură, se spuzesce la mână (Odobesci).

D.

Dafin, veđi salcâm.

Dalac, Póma vulpei, *Paris quadrifolia*, L. — Liliaceae.

Prin locurile umbröse din pădurile montane și subalpine.

Frunza se pune pe buba de *dalac*; decoctul se întrebunțeză la spălarea rănilor învechite. Bóbele (fructele) ca vomitiv.

Darie, *Fedicularis exaltata*, Bess. — Scrophulariaceae.

Prin finețele din regiunea montană și subalpină. Decoctul se bea, iar cu buruena fiertă se oblojesce pentru durere de stomach.

Deđitei, *Anemone Pulsatilla*, L. — Ranunculaceae. — Câmpiile de pe lângă păduri și colinele uscate.

Din frunze se face un ciaiú, care pentru durere de ochi se picură în ochi său se spală. Din planta întrégă cu florí cu tot se fac scăldători (Czihak și Szabo).

Degetariță, *Degetar*, *Țița oei*, *Digitalis grandiflora*, Lam și *Digitalis lanata* Ehrh. — Scrophulariaceae. — Ciaiul de florí și frunze se bea de *astmă* și dropică cu durere de pept.

Dovléc, veđi *Bostan*.

Dracena, *Dracilă*, *Macriș de riuri*, *Aeriș-roș*, *Lemu-galben*, *Berberis vulgaris*, L. — Berberidaceae.

Tuferișuri și lunci.

Dulcéța de fructe, pentru durere de pept. Zéma de fructe, amestecată cu apă, se bea ca rėcoritor în fierbințela frigurilor.

Dreņe, *Callitriche verna*, Kütz. — Callitricaceae. — Prin mlaștini și bălți.

Decoctul pentru vătămatură (j. Tecuciú), scăldători pentru durerea de pióire (j. Botoșani), precum și pentru cei ce suferă de lipitură.

Dumbăt, *Teucrium Chamaedrys*, L. — Labiatae. — Prin tuferișuri, pe marginea pădurilor, prin locuri aride și petróse.

Infusiune ca tonic, cu decoct se spală la abcesele de maseă. Pentru durere de pept se bea fiertă în apă, câte trei cesci pe ți (j. Tecuciú).

Dumbravnic, *Dobronic*, *Dobrovnică*, *Doerovnică*, *Dumbrajnic*, *Melitis Melisophyllum*, L. — Prin tuferișuri și păduri.

Ciaiul se bea pentru bătăi de inimă și dureri de cap nervóse (Czihak). Din frunzele uscate se fac țigări și se fuméză de cei ce au *cel perit*. Babele măi fac cu el de dragoste.

E.

Edera, *Edera-celor frumușele*, *Edera Zinelor*, *Hederă*, *Hedera Helix*, L. — Araliaceae.

Edera acoperă stâncele, zidurile și trunchiurile arborilor din pădurile umbröse.

Bóbele se întrebunțeză ca febrifug. Planta întrégă cu rădăcini ca astringent contra diareelor și a scursorilor de sange; fiertă într'o jumătate de ocă de apă, se bea pentru *năduf* (Buzėu). *Edera* cu perișor (Iuca), culcușul vacii și strătură, se fierb și se dă de bėut bolnavilor de vătămatură (Vasluiú). Ciaiul se bea pentru tuse (Slobozia, Iași).

Erică. *Ērbă-negră*, *Calluna vulgaris*, Salisb. — Ericaceae.

Prin locurile nisipóse și petróse din pădurile munților.

Decoctul de flori și de planta întrégă se bea de locuitorii de la munte contra diareei, disenteriei și hemoragiei.

F.

Fag, *Fagus silvatica*, L. — Cupuliferae.

Prin pădurile din regiunea montană.

Se despică fagi groși, se ieau fășiile subțiri de la mijloc cari învelese măduva, se fac țigări din ele, și se fuméză pentru înădușelă (Iași).

Pentru *negi*: «Să se pună cenușă din lemn de fag în apă și acésta se fierbe mai bine de o oră și cu acésta soluțiune să se spele negii de mai multe ori în ȃi.» (Liuba și Iana.)

Se fac rotițe de scórtă de fag de mărimea *bubóielor*, se pun pe buboi și apoi legându-le în o cārpă, se svārlă în drum.

Fasole, *Fasolea*, *Phaseolus vulgaris*, L. — Papilionaceae.

Cultivate pentru usul alimentar. /

Ca febrifug, se fierb într'o ulciă nouă frunze verđi sau uscate de fasole roșii și se bea câte o lingură de masă de zēmă rece, în ȃiua când nu te prind frigurile.

Bóbele de fasole arse în foc, sau prăjite pe o mașină curată până se ard ca caféua, se piséză, se amestecă cu unt sau cu groștior și se unge pe obraz la *bube dulci*. Bóbele de fasole albe fierte și făcăluite se pun la *degerătură* (Odobesci); uscate se pun pe o cārpă și se légă la cap, pentru durere de cap și scurgere de sânge (Giurgiu). Bóbe de fasole albe fierte la un loc cu 2, 3 rădăcini de pătrunjel și o mână de făină de secară, până se fac un aluat, se pun pe pāntece la femeile ce suferă de durere de *matcă* în urma naserii.

Ferigă, **Feregă**, **Feligă**, **Návalnic**, **Ērba șerpelui**, **Spasul dracului**, **Spata dracului**, *Polypodium Felis-mas*, L. — Pteridophitae. /

Prin locurile umede și petróse din pădurile umbróse montane și subalpine.

Decoctul de rădăcini se bea ca vermifug. Rădăcina pisată se bea cu vin pentru durere de *inimă*. Copiii când nu merg curând în picioare, se scaldă trei ȃile de-a rîndul cu frunze de ferigă (Vasluiu); scāldători de ferigă cu frunze cu tot și rădăcini se fac pentru tóte bóbele la copii și ómeni mari (j. Bacău).

Flórea sórelui, **Sórea sórelui**, *Helianthus annuus*, L. — Synanthereae.

Cultivată.

Se bea ciaiū și se udă și capul, la tîmple și la mólele capului, pentru ametelă și durere de cap; se mai bea contra tusei, nădușelii, răgușelii, a coriului, a *versatului* de vint și în contra *jolnelor*.

Părintele Marian ne spune că în *ȃiua Crucii* de diminétă, până nu rēsare

sorele, strîng Românele flórea acestei plante cu cotor cu tot și uscând-o o păstrează pentru tot anul. Iar când aű dureri de cap, pun o cantitate anumită din acěstă flóre într'o ólă cu apă neîncepută și după ce o fierb bine, o trag într'o parte; cel bolnav se pune cu capul de-asupra ólei și stă în abur. Ca să nu trecă aburul pe de o parte, își pune un cěrșaf (prostire) pe cap.

Altele iarășî vindecă durerea de cap în următorul chip: Pun să fiérbă într'o ólă *Sórea sórelii*, *Volovatic* sau *Volovaci* (numele latin a acestei plante nu l-a putut află párintele Marian) și Sudórea calului. Apoi tórnă apă din ólă într'o strachină, în care măi aruncă o piétră fierbinte. Cel bolnav iea un cěrșaf în cap, se pune cu capul de-asupra strachinei și se aburesce bine. Pentru *lapte de tóte semínțele*, veđi Harbuz.

Fragi, *Fragaria vesca*, L. — Rosaceae-Dryadeae.

Poenile pádurilor și colinele din tótă România.

Ciaiul de fragi uscați se bea când se opresce udul. Ciaiul de frunze se bea contra slabei dígestiunii. Foi de fragi și de cápșuni pisate și amestecate cu sare se pun la máseă. Cu zéma de frunze și rádăciní fierte se spală vitele în gură și la picióre, când sunt bolnave. Decoctul de rádăciní se bea pentru tuse. «Când ai friguri, caută unde affi vara câte un fir de fragă singur crescut, iea din aceste 9 fire din rádăcină și fierbe aceste 9 rádăciní în 3 litruri vin roșu, până sécă de jumătate, să se strecóre și să se bea.» (Liuba și Iana.)

Fragi-tátárescă, *Blitum virgatum*, L. — Chenopodiaceae.

Prin locuri inculte și pietróse, dárímături, pe lângă ziduri și drumuri. Fructele se întrebuińteză de țérance ca suliman (Czihak și Szabo).

Frasin, *Fraxinus excelsior*, L. — Fraxineae.

În páduri.

Frunzele se întrebuińteză în contra reumatismului și podagrei (Czihak și Szabo).

Frásinel, *Dictamnus albus*, L. — Rutaceae.

Prin poeni.

Scáldători pentru slábiciune și amețélă (Dolj). În rachiú de drojdie se bea contra epilepsiei și a crampelor.

Fumáriță, Fumárică, Sefterea, *Fumaria officinalis*, L. — Papaveraceae.

Prin locuri nisipóse cultivate și inculte.

Cu ciaiul se clátesce și se ține în gură pentru *Studenită* (Botoșani).

G.

Gálbinele, Hilimică, Filimică, Filimină, Rușinică, Rușnici, Roșuliță, Ragiuliță, Roșiórá, *Calendula officinalis*, L. — Synanthereae.

Se cultivă.

Fiértă în vin se bea pentru *gálbenare*.

Garófa, *Dianthus*. — Cariophyleae.

Rădăcina plămădită cu țuică se bea de gălbenare (Slănic, Prahova). Cu decoctul de garofe de câmp se spală la rănile cu viermi.

Gheorghina, *Dahlia variabilis*, Desf. — Synantheraeae.

Ciaiu pentru scurgere și pólă albă (Sl., Prahova).

Ghințură, Ghințurea, Gazară, Fierea pământului, Ochincele, *Gentiana cruciata*, L. — Gentianaceae. — Pe coline și prin poenile din păduri.

Reputată ca febrifugă, în rachiū, vin ori apă.

Giugastru, *Acer campestre*, L. — Sapindaceae. — Prin păduri și tuferișuri.

Se scaldă copiii, ori de ce ar fi bolnavi (j. Prahova). Decoetul de cõjă se bea contra diareiei, disenteriei și hemoragiei, se mai spală cu el la rănă.

Ghisdeiu, *Lotus corniculatus*, L. — Papilionaceae. — Pășunile uscate și finețele din regiunea câmpenă și muntõsă din tõta România.

Pisat și bẽut în rachiū contra hemoragiei (j. Tecuciū). Decoetul se bea de trei ori pe ȃi cãte un pahar pentru friguri, «cã varsã tot veninul, de rãmãne omul cum l-a fãcut mã-sa.»

Grãu, *Triticum aestivum*, L. — Gramineae.

Se cultivã.

Se pun cãte-vã bõbe de grãu pe un fer înroșit în foc și se apasã asupra lor cu un vãtrar fierbinte, iar cu arsura ce rãmãne din ele se unge la *pe-cingenã* (j. Botoșani).

Ciaiu de tãrițe de grãu bãtut cu zahar și gãlbenuș de ou prõspet se bea sãra la culcare pentru rãgușelã.

Scãldãtori de tãrițe amestecate cu scuturãturã de fin pentru rēcelã.

Tãrițe cu apã caldã fãcute cataplasme pentru durere la stomach; cataplasme de tãrițe de grãu cu cãrãmidã pisatã și rachiū de drojdie se pune la õsele fracturate, legãndu-se apoi cu scãndurele (Mehedinți).

Fãinã de grãu cu drojdie de vin se fac plasturi pentru durere de pãntece (Giurgiu).

Pentru durere de mãseã se înfășurã falca bolnavã cu un sãculeț de tãrițe fierbinți.

Pentru scãldãturi, mai veđi Bujorul.

Pentru arsurã se face aluat din fãinã de grãu, care se întinde ca pãtura de aluat, acẽsta se unge cu uleiū de crin, iar în lipsa acestuia cu unt-de-lemu și se pune pe arsurã (Liuba și Iana).

Grãușor, Untișor, *Ranunculus Ficaria*, L. — Ranunculaceae.

Decoet de planta întregã ca apã de gurã (Czihak).

Gutuū, Gutãiu, *Cydonia vulgaris*, Pers. — Rosaceae-Pomaceae.

Acest arbore se cultivã prin liveđi.

Ciaiu de simburã de gutuū cu puțin zahãr se bea pentru tuse și rãgușelã.

Zẽma de frunze de gutuū, curpen de castravete și *vermarã* (o buruẽnã?), pisate tõte la un loc, se stõrce în rãnile cu viermi (Iași).

«Semințele de gutuū servesc la multe persõne pentru a preparã o apã pentru ochi: se ieaū 40 simburã de gutuū și se pun în 100 dramuri apã lim-

pede, rece, se agită puțin, după care se îmmoie cârpele curate și se pun pe ochi.» (Bartolomeu.)

H.

Harbuz, Moldova. Pepene verde, Muntenia. Lubenită, Oltenia, *Citrullus vulgaris*, Schrad. — Cucurbitaceae.

Se cultivă pentru usul alimentar. /

Copt la cuptor, se scurge zéma și se bea, iar cu miezul cald se oblojesce de *rast*.

Simburiî servesc la prepararea vestitului medicament popular: *lapte de tôte semințele*, care se prepară în modul următor: se piséză la un loc câte două linguri de semință de Harbuz, Castraveți, Zemos, Bostan alb, Bostan galben și Sôrea sôrelui.

Se picură peste ele în piuliță puțină câte puțină apă caldă, se mestecă bine, se strecôră prin o pânză désă nouă și se dă de bêt bolnavilor slăbiți tare după o bôla lungă (convalescență) ca să se întărescă.

Hemeiș, Hamein, *Humulus Lupulus*, L. — Cannaboideae.

Pe marginea pădurilor prin tufărișuri, pe garduri.

Lăutori de flori și frunze pentru rofii și alte bube în cap; scăldători pentru copiii jigăriți. Când se sgârcesece mâna sau piciorul, se fierb frunze și flori în lapte până se îngroșe, se face cataplasma puindu-se la locul pătimășera, se schimbă a do ua și dimineța, repetindu-se de mai multe ori.

Holeră, Cholera, Cornuță, Scate muscălesc, Pălămidă, *Xanthium spinosum*, L. — Ambrosiaceae.

Prin locurile inculte, părăgini, drumuri, răspândită în tótă țera.

Decoctul de scăiuți se bea ca diuretic (Botoșani). Zéma de rădăcină pisată se bea pentru cholera (Buzău). În Bucovina femeile în timp de cholera, o smulg cu rădăcină cu tot și fierbând-o într'o ôlă cu apă, beau zémă ce ese dintr'însa și afirmă că mulți se însănătoșeză. Alții iarăși fierbând mai multe rădăcini de holera de odată, și turnând apoi zéma acesta într'o puțină, scaldă într'însa pe cei bolnavi de holera, cari îndată se și vindecă. /

Mulți Români afirmă că în anul 1848, când holera a bătuit foarte tare Bucovina, numai cu zémă din spinul acesta au scăpat de môrte.

«În timp de holera e bine să și afumî casele cu acest spin, căci ast-fel tot rêu se depărtéză de dinsele și holera nici nu se pôte apropiă.» (S. Fl. Marian, în Albina, anul III, pag. 326.)

Hrean, Hrean, *Cochlearia officinalis*, L. — Cruciferae.

Prin locuri argilôse și umede.

Turtă de hrean ras pe rădětore, mălaiu, meiù, miere de faguri și sare, tôte puse pe piele de cal, se pune la gât pentru gâlcî (j. Dâmbovița). Turtă de hrean, mestecat cu făină de grâu și cu oțet, se pune la cap pentru durere, sau numai se mirôse ras prôspêt pe rădětore pentru guturaiu și durere de cap.

Dulcēta de hrean se iea diminēta și sēra cāte o linguriță pentru tuse măgărăescă.

Frunđă, rădăcină, sare, usturoiū și cărămidă nouă se pun într'o ôlă, se tōrnă peste ele apă clocotită și se aburește posteriorul celor bolnavi de *trânji*.

Rădăcina rasă pe răqlētore se mai pune la junghiū în loc de muștar.

De *studenifă* se rade o lingură de hrean, se pune într'o litră de rachiū tare, se lasă să steā o đī și o nōpte, se strecōră și cu acest rachiū se clătesce bolnavul în gură de 3—4 orī pe đī, timp de 20 de đile.

Holbură, Volbură, Rochița rînduniceī, *Convolvulus arvensis*, L. — Convolvulaceae.

Contra negeilor și bătăturilor (Czihak și Szabo).

I.

Iērbă-dulce de munte, Fereci, Ferecuță, *Polypodium vulgare*, L. — Pteridophytae.

Decoctul se bea pentru afecțiunile pulmonare. Plămădită cu țuică, se bea de arsătură la inimă și umflătură în capul peptului (j. Prahova).

Iērbă ferului, Rînduniță, Brillōncă, *Vincetoxicum officinale*, Moench. — Asclepiadaceae.

Prin finețele de prin păduri, prin tuferișuri și locuri pietrōse.

Pentru vătēmătură și farmece se crede că cu acēstă plantă vrăjtită se pōte deschide ori-ce încuitōre. Se crede că la Simziene, pe la mieđul nopții, dacă ieī un lacăt incuiat, îl legi cu ață și-l tragī prin ērbă, pe unde cređi că ar cresce acēstă plantă, cum s'atinge lacătul de *ērbă fiērelor* se deschide și ast-fel căutând prin apropiere o poți găsi. Se mai crede că ariciul o aduce la Simziene și o pune la cuibul sēu, de unde o poți luā. Dacă nu o afli la cuibul ariciului, să ieī puii lui să-i închiđi îngrădindu-i cu bețișore de fier. Ariciul neputēnd străbate merge de caută *ērbă fiērelor* și atingēnd bețele de fier, acestea se frâng și ast-fel pōte străbate la puii sēi. Atunci omul care stă la pândă se duce și iea iērbă din gura ariciului (Mangiuca).

Iērbă-grasă, Porcină, *Portulaca Oleracea*, L. — Portulacaceae.

Bună pentru românul slab care vrea să se îngrășe, se pune în fierturi (fasole, borș) (Sfetesci, j. Prahova).

Zēma de ērbă grasă servește la spēlarea rānilor cu viermi în ori-ce părți ale corpului (Petriceni, j. Dorohoiū).

Iērbă lui Tatin, veđi *Tătănēsă*.

Iērbă mare, *Inula Helenium*, L. — Synanthereae-Asteroidae.

Prin finețele umede pe lângă pirae.

Ciaiul de rădăcină uscată se bea pentru înădușelă (Mihăileni). Fiērtă cu vin alb, se bea pentru oftică cāte un pahar diminēta și altul sēra, la trei sfirșituri de lună (după ce se pișcă luna) (Bacău). Tot pentru oftică se iea

rădăcină de I. mare și Iérba lui Tatin, se rad pe rădētōre de verđi, se amestecă cu miere și se iea câte o linguriță în fie-care diminēță (Bacău). În Gorj se mai numesce *Homan* și cu ea se vindecă febra tifoidă, ăisă *bōla-mare*. Cu rădăcina fiértă, în apă se lau fetele, mai cu sēmă în ajunul Sf. Teodor, care cade Sămbăta în cea dintăi săptămână a postului Pascelui; cine se spală cu érbă mare la acéstă ăi, va fi cu capul curat tot anul, fără mă-trētă și nu va cădē nici un fir, ci din contră va cresce, devenind mōle și frumos. În Bucuresci, în acest timp, se aud strigând țigāncile carī cutureeră mahalalele cu o traistă în care aū rădăcinī de érbă bucățele și înșirate pe câte o sfōră: «Érbă mare de laut și de miros». În multe case se afumă cu rădăcinī de érbă mare pentru curățirea aerului.» (Bartolomeu.)

În Banat se numesce *Oman* și se întrebuintează, după cum ne spune Man-giua, în modul următor :

În noptea de Sf. Teodor, la mieđul nopții, fetele se duc în pădure la locurile cunoscute unde cresce omanul, ducēnd cu sine pāne și sare, apropiindu-se cu locul de oman, dāruese pānea și sarea dīnsului, punēndu-l la rădăcina lui, descāntānd ast-fel :

«Oman mare, domn mare,
Eu îți dau ție pāne și sare,
Iar tu dā-mi o cōdă de pēr mare.»

«După acēsta săpānd și luānd rădăcina de oman, acasă o fierb, și în crepat de ăiuă își spală capul cu omanul fiert, apoi cu ochii închiși, într'aceea căutānd scurt la pāmīnt (spre a nu vedē vre-un animal cu cōdă de pēr scurt, māta), ast-fel își șterg capul, și despletite se duc în grajd. unde trag calul (boul, vaca) de cōdă, poftindu-și să le crească și lor asemenea de lungă cōdă.»

De holeră se afumă cu érbă-mare.

Iérba-roșie, Răculeț, Rădăcina șerpilor, Nodurariu, *Polygonum Bistorta*, L.— Polygonaceae.

Uscată și pisată se presară la rānile cu viermi, iar cu decoctul se spală.

Iérba stupului, *Melissa officinalis*, L. — Labiatae.

Ciaiu și decoctul pentru durere de stomach, colici și diaree.

Iérba surpăturii, Feciorică, Iérba feciorilor, Iérba feciōreī, *Herniaria glabra*, L. — Paronychiaceae.

Pe cāmpuri nisipōse și sterile, pe coline aride și pietrōse. Se crede că vindecă *surpătura*. Ciaiu și oblojeli. Bănățenii aū credința că cu acéstă bu-ruénă descāntată se vindecă *Datul* și *Faptul*.

Iérba tálharului, Iérba S-tului Cristofor, Iérbă de orbanț, *Actaea spicata*, L.— Ranunculaceae.

Reputată pentru vindecarea *orbaltului* și a tăeturilor. Decoctul contra rāei la om și la vite. /

Iérba untului, Flōrea untului, Verigel, Verițel. Crăliciu, Săgēta lui Dunnedeu, *Orobancha cruenta*, Bertol. — Orobanchaceae.

Tuferișe, rărișe de pădure, liveți, în regiunea montană și submontană. Se pisază, se topesc împreună cu grăsimi de vaci și cu această alifie se unge pe spinare de durere.

Ierba urechii, Urechelniță, Urechiușă, Ierba de urechi, Ierba ciutei, Ierba tunului, Varță de stâncă, *Sempervivum tectorum*, L. — Crasulaceae.

Pe stâncile calcare din munți.

Zema de buruénă prospătă pisată se storce în urechi pentru durere. La bătătură se lăgă o frunză.

Ierba vătămătrui, *Crypsis aculeata*, Ait. — Gramineae.

În rachiul de drojdie se bea de vătămătură.

Ienuper, Iuniper, Iniper, Iuipahar, Cetena, Archiș, *Juniperus communis*, L. — Coniferae.

Prin pădurile stâncose și pășunile din regiunea montană și subalpină.

Este una din plantele repute în popor contra dropiceii și ca diuretic. Bóbe de Iniper, rădăcina de pătrunjel și rădăcina de urzică în cătime de o potrivă, se fierb în apă până scad jumătate, se strecură și se bea de mai multe ori pe zi câte o ceșcă pentru *dropică, scursuri* și pentru ca să mērgă udul. Tot pentru aceste bóle se mai face un decoct tare de bóbe, se amestecă cu jumătate lapte și se bea. Cu alifie de Ienuper se frēcă ușor pe părțile umflute de dropică, pe pânțec și picioare. Cu bóbele se mai afumă prin odăi pentru a îndepărtă bólele molipsitóre. †

Inul, *Linum usitatissimum*, L. — Linaceae.

Cultivat și subspontan.

Ciaiu de semințe de in pentru tuse. Uleiul de in se pune pe o cărpă la arsuri, din făină de in și cartofi fierți pisați se fac plasturi ce se pun la umflături și abcese ca să cócă (Dolj). Semințele fierse mult, până formeză un mucilagiū, se întrebuinteză ca cataplasma emolient, mai cu sēmă la femeile cari aū născut de curând și cari aū dureri prea mari (Bartolomeū).

Iovă, Răchită-puturosă, Răchită-móle, *Salix caprea*, L. — Salicaceae.

Prin pădurile umede din regiunea montană.

Cu crengi de Iovă se fac băi calde pentru junghiuri și alte bóle ce se capetă din rēcělă, precum și din ursită, (Vasluiū). Se duce baba în zorii zilei cu pâne și sare pe care le pune la rădăcina iovei, și dice: «Sfintă Iovă, te dăruesc cu pâne și sare, iar tu să-mi dai léc și sănătate»; apoi o fierbe în apă și face scăldători din ea pentru junghiuri (Lucreția Stan, Tutova).

Isop, *Hyssopus officinalis*, L. — Labiatae.

Se cultivă prin grădini.

Ciaiu se bea pentru tuse și afecțiuni pulmonare.

Ismă, veđi *Mintă*. †

L.

Lăcrămioră, Mărgăritărel, Mărgăritare, Sufletele, Clopoțele, Cerceluși, Flórea Turcului, *Convallaria majalis*, L. — Liliaceae.

Prin pădurile umbróse, în totă România.

Cu ciaiú de lăcrămióre se tămăduesce póla albă (Botoșani). Din flóre se prepară o apă de obraz, cu credință că cine se spală cu ea se face obrazul alb ca laptele.

Lale, *Tulipa*, Tournef. — Liliaceae.

Introdusă și în cultură și vulgarisată.

Frunză de lale albă pisată, amestecată cu slănină veche și prăjită în unt-de-lemn, se pune la rănă.

Laptele cănelui, Laptele cucului, Buruénă de negei, Buruénă măgărăscă, Aior, Aior, Aior, *Euphorbia helioscopia*, L. — Euphorbiaceae.

Prin locuri de cultură, locuri de arătură, holde, pe la garduri rustice (Grecescu).

Se rupe planta și cu laptele care curge se ung *negeii*, *pecingena* și unghiile *stricate*. Sămînța și planta întregă se mai întrebuintează ca vomitiv, și în j. Sucéva ca febrifug. În j. Tecuciú, se piséză și-l bea cu apă ca să fie mai puternici, alții îl storc de zémă și o beau cu apă. Se mai fac și hapuri din laptele stors din alior îngroșat cu făină de grâu și se ieau ca purgativ.

Laur, Alaur, Ciumăfaie, Ciuma fetel, Turbare, Bolăndarlă, Mărul porcului, *Datura Stramonium*, L. — Solanaceae.

Fórte comună prin locuri inculte, păragine, garduri, drumuri. Poporul întrebuintează sămînțele și frunza.

Se ieă câte-vă sămînțe, se piséză, se pun într'o lingură cu apă și se beau pentru friguri; se mai bea pentru friguri o ceșcuță de zémă, după ce s'a pisat și s'a stors buruéna, deși bolnavul ínebunesce puțin, pe o di saú doué, dar apoi se vindecă (Vasluiú).

Pentru *pântecarie cu sânge* se ieă o măciulie, care e ca o nucă ghimpósă (fructul); măciulia are mai multe despărțituri cu sămînțe negre, se ieă sămînța din o singură despărțitură, se arde, se face praf și acel praf se împarte în noué părți; din acele noué părți, opt se lépédă, iar o parte se împarte în trei și din aceste se dá pătimașului câte una în trei dimineți, cu câte puțin rachiú să beă (Botoșani). Zéma próspetă de frunze verđi strivite se stórce la rănile cu viermi.

Când sparge *udma* se pune o frunză de laur pe ea. Pentru ciumă se afumă cu *ciumăfaie* uscată (j. Sucéva); se piséză și se pune la bube.

În Banat acéstă plantă se mai numesce *Cornuță* și *érba silniciéi* (Mangiuca)-Leandru, veđi Oleandru.

Lemnul Domnului, Lemnuș, *Artemisia*, *Artoanum*, L. — Synantheraceae.

Se cultivă prin grădinile de la oraș și de la țară, este un subarbust ale cărui frunze frecate între degete exală un miros plăcut de cójă de alămăie.

Fiert cu vin, se pune cât se pôte suferi de fierbinte pe o cărpă la locul unde se simte *junghiul*; cules în ții de sec se fierbe și apoi se mestică zéma cu miere și se unge în gură copiii pentru *plesne*; sau mestecă în gură o crenguță. Fiert cu smicele de măr dulce, se spală de *cel perit* (j. Sucéva).

Se mai întrebunțea în Bucovina în următorul mod, pentru *durere de dinți, durerea de ochi și cel perit*: [

«De *durere de dinți și măsele*, se clătesce în gură cu decoct de rămurele.

«De *durere de ochi* se vindecă, dacă se ia mai multe frunzișore de Lemnul Domnului și le usucă bine. După aceea le piséză mărunțel ca *tabacul*. Apoi face două turtițe de cêră curată de casă. Turtițele acestea cari au mărimea unui *pușor*, le presară cu pulbere de Lemnul Domnului și sêra când se culcă, le pune la gêna ochiului ce-l dore și așa le lasă apoi peste tótă nôptea, căci ele au puterea de a scôte tótă durerea din ochi. Iar după ce ese durerea din gêna, o unge cu o peniță cu *miere stridie*. După acesta, prăjese făină de păpușoi și învêluind-o într'un petic de în o pune asemenea la ochi.

În contra *celui perit* se întrebunțea în mai multe feluri: Unele usucă frunzele sale bine, apoi le frecă în palme, până ce se fac ca *făina* și acesta o presară pe cel perit; sau amestecă făina cu *groscior*, adecă cu smântână dulce și apoi cu acesta se unge la cel perit. Altele, după ce-l usucă bine și-l frecă mărunțel, până se face ca făina, îl dă celui ce are cel perit și-l trage pe nas ca *tabacul*.» (S. Fl. Marian.) [

Leuștên. Buruénă de lungóre, *Levisticum officinale*, Koch. — Umbeliferae.

Naturalizat și vulgarizat pentru usul alimentar.

Este una din plantele cele mai reputate în popor contra tifosului. Se móie un cêrșaf în oțet de vin fiert cu rădăcina de leuștên și se înfășură bolnavul de *lungóre* (Strâmbeni, j. Prahova), sau i se face abur cu o cărămidă fierbinte, peste care se tórnă oțet de vin fiert cu usturoi și rădăcină de leuștên; sau se ia trei rădăcini, se pun în o căldare, se aduce apă neîncepută fără a vorbi cu cine-vă și când se întórce de la apă, apucă când cu o mână, când cu alta ce găsesce pe jos și aruncă în cofa cu apă. Tórnă apa peste rădăcini, le pune pe foc să se încăldescă, dar nu mai pune alte lemne decât acelea cari le-a pus odată. Acestă apă caldă se tórnă în capul bolnavului (bolnavul fiind într'o albie); după ce s'a spêlat bolnavul, se sue în pat și-l învelesce cu 9 țóle, până înădușe și se usucă apa de pe el (Buzêu).

Ciaiu se bea pentru tuse cu guturaiu. Pisat, se pune la rănî (Ialomița). Rădăcina pisată și opărită se pune caldă la junghiu (j. Prahova). #

Lepuș de capră (j. Prahova), Cînstet, Coocean căprese, *Salvia glutinosa*, L. — Labiatae.

Prin locurile umbróse din pădurile regiunii montane și subalpine.

Se sapă rădăcina, se fierbe și se spală în cap pentru amêțelă (j. Prahova).

Liliae, Mălin roșu, Iorgovan, Scrinte, *Siringa vulgaris*, L. — Oleaceae.

Spontan și în stare sălbatecă.

Ciaiü de flöre de liliac alb se bea rece pentru scurgere de sânge la femei (Mihăileni).

Foile fierte în lapte dulce pentru pete de obraz.

Liliac, bobovnic și vetrice; pisate se pun la frunte, însă pe rind, pentru durere de cap (Vasluiü).

Limba vecinei, Limba cerbului, Năvalnic, *Scolopendrium officinarium*, Sw. — Pteridophitae.

Pe stâncile umbröse din pădurile subalpine și montane.

Ciaiul pentru tuse cu flegmă (Mehedinți).

Linariță, În sălbatic, Burună de in, Inioșor de alior (j. Tecuciü), *Linaria vulgaris*, L. — Scrophulariaceae.

Ciaiul în contra hemoragiilor.

Lipici, Torțiel, Turtel, Intorțiel, Borangie, Pêrul Sf. Marii, Iriță, Iniță, *Cuscuta europaea*, L. — Convolvulaceae.

Parasită pe urzică, cânepă, boz și alte plante.

Fetele la țêră aü obiceiul să porțe la brău lipici și frunză de plop, cu credința că tôte treburile merg bine, se lipesc toți de ele și cum bate plopul, așa bate inima flăcăilor după ele (j. Prahova).

Fiert, tăiat și amestecat cu tărițe se dă la rățușce și la bobocii cari ologesc.

Luminărică, Luminare, Luminărica Domnului, Cöda lupului, Cöda boului, Cöda vacii, Corovatic, Pur, Lipan, *Verbascum phlomoides*, L. — Scrophulariaceae. —

Ciaiul de flöre de luminărică cald, când cade gutunarul la pept. Plă-mădită cu rachiü de drojdie mai multe zile, se bea pentru gălbenare și friguri; fiértă cu lapte se bea pentru nădușelă (Iași)./

Ciaiul de rădăcină pentru durere de stomach.

Când o vită are rană cu vermi, românul merge la câmp unde crește luminărica, apucă buruena de virf, o plécă la pămînt, pune o piétră peste ea și o sorocesece, dicându-i: «Luminărică, dacă până în trei zile nu mi-î scöte vermi de la cutare vită (pomenesce numele vitei), nu-ți voiü da drumul de aici.» După trei zile viermiü din rană dispar, de unde apoi românul ridică piétră, lăsând buruena liberă să se ridice; în unele sate se țin bucăți de luminărică în casă, cu credință că fug ploșnițele.

M.

Mac, Mac de câmp, Mac-roșu, florile paparöne, *Papaver Rhoeas*, L.

Mac de grădină, Mac, *Papaver somniferum*, L. — Papaveraceae.

Ciaiul de căpățini (fructul) de mac se dă de bëut copiilor cari nu aü somn. Cu decoctul li se face scăldători./

Semințele de mac cu miere de fagur se daü pentru surpătură (j. Sucéva). În rachiü de drojdie se bea pentru friguri (j. Prahova). Pentru tuse la

copii se dă ciaiū făcut din gămălii de mac (côja fructului) (j. Tecuciū). «Paparónele sunt fórte des întrebuintate de populațiunea rurală, cu credință că dând ciaiū de paparóne la copiii bolnavi de vërsat sau pojar, îl fac să ăasă afară mai iute și se curăță mai lesne de el.» (Bartolomeū.)

Se mai întrebuinteză în Bucovina ca léc pentru *për*, pentru *uimă*, precum și pentru multe alte *bube*: Ceî ce capetă *për* la vre-un deget, mână sau genunchi, culeg mac cu rădăcină, și îl pun într'o ôlă să fierbă. Tot în acea ôlă pun cenușă și fac un fel de leșie, și cu leșia acésta apoi, când e numai de a bé călduță, spală mâna ori piciorul la care se află *përul*. Și dacă *përul* se spală mai de multe ori cu leșie de acésta, preparată din mac și cenușă, trebuie numai decât să se vindece. ▽

Ceî ce aū *uimă*, fac lapte din semințe de mac, o udă cu lapte de acesta, o presară apoi cu puțină sēmință tot de mac, și așa repetându-se acésta în mai multe rinduri, uima dă înapoi și se vindecă. Sēmința de mac cu miere și cu pânză de păiangen se întrebuinteză de către românce ca alifie la mai multe bube, ca să spargă și să ăasă dintr'însele răutatea afară (S. Fl. Marian).

Măcieș, veđi *Trandafir*.

Măcriș, *Rumex acetosa*, L. — Polygonaceae.

Prin finațe, poene și păduri.

Decoet de frunze ca rēcoritor contra fierbințelii la friguri. Măcriș și sofran făcut cu rachiū de drojdie se bea pentru gălbenare (j. Ialomița).

Măcrișor, Măcrișul epurelui Măcriș epuresc, Măcriș-trifoiol, Măcriș-păseresc, *Oxalis acetosella*, L. — Geraniaceae. ▽

Ciaiul de frunze prōspete contra frigurilor.

Magheran, *Origanum Majorana*, L. — Labiatae.

Se cultivă prin grădini.

Ciaiū de magheran cu zēmă de lămâie se bea pentru oprirea menstruației (j. Prahova). Femeile cari vor să nu facă copii, fierb trei crenguțe de magheran cu o bucățică de săpun prost și fac injecție, după ce aū avut relație cu bărbatul. |

Mălaiū, veđi *Păpușoi*.

Mălin, *Prunus Padus*, L. — Rosaceae.

Decoetul de cōjă ca astringent și la spălarea rănilor. Mălinele negre (fructele) pentru gălbéză (Radașani, j. Sucéva).

Măliniță, Lemnul cănelui, Lemn-căinese, Mălin-negru, *Ligustrum vulgare*, L. — Oleaceae.

Cōja se întrebuinteză ca antiscorbutic.

Mama-pădurii, *Asperula odorata*, L. — Rubiaceae.

Cresce prin pădurile umbrōse.

În infusiune în contra tifosului și în scăldături la copiii slăbiți.

Babele din j. Iași, sub numele de mama pădurii, mi-aū prezentat în totdeauna *Lathrea squamaria*, L., numită în alte părți și *Flôrea șerpelui*, *Cu-*

curuz de pădure. Decoctul se bea pentru vătămătură. În Giurgiu se pörta ca amulet la gät.

Mäna Maicii Domnului, *Anastatica Hierochuntica*. — Cruciferae.

Cresce prin stepele din Egipt, Arabia și Siria.

Numirea vulgară a acestei plante provine din cauza proprietăților sale higrometrice, fiind-că la uscăciune ramurile ei se strîng ca o mână închisă, iar la umezëlă se deschid. Femeile cu dare de mână o cumpără de pe la călugări și o țin la icöne împreună cu cele sfinte, avënd credința că dacă se deschide în timpul când o femeie se necăjește de facere, ea nasce cu ușurință. Planta de sigur că se deschide îndată ce o apropiie de nas.

Mër-pădureț, *Pyrus acerba*, D. C. și Mër-dulce, *Pyrus Malus*, L. — Rosaceae-Pomaceae.

Spontan și cultivat.

Merele pădurețe se fierb, zéma se îngroșe cu tărițe de grău, se întinde pe o petică și se pune pe pântice la *rast*. Cu decoct de crenguțe de *mër dulce* se oblojesce pentru bube dulci și cel perit. Tot pentru *cel perit* se mai oblojesce cu cöjă de mër dulce fiertă cu cimbrisor (j. Sucéva). †

Merele cöpte în unele părți se crede că sunt bune pentru tuse. În Rädășani, j. Sucéva, se face o bortă într'un mër domnesc, se pune în ea piper pisat, se cöce la foc și se mănâncă pentru tuse. †

Mărarul, *Anethum graveolens*, L. — Umbeliferae.

Cultivat și subspontaneu prin gunóiele grădinelor. Ciaiul de mărar amestecat cu sulfină se bea pentru guturaiu cu tuse.

Semînța pisată se dá de béut copiilor pentru limbrici.

Mărgăritar, veđi *Văsc*.

Mărgăritărel, veđi *Lăcrămiöre*.

Măsălarită, Măsăleri, Nebunariță, Sunătöre, *Hyoscyamus niger*, L. — Solanaceae.

Prin locuri cultivate și incolte, dărîmături, gunóie, pe lângă locuințe și drumuri.

Este una din plantele cele mai reputate în popor pentru durerea de măseă, de unde a și luat numele de mäsălarită. Decoctul cald de plantă se ține în gură la măseă, apoi il varsă și se clătesce cu apă curată și nițel rachiü; tot pentru durere de măsele fac babele *aburi* și *fumuri* cu semințe și frunze uscate de mäsălarită. Rädăcina pisată bine, mustösă, se pune la falca unde e măseua bolnavă. †

Frunzele se mai pun la abcese și bubóie ca calmante. Cu zéma de mäsălarită fiertă amestecată cu oleiü se spală rana mușcăturii de șerpe (Liuba și Iana). Contra durerii de măsele se întrebuiñeză această plantă și în Banat și Bucovina (Mangiuca și Marian, *Familia*, loc. cit.).

Bulgarii și Nemții din Dobrogea fac în potriua insomniei la copii băi de mäsălarită.

Măslinul, *Olea europaea*, L. — Oleaceae.

Fructele sale numite măslina, pisate cu simburii cu tot și amestecate cu mă-măliguță caldă, le întrebuințază poporul la gâlci (Botoșani).

Simburii uscați și pisați se pun într'o luleă veche (întrebuințată), căreia i se pune o trestie nouă în loc de ciubuc, se pune apoi un cărbune, se fumază și fumul se ține în gură contra durerii de măseă. Pentru *cur de găină* se pune o măslină în spuză, se desface, i se scöte simburele și se pune la locul bolnav. †

Mătasea bröscii, mätretă de apă, *Conferva vulgaris*. — Algae.

La suprafața și în fundul apelor dulci.

Se întrebuințază contra arsurilor și a umflăturilor, se pune la locul dureros, cu credința că trage focul și durerea.

Mätträguna, Mätträguna-Dömnă-mare, Mätträguna-érbă-mare, Împérătésa-bu-ruenilor, Ciresă lupului, Érba codrului, Nädragulă, Mätträguine, *Atropa Bella-dona*, L. — Prin păduri de dumbrave și codri, locuri umbröse dosnice.

Frunzele se întrebuințază ca cataplasme la abcese și contra idrofobiei la om și la vite.

Se afumă pentru vinturile rele (Iași). Se face cu ea de dragoste și de urit: când e pentru *dragoste*, se duce în padure, o rupe cântând și o pörtă cu sine; când e de *urit*, o rupe plângënd și luind și o dä flăcăului său fetei, căreia îi face de urit ca să o pörte fără să scie (Mihăileni). O măi dä în beutură, când aü necaz pe cine-vă, de-l innebunesce.

Cei ce aü friguri, după ce o sapă sau o rup, se légă cu dinsa la cap și ast-fel de multe ori se vindecă; atäta e réu că acest medicament cam innebunesce pe cei ce-l întrebuințază, dar nu după mult timp acéstă neplăcere dispare. †

Dacă cine-vă are *durere de măsele* și prin urmare se umflă förte tare la fălci, să ieä o frunză de mätträgună, să o ungă cu unsöre de găscă și să o lipescă la umflătură, atunci cui îi este de léc, îndată se vindecă.

Mätträguna e tot atât de bună și la alte umflături, precum la *sugel* (S. Fl. Marian).

Mäturi, Mäturi de grădină, *Kochia Scoparia*, Schrad. — Chenopodiaceae.

Cultivată și subspontană.

Cu crengi de mätură părăsită se descântă de speriat.

Meiü, *Milium effusum*, L. — Gramineae.

Prin pădurile umbröse.

Päsatul de meiü fiert și făcut ca mämăliguța möle, se întinde pe o petică, peste care se presară rădăcină pisată de pătrunjel și se învelesc böșele (testiculele), când se umflă (Botoșani). †

Mestécän, *Betula*, L. — Betulaceae.

Zéma care se capëtă prin bortelirea arborilor se bea ca récoritörc. Pentru *pecingenă* se face următorul léc: Pe un topor înfierbintat se pune o nueluşă de mestécän, nueluşa lasă să curgă din ea o zémă négră, cu acéstă zémă se unge la locul unde se află pecingena.

Mierea ursului, Pulmănică, Pulminarea, Țerba plumănei, Căserișor, *Pulmonaria officinalis*, L. — Boragineae.

În multe localități din țară, această plantă este întrebuințată pentru a vindeca tusea și afecțiunile pulmonare.

Mintă, Ismă, Mintă-sălbatecă, Mintă calului, Voștenită, *Mentha sylvestris*, L. Mintă-piperigă, *Mentha piperita*, L. — Labiatae. Acesta din urmă e mai bună de lécă e «iute ca spirtul».

Ciaiu se bea pentru durere de pânțec, stomach, trépăd și trépăd cu sânge. Pentru durere de dinți se ține în gură rădăcină de ismă pisată și cu rachi. De ciumurlelă, ca să pără sila (grêța), se frécă pe corp cu ismă pisată și oțet și se pune și la inimă (Dolj).

Pentru cholera, veđi *Trandafir*.

Pentru *orbalf* se unge cu miere și se presară cu praf de frunză de mintă uscată.

Mai este Isma-broștăscă, (j. Prahova), Mintă brôșcei, *Mentha aquatica*. — Cu crenguță de acesta te scarpini în ureche, când te mânăncă.

Moreov, *Daucus*, *Carota*, L. — Umbelliferae.

Se cultivă pentru usul alimentar.

Copt și sfărmat se pune la copii pentru bube dulci. Crud, ras pe rădătoare, se pune la rană cu viermi. Dulcêța de morcov ras pe rădătoare se dă pentru tuse măgărăscă (Botoșani).

Mama pădurii, veđi *Mama pădurii*.

Mușcatul dracului, *Scabiosa columbaria*, L. — Composeae.

Se fac scăldături pentru copiii nou născuți.

Mur, Rug de mure, *Rubus fruticosus*, L. — Rosaceae.

Comună prin păduri, crânguri, huciuiri, tuferișuri, locuri inculte și pietrôse. Ciaiu de rug de mure se bea pentru *pôlă albă* (Tutova).

Vița de mure, de bostan, castraveți și holeră (Xantium) se fierb tôte la un loc și se fac scăldături pentru bolnavii de *choleră*.

Muștar, *Sinapis*. — Cruciferae.

Făină de muștar amestecată cu puțină făină de grâu și apă călduță se întinde pe o petică și se pune la junghi.

Feredeu de picioare ferbinte cu făină de muștar, când se opresc regulile.

Muștar alb pisat mărunț amestecat cu lapte dulce se spală pentru vindecarea *brâncei*.

Contra trépădului se bea diminêța și sêra rădăcină de muștar fiertă în vin (j. Dâmbovița).

De *cârcei* să te freci la părțile, unde-î simți ca să se pôrte sângele și să ieși de mai multe ori diminêța pe nemâncate câte o linguriță de muștar galben nepisat, după care să bei puțină apă.

Mutătore, Mutătore cu pome roșii, *Bryonia dioica*, Jacq. — Mutătore, Mutătore cu pome negre, Împărătêsă, Tidvă de pământ, *Bryonia alba*, L. — Cucurbitaceae.

Pe gardurile viilor și ale grădinilor ținănesci, prin tuferisuri și huciuri. Rădăcină pisată se pune la cap pentru durere.

Sorocită cu o bucată de pâine, se fierbe, și cu zéma se oblojesce și se bea pentru durere de răul copiilor.

Rădăcina se mai rade, se amestecă cu untură rîncedă de porc și se unge pe cap pentru *chelbe*.

Flórea de mutătóre fiértă în rachiú saú în apă se bea pentru a oprí vër-săturile de sânge (Prahova).

Mutătóre, curpen alb, sburătóre, cincí degete, sovírv și drob se fierb tóte la un loc, se bea și se face și scăldători pentru *dropicá* (Giurgíu).

De *maná*, se sapă mutătóreá primávara și i se dá mămáligá, sare și 9 mătáni ca bozului de vierme la vitá (veđi *Boz*). Dacă nu-i dai acestea, buruéna se *mutá* în alt loc și peste un an când o cauți, nu o mai găsești. Buruéna cu rădăcină cu tot se usucă și se dá în sare la vaci și la oile cu lapte, descántându-se (Șeđetóreá, an III, No. 7, p. 142).

În Banat acéstá plantá e cunoscutá sub numele *Cucurbeșea* și se întrebui- ințéză în modul următor: Când cine-vá zace de lingóre, atunci vișele de cucurbeșea cu totul, cu fruptele i se pun pe sub spinare pâná la grumaziú, să zacá pe ele, iar cucurbetéua, scóasă din pámînt próspetá, se taie felii și se pune legatá pe tálpile picíorelor, sub cap i se pune bolnavului mutche de cânepá nefiértá, și la cap un cap de căne. Și tóte acestea se fac, ca să nu adórmá de pe lume, ci să se susțină în simțuri. (Mangiuca.)

N.

Nalbá, Nalbá-micá, *Malva rotundifolia*, L. — Malvaceae.

Decoctul de rădăcină, frunze și flori, este reputat în popor pentru tuse și durere de pept; se bea saú se face gargará pentru rágușelá.

Lapte fiert cu rădăcină se pune călduț la ori-ce bubá ca să spargá. Pentru gálci se fierbe în apă *nalbá albá* cu táríțe de grâú și cu zéma se face gar- gará, iar cu terciú se infășórá în jurul gátului (Iași).

Frunzele de *nalbá micá* unse cu stupit se pun la bubele numite *pér* ce se face la degete.

Pentru *udmá* se face cataplasma de *nalbá albá*, găinaț de hulub și urdú dulce.

Návalnic, veđi *Ferigá* și *Limba vecinei*.

Neghiná, *Agrostemma Githago*, L. — Caryophyllaceae.

Prin gráie.

Sémínța pisată, béută în vin, se întrebuiințéză ca purgativ (j. Dâmbovița).

Negruscá, veđi *Cernuscá*.

Nemțișori, Nemțișori de cámp, Taponiși. În unele părți din Moldova se mai numesce *Buruéná* de fáent copí, *Delpihinum consolidá*, L. — Ranunculaceae.

Comun prin sămănăturile de grâu.

Decoctul de flori și frunze servește la spălarea mușcăturii de șerpe și se bea în contra durerii de pânțec. În județul Tecuci se bea de femeile sterpe cari vor să facă copii.

Nuc, *Juglans regia*, L. — Juglandaceae.

Scăldăturile de frunze și coji verzi de nuc sunt repute în popor pentru copiii *scrofuloși* și *slăbiți*; de asemenea li se dă de băut ciaiă de frunze și de coji verzi.

Cu frunzele calde din scăldătoare se înfășără pânțele femeilor, cari nu pot naște locul, în timpul facerii.

Cója se întrebunțază în contra *răei*.

La *triguri* de 3 zile se păstrează într'un șip cu rachiă cójă verde de nucă și se dă pătimașului să bea câte un pahar de rachiă, cu o séră înainte de ziua care are să-l apuce frigurile.

Pentru durere de măsele se fierbe cójă de rădăcină de nuc și se ține zéma în gură.

Pecingena se perde, dacă o ungi cu must din ghija de nucă verde (L. și I.).

Nufăr-galben, *Nymphaea luteum*, Smith. — Nymphaeaceae.

Prin apele stagnante și lin curgătoare.

La țeră se întrebunțază rădăcina și florile în contra vătămăturii; șerbetul de flóre pentru oftică.

O.

Odolén, Năvalnic, Gușa porumbului, *Valeriana officinalis*, L.—Valerianaceae.

Prin finețe umede și păduri umbróse, pe lângă páraia.

Planta cu rădăcină cu tot, plămădită în rachiă de drojdi, este repute în popor în contra bólelor nervóse. În j. Prahova se mai întrebunțază în contra lingórei. La hala din Iași se vinde de femei pentru scăldători.

«Cu rădăcina de odolén móșele măi iscusite fac un descântec numit *La-moste*, un fel de eșire afară cu sânge la copii mici. Rădăcina se pune într'o ulcică de pămînt nouă, se tórnă de-asupra apă și se fierbe acoperită la foc pe vatră; în timpul cât óla fierbe, baba o atinge cu o lingură de lemn cu códa scurtă și rostese descântecul mormăind, căci dacă cine-vă înțelege cuvintele ce le dăce dinsa, atunci nu are léc. După ce óla a fiert destul, îi pune o strachină de-asupra, cu gura în jos, și rěstórnă óla cu fundul în sus și numai din lícidul ce s'a prelins pe buza ólei în strachină dă copilului să bea cu lingurița, iar din rest, cu buruénă cu tot, face un fel de cataplasma și o pune pe pânțele copilului.» (Bartolomeu.)

Ochii bonlui, Romaniță-mare, Roman, Aurată, Mărgărită, *Leucanthemum vulgare*, Lam. — Synanthereae.

Prin finețe, párlóge și poenele pădurilor.

Are aprópe aceeași întrebunțare ca Romanita (V. a. cuvint).

Oleandru, *Nerium oleander*, L. — Apocynaceae.

Zéma de frunze verđi pisate sau ciaiul de frunze se bea pentru friguri.

Omag, **Omeag**, **Tóe**, *Aconitum Napellus*, L. — Ranunculaceae.

În rachiú de drojdií contra reumatismului. Cu leşie de omag se fac lăutori, cu credință că face de cresce pèrul.

Se mai afumă cu omag pentru a îndepărtă ori-ce rēutate din casă.

Românií il dau în mâncare cânilor stricătóri din veciní, când vor să-i otrăvėscă.

Orz, *Hordeum vulgare*, L. — Gramineae.

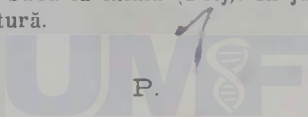
Când cine-vă face urciór la ochi, caută un bob de orz într'o baligă de cal, înțépă cu el urcióru și apoi il pune iar la locul de unde l-a luat (Giurgiu).

Orzul fiert în vin se dá să beă lehzelor, ca să se întărescă (Vlaşca).

Fiert cu lapte dulce se întrebuintéză contra tusei și fiert în apă se face gargară în casuri de durere de gât. În unele părți se mai fac scăldători copiiilor după nascere (veđi *Bujorul*).

Otrătel, **Baranță**, *Onosma arenarium*, W. et Kt. — Boragineae.

Fiert înăduşit cu urzică și pelin se bea pentru *trânji* (Prahova). Decoctul se bea pentru *Isdat* sau bubă la inimă (Dolj). În județul Botoşani se întrebuintéză pentru vătēmătură.

Păducherniță, **Mórtea Stelnițelor**, *Lepidium ruderalis*, L. — Cruciferae.

Se usucă, se piséză și se presară în pat și prin casă, cu credință că are proprietăți insecticide.

Pălămidă, **Gălbinare**, *Serratula tinctoria*, L. — Synanthereae.

Prin finațele umede din păduri și tuferișuri.

Băi calde pentru ologélă, disă și «dinsle» (Vasluiú); și atunci când corpul e spuzit (Ialomița).

Fiertă, se bea pentru oftică, scăldători pentru întărire (j. Tecueiú).

Păpădie, **Părăsita gănilor**, **Curu găinei** (Botoşani), *Taraxacum officinale*, Wigg. — Synanthereae.

Este una din plantele cele mai comune, există aproape pretutindeni.

Poporul crede că păpădia are proprietatea de a *preinnoi* sângele, pentru acesta se fierbe în o jumătate oacă de apă, până rămâne pe sfert, și apoi se bea (Vlaşca); tot pentru curățirea sângelui e bună salata și *fiertura* de păpădie (borş, mâncărică).

Zéma de frunze verđi pisate se pune la bubă négră (Brosceńi, j. Sucéva).

Ciaiul de frunze contra frigurilor (Giurgiu).

Ciaiul de rădăcină contra hemoragiei.

Rădăcina pisată bine, prăjită în smântână prospėtă, se întinde pe frunză de brusture și se pune la locurile unde se simte reumatismul, se ține 24 de cėsuri, repetându-se de mai mai multe ori (Botoşani).

În Bucovina se mai numesce *papa găinei* și se întrebuințează contra următoarelor bôle: «la *bêșica cea vinetă* se lęgă o frunză de păpădie, de asemenea pentru *bêșica cea rea*.

«Descântătorea, după ce a descântat de bêșica acesta cu o peticuță aprinsă, în care s'aũ șters ouele roșii de la Pasci și în care se află puse *Tămăie* și *Busuioe*, pisază bine păpădia și o pune pe o petică, iar peste păpădie o feliöră de smochină, și lęgă apoi bêșica, așa ca smochina să vină peste bêșică, iar păpădia peste smochină. Prin această procedură, după cum spun femeile sciutöre, bêșica cea rea se vindecă.» (S. Fl. Marian, *Albina*, anul III, pag. 219.)

Cântecul păpădiei.

Păpădiă-diă,
 Ți mă-tii să via
 Până'n dél la vie.
 C'a murit Ilie
 P'o scândură lată
 Cu gura căscată.

Papalëu, Papale, Cîrêșa ovreului, Bruëna de a-bubă, *Physalis Alkekengi*, L.— Solanaceae.

Zéma prospëtă din bôbe se stôrce în urechi contra surdëniei și a durerii de urechi. Se mai vindecă bubă și durerea de măsele.

Păpușoiu, Popușoiu, Porumb, Cucuruz, *Zea Mays*, L. — Gramineae.

Întrodus din America și întreținut în cultură pentru usul alimentar.

Acastă plantă, printre numeroșele întrebuințări, se bucură de proprietăți *diuretice*: Când se opresce udul, se iea 2 sau 3 strujeni, vîrfurile de la o mătură de grădină, 10 petrinjăi, dacă nu sunt prea mari, se tõeă tôte la un loc mărunțel, se fierb cu apă, se strecöră, și apa se bea în mai multe rînduri amestecată cu sëmînță de în pisată. Ciaiul de mătase de porumb se bea pentru piétră la bêșica udului (Vâlcea).

Cine vede pentru întăia ôră în an păpușoiu înflorit, iea mătasea, o usucă, o pune în rachiü și bea pentru friguri.

Ciaiul de ciocane de păpușoiu, amestecate cu cõjă de stejar, se bea pentru emoragie (Tutova).

Cu leșia de ciucălăi se spală în cap pentru bube și *Chelbe*.

Cu mămăligă caldă pusă în cărpe se înfașură pe pantece, când cine-vă are dureri (Giurgiü).

Pentru *bolfe la gât* se pun legături cu mămăligă caldă, unsă cu măduvă de falcă de porc și cu fiere de porc, peste care se pune și unt-de-naft.

Pentru *negei* se caută grăunțe de păpușoiu ce cad din saci, când îi duce la möră ca să macine, se iea trei grăunțe de acelea, se mestică în gură dimi-nêța, și se unge cu acel grăunțe sfărmat pe negei și nici nu scii când scapi de ei (Broșteni, j. Sucëva).

Pentru tuse se afumă cu făină de porumb (R.-Vâlcea). Pentru guturaiu se trage pe nas fum de făină arsă. Când copiii mici se opăresc din cauza udului se presară făină de păpușoiu cernută prin petică desă.

Pentru *obrintelă* se moie făină de păpușoiu în cheșlég, se pune între petici și se lăgă pe bube sau rană (Botoșani).

Făina de cucuruz cu rachiū iea cu mâna obrintela (Transilvania).

Pentru *negel* mai este următorea credință în Transilvania: Se ieaū bóbe de cucuruz și eșind diminéța, nainte de ce trece purcarul în uliță, și aruncând bóbele prin sinul cămășii să se dică: «Nu lépéd bóbele, ci negelii de pe mâni, picioare, etc. (Liuba și Iana).

Për, *Pyrus communis*, L. — Rosaceae, pomaceae.

Scăldători de frunze de për și frunze de salce, carī cad singure de pe pomī, pentru copii slăbiți (j. Prahova). Pentru *schiros* să se fierbă o baniță de pere sălbatiche și zéma să se bea în fie-care și câte un păhăruț înainte de masă pe inima gólă (j. Tecuciū).

Pêrul cinteț, *Rhamnus cathartica*, L. — Rhamnaceae.

Prin păduri, lunci, tuferișuri, prin săciurile viilor.

Scăldători copiii cațuți în *socote*; aceste băi se fac în următorul mod: diminéța copilul se scaldă în fundul casei, la amiață în mijlocul casei și sêra la ușa.

Fructele se întrebuințeză ca purgativ și în contra dropiceii.

Papură, *Șovar*, *Typha latifolia*, L. — Typhaceae.

Prin ape stagnante și curgătoare.

Rădăcina de papură roșie fiértă se bea în contra diareei (Vâlcea).

Virful roș se fierbe, se aburesce la rana de viermi și se spală cu zéma.

Cărciumarii fierb rădăcina cu zahăr și o tórănă în vinul roșu ca să i dea tãrie, dic ei! (Iași).

Patlagină, *Platagiună*, *Plătangină*, *Limba oil*, *Plantago major*, L. — Plantagineae.

Comună pretutindenī în apropiere și pe marginea drumurilor.

Patlagina este recunoscută de mult ca cel mai bun léec pentru a vindeacă tãetura, bubele, rãnila, umflăturile și diversele ulcere și flegmóne. Se oblojesce cu frunze de patlagină opărită după ce se unge cu puțin unt prósplet, cu smântână saū cu scuipat. Zéma de frunze próspețe strivite se pune la rãni. Ciaiul se întrebuințeză în contra tusei.

Fiértă năbușit cu vin alb e bună de tuse (Vlașca). Rădăcina de patlagină, rădăcina de osul epurelui și ismă plămădită în rachiū se bea diminéța pe nemăncate în contra bólei de *rânză* (j. Muscel).

La Rutenii din plasa Sulina, copiii bolnavi de tuse, tuse convulsivă și laringită, beaū infusie de patlagină. Tóte speciile de patlagină se bucură în medicina populară dobrogeană de o mare importanță, căci afară de tuse, se tratéză rãnila, umflăturile, diversele ulcere și flegmónele, oblojindu-le cu foi opărite de patlagină. Brânca (erisipelul) de asemenea se tratéză prin aburi

de patlagină, după ce s'au făcut mai întâiu cataplasme ferbinți din foile acestei plante; chiar umflăturile articulare de natură reumatismală se tratéză cu băi calde și cataplasme de această plantă; de asemenea în contra tusei măgăresci se bea ciaiū de *plantago minor* (V. Cărășescu).

Pătălăgică de dalac, veđi *Zirnă*.

Pădneel, *Crataegus monogyna*, Jacq. — Rosaceae.

Pe marginea pădurilor, tuferișuri, crânguri.

Decoctul de fructe în contra diareei, disenteriei și hemoragiei.

Pelin, **Pelin-alb**, **Pelin-bun**, *Artemisia absinthium*, L. — Synanthereae.

Cresce prin locurile incolte și aride, liveđi, câmpuri, deluri, pe lângă locuințe, garduri, drumuri, pe malul riuurilor.

Este plantă reputată ca *febrifugă*; foile și florile se piséză de verđi, se strecóră printr'o pânză curată și se beaū diminéța câte o linguriță pentru a tăia *frigurile*; saū se fierbe pelin în cafea négră, se strecóră și se bea. Decoctul de frunze și flori se bea și el ca *febrifug*, ca *vermifug*, precum și de femeile cărora li se opresc periodul.

Cu zéma de pelin fiert se spală la rănii, când curge din ele materie (Giurgiu).

Pus în rachiū saū în vin (vin *pelin*, *pelinaș*) se bea diminéța saū înainte de mâncare câte un pähăruț, ca să facă poftă de mâncare și să îndrepte stomachul. Vin, pelin verde forte mărunț tăiat și miez de pâne, făcute ca mămăliguța môle, puse într'o petică, se pun la umflături și *scrântituri* de cu séră până a doua źi (S-tul Gheorghe, Dobrogea).

În timpul cholerei este obiceiū că se pörtă la cheotóra cãmăși *struț* (buchețel) de pelin, pe care il mőie în ori-ce beutură și bea ca să preserve de cholera (Brosceni, j. Sucéva).

Fiert cu vin și miere se pune la buric, pentru ca să vindece bóla de *rânză* (j. Dâmbovița).

În Bucuresci înainte de Rusalii umblă țigăncile pe stradă și strigă de vîndare «*pelin verde de Rusalii, pelin*», fiind-că este credința că cine ține în casă pelin în ziua de Rusalii, saū il pörtă la brău, în cap, ori la ureche, saū pune foile prin paturi, așternuturi, fug tóte bólele de el, toți puricii, moliile și ploșnițele.

Cu măturită de **Pelin de mături**, **Pelin de pureci**, *Artemisia scoparia*, W. mătură femeile la țera ca să piéră puricii.

Pelinița, *Artemisia pontica*, L. — Se fierbe într'o ólă nouă cu apă neincepută și se face gargară, când te dóre gâtul. În j. Tecuciū se fierbe pelinița cu cěpă albă și 9 fire de usturoiū în oțet, și cu hostină de la stupi și îngroșată cu țărițe de grău, pentru buric.

Peișor, **Merișor**, **Verdeța ernii**, *Pyrola secunda*, L. — Pyrolaceae.

Decoctul se bea contra disenteriei și hidropisiei.

Persic, *Persica vulgaris*, L. — Rosaceae-Drupaceae. — Cultivat pentru fructele sale.

Ciaiu de florî și frunze se bea pentru durerea de pept.

Zéma de frunze fragede, pisate și stôrse se pune în rânî la vite, când aũ germî.

Petrinjel, *Petroselinum sativum*, Hoffm. — Umbeliferae. — Cultivat pentru usul alimentar.

Este una din plantele reputate în medicina populară ca *diuretic*. Îl daũ babele ca să «pornéscă udul» la *dropică*. Se fierbe înădușit într'o ólá nouă cu doué ocă și jumătate de apă, 6 până la 10 rădăcinî de pătrunjel tăiate mărunt, după ce a fiert de a scăđut ca o jumătate de ocă de apă, se făcă-luesce petrinjelul bine cu puțină făină de in, se întinde pe o petică și se pune la pântece; iar zéma se beă. Altele daũ de bėut petrinjel fiert cu chimen; saũ petrinjel fiert cu bóbe de enuper.

Lapte fiert cu petrinjel se bea pentru *scursură*.

Pentru *Frânt* se fierbe rădăcina tocată cu frunze de petrinjel; zéma se bea, iar tocătura fiértă se pune la buric.

Tocat fiert și prăjit cu unt-de-lemn se pune la testicule, când se umflă (Giurgiu).

Pentru *hernie* se ieau 6—10 rădăcinî de petrinjel, se fierb cu vin alb ori cu *borș*, se scurge buruéna, se légă la buric, iar zéma o bea bolnavul.

Fiert cu lapte dulce amestecat cu albuș de ou și cu camfor pisat se oblojește pentru *gălei*.

Rădăcina pisată în oțet încălđit e bună când șeđutul se întórce pe dos (j. Sucéva).

Rădăcina se mai piséză împreună cu frunzele, se fierbe în lapte dulce, se îngroșă cu făină de meiũ, se face cataplasme, se unge cu grăsimea care se găsește pe trupul unor copii când se nasc și se pune la femeî pe țățe când se umflă.

Se mai crede că zéma fiértă de pătrunjel are proprietatea de a curéți din corp sângele rėu și stricat.

Pervincă, Cununiță, Merisor, *Vinca minor*, L.— Apocynae.

Întrodusă și vulgarisată prin cultură.

Decoetul contra hemoragiei și a scursorii cu sânge.

Pidosnic, Somnorósă, Ceriđică, *Cerithe minor*, L.— Boragineae.

Prin finețe, tuferișurî, pe marginea agrilor și a drumurilor.

Cu acéstă plantă fac femeile de urît, de aici și numirile de pidosnică și somnorósă.

Piperul, *Piper nigrum*, L.— Piperaceae.

Este cultivat în India, insulele adjacente, precum și în America.

Pentru colici se înghite nouă șire întregi de piper. Fiert cu vin și cu zahăr se bea cald pentru a asudă la bóbele din rēcélă.

La junghiũ se pune o hărtie albastră care se întépă des cu acul, se stropește cu rachiũ, cu zémă de lámăe și se presară cu piper pisat (Ialomița). Pentru choleră, veđi *Trandafir*.

Pipigioi, Pupegiore, Pupuzele, orăstică, *Orobus vernus*, L. — Papilionaceae.
Cu roua de pe această plantă se șterg femeile la ochi.

Pir, Chir, *Triticum repens*, L. — Gramineae. — Prin locuri cultivate și nisipoase, grădini, finețe.

Decoctul de rădăcină îl bea țăranii în loc de apă în timpul frigurilor ca să le taie setea, fiind-că dacă bei apă curată, se preface sângele în apă și te dă în dropică».

Chirul mai e cunoscut în popor ca *diuretic*, decoctul de rădăcină.

Plop, *Populus alba*, Tournef. — Salicaceae.

Cu cenușă de cōjă de plop, amestecată cu unt-de-lemn, se ung femeile pe cap, cu credință că le crește părul frumos. În alte părți se fierb mugurii cu untură și se face un fel de alifie pentru *trînji*.

Fetele au superstiție, când merg pentru întâia oară în horă, să ție în mână o frunză de plop, ca să se bată după ele flăcăii, cum se bate frunza de plop la vint (Prahova).

Pōma vulpei, veți *Dalac*.

Pochivnic, Popivnic, Piperul lupului, Pipēruș, *Asarum europaeum*, L. — Aristolochiaceae.

Prin pădurile umbrōse, dumbrăvi.

Planta pusă în unt-de-lemn se unge pe cap, ca să nu cadă părul (j. Prahova). Trei sau patru rădăcini se pisăză și se ieaă cu apă pentru vērșat (j. Tecuciū).

Rădăcina plămădită în borș sau rachiu de drojdie se bea diminēța pe nemâncate ca *vomitiv*, *purgativ* și *avortiv*.

Din tulpină se face cu seū o alifie pentru rāni.

În Banat planta se numește *Popilnic* și se întrebuintēză în modul următor: Rădăcinile se fierb în un fel de decoct în contra tusei și a secării puterilor trupesci. Se bea planta fiertă și pentru dureri de stomach. (Mangiuca).

Rutenii din Sulina ieaă rădăcină de pochivnic, care pōrtă numele de *erbă scrofuloasă* (V. Crăsescu).

Podbal, Podbeal, *Tusilago farfara*, L. — Synanthereae.

Prin locurile argilōse și umede, pe lângă pāraie.

Este reputată în popor că vindecă *orbalful*, se oblojesce cu frunze o-pārite.

Ciaitul de frunze și flori se bea pentru tuse. În nordul Moldovei cu frunzele tinere se fac sarmale.

Pojarniță, Sauătōre, Sanitōre, Érba lui Sf. Iōn, *Hypericum perforatum*, L. — Hypericaceae.

Prin finețe uscate, pe coline aride.

Reputată în popor ca *vulnerară*. Untul-de-lemn în care se pune flōre de pojarniță și se lasă să steā la căldură este cunoscut sub numele de *unt-de-pojarniță* și se întrebuintēză ca unsōre pentru *tăieturi*, *arsuri*, *rāni* și

strivituri, pliscăiță, chelbe; intern se bea pentru *trépéd cu sânge*, aceeași întrebuintare are și rachiul de flóre de pojarniță.

Pentru *chelbe* se fierbe pojarniță în apă și se face lăutóre (Slobozia, j. Iași).

Ciaul de flóre de sunătóre pentru tuse (Giurgiu).

Poroinie, Sculătóre, Salep, Bujorei, Gemánariță, *Orchis morio*, L.—Orchideae.

Prin finețe.

Tuberculele acestei plante trec în popor ca *afrodisiace*, de aci și numele de *sculătóre*.

Porumbel, Porumbariú. *Prunus Spinosa*, L. — Rosaceae.

Prin locurile inculte din tótá Románia.

Decoctul de fructe pisate cu simburí cu tot se bea pentru *pintecárie*.

Pentru durere de dinți se fierb: cõjă de rădăcină de porumbel și cõjă de rădăcină de stejar și se ține călduță în gură.

Potrócá, veți *Ghisdeiu*.

Praj, Praz, *Allium porrum*, L. — Liliaceae.

Se cultivă pentru usul alimentar.

Pentru durere de urechí (năjit) se cõce și zéma călduță se stõrce în urechí. Cu zémá de prají fierți se oblojesce pentru tránji.

Prun, perj, *Prunus domestica*, L. — Rosaceae-Pomaceae.

Perja culésá și descátatá în ziua Crucii se pune la *buba-rea* (j. Némț); cu țiperig, pentru durere de măséá.

Zéma de prune uscate fi erte, dacá se bea la întorsul lunii, pe inima gólá cureță copiii micí de limbricí.

R.

Rădăcină-dulce, *Glycyrrhiza echnata*, L. și *Glycyrrhiza glabra*, L. — Papilionaceae.

Decoctul se bea pentru tuse și durere de pept (Czihak și Szabo).

Rădichea, *Raphanus sativus*, L. — Cruciferae.

Se cultivă pentru usul alimentar.

Pentru vindecarea *brâncei* se amestecá la un loc inima (mijlocul) de ridiche négrá cu sopen și cu acésta se frécá la partea bolnavá, în mai multe rânduri.

Rădăcina négrá se mai scobesce la mijloc, se umple cu zahár, candel, se lasá sá steá doué césuri, apoi se scurge zéma, și se bea diminéța pe nemánicate, pentru durere de pept.

Zéma de ridiche roșie se bea când omul se imboluávesce, fiind-cá s'a adunat prea mult venin în el.

Pentru umflături de *fóle* «sá se mánánce ridiche de tómná rasá pe răđetóre, pe inima gólá, o sáptámáná. Peste ți când flámánđesce, în locul altor bucate, sá se mánánce tot ridiche.» (Liuba și Iana.)

Lipovenii din Dobrogea tratéză disenteria și diarea cu zémă de ridiche nêgră, cu catran (Crăsescu).

Rădăchióra, Cerențel, Cuișóriță, *Geum urbanum*, C. — Rosaceae.

Rădăcina uscată și pisată se bea pentru diaree, disenterie și contra tifosului. În rachiú, ca preservativ în contra bólelor infecțioase.

Rodul pămintului, Ungurénca, Barba lui Aron, Piciorul vițelului, *Arum maculatum*, L. — Araceae.

În regiunea délurilor și a câmpiilor.

Reputat pentru *trânji*, se mănăncă pisat și amestecat cu miere de fagur (Vlașca) sau se bea plămădit în rachiú (Giurgiu).

Rânile cangrenóse se spală cu decoct, și se ung cu alifie de rădăcină și frunze pisate, amestecate cu grăsimi.

Rocoină, Rocovină, *Alsine media*, L. — Alsinaceae.

Planta prospătă, pisată și amestecată cu grăsimi, se face alifie la râni (Czihak și Szabo).

Romoniță, Mușetel, Moșitel, Mătricea, *Matricaria Chamomilla*, L. — Synanthereae.

Cresce prin locuri viraue sau inculte, pàrlóge, dărimături, ogrăđi, grădini, pe lângă drumuri.

Ciaitul de flóre de romaniță se dá lehuzeleor să bea trei đile după nascere, cu credința că se cureță pe dinăuntru, de asemenea se dá și noilor născuți.

Flóreai fiértă cu vin se bea pentru *trépéd*; amestecată cu sare, se pune în săculețe și servește ca cataplasma caldă și uscată pentru *durere de măsele*, nevralgii și durere de urechi.

Pentru *durere de gât*, se întrebuintează ciaitul de mușetel ca gargară.

Roseta, *Reseda lutea*, L. — Resedaceae.

Ca vomitiv, purgativ, antiscorbutic (Czihak și Szabo).

Rostopască, Rostopastă, Érba rindunelei, Negelariță, *Chelidonium majus*, L. — Papaveraceae.

Prin locurile umbróse de pe lângă locuințe, garduri, ruini, ziduri vechi, stânci.

Reputată pentru *negei*, din care causă se și numește *negelariță*. Se strivește planta de verde și cu sucule lăptos portocaliu se ung negei de 5—6 orí pe đí.

Se mai întrebuintează la vindecarea rânileor sângerânde, a mușcăturii de șérpe și de insecte.

În Banat planta se mai numește Crucea voinicului și se întrebuintează, după Manguieca, în modul următor: «Frunza se légă cu ea la tăieturi și vătémături. Rădăcina, dar nu multă, căci este veninóasă, dar fórte leucitóre, se fierbe ca un decoct în rachiú curat împreună cu rădăcina *tâinicului* (*symphytum offic.*), *ropanióruului* (*Tusilago farfara*), *plataginei* (*plantago lanceolata*) și a *códei șoricelului* (*Achillea millefolium*), punéndu-se și cucuruză de brad, cucuruz galben, roșcove, zahăr galben și negru, și așă fierde se bea pentru

tuse grea dimințeța, amiada și séra, un pahar. Și peste ziua, în loc de apă, se bea cât se pôte de mult lapte fiert, rece.

«Așa s'a vindecat George Rugaciū, castelanul de la sedria din Oravița, la sfatul nuerilor nôstre sciutóre, după ce Dobrovolni, doctorul cel vestit, i-a deșis vieța, spunënd tatălui sëu, că în 14 zile trebuie să móră.»

În Bucovina, după părintele Marian, are următórele întrebuintări: «Cei ce au *pecingene*, o spală mai întâiū pe acésta cu zémă caldută de Rostopastă, iară după aceea ieaū o bucățică de Rostopastă și pisând-o bine, o pun pe pecingenă. Pecingena în scurt timp după acésta se vindecă. Alte femei însă nu fac alta nimic, ci numai ung pecingena cu lapte de acésta plantă.

«Cei ce au *mătrêfă* fac lăutóre de Rostopastă.

«Cei ce au *negei* rup o frunză de Rostopastă sau și un tuleiū și cu laptele ce ese din acésta, frécă negeii, cari apoi se fac din ce în ce tot mai mici, până ce în urmă pier și se perd cu totul. Frunzele său tuleiul, cu care au frecat negei, îl aruncă iar înapoi de unde l-au luat.

«Cei ce au *friguri* beaū rachiū de flóre și frunze de Rostopastă.

«Dacă se légă cu frunze de Rostopastă, la *tăieturi* și *vătēmaturī*, acestea încă în scurt timp se vindecă.

«Pentru *sugel și bēșică* se lipese la bēșică sau la sugel frunze de Rostopastă.»

Rută, *Ruta graveolens*, L. — Rutaceae.

De origine exotică, cultivată pentru usul medicinal popular.

Infusiunea în contra abceselor la măsca și miros greū în gură; în praf, în contra frigurilor.

Plămădită cu rachiū de drojdie, fiértă în vin sau în apă se dă femeilor de *lepédatură*.

Pentru copiii *lămostiți* se iea rută, se piséză și se storce pe pumnul mării, până pică trei picături la cot, acele picături se dau copiilor bolnavi să le beă (Giurgiu).

La *tifos* se piséză rută, se pune la cap și se fac și scăldături.

Pentru copiii bolnavi de *acrum*, se fierb într'o tigae de lut trei pumni de frunze de rută, trei cepe albe, trei căței de usturoiū, 15 dramuri de spirt de vin și doue dramuri de unt-de-lemn, până se face zéma négră, se stre-cōră printr'o petică, se păstréză într'un șip, cu acésta se ung copiii peste tot trupul.

Lipoveniū din Dobrogea combat insomnia cu băi de rută.

S.

Salbă-môle, Lemn-căinesc, Voniceriū, *Evonymus vulgaris*, Scop. — Celastraceae.

Prin păduri, crânguri și tuferișuri.

Fructele ca vomitive și purgative.

Salcea, *Smilax Sarsaparilla*, L. — Asparigineae.

Cresce prin părțile orientale din Anđii Mexiculiū.

Prevedută în farmacopea română sub numele *Sarsaparilla Radix* — Rădăcină de sarsaparilă.

După modul cum se prepară de către babe și dieta care se ține, se deosebesce *salcea mare* sau *salce păzită*, și *salce mică* sau *umblătore*.

Salcea păzită se prepară ast-fel: se cumpără de la spițerie o litră veche de salce, în care să fie și vre-o 5—6 ciubuce. Acestea se taie mărunțel, se despică iar mărunțel, se pun într'o ôlă, cu două ocă de apă, la foc, se fierb jumătate de ȕi, până scad pe jumătate. Se pun apoi într'un ulcior de trei ocă jumătate, legat cu sirmă, și se tórnă peste ele două ocă rachiũ bun de drojdie; se astupă ulciorul bine cu un petic ud; se viră într'un cuptor, din care s'a scos pânea de la copt; se astupă cuptorul bine la gură și se lasă până a doua ȕi. După ce s'a rēcit, se scurge rachiul din ulcior, și salcea se pune să se usuce; odată uscată, se piséză și se cerne; praful se stringe și ceea ce rămâne în sită se stringe de asemenea. Bolnavul iea timp de 40 de ȕile diminēta, cu trei cēsuri înainte de a se sculă, un virf de cuțit de praf și un păhăruț mic de decoct, și apoi dórme un cēs; sēra când se culcă, iar un virf de cuțit de praf și un păhăruț de decoct. Așă se urméză 40 de ȕile, și dacă bolnavul are și rāni, fierbe cu apă ceea ce a rēmas în sita de la cernut, și se spală pe rāni în fie-care ȕi odată. Se impart tóte cele de mai sus, așă ca să ajungă pe 40 de ȕile. În timpul când urméză cura, bolnavul trebuie să ședă la căldură, să facă bae, să nu beă vin nici rachiũ, să nu mănānce decât fruct alb, frecăteĩ, azimă neșarată, zēmă de gāinā; legume să nu mănānce, nici peșce sárat, acrituri sau fructe. Salcea acēsta este bine de luat îndată după Pasci, până nu es fructele; ea se dá de către babe celor cu *bóle lumesci*, *reumatism*, *sānge stricat*, și ori-ce alte. bube, numai officā să nu fie.

Salcea umblătore: se taie ciubucele de salce mărunțel, se pun în rachiũ, se lasă 9 ȕile la căldură și apoi se bea de 3 ori pe ȕi câte un păhăruț fără nici o pază. Încă se mai pune zahăr de ghiēță, strafide, roșcove, și altele.

Salce, *Salix fragilis*, L. — Salicaceae.

Pe malurile riurilor și prin locuri umede.

Plantă la care poporul recurge pentru a vindecă *frigurile*; pentru acēsta se ieaũ foi de salcie sau în lipsă cōja o fierbe bine cu apă neincepută, până se lasă tot mustul, și înainte de a-l luă frigurile, bea din acest ciaiũ câte un păhăruț pe inima gólă.

Putregaiul de salcie amestecat cu tărițe de grāu, fierte împreună, se pune la gāt pentru *gālci* (j. Dâmbovița).

Salcia din ȕiua de Florii de la biserică e bună de durere de mijloc, de afumat copiii bolnavi de friguri sau de sperietură (Vlașca). Tot pentru sperietura, întâmpinătură, cēsul cel rēu, bōlă de dat și de făcut, se ieaũ în trei ȕile de sec, la sfârșitul luminii, câte nouē virfuri din nouē crenguțe, până a nu rēsări sōrele, și cari, după sfințit, se fierb în nouē ulcele de apă neincepută, și adusă mut de la isvor sau fântână (adecă cel ce aduce apă să

nu vorbească până o aduce), și a doua ți de dimineață, se tornă de trei ori din virful capului celui bolnav, și apoi se varsă în loc curat.

Salep, veđi *Poroinie*.

Salcâm, Moldova. **Dafin**, Oltenia, *Robinia Pseudacacia*, L. — Papilionaceae. Naturalizat și aprópe subspontan.

Ciaul de flori se bea pentru durere de pept și tuse cu flegmă (Slănic, j. Prahova).

Salvie de grădină, **Salbie**, **Jale**, *Salvia officinalis*, L. — Labiatae.

Se cultivă prin grădini.

Cu decoct se clătesce în gură de *studenită* (j. Botoșani). Scăldători se fac copiilor slăbiți.

În Transilvania se mai numește **Jalia**, **Salia**, **Jale**; poporul o folosește punând-o pisată și amestecată cu unt, la gălci și alte umflături de grumaz.

Sburătoare, **Răscóge**, **Ērba lui Sf. Ion**, *Epilobium angustifolium*, L. — Oenotheraceae.

Băile se fac bolnavilor de pișcătură din Ele (j. Prahova), *lipitură* și *fri-gurî* (j. Tecuciú). Scăldători de *Sburătoare* și *fulgóce* pentru *lipitură*.

Scăete, **Scaiú**, **Scaiú-măgárese**, *Onopordon acanthium*, L. — Synanthereae.

Cu roua ce cade pe el se spală femeile de *jupoella*.

Scaiú-voinicesc, **Ērbá-voinicescă**, **Varga ciobanului**, **Varga păstorului**, *Dipsacus sylvestris*, L. — Dipsaceae.

Cu roua ce se adună în frunze se spală la negei.

Ca afrodisiac, veđi *Códa calului*.

Fiert cu cimbru, busuioc de grădină și sovîrf, se fac oblojeli pentru durere de ochi (j. Tecuciú).

Scrintitóre, **Gáinuță**, **Gálbenușe**, *Potentilla recta*, L. — Rosaceae.

Poenile de prin păduri.

Planta întréga contra hemoragiei, disenteriei și tusei cu sânge; în rachiú de drojdii, oblojeli contra herniei.

Scumpie, *Rhus cotinus*, L. — Therebinthaceae.

Pe coline aride și pietróse.

Decoetul pentru oblojeli și gargară la *cel perit* (Dolj).

Pentru *gușter* se fierb stráfide, roșcove, smochine și scumpie, cu cari apoi se face gargară caldă, cât póte suferi, séra.

Secara, **Sacara**, *Secale cereale*, L. — Gramineae.

Se cultivă.

Fáina de secară este reputată pentru *cataplasme*, muiată cu oțet, 2 oue, lámáie, piper negru, pácură, piétră acrá, se aplică pe stomach, pentru *buba inimii*.

Pentru *junghiu* se face o turtă de fáina de secară, se stropesce cu spirt și cu unt-de-lemn, se presară cu lámáie și piper negru pisat, se împunge cu un fus și cu un cuțit ascuțit la virf se taie în doue și se pune jumătate pe

pept și jumătate pe spate (Tutova). Bóbele prăjite și rișnite ca caféua se dau pentru *trânji* (j. Sucéva).

Contra *limbricilor*, se fierbe secară împreună cu pusderie de la meliță de cânepă și cu capete de frânghie (găsitate) și se bea câte o cană (j. Tecuciú).

Șerpariță, Amărélă, *Polygala vulgaris*, L. — Polygalaceae.

Prin locurile stâncóse din regiunea subalpină și alpină.

Ciaiu se bea cald pentru durerea de pept cu tuse.

Șerpintă, Șarpariță, Söldină, Érba de söldină, *Sedum acre*, L. — Crasulaceae.

Prin locuri nisipóse și pietróse, vii, pe ziduri vechi.

Macerată în unt-de-lemn se unge pentru *reumatism* și mușcăturá de șérpe.

Sfecla, *Beta vulgaris*, L. — Chenopodiaceae.

Cultivată.

Servesce la facerea cataplasmelor, rasă pe rădétóre și prăjită cu unturá de porc ori cu unt-de-lemn se pune la udmă.

Cóptă și rasă pe rădétóre se pune la *frânt* (Mihăileni), sau se oblojesce de ciumą.

Cu cataplasma de sfeclă tocată, cu cěpă și cu grásime de porc, se oblojesce femeile de durere în pántece (j. Sucéva). Sfecla roșie, rasă pe rădétóre de crudă și stórsă, se bea diminéța câte un páharel pe nemáncate, pentru curé-tirea sângelui.

Cu foile fierte în lapte dulce se oblojesce de *lingóre* (Ialomița).

Siminoc, Siminic, *Gnaphalium arenarium*, L. — Synanthereae.

Pe délurile nisipóse.

Se fierb florile în rachiú și se beau pentru *galbinare*, sau se pun numai în rachiú, se lasă să steá câte-vă țile și apoi se bea.

Singer, *Cornus sanguinea*, L. — Cornaceae.

În pădurile din regiunea délurilor și a câmpiilor.

Infusiunea de frunze contra hemoragiei.

Băeții mici bolnavi de scursóre se descântă cu singer (Liuba și Iana, în *Familia*, XXVIII).

Sânge de noué frați, rěșină de *Culamus Draco*, Wild. — Palmaceae. — Nucúșóră și luminărică pentru *tréped cu sânge de noué frați*. Pentru vătématură, veđi *Camfor*.

Sinzient, Sámzene, Samzient, Drăgaică, *Galium Verum*, L. — Rubiaceae.

În rachiú se bea pentru *vătématură*. Se mai pune în báile copiilor slăbiți și se face vrăji și de dragoste.

Din flóre se fac perinúțe și se pun în haine ca să le parfumeze și să le preserveze de molii.

Sita zinelor (j. Iași), Cěpă cioréscă, Punga babei, Tătăișe, Turta, Turtea, Turturea, *Carlina acaulis*, L. — Synanthereae.

Pe cóstele munților, în regiunea infraalpină și subalpină.

Cu bucățile din fruct se afumă copiii de sperietură.

Слăбăног, Слăбăногъ, Слѡбодѡв, Bric, *Impatiens nolitangere*, L. — Balsaminaceae.

Prin pădurile umede și umbrōse din regiunea montană și subalpină.

Feredeū de plantă cu rădăcină cu tot, pentru ōmenii și copiii slabi de mână și de picioare, și pentru cei luați din *Ele*.

Plămădită în unt-de-lemn, se frēcă pentru durere de ōse (Iași). Pisat se unge cu el la incheeturi ceī ologi.

Vitelor cari se dic că sunt incuete, li se dă de bēut decoct de slăbănog (Ialomița).

Se mai întrebuițeză pentru polă albă și bōlele de mitră (Czihak și Szabo).

Sorocit și cu descântece se mai întrebuițeză de *Dinsele*, de umflăciune, de vătămătură și pentru femeile cari se trudesce de nascere (S. Fl. Marian).

Slăbănog cu cinci degete e bun de ori ce bōlă; «pentru om când zace rēu, rēu» se fierbe în ōlă nouă cu apă neincepută, — bei și te speli.

Smeur, *Rubus idaeus*, L. — Rosaceae.

În păduri în tōtă regiunea montană și cultivat.

Fruitele uscate se fierb și zēma se bea fierbinte ca să scōtă rēcēla.

Smochin, *Ficus carica*, L. — Moraceae.

Acest arbore originar din Asia crește la noi în Dobrogea pe lângă Mangalia, și pe la Vărciorova.

Smochina caldă se rupe și se pune cu partea internă la buba nēgră.

Armenii și Turcii din Dobrogea fac în contra gâlcilor și a tusei la copii cataplasme de smochine fierte în lapte în jurul gâtului, iar ca intern beau laptele în care au fiert smochinele (V. Crăsescu).

Sōrea sōrelut, veți *Flōrea sōrelut*.

Socul, *Sambucus nigra*, L. — Caprifoliaceae.

Acest arbust comun prin păduri, hăciuri și pe lângă gardurile de prin sate, este căutat în medicina populară pentru cōja și florile sale.

Cōja de soc tinēr, verde, se despōie, se încălȃsece între douē pietre calde și se lēgă la *erisipel*.

Zēma de cōjă, fiertă la un loc cu lapte dulce, se bea pentru tuse; māsga de pe lemnul de soc fiertă cu lapte se bea pentru limbrici (j. Tecuciū).

Cōja verde se mai întrebuițeză ca purgativ și vomitiv, când are să se ieă ca vomitiv, atunci baba jupōie cōja verde din jos în sus; când are să se ieă ca purgativ, o despōie de sus în jos.

Cōja și rădăcina bine pisate se store, și zēma se dă de 3 ori pe ȃi câte o ceșcuță bolnavului care suferă de *rast*.

Ciaiul de flōre de soc se bea pentru tuse, pojar și ori-ce rēcēlă, ca să nădușescă (transpire).

Din flori se fac perinuțe cari se infierbintă și se pun calde la orbalt; se mai face și apă de obraz, tot cum se face apa de flōre de crin (v. a. c.).

Pentru gâlei să se aprindă o țēvă de soc (din care s'a scos măduva) pe dinăuntru, și să tragă cel cu gâlei fum de acela pe grumaz (Liuba și Iana).

Șofran, *Crocus sativus*, L. — Iridaceae.

Șomnorosă, veđi *Zmăică*.

Șopârlăiță, *Parnassia palustris*, L.—Saxifragaceae.

În regiunea montană, pe marginea riurilor și pâraelor.

Se caută care e crescută numai câte un fir; se fierbe cu apă, se bea și se oblojește la gât pentru *șopârlăiți*; sau cu zémă fiertă se face gargară, iar *tujlenașu* se pun pe o petică, și se lęgă în jurul gâtului.

Săpunariță, săponele, săponel, Saponul calului, Odogaciú, *Saponaria officinalis*, L.—Dianthaceae.

Decoctul de flóre se bea pentru curățirea sângelui.

Sorbestrea, Săngerie, *Sanguisorba officinalis*, L.—Sanguisorbaceae.

Pășunile și finețele din locurile umede de la pólele munților.

Se întrebuintează contra scursorii cu sânge și a vătématurii.

Sovîrv, Salovîr, Dost, Milot, *Origanum vulgare*, L.—Labiatae.

Prin finețe, tuferișuri, liveđi, vii, pe marginea pădurilor, până în regiunea subalpină. Reputată în popor că vindecă *cel perit*, se bea decoct și se fac scăldători de sovîrf amestecat cu smicele de măr dulce și cimbrisor.

Scăldători de sovîrf cu flóre cu tot și de scuturătură de fin se mai fac pentru *strînsul-cel-mare* (Odobesci).

Ciaiu de flóre servește la spélarea în gură pentru durere de măseă și miros greú.

Pentru *ferbințelă* la picioare se piséză frunza de sovîrf verde, și se fac legături la picioare (j. Sucéva).

Spin-vinét, Scaiú-vinét, *Eryngium planum*, L.—Umbeliferae.

Prin finețe și pășuni nisipóse și cam umede, pe lângă drumuri.

Scăldători pentru strînsul copiilor; se mai fac scăldători cu spin vinét, cătușnic și lámâie copiilor slăbiți ca să se întărăscă.

Spînz, Spîns, Spînți, *Helleborus purpurescens*, W. et Kit.—Ranunculaceae.

Prin liveđi, poeni și margini de păduri în regiunea montană.

Se recomandă de babe pentru durere de măsele, să se ție în gură la măseă rachiú de drojdie fiert cu rădăcină de spînz.

Rădăcina se mai piséză, se pune în rachiú să stea 3 zile, și apoi se bea de trei ori pe zi câte un păhăruț mic, pentru amortéla nervilor la mână, și pentru durere de páncece și vătématură.

Cu *Spînz de munte* se vindecă caii bolnavi de *dalac*; se fac calului în pept trei borte cu o țepușă de lemn, și în fie-care bortă se viră câte un fir de rădăcină, borțile se umflă, curge materie din ele și calul se vindecă (Botoșani).

Pentru vătématurii se mai bea spînz cu érbă roșie în rachiú (Iași).

Sporic, Sporicel, Spornic, *Verbena officinalis*, L.—Verbenaceae.

Cresce prin dărîmături, pe lângă locuințe, ziduri și drumuri de prin sate.

Cu scăldături de spornic se crede că se vindecă *răia*, și se fac și copiilor slabi.

Turcii (Dobrogea) fac băi contra anemieii și atrofiei musculare.

Stejar, *Quercus sessiliflora*. — Fagaceae.

Păduri, dumbrăvi, în regiunea delurilor și câmpurilor.

Fructele stejarului numite *ghindă*, prăjite și rișnite ca cafeua, se dă la copii să bea cu apă ca să-i stringă la pantece când au *trépéd*.

Pentru *trânji* se bea ciaiü de pueți de stejar, făcuți snopi de câte 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 și 9 firișore (pueți), ferți la o laltă în vin alb; bolnavul bea de 3 ori pe zi câte un păhăruț mic (j. Sucéva).

Bubóiele se lecuiesc, dacă se fac 9 (noue) rotițe de cõjă de stejar cât huba de marí (ca nisce gologani) și fic-care din ele se apasă pe buboiü, apoi se înșiră pe ată și se lepédă la respintene (unde se încrucișeză douë drumuri). [Botoșani.]

Cõja de stejar se fierbe cu piétră acrá și se clătesce cu zéma în gură pentru durere de dinți (j. Sucéva).

Ștevie, **Stege**, diferite specii de *Rumex*, L.—Polygonaceae.

Se piséză frunzele verđi și rădăcina, și cu zéma se unge în locul unde se ivesc *pecingena* și *bube dulci*.

Ciaiü de sëmínță de ștevie, amestecată cu cõjă de porumbel, se bea pentru vërsături.

Rădăcina de ștevie, pisată la un loc cu usturoiü, se pune la pecingenă.

Strigóe, **Steregóe**, **Stirigóicã**, *Veratrum album*, L.—Liliaceae.

Prin finețele și pășunile din regiunea montană superióră, subalpină și alpină.

Pentru *râe* se face alifie cu pucióasă (j. Némț) sau se fierbe cu zer (j. Némț).

Pentru *Césul-cel-rëu*, durere de spate, sau de vre-o nălucire, se fierbe cu apă sau vin și se bea diminęta (j. Tecuciü).

Sudórea calului, **Osul epurului**, **Đirmotiü**, *Ononis spinosa*, L.—Papilionaceae

Prin pășunile, finețele și câmpiile sterpe.

Scăldători pentru dropicã.

Sulcină, **Sulfină**, **Érba de piétră**, **Molotru-galbën**, **Trofoiü-mare**, *Mellilotus officinalis*, Desr. — Leguminosae — Papilionaceae.

Sulcina albă se fierbe cu vin alb și se bea pentru pólă albă; flórea de sulcină galbenă se fierbe și se bea pentru nădușelã.

De durere de șele se încinge cu sulfină în ęiuva de Drăgaicã (j. Prahova).

În contra vërsăturilor se bea apă fiértă cu sëmínțe de molotru (j. Dâmbovița).

Din flóre de sulcină se mai fac perinute și se pun în lădile cu haine spre a le preservã contra moliilor.

Sunătóre, veđi *Pojarnița*.

T.

Talpa gâscii, **Érba-flocósă**, **Crésta cucóșului**, **Cione**, *Leonorus Cardiacae*, L. — Labiatae.

Se pune în scăldături pentru bolnavi de dropică.

Tarhon, *Artemisia dracunculus*, L. — Synanthereae.

Se cultivă.

Pisat cu rădăcină cu tot, se törnă peste el oțet clocotit, se lasă să stea astupat $\frac{1}{2}$ oră, cu care apoi se clătesce cu el călduț în gură, pentru durere de dinți.

Tartan alb, *Crambe tatarica*, Jacq. — Cruciferae.

Prin finețele de pe colinele aride.

Decoctul se bea ca să provöce menstruele. În Iași se afumă pentru speriat.

Tatanésa, Tătínésa, Érba lui Tatin, *Symphytum officinale*, L. — Boragineae.

Prin finețele umede, pe malurile riurilor, ale pâraelor și ale bălților.

Este una din plantele reputeate în medicina poporană pentru vindecarea óselor când se rup sau se scrintesc; pisată mestecată cu făină de seară sau cu țărițe de grâu, se face un fel de cataplasma cu care, încăldit, se înfășöră osul rupt; sau pentru vätémătură și durere de mijloc se légă la șele și se ține trei zile, în care timp se bea de trei ori pe zi câte un păhăruț (Buzëu). Pentru vätémătură se mai iea rădăcină de iérba lui Tatin și tot felul de burueni din grădină și de pe câmp, se piséză la un loc, se pun la fier, se lasă de se stimpëră o lécă, se întind apoi pe un ștergar, se picură cu unt-de-lemn, gaz, terebentin și spirt și apoi se légă cel bolnav la șele și împrejurul pântecelui. Bolnavul îndată slăbesc strășnic și simte el singur cum se mută durerile ba ici, ba colo, până lasă pe om de-a binele (j. Sucéva).

Uscată pisată și pusă în rachi de drojdie, se bea de trei ori pe zi pentru vätémătură.

Cu frunza se mai vindecă tăetura, dacă se lipesce pe ea.

Pentru bóla copiilor se afumă în casă (Buzëu).

Pentru oftică, veđi *Érba-mare*.

În Bucovina (după părintele F. Marian), se mai vindecă vätémătura cu tătánésă în modul următor: Iea mai întâiu o bucățică de rădăcină din *Érba lui Tatin*, o curăță, o spală bine ca să fie cât se pöte de curată și o aruncă apoi într'o sticlă cu rachiu pe care o astupă ca să nu rësufle. Apoi iea o altă bucățică de rădăcină, o dumiică bine, o amestecă cu *cépă* dumiacă asemenea förte mărunțel, cu un ou și cu țărițe de grâu pe cari le pune într'o tigae la foc ca să se prăjescă bine. După acea face din amestecătura întrégă o turtă, pe care o pune pe o peticuță și cu care légă pe cel bolnav unde-l dóre. După ce s'a legat, bolnavul trebuie să bea din rachiul preparat, după cum s'a arătat mai sus, în fie-care zi de trei ori câte un păhărel, și anume: dimineța, la amiazi și séra. Și dacă voesce să se vindece mai de grabă, trebuie să stea în loc, să nu umble mult nici să lucre, ca să nu stárnésă mai tare vätémătura.

Alte femei ieaú rădăcina acestei plante, o pun în apă și o fierb. Apoi o piséză mărunțel și amestecând-o cu făină de seară fac dintr'insa o turtă, pe care o pun celor bolnavi la pântece. Iar zéma o beaú aceștia. Frântura și

scrîntitura vre unui picior, a vre-unei mâni, a şirei spinării se vindecă, dacă se fierbe Tătănăsa, se pisăză şi se lăgă cu dînsa la locul frânt sau scrîntit. În Bucovina pentru acest scop se prăjesc în untură de porc ori în lapte dulce de vacă şi apoi îşi lăgă cu ea mîna sau piciorul scrîntit, care îndată *forostoesce* şi se vindecă, pentru că rădăcina Erbiî lui Tatin are puterea de a trage toată rēutatea.

«În Transilvania este cunoscută sub numele de *Tacinul* şi se foloseşte numai pentru defect de piept, adecă tuse de sînge, după cum mărturisesc muerile sciutóre, acestă plantă fiertă decoct, apoi rădăcina ei rasă şi fiertă în lapte, se pune caldă ca turta făcută, vindecă de mirare ori-ce durere şi vătămătură de pîntece, ori-ce durere de splină şi rinichi, precum şi alte vătămături.» (Mangiuca).

Teiū, *Tilia*, L. — Tiliaceae.

Ciaiu de flóre de teiū se bea pentru tuse şi ca sudorific.

Pentru *tuse cu înăduşelă*, se fierb într'o ôlă de lut nouă cu apă neincepută flóre de teiū, urzică şi cicóre în părţi egale şi se pune şi puţină flóre de luminărică; după ce a fiert, se scurge zéma într'o sticlă şi se păstrează astupată, dându-se bolnavului să bea : séra, de amiađă şi dimineţa, şi ori de câte ori îi va fi sete (Comuna Măscurei, jud. Tutova).

Pentru a oprî *menstruaţia* se bea cu apă cărbune de teiū pisat (j. Suceva).

În Giurgiu se mai face următorul léc pentru *durere de cap* : Poporul crede că se desfac din încheeturi ôsele când îl dore capul, pentru acésta i se măsură bolnavului capul cu o funie de teiū (prin dreptul frunţii), apoi cu o jurubiţă de bumbac, iar de-asupra capului i se pune o donicióră, plină pe jumătate cu apă neincepută. Când doniţa i se învîrtesce, e semn că bolnavul suferă de acestă bolă. După învîrtirea doniţei, bolnavul se face sănătos.

Mai este credinţa că în dimineţa sf. Pasce, dacă se vor duce până în răsărit de sóre doi fraţi mai în jos de 15 ani la un teiū şi se vor desbrăcă de tóte hainele şi aşă desbrăcaţi vor beli fie-care cu dinţii de 3 ori cõja de teiū, cõja aceea e bună de ori-ce léc, ba cu ea se pôte scăpă chiar şi de la cătănie, dar numai atunci e cu léc dacă cei cari se duc nu vor vorbi la olaltă şi nu se vor uită îndărăt nici când se duc, nici când se întorc spre casă (Iosif Stăncă).

Tintaură, Seînteuţă de friguri (Slănic-Prahova, Strîmbeni, Stefesci, Berta, sate din j. Prahova), Potrõcă, Fierea pămîntului, Frigor, Frigurieă, *Erythrea Centaurium*, Pers. — Gentianaceae.

În toată România.

Este una din plantele cele mai întrebuintate în medicina poporană în contra frigurilor, se fierbe cu vin roşu înăduşit într'o ôlă de lut nouă, acoperită la gură cu cocă şi se bea câte trei cesci pe zi, sau se ţine în vin, în o sticlă astupată la sóre, şi se bea, pe inima gólă, pentru durere de stomach şi poftă de mîncare.

Pisată bine, se mai bea câte un păhărel de zémă înainte de period.

Ghintura fiértă e bună de durere de pantece (j. Sucéva).

«Fierea pământului, împreună cu pelin și cătușnică este întrebuințată în unele locuri pentru scăldătorii copiilor bolnavi de *reul-copiilor*.» (Bartalomeu.)

Babele lipovence (Dobrogea) tratéză convulsiunile cu băi de flori de fierea pământului și pretind că accesele și crampele trec numai decât (V. Crăsescu).

Tóe, veđi *Omag*.

Toporași, Moldova. Micșuneă, Muntenia. Tămăióră, Oltenia, *Viola Jovi*, Janka. — Violaceae.

Prin fineturi și tuferișuri.

Ciaul de flóre ca pectoral. Rădăcină de toporași se dá în Moldova copiilor mici să o ródă ca să le esă dinți.

Cu ciaul de toporași pátați (trei frați) se spală copiii la *bube-dulci*.

Tortei, veđi *Lipici*.

Trandafir, Măcieș, Curul bouluț, Rug; florile numite: rásurá, ruge; fructele numite: cacadire, măciașe, scóbe în cur, *Rosa canina*, L. — Rosaceae.

Câmpuri, cóste, déluri, garduri de vii.

Lemnul se taie mărunțel, se pune să fiérbă bine în apă; după ce a fiert, îl tórnă cu apa în o covățică saú în alt vas, unde se viră piciórele bolnave de *păduceli*; saú se înfierbintă un beț de trandafir și se bate cu el fierbinte peste *păducele*.

Cu zéma de crengi fierte se clătesce în gură pentru durere de dinți (j. Sucéva).

Oțetul de flóre de trandafir este reputat în medicina populară ca sudorific, se frécă bolnavii ca să le scótă récéla. Flórea de trandafir roșu se fierbe cu oțet, se tórnă fierbinte pe felii de páne négră prăjită, și se pune caldă pe pantecele copiilor, când au colici și trépədə.

Pentru durere de ochi, se pune flóre într'o sticlă cu apă prospétă neînceptă, și se spală cu acéstă apă la ochi.

Ciaul de *măcieșe* se dá copiilor să bea de colici (Slănic, Prahova). Cacadire fierte se mai bea de tuse (j. Sucéva).

Pentru choleră, substarița Eufrosina, cea mai veche maică la mânăstirea Viforita, recomandă (Crăiniceanu) blasturile următóre: Făină o litrá, o lingură de oțet, alta de unt-de-lemn, de piper, de ismă, foi de trandafir, faci din ele turtă și o pui pe o farfurie, dai eu degetul în ea și torni spirt, apoi presori praf de tămăie și dai foc spirtului. Acéstă turtă se pune la stomach.

Trepədətóre, Brei, Braie, Burună-căiněscă, *Mercurialis perennis*, L. — Euphorbiaceae.

Prin dumbrăvi în regiunea alpestră și câmpénă.

Purgativă.

Trestie, Stuf, Stuh, *Phragmites communis*. Trin.—Gramineae.

Se descântă cu ea de săgetătură (j. Sucéva).

Trosot, Tirsóca, *Polygonum aviculari*, L. — Poligonaceae.

Pe lângă drumuri și locuințe, locuri cultivate și inculte.

Se lăgă la mâna stângă, cu credința că trec frigurile (j. Némțu).

Cules Vineria, se fierbe cu vin și se bea în altă Vineri pe nemâncate contra *fulgerăturii* (j. Dâmbovița).

Tulichină, Tuleină, Chiperiul lupului, *Daphne Mezereum*, L. — Thymelaeaceae.

Prin pădurile din regiunea montană și subalpină.

Decoctul de cōjă, pentru durere de dinți.

Turiță, scaiu-mărunt, *Galium aparine*, L. — Rubiaceae.

Prin locuri cultivate, păduri, tuferișuri, pe lângă garduri.

Se opărește cu o litră de apă un pumn de turiță, făcând ciaiū în care se pune zahăr de ghêță, cu care se face gargară, pentru durere de gât cu tuse sēcă.

Turtă, Turteń, Punga babel, *Carlina acaulis*, L. — Synanthereae (Veđi încă Sita-Zinelor).

Pe delurile aride și prin pășunile uscate și pietrōse din munți până în regiunea subalpină.

Plămădită în rachiū se bea ca stomachică.

Tutun, *Nicotiana tabacum*, L. — Solanaceae.

Introdus prin cultură. †

Frunza, unsă cu miere și presărată cu piper, se pune la *giunghii*. De *raie* și de păduchi, se spală cu zēmă de tutun fiert; unii se spală chiar la bubele de *cel perit* și alte rāni gangrenōse.

Cei ce au durere de măsele pun frunze de tutun pe măselele stricate, ca să le înceteze durerea.

U.

Ulm, *Ulmus campestris*, L. — Ulmaceae.

Prin păduri și dumbrāvi în regiunea cāmpenă și submontană.

Cu decoctul de cōjă se spală la rāni. †

Unghia găiel, *Astragalus glycyphylus*, L. — Papilionaceae.

Păduri, tuferișuri, pășuni și locuri inculte din tōtă Romānia.

Fiertă în vin se bea pentru vātēmătură (j. Neamț).

Pentru *colț de lup* se pisěză, se amestecă cu unt și se unge buba. Poporul crede că colții de lup es la copii al căror mame au māncat cānd erau însărcinate cu ei *gāinā bușitā de uli* (j. Prahova).

Decoctul se mai bea contra diareei și a disenteriei.

Urechelniță, Urecheriță, Ėrbă de ureche, Ėrba urechii, Ėrba ciutei, Ėrba tunului, Varză de stāncă, *Sempervivum tectorum*, L. — Crassulaceae.

Pe stāncile calcare din munți. †

Pentru durere de urechi, se pisěză frunza și se stōrce în ureche.

Urțicā-mare, *Urtica dioica*, L. — Urticaceae.

Prin păduri, locuri inculte, pe lângă locuințe, garduri și șanțuri.

Flórea de urzică amestecată cu miere de fagure alb se iea câte o linguriță, pentru tuse și dureri de pept (Slănic, Prahova). Zéma de rădăcină fiertă se bea pentru constipație și pentru durere de pept.

Rădăcina plămădită în rachiū se bea pentru îngrășare.

Pentru *înădușelă învechită* se pun 3 pumni de urzici, mici uscate și frecate în palme într'un șip, cu o cêpă mare moldovenescă, tăiată mărunțel, se tórnă 3 litre de rachiū bun de drojdiū, se lasă să stea 3 zile la căldură, din care se bea înainte de mâncare câte un păhăruț mic.

De *ciumă* se oblojesce cu urzici fierte cu frunze și cu rădăcină; iar zéma se bea. †

La *friguri de 3 zile* se piséză sêmînță sau flóre de urzică cât se póte luă cu trei degete, se pune într'un pahar de rachiū și se dă celui bolnav, când îl prinde frigul (Botoșani).

Rădăcina și frunzele fierte se beaū contra tusei cu sânge, hidropisiei și hemoragiei.

Urzici fierte și tocate se daū la păseri în tărițe, cu credința că se îngrășă și fac ouă multe; de asemenea se crede că vacile hrănite cu urzici daū lapte mai mult, mai gustos și mai bogat în smântână. †

În ziua de Sf. Gheorghe dimineța, este obiceiul de a se bate unii pe alții, înainte de a se sculă din pat cu urzici, ca să le fie pielea curată tot anul, să nu prindă nici *raie*, nici *blândă*.

În popor mai este credința că urzica are proprietatea de a preînnoi sângele, din cauza acesta primăvara se face cură de urzici fierte singure cu apă sau amestecate cu alte burueni, ca: *ștevie* (*Rumex crispus*), *sefterea* (*Fumaria officinalis*) și toporași pătați (*viola tricolor*), câte un pumn din aceste burueni, spălate, curățite, pisate, stórse și strecurate prin o pânză, și dintr'insa dimineța de 3 ori pe zi, pe nemâncate, la $\frac{1}{2}$ de ceas sau 20 de minute se bea câte două linguri pline, urmând așa 15—20 sau 30 zile. Acestă zémă, ca să fie mai plăcută, se iea în două cu zémă de carne de vacă sau de găină, iar ca să fie mai folositóre, se iea plimbându-se prin grădină sau ogradă sau prin odae măcar. După ce se iea doctoria la $\frac{1}{2}$ oră, se póte luă dulcêță sau alt ce-vă. Se va ferī în tot timpul curei de bêturī spirtóse, vin, acrituri și sărături; lăpturi asemenea se mânâncă puține (Bartolomeū).

Urzica mórtă, *Pizda țigăneii*, *Lamium purpureum*, Lin. — Labiată, pentru reumatism (sau rêu în picioré, cum se dice) se fierbe în vin și se bea de 3 ori pe zi (j. Tecuciū). †

Usturoiū, Aiū, *Allium sativum*, L. — Liliaceae.

Vulgarisat prin cultură.

Pentru *bubă neagră* se piséză usturoiū, se amestecă cu scárnă (excrement) de om, se întinde pe petică de in, se pune peste bubă, iar de-asupra se pune altă petică pe care se întind perje fierte, uscate pe lojniță.

De *tuse*, se ung tâlpile piciorélor cu usturoiū pisat și se încăldesc la foc înainte de culcare.

Pentru *limbriică*, se iea de 3 ori pe zi câte o linguriță de lapte fiert cu usturoiū, sau se mănâncă de crud.

Pentru *emoragie* se mănâncă untură amestecată cu usturoiū pisat.

De *potcă* se sting cărbuni, se descântă într'un fir de usturoiū, care se mănâncă, și se face bolnavului cruce la inimă în frunte și pe umeri.

Pentru durere de pânțece la copii, se găuresce un fir de usturoiū, și se storce țâța în gura copilului prin gaura cățelului de usturoiū.

Pentru durere de gât și *pecingenă*, se unge cu usturoiū pisat, amestecat cu praf de pușcă și miere.

De *choleră*, se unge peste tot corpul cu usturoiū pisat, și se mănâncă cât se pōte mai multe căciulii, sau se inghit 3 căței de usturoiū și 3 fire de chiper (j. Sucéva).†

De *ciumurluclă*, se frcă pe tot trupul cu oțet și usturoiū pisat, dar mai cu sémă pe mâni, pe picioare și la timple fōrte îndesat. †

Când cine-vă are unghiile stricate sau bolfe, se unge la ele în fie-care sēră, înainte de culcare, cu usturoiū pisat.

Ca amulet se portă la gât un cățel de usturoiū, cu credință că feresce de *deochi*.

Bătăturile se vindecă, dacă se pune pe ele usturoiū pisat; buzele crăpate se frcă sēra și diminēța cu usturoiū pisat.

Pentru *choleră* pe timpul fructelor se iea: 3 cepe, 3 usturoie, 3 cărbuni, 3 ouē cu cōje deosebit pisată, un pumn de ismă pisată și oțet, făcēnd blastur, pe care îl pui la stomach și la mōlele capului, se ține 24 de ore (Crăiniceanu).

O credință răspândită în popor este că usturoiul te feresce de *strigoī*!! de aceea în sēra sfintului Andreiū se mănâncă usturoiū și se ung ferestrele și ușile cu usturoiū. În Transilvania în ajunul sērbătorilor mari, de exemplu, în ajunul sfintelor Pasci, este credința că cine mănâncă usturoiū, nu-ī mănâncă strigele inima (Iosif Sanca).

Lipoveniī din Dobrogea dau la copii ca vermifug 5 căței de usturoiū pisat și o linguriță de hrean în o cēșcă de cafeā de unt-de-lemn (V. Crăsescu).†

V.

Vise, *Viscum album*, L. — Loranthaceae.

Parasit pe ramurile merilor, perilor, răchiților și a bradului-alb.

Viscul de pēr și de brad, fiert cu apă, se bea în contra *astmei*; ciaiul de bōbe, pentru tuse și durere de pept. Se mai întrebuintēză contra epilepsiei și a crampurilor (Czihaç și Szabo).†

Văzdōgă, Mold. Crăiță, Prahova. Bofte, Ocheșele, Burneni-domnesci, Ferfenmare, Ferfon, *Tagetes patula*, L. — Synanthereae.

Cultivat.

Ciaiul de flōre se bea pentru tuse cu inădușelă; strînsă în ȃiua de Mărina, se fac sealdături pentru copii. Pentru gâlbinare, se fierb vizdōge la

un loc cu siminoc, și se bea de 3 ori pe zi câte un păharuț ca de rachiu.
Pentru scrofuli se fac scăldători de crăițe galbene, busuioc roșu, șofran și foi de nuc.

Velniș, *Ulmus effusa*, Wild. — Ulmaceae.

Prin pădurile montane.

Se fierb și se oblojesc cu zémă membrele sgârcite de bóla *dinselor* (Buhuși).

Vetrice, Érba raiului, *Tanacetum vulgare*, L. — Synanthereae.

Flórea uscată, pisată și amestecată cu miere se iea pentru limbrici; scăldători pentru lingóre. Ciaiú pentru friguri. Decoctul pentru *mătrice*.

Viță de vie, Viță, Vie, *Vitis domestica*, Vitaceae. — Sálbatică pe marginea pădurilor, prin lunci, crânguri și tuferișuri.

Agurida (fructele necópte) pisată se dá pentru *trépéd cu sânge*.

Primă-vara, când se cotoresce via, unele ramuri lasă să curgă din ele apă, cu această apă se spală de durere de ochi și de pete pe obraz.

Cu vin se fierb cele mai multe burueni de léc. Vinul fiert cu piper și zahar se bucură de proprietăți sudorificee în popor.

În ziua de Arminden (Sf. Irimia, 1 Maiú) se bea vin roșu, cu credința că se innoesce sângele și tot așa se bea tótă luna Maiú, cu credința că se preinnoesce și *maiul* (ficatul).

Cu vin și cu pâne ținute 6 septămâni în cosciugul unui mort de oftică, se vindecă bolnavul de oftică!! (Dolj).

Vișin, *Cerasus vulgaris*, Mill. -- Drupaceae.

Cultivat prin vii și livezi.

Pentru tăetură se pune *cleiú* de vișin, de cireș ori de zarzăr muiat în rachiú de drojdii, care opresce sângele și vindecă rana.

Z.

Zemos, Pepene-galben, *Cucumis melo*, L. — Cucurbitaceae.

Se cultivă pentru usul alimentar.

Semințele uscate și pisate se beaú cu apă, pentru oprirea vërsăturilor (Buzëu). — *Lapte de tóte semințele*, veđi *Harbuz*.

Zirná, Lesnicióră, Lásniciór, Patlagieá de dalac (Prahova), Buruénă de dalac, *Solanum Dulcamara*, L. — Solanaceae.

Prin tuferișuri și locuri păduróse umede, pe lângă pâraie, riuri, stânci și ruine umede.

Frunza se pune la bubă rea. Zéma din fructe în contra uimelor învechite.

Znaóica, *Laserpitium latifolium*, L. — Umbeliferae.

Se iea rădăcină, se fierbe cu apă și se bea în zi de sec, pe inima gólă, pentru vătématură (Mihăileni). Babele fac cu ea de desfăcut.

Notă. — *Plante nedeterminate*.

Buruénă albă, bună pentru pete pe piele; să se facă oblojelí. -- *Busuiocul*

cîmpului și cu gălbinele de câmp se pun în lăutore pentru stârpirea păduchilor și pentru noroc (j. Tecuci). — *Buruénă cu ghinduri*, scaldători pentru băiguielă, nălucire. — *Buruéna măsei*, pentru cel perit negru, uscată și pisată praf se presară în gât sau fiertă cu apă se face gargară (j. Tecuci). — *Burcte pucios* se mōie în apă caldă și se pune la *bēșica cea rea*. — *Buruénă de rânză* pentru rânză și aplecate (j. Dâmbovița).

Desfundătore, o buruénă în chip de țevă lungă, crește prin finețuri și se întrebuintează de cei ce suferă de constipație, beă prin această țevă (Preotul Basilescu. Telējēn, j. Prahova. — *Dâmboț*, crește prin tufe și pârloge, se pisază, se pune în apă neînceptută, și se bea pentru friguri, iar parte din Dâmboț pisat să lēgă la frunte și la mōlele capului (C. Teodorescu, j. Vaslui). — *Drob*, se rōde, se pune în unt-de-lemn, se lasă să se plămădescă 3 zile și se dă dimineța câte o linguriță pentru pōlă-albă (j. Tecuci). — *Droy*, cu ciaiū de drog se face gargară pentru durere de măseă (Vâlcea).

Fasolică, pentru durere de măsele, să se ție ciaiū în gură fără să se înghită.

Flocosele pisate și plămădite cu rachiū pentru rânză (Vâlcea). — *Fulgōia* plămădită cu vin sau apă se bea pentru vătēmătură.

Ghiltan de pe baltă fiert să se bea și să se frece pentru durere de gât. — *Gruha*, pentru friguri, se lēgă o frunză de această buruénă la incheetura unei mână și se lasă vre-o două zile; locul unde a stat acea frunză se beșică și spārgēndu-se această beșică, cel bolnav se vindecă. Tot cu această buruénă se face ciaiū și se dă de bēut; gustul ciaiului e fōrte amar (Iași).

Inca, se fierbe și se dă de bēut pentru vătēmătură (Vaslui). — *Inița* pentru vătēmătură.

Inchegătorea, rădăcina se pisază, se pune într'o litră de rachiū de prune și se bea din această litră vre-o trei zile numai dimineța de trespēd (Buzēu) sau se fierbe cu cōje de soc și cu cōje de mārăcine și se bea de 3 ori pe zi pentru diaree (I. N. Lupu, Ialomița).

Laba ursului se bea în rachiū pentru friguri (Ragna de sus, j. Prahova). — *Lemnie* cu sovīrv, pentru roșēțā, fierte cu apă și cu vin să se beā, de asemena oblojelī și scaldături. — *Lestoparnița*, cu gălbinele de grădină și cu crin bătut de țērā plămădite, în rachiū 2-3 zile, se bea câte-o cēscă de galbenare (j. Tecuci). — *Liliacul brōscei* crește pe la isvōre, când cine-vă e bolnav de friguri se pisază și pisat se pune la podul manei și se lasă până ce se beșică pielea, după ce beșica se sparge, se unge mână cu smântānă și bolnavul se lecușce (Teodorescu, Vaslui). — *Limba vacū* cu pojarniță, se fierbe oblojelā pentru chelbe.

Najarnic, e bun de năjit. *Nodurele*, pentru cel perit (Iași). *Noița cāmpului*, pentru dat, de i-a dat cine-vă să-i vinā rēu, bea din această buruénă fiertă cu apă. — *Nemfōică-de-cāmp*, pusă în rachiū, se bea pentru a face copii. — *Pătătură*, o buruénă umflată pătată, se fierbe cu vin alb sau cu apă și se bea câte-o cēscă pentru umflătură de plămāni și pōlă albă. — *Plescaită*, buruénă

pentru oblojit la bube. — *Pletôsă*, crescută la isvor, se plămădesce în rachiū 2 zile și se bea pe inima gólă câte-o cêșcă pentru pólă albă.

Rânzișoră în vin alb se bea de limbrici (Ion Vraciul, Posesci, j. Prahova). — *Ruja négră*, fiértă cu vin, se bea rece, când se opresce regula; albă, amestecată cu sulcină albă, fierte în vin, se bea rece, pentru pólă albă.

Scrintița, buruénă pentru oblojit la picior sau mână scrintită. — *Strătura* se fierbe și se dă de bêt pentru vătămătură (Vasluiū). — *Studenifă*, pentru durere de gingiū, se fierbe în apă și cu apa se clătesce în gură (Iași).

Tăfăloy fiert se bea pentru trépéd. — *Țiținele* se fac băi calde pentru olojélă (Vasluiū). — *Talpalag* cu rachiū se bea pentru dropică. — *Tutunaș*, buruénă de lipituri, se fierbe în rachiū.

Zdrență, se scaldă bolnavul în trei Vineri, când nu se cunoșce bóla și atunci se alege de móre orī se scólă (Calcanescu, Dolj). — *Zburătore*, pentru cei ce zac de speriat.

CAPITOLUL III.

Animale.

A.

Albina, *Apis mellifica*, L. — Insectă-Hymenopteră.

Se întrebuințează în medicina poporană *insecta* și produsele ei, *mierea* și *céra*.

Insecta, ciaiul de albine uscate și pisate se bea ca diuretic. Insecta uscată în vată, apoi pisată bine, se suflă în ochi la vitele cari au albéța.

Mierea: Poporul crede că «Mierea e bună de toate bubele, fiind-că albinele o adună de pe tot némul de flori; vindecă ranele, întorce buboiele, sparge și trage uimele». Pentru beșica cea rea și pentru tăeturi se pune o foiță de flóre de crin unsă cu miere (Botoșani).

Pentru surpătură e bună sémînța de mac amestecată cu miere (j. Sucéva).

Pentru mușcătura de paingăn, beșica cea rea și alte umflături, se pune *cămașa* (pânza) de paingăn cu miere.

Dacă se oblojește cine-vă cu apă în care s'au spêlat fagurii când se storce mierea din ei, încă e bună de ori-ce boleșniță, precum și de durere de gură la om și la vite.

Ca intern constituie un aliment plăcut și salubru, foarte întrebuințat la preparațiunea *turtei-dulci*.

Lehuzelor li se dă miere rumenită în tigae cu nițel rachiu de drojdii și alune pisate, pentru ca să prindă putere (j. Prahova). Tot în acest scop se dă convalescenților să bea dimineța câte un păhăruț, jumătate unt-de-lemn, jumătate miere, bine bătute la un loc.

Pentru otică se lasă mierea să deă în clocot, se cureța de spumă și după ce se ia de la foc, se pune în ea tot pe atâta hrén ras pe rădětóre și se ia câte 3 lingurițe pe zi.

Céra: Se unge o bucată de pânză de olandă și se face din ea un *bucium* (*Bucium* în Moldova, *feștilă* în Banat), adecă se răsucește în formă de cornet. Céra se află pe fața din năuntru buciumului. Când curge cui-vă urechea, îl dóre și nu aude, să se culce pe o parte cu urechea care îl dóre în sus și să introducă în ea un bucium. Cu o mână îl ține, iar cu una îi dă foc și îl lasă să ardă încetisor, până rămâne numai o bucățică din cornet pe care îl scôte. Înăuntru se află toate rēutățile și puroiul pe care l-a supt buciumul din urechi (Moldova).

Pentru *năjitul din urechi* (cleiul din urechi): Se topesce cêră curată pe un petic de pânză. Din acest petic se face pe o țevă de soc dudă, care dudă cu un capăt se bagă în urechea cu năjit, iar cel-lalt capăt cu o apringioră se aprinde. Pe acêstă țevă, pe locul unde încă nu a ajuns para, se așeză năjitul orî puroiul ce ese singur din ureche, fără a produce nici cea mai mică durere (Liuba și Iana).

Album graecum sau *album canis*, veđi *Cânc.*

Ariciul, *Erinaceus europaeus*, L. — Mamifer insectivor.

Comun în România, se hrănesce cu șoreci, insecte și șerpi.

Se întrebuințeză în medicina poporană ca intern și extern.

Intern: Se ard mațele, se piséză și se bea cu rachiū de drojdi și unt-de-lemn pentru *boșorogelă*.

Pentru *scrofule* se arde ariciul întreg în cuptor, se usucă, se piséză și se amestecă douē linguri de masă praf cu patru linguri sirop de frunze de nuc, cari se impart în trei și se bea de trei orî pe ȕi câte o parte (Botoșani).

Bețivilor ca să se lase de *beție*, li se dă să beă ud (urină) de arici, fără ca să scie, sau rachiū orî vin în care se pune ficat de ariciū (j. Prahova).

Praf de ghimpî de arici ars se bea în țuică pentru durere de pânțece (j. Gorj).

Dropica sau umflătura la încheeturî se vindecă cu supă de arici (com. Bădulesci, j. Dâmbovița).

Extern: Pentru *trânji* se spintecă un ariciū de viu și se lęgă la môlele capului. Când vitele au *arici* la picior, se taie un ariciū de viu și-l pune de fierbinte la umflătură./

B.

Babița, Pelicanul, *Pelecanus onocrotalus*, L. — Pasere-steganopodă.

În bălțile din Dobrogea. Untura de babița se bea calduță pentru durere de gât cu răgușelă, se mai frecă și gâtul cu ea.

Boul, *Bos taurus*, L. — Mamifer-rumegător.

Extern: Carnea de bou sau de vacă presărată cu zahar se pune pe *udme*, pentru ca să deă îndărăt. Celor ce le curg ochii (ulduroșilor) le recomandă babele felióre subțiri tăete de carne de vită (din mușchi) puse la ochi (Liuba și Iana, Banat).

Cu baligă prôspetă de vițel se ung copiii de bube dulci și viței de pecingenă. Baliga coptă în vatră și pusă între cârpe se pune în jurul urechilor pentru durere.

Pentru *orbalf* se oblojesce cu baligă de vită adunată de pe câmpii înflorite (j. Tutova). Cu baligă de vițel se ung copiii la *bube-dulci*./

Pentru copii în *socole*, cel mai reputat léc este următorul: Să te duci cu copilul la tăetóre, să ieși un burduhan (stomach) cald cum îl scôte din vită, să-l puși într'o covată, îi faci o bortă și bagî copilul înăuntru în baliga din

burduhan până în gât, numai capul să-i rămâe afară și să-l ții un ceas le-gănându-l, unde poți să și dormă dacă-i e somn; acesta în trei rinduri, adecă în trei săptămâni câte odată pe săptămână (Botoșani, Iași, Dorohoiu).

Intern: Un medicament din cele mai reputate în popor este *Bunul de boû* (bun de boû), e ca un buburus ce se găsește în *tiere* și nu se găsește la toți boii, ci numai la o sêmă. Bunul de boû se prepară cu rachiû sau vin și se bea într'un pâhăruț făcut de cêră galbenă, în fundul căruia se pune un *galben* (monedă de aur). (Maica Susana Codrescu, Mănăstirea Agafton, Botoșani.)

De *ciùmă rea* ca să se liniștescă sângele, se bea lapte de vacă fiert cu rosmarin, rădăcină de urzică, calomfir și jalnic (Baba Reveica, Stefesci, j. Prahova).

Cei otrăviți să bea lapte dulce calduț, amestecat cu unt-de-lemn.

Laptele acru e bun pentru obrintelă (pârlélă de sóre), te spoesci sêra cu el pe obraz și stai ca un sfert de cês și apoi te clătesci cu apă (Bohotin).

Unt impreunat. Fetele sau femeile cari vor să-și facă de dragoste se desbracă în pielea gólă și își tórnă în cap un topit, care se scurge pe corp. Când untul care a curs pe spete se prelinge pe organele genitale cu cel care a curs pe față, pept și pânțece, se dice *unt impreunat*; cu el se face plăcintă și se dă bărbaților!

Pentru *albéță* la vite se face următorul leac: Se amestecă jumătate unt prospêt, jumătate sare pisată, se face un boț mare cât oul de găină, se viră în urechea vitei în partea ochiului cu albéță și se légă urechea ca să nu curgă untul.

Bróscă râiosă, Bróscă, cióscă, iórcă, miórcă, liórcă, *Bufa vulgaris*, Laur.— Batracian.

Poporul imiteză strigătul bróscelor ast-fel:

Cât a dat tata pe cojoc?

Cât a dat tata pe cojoc?

Un ort,

un ort,

un ort.

Prăjită de vie se pune la gât pentru gâlcî (Iași). Spintecată de vie se pune cu partea sângerândă la rana din *înșepătură*, *pêr* sau *dalac*.

Trei bróscă râioșe se pun în rachiû, după ce pier, rachiul se bea pentru friguri, iar bróscăle se aruncă spunând: «din vînt aû veni frigurile, în vînt să se ducă».

Dacă te udă (urineză) pe corp bróscă râiosă, se fac negi sau râie, se vindecă dacă se înfășoră locul bolnav cu ouê de bróscă și se ține înfășurat o ți și o nôpte.

Cu grăsimă de bróscă se unge la dureri de încheeturi (com. Ringhelesci j. Botoșani).

Copiii mici pòrtă bróscă cusută în o petică la gât ca amulet în contra spe-

rieturii (j. Fălciu). Pentru vindecarea *Plesneviței* se taie o brâncă peste pântecele bolnavului și cu aceea se lăgă cel bolnav sub barbă. Brâncă se prinde din apă, nu de pe uscat, și se spintecă de vie pe pântece (Iana și Liuba).

Cu o nueă dacă veți scote o brâncă din gură de șerpe, cu nueua aceea dacă veți face semn către nori să se despărțescă, se despărțesc.

Brâncă țestoasă, Brâncă cu trôcă, *Testudo graeca*, L. — Reptil chelonian.

Supă de brâncă țestoasă pentru tuse măgărăscă.

Ouăle bătute cu rachiū se beau pentru vătămătură, iar femeile sterpe ca să facă copii. Tot pentru vătămătură se face borș de brâncă țestoasă (j. Tecuciū).

Primăvara când veți vedé întâia ôră ouă de brâncă, să ieți și să te freci cu ele peste tot trupul și anul acela să n'ai grijă că te-or necăji frigurile. Cine vrea să nu aibă friguri nici odată, să facă acesta în tótă primăvara (C. Teodorescu Kirileanu).

Buratecul, burătăcelul, brotăcelul, broatie, broțacar, broțac, răcănelul, răcățelul, racăliet, *Hyla arborea*. — Batracian anur.

Trăește prin tufișuri la umbră.

Este credință că cine sărută buratecul pe pântece de trei ori, nu-l mai scutură frigurile; în alte părți tot ca preservație contra frigurilor, se pôrtă la gât ca amulet un buratec omorît în rachiū, iar rachiul se bea (j. Tecuciū).

Bursucul, viezurele, ezurele, *Meles taxus*, Pall. — Mamifer din familia Mustelidelor.

Cu untura de bursuc topită și călduță se frēcă 3 sau 4 zile la locul ce te dore de *Dinse, Ele*, un fel de durere de picióre și de mână care le sgârcesce; mai e bun pentru gâlcii și reumatism.

În unele părți este credința că cine mănâncă untură de bursuc se îngrașă; oilor li se dă pentru *răsfug*, când fac bube la ochi și la uger.

«Coda de gesure se anină la urechile cailor ca să fie grași și frumoși». În drumul ce l-am făcut din satul *Isvôrele*, la mânăstirea *Susana* și *Cheia*, unul din cai de la trăsura purtă o codă frumoasă de bursuc.

Burete de riū, *Spongiilla fluviatilis*, L. — Spongiar coelenterat.

Lipovenii din jud. Tulcea dau să bea copiilor atinși de bube și umflături la gât infusiune de *Spongia fluviatilis*. Întrebuințarea acestui animal jôcă un mare rol în medicina poporană: nu numai afecțiunile de natură scrofuloasă se tratéză cu el, dar și tôte durerile de natură reumatismală, tôte afecțiunile sistemului limfatic, tôte umflăturile de ori-ce natură. De obicei se frēcă praf simplu de spongie sau amestecat cu untură de pesce *loco dolente*; prin fricțiune, pielea se umflă puțin și durerea trece. Mai fac dintr'insul cataplasme ca antiscrofulos sau o dau de bcut în praf, cel puțin 10—12 gr. pe zi, pentru desumflarea ganglionilor. În inflamația ochilor de natură scrofuloasă se aplică o cataplasma de miere presărată cu praf de spongie. Contra casurilor rebele de scrofulă, spongia se amestecă cu aluat de făină de seară, care se usucă, se piséză și se dă copiilor bolnavi.

Dar cu deosebire, spongia este reputată contra reumatismului; se aplică cataplasme ca revulsiv (V. Crătescu).

C.

(Calul. *Equus caballus*, L. — Mamifer perisodactil.

Testicul prospăt spintecat și aplicat pe *buba neagră* o vindecă.

Testiculele de cal negru arse și pisate în rachiū se beau pentru oftică, sperietură și lipitură (D. Basilescu, j. Prahova); se mai beau pentru dragoste, flăcâii dau fetelor și fetele flăcâilor cari vor să se dea în dragoste.

Lapte de epă neagră se bea pentru tuse măgărăscă.

Bațiya de cal se pune pe junghiū. De beție și de *aprinderea* rachiului în om (când bețivul stă ca mort și numai abia suflă) i se storce în gură ba ligă prospătă de cal, care se moie puțin spre a fi zemósă (j. Sucéva, Iași).

Să se strecore în gura otrăviților must din excrementele cailor, ea să-l inghiță, de care va versă otrăvitul (L. și Iana).

Grăsimea de cal amestecată în părți egale cu usturoiū, érbă de pușcă, tămăie albă, pisate la un loc, e bună de junghiū și durere de ôse (j. Dâmbovița). Cu grăsime de cal se mai ung fetele ca să le crească perul.

Pentru bôlă de spurcat se mânjesce bolnavul cu măduvă de os de picior de cal (Dolj); pentru reumatism se frcă cu măduvă de ôse de cal (Ialomița, Bacău).

Cu măduva de cal sau de boū, luată de la picioarele de dinapoi a unei vite, se ung cei cari au reumatism la picioare, iar cu măduva de la picioarele de dinainte se ung acei cari au reumatism la mâni. Ungerea se face la sóre sau la foc, spre a intră grăsimea în pielea bolnavului (Com. Măscurei, j. Tutova).

Ficatul se dă la oi bolnave de gălbéză sau se piséză și se bea cu rachiū de drojdie pentru *amețelă*, *tehuicelă*, *nebunelă*.

Pielea de cal mort arsă, pisată și amestecată cu praf de cōjă de stejar se dă mieilor când îi dore în gât; iar pielea nedubită se moie în apă caldă și se pune la om pe orbaț.

Falca, cu falca de cal alb, crede poporul că se sperie cholera, de aceea la țéră înfig tidve de cai în parii de la garduri, găsesc omul un cal alb mort pe câmp, așteptă până îl mănăcă cioarele și câni și pe urmă îi iew tidva și o înfige în virful unui par de la gard pentru vreme de cholera, Dómne feresce» (Gorovei, Șezătorea). De holeră se mai afumă cu fălcă de cal alb.

«Dacă vei pune în grădină un cap de cal, ori alte ôse într'un par, legumele nu le mănăcă ciomagii (nisee viermi în pămînt)». (Iosif Stanca F. 1796.)

Când copiii nu-și pot ține udul, li se dă să bea apă ce se scurge din gura cailor când îi adapă.

Ciobanii ard din când în când câte un mânz, fiind-că cred că se «dreg oile», se fac grase, frumoșe și lăptóse (j. Prahova).

Căluț de ărbă, lăcustă verde, călușel, *Locusta viridissima*, L. — Insect ortopter.

De culóre verde, adesea cu pete brune.

«Acastă insectă are o gură foarte puternică, din care causă unii sătenii o întrebuițeză la scôțerea negilor de pe mâni sau de pe corp. Când această insectă este apropiată cu gura de un neg, este smuls de pe corpul omului cu rădăcină cu tot, cu o iuțelă de nereșut.

«Am văduț odată, cum la o copilă de șese ani, o ast-fel de insectă, a scos 7 negi din mijlocul buzei inferiôre, fără ca copila să sufere ce-vă din această operațiune a acestei insecte. Deci pe când lăcusta călătorește aduce mare rău agriculturii, pe atât lăcusta de ărbă sau călușelul aduce folos omului în unele operațiuni destul de delicate, după cum am văduț. Căci la un neg, dejă înfrățit și crescut tocmai la partea de sus a buzei, a întrebuiță la stărpirea lui apă tare ori cuțitul, ar fi un lucru foarte delicat și foarte greu. Pe când lăcusta de ărbă face această operațiune foarte repede, sigur și fără parale.» (V. S. Moga-Albina.)

Cantarida, veđi *Gândaci de turbă*.

Cățele, *Canis familiaris*, L. — Mamifer carnivor.

Cățelul de abia fătat se spintecă de viu și se înfășură cu mațe cu tot la rana cu germi (viermi), sau la locul unde s'a rupt vre-un os.

Scărna (excrementele (1)) de căne, care în unele părți se mai ăice *sama* (Vălenii de-munte) se usucă, se piséză și se suflă în ochi pentru albêtă. Unul din medicamentele cele mai întrebuițate este excrementul alb de căne care uscat și pisat se suflă în gât pentru gălei. Excrementele de căne amestecate cu gălbenuș de ou se pun la junghiū (Ialomita). *Untura de căne* se bea cu lapte dulce pentru înădușelă și oftică.

Tidra arsă și pisată se bea cu rachiū pentru vătămătură (Mihoreniū-de-jos, Mihăileni); sau arsă, pisată, se amestecă cu un pumn de faină de seară, cu unt-de-lemn, rachiū și piper negru și se face un fel de aluat care se întinde pe o bucată de pânză de olandă și se aplică pe locul unde dore vătămătura. Brânca se vindecă, dacă se scaldă bolnavul Lunia cu zémă de căpêtină de căne fiert (j. Dâmbovița și Dolj).

Copiii bolnavi de *socote* se scaldă în aceeași scăldătore cu un cățel care nu are încă ochi (Botoșani).

De *funicei* se spală cu ud de căne (urină) (j. Dâmbovița).

Copiii bolnavi de spieretură din pricina cănilor se afumă cu pèr de căne. Când cănele urlă nóptea este credință că face a rău sau pređice că are să móră cine-vă din casă, sau că merge spre ruină.

Pentru udme, veđi și *Găscă*.

(1) În secolul XVI și XVII excrementele de căne, după ce mănacă ôse, se întrebuițau în medicină sub numele de *album graecum*, *album canis*, *nihil album*, *spodium graecum*. — Libavius descrie modul de a prepară și conservă acest medicament.

Capra, *Capra*, L. — Mamifer rumegător.

Seul de capră amestecat cu pucioasă e bun pentru *răioși*, să se frece cu el, iar pentru *sifilis* să li se facă un feredeu de tărățe de grâu, apoi li se aplică pe bube o pânză de olandă unsă cu seû de capră.

Laptele e bun pentru *jupuelă*; sunt uni iuți la sânge care se jupôie pe pept și pe mâni. Pentru *durere de ochi*, se pune pe jeratic *chég* de ed și se aburesce la ochi.

Pentru *Leșinare* sau *gută*, se udă în față cu apă rece, i se dă oțet tare să tragă pe nas și se face în chilie fum din *côrne* de capră, ca să fugă de putôrea aceea duhul necurat (L. și Iana).

Căpușa, acărița, cărcel, mielăriță, cărciobă, *Izodes ricinus*, L. — Arachnid acarian. Fals descris în «Dicționarul universal al limbii române» de Lazăr Șăineanu, *insect*.

Căpușa, când e flămândă, e mică și subțire ca o hârtie, dar după ce s'a hrănit, corpul ei se dilată ca o bôbă de fasole; când se prinde de vită, românul țice că o sugă și nu se lasă decât după ce se umflă, fiind-că nu are orificiū anal. Eră o vreme când și ea aveă ședut; privighetôrea însă nu aveă atunci și de câte ori eră poftitiă la masă la nașa ei, eră supêrată, fiind-că nu puteă să mănânce pe cât poftă; așu că s'a dus la căpușă de a împrumutat ședutul ei; vedënd ea cât de bine e cu ședut, nu l-a mai dat îndărăt căpușei, amuțând-o cu câniū când a venit să i-l cêră.»

Căpușa pôte servi ca agent de inoculațiune a *tetanosului* și a *dalacului*. Ast-fel se explică unele epidemii cari distrug cerbiū și căpriôrele.

De asemenea întroduc în țesut prin înțepăturile lor diferiți germenī cari determină *abcesuri* și une-ori chiar môrtea prin septicemie. Aceste fapte au fost observate dejă în anul 1858 de D-r Dubreuilh și descrise în *Journal de Médecine pratique de Bordeaux*.

Căpușiță de râie, *Sarcoptes scabiei* (De Geer). — Arachnid care se găsesce pe piele la om și alte mamifere, el produce *râia* (V. a. c).

Cărădașcă, Rădașcă, Rudașcă, Ragacea, Boul Domnului, Boul lui Dumnezeu, Bourelul, *Lucanus cervus*, L. — Insect coleopter.

Côrnela cărădașcei (mandibulele) se întrebuițau odiniôră în farmacie (P. Gervais et Beneden, Zoologie médicale, Tome, I, pag. 304).

La țêră când o vacă nu se gonesce, se pune pe spinarea ei o radașcă ca să o strîngă cu côrnela, cu credință că se va gonī.

Femeile pôrtă côrne de rădașcă în coți, ca să nu li se deôche pêrul.

Larvele de rădașce se numesc *cari*; ele trăesc în trunchiurile arborilor, au fălcile puternice, cu cari rod lemnul și fac găuri mari, pe cari le umplu cu excrementele lor, cunoscute în popor sub numele de *făină de cari*. Făina de cari o beaū la țêră cu lapte dulce în contra *încueri*.

Cărăbușul, scărăbuș, Vrul, Găinușă, *Melolontha vulgaris*, Fabr. — Insect coleopter. Are piciôrele și aripele (elitrele) castanii, se hrănesce cu frunze, iar

nu omiđi, scoici și melci, după cum s'a scris în «Dicționarul universal al limbii române» de L. Șăineanu.

În anul când sunt cărăbuși mulți, este credința în popor că se fac bucate multe.

Ei sunt buni pentru bóla *necazului*, când cine-vă oftéză într'una, mănâncă cărăbuși și-i trece! În unele sate se mănâncă de gust, după ce se curéză de aripi și de picioare, ca să nu sgărie în gât. La Iași am văduț Țigani cari mănâncă carăbuși; la Posesci (j. Prahova) pe Ioan Vraciul.

În Talmud se recomandă grăseimea de cărăbuși pentru durerea de urechi. (L. Lewysohn, *Die Zoologie des Talmuds*, pag. 306).

Cârțița, Sobolul sau **Mitorlanul, Talpa Europei**, L. — Mamifer insectivor.

E bună pentru copiii cari fac în cap un fel de *bube vinete*; se arde, se piséză și cu unt se face alifie; mai sunt un fel de noduri sub piele pe cari țeranul le numesce *cârțiță*. Acestea se lecuesc dacă se presóră cu praf de cârțiță arsă.

Pentru umflătură și durere de gât este credința că te vindecă, dacă te frecă la gât cine-vă care a omorît cu mânilor o cârțiță.

În Talmud se recomandă sângele de cârțiță pentru conservarea ochilor.

Cera, veđi *Albina*.

Cerbul, Cervus, L. — Mamifer rumegetor.

Copita de cerb rasă praf, amestecată cu oțet, se dă de bėut pentru *e-pilepsie*.

Praful de córne rase se suflă în ochi la cai pentru albetă sau o lingură de asemenea praf se dă la cai să bea cu vin pentru piétră la beșică.

Cioacărlanul, bărbatul, și Cioacărlia, femcea, Alauda arborea, L. — Pasere conirostră.

Arsă, pisată și amestecată cu ficat de boú ars și pisat se plămădesce în rachiú de drojdi și se bea în fie-care diminetză câte o ceshă pentru tuse (j. Dâmbovița).

Corbul, Corvus corax, L. — Pasere dentirostră.

Rachiú de drojdi sau vin cu ficat de corb se bea pentru *e-pilepsie*.

«Inima, dacă o veđ pune la horn să se usuce, o veđ sdrobi și o veđ da în mánzare ori bėtură unui om, e bună de ori-ce bóla și cu deosebire la cei cu bóla rea (nevoie).» Iosif Stánca, *Familia* 1896.

Cordéua, veđi Panglica.

Coțofana, Țarca, Pica caudata, Ray. — Pasere dentirostră.

Sângele de țarcă să se bea contra *inădușelii* (com. Hanțesci, j. Dorohoiú).

Coțofana împușcată, arsă, pisată și amestecată, se bea cu rachiú de drojdie pentru *oftică* și cu lapte se dă la cai pentru răpciugă. Cu coțofana împușcată în luna Martie e bine să se afume de ori-ce reutate

Un cap de țarcă să se usuce în vatră, să se piseze, să se împartă în trei și să se bea de trei ori pe ți cu apă pentru *trépéd*, iar carnea să se mănânce friptă.

Crapul, *Cyprinus Carpio*, L. — Pesce teleostean.

Soldi de crap, dinți de știucă, simburii de măsline, orez, postav roșu și negru, piatră acră și vinătă, arsă în foc, făcute prav, se suflă în gât pentru *cel perit* (j. Tecuci).

Cucóna-chifterița, Coropeșnița sau Conopișterița, *Gryllotalpa vulgaris*, L. — Insect ortopter.

Deși această insectă se hrănește numai cu rădăcini de plante, viermi și larve, fără ca să atace vre-odată omul, poporul crede că mușcă: «Vai de omul mușcat de ea, că léc nu mai are; îndată se umflă ca o butie și mure în dureri nesuferite. Dacă ar fi cu puțință ca omul să treacă prin borta priu care intră osia carului în butucul roții, sau să numere un stâmbol de mac ori de nisip, numai atunci ar avea léc pentru mușcătura de conochiferiță.» (M. Lupescu.)

În alte părți este credința că îndată ce te-a mușcat, ca să nu te umfli, să-ți cauți gaura și să-ți numeri ouele.

Dacă o femeie nu face copii, să bea ouă de cucónă chifteriță cu apă sau cu rachi și se va lecu.

Când pe cine-vă îl råde la picior încălțăminte și se rănesce, să strivescă o cucónă chifteriță și să o aplice la rană.

Pentru *reumatism* să ieșă un litru de unt-de-lemn, să pună în el trei cucóne chifterițe, să lase să stea la soare, și apoi să se frece cu el la încheeturi când îl prind durerile.

Cucostărcul alb, Barza sau Stărcul, *Ciconia alba*, L. — Pasere cataligee.

Inima de pu de cocostărc se mănâncă când intră șerpele în om ca să eșă.

Cojile de ouă pisate praf se suflă în ochi pentru *albătă*.

Pipota friptă se mănâncă ca să vindece *oftica*.

Supa de cocostărc se mănâncă contra *dropiciei*.

Culbecul (Moldova), Melc (Muntenia). — Molusc gasteropod.

Copiii au credința că dacă reciteză următoarele versuri culbecilor, ei es din ghióce și scot córnel (tentaculele).

Melc codobelc,
Scóte córne boresc,
Și te du la Dunăre
Și bea apă turbure,
Și te du la mare
Și bea apă tare.

sau:

Melc, melc
Codobelc,
Scóte córne boresc,
Și te du la Dunăre
Și bea apă turbure,
Și te du la baltă

Și bea apă caldă
 Și te sue pe buștean
 Și mănâncă leuștean.

În Franția copiii țin:

Escergeut virégeut,
 Montre mé tes cônes,
 Si tu ne les montres pas,
 I le dira é ton père et mère
 Que te casserön les os.

În Germania:

Kuckuck, Kuckuck Gerdernt
 Stack dine vër Horns herut.

Poporul cunoște mai multe nămurî de culbeci: *Melei de vie*, *Helix pomatia*, *Melei șerpesci sau vîrgați*, *Helix nemoralis*, *Melei înfășați*, *Limnea stagnalis* și *Babite*, *Arion*.

Meleul de vie. Se sapă erna din pămînt culbecii înfundați de prin locurile unde cresc alunii și se pun într'o olă nouă. Óla se lipesce cu aluat la gură, se dă în cuptor, după ce s'a scos pânea și se lasă până a doua zi. Culbecii ast-fel uscați se piséză și se ia câte o lingură de masă de trei ori pe zi într'un pahar cu apă rece, pentru *pietră la beșică* (j. Botoșani).

Zéma de culbeci fierți se bea de *vătămătură* (j. Dorohoiu). *Pisați și amestecați cu rachiú*, se beaú tot pentru *vătămătură* (j. Covurluiú); sau se piséză și se pun la buric (j. Iași).

«*Melcișori pisați și puși în rachiú de drojdie se beaú pentru surpătură*» (com. Drajua-de-sus, j. Prahova). Când omul se sgârcesce, se bea coji de melci arse și pisate în apă neîncepută (j. Némțu).

Cója de melci pisată se bea în rachiú de drojdi pentru bóle lumesci (j. Ialomița). Praful de coji de culbeci pisate se pune în ochi la vite pentru albătă.

Melei înfășați. Se usucă și se afumă cu ei copiii bolnavi de sperietură sau se pun în așternut la copiii cari nu aú somn.

Turcii și Tătarii din Dobrogea dau la copii contra tusei, tusei convulsive și laringitei, *zémă de melci de pădure*.

Cureanu, *Meleagris gallopavo*, L. — Pasere galinacee.

Oul de curcă furat se pune lângă foc până lasă un fel de apă cu care se șterg chistruile (pestruile).

Penele se pun în scaldătórea copiilor după nascere, veđi *Bujorul*.

D.

Dihorul, Futorius. — Mamifer carnivor. Ars și pisat se amestecă cu sare și se dá oilor să-l bea pentru tuse.

E.

Epurele, *Lepus timidus*; epurele de casă, *Lepus Cuniculus*.—Mamifer roșător.

Este credința generală în popor că «pielea de epure trage focul din umflături», de unde mai multe întrebuintări. «De uimă se caută o pelcică de epure, se mōie cu apă și apoi se lipesce la uimă, care o mōie, o sparge și o vindecă» (j. Sucéva).

Pentru *podagră*, se lēgă bine cu piele de epure, piele cătră piele, care nu se ia jos 6 săptămâni (picioare, spate, etc.), deși produce o mâncărime foarte mare» (L. și Iana).

Pielea prōspētă de epure se presară cu piper, se stropesce cu vin său cu rom și se pune la junghiū, saū se unge cu seū și se pune pe pept la cine suferă de pept.

Untura de epure e bună pentru bubele carī nu pot rēsufli și se mai ung rănile când se frige cine-vă.

Inima de epure tăiat de viu și scōsă cât se sbate încă se dă la femeile ce nu pōrtă la vreme și nu nasc copii la timp (Mihoreniū-de-jos).

Pentru înădușelă se bea sânge cald din inima unui epure împușcat.

Pentru vindecarea *brâncei* se unge în mai multe rînduri cu sânge de epure amestecat în părți egale cu rachiū de drojdiū.

Cu *matea* de epurōică se vindecă sterilitatea. (D. Basilescu, învățător j. Prahova.)

F.

Fiere de boū. — veđi *Boū*.

Fluturiū sunt de mai multe nēmuri. Despre fluturi carī se adună în jurul luminii, Românul dice că vin să fure focul; cu aceștia fac babele de dragoste fetelor carī nu le ia nimeni la horă; li se dă să bea *scamă* (solți) de fluturi în rachiū fără ca să scie.

Fluturiū carī se arată întâiū primăvara se beaū în apă pentru *anghină* (j. Brăila).

Când veđi primăvara pentru prima oră fluture roș, e semn că vei fi sănătos, de veđi galben, tōtă vara vei fi bolnăvicios.

Copii ca să facă pe fluturi să se oprēscă pe florī să-ī pōtă prinde, le recitēză aceste versuri:

Fluture,
Fluture,
Fluture pe buture,
Fluture pe flōre,
Fluture sub flōre!

Fluture,
 Fluture,
 Fluture, pune-te;
 Pune-te pe punte,
 Pune-te sub punte!
 Fluture,
 Fluture,
 Fluture pe fôie,
 Fluture sub fôie.

Furnica, *Formica*, L. — Insect himenopter.

Babele când vor să stringă furnicii pentru lécuri, ung un pahar pe dinăuntru cu miere și îl pun cu gura în jos într'un furnicar, unde furnicile se îngrămădesc la miere. Ele se întrebuintează ca léc contra mai multor bóle.

Pentru *reumatism* se frécă la locul dureros cu spirit de furnicii; sau se iea un furnicar, se opăresce într'o apă care a fiert în clocote, apoi se înfășoră cu el partea bolnavă (Giurgiù); sau se face următórea scăldătóre: se scólă baba la mieđul noptii, se duce în pădure și iea un furnicar mare cu cuib cu tot, îl aduce acasă fără să vorbescă, aduce apă tot fără să vorbescă, fierbe furnicarul cu acéstă apă și scaldă pe cel bolnav, apoi duce furnicarul la loc tot nóptea. Așă face de trei ori în trei luni și lucru curios, un om olog de reumatism și cu mânilé sgârcite s'au vindecat cu acest léc (Lucreția P. Stan, Tutova).

O altă scăldătóre este următórea: Pornesci de acasă cu o doniță și cu puțină sare într'o legătură și te duci la un mușuroiú de furnicari.

Ajuns aeolo, arunci sarea pe mușuroiú și ȓici:

Eú vè daú din sarea mea,
 Iar voi să-mi dați lécul vostru!

După acéstă, umpli donița cu furnicari, cu pămînt și cu cetină cu totul, legi donița pe la gură cu o cârpă ca să nu esă furnicarii și te întorci repede acasă.

Ajuns acasă puí furnicarii într'un céun sau căldare la fiert și pe urmă apa, când o puí în rană (bolie), o strecori ca să nu fie cu gunóe. Cel bolnav se scaldă în apa acéstă, iar când ese din scăldătóre, îl iea unul sănătos la frecat, după ce a fost mai întâiú uns cu unt pe picióre, începénd de la degete în sus, nu de sus în jos, și-l frécă așă hăt multișor. Apói bolnavul se culcă și bea așă culcat un pahar de lapte ferbincior, căci se încăldesce și asudând i se face bine.

A doua ȓi, când se scólă, par'că nu are picióre, așă-i de sprinten și de ușor. (S. Teodorescu-Chirilean, citat de S. Fl. Marian în datinele și credințele românilor despre insecte. *Noua Revistă Română*, 1901.)

Cei ce aú de *dinsele* se vindecă ast-fel:

Merge într'o ȓi unul său mai mulți inși la un mușuroiú cu furnicii și-și însémná bine locul ca, viind a doua ȓi de nópte, să nu-l rătăcescă. A doua

di des-de-diminetă, până a nu răsări sórele, același om iea un hârleț și un sac sau o traistă deșertă și, nevorbind cu nimeni nici căutând înapoi tot drumul, se duce până la mușuroiul însemnat, sapă mușuroiul, așa cum este cu furnici și cu bețișore cu tot, și-l pune în sac sau traistă. Întorcându-se cu dînsul înapoi, asemenea neuitându-se îndărăt nici vorbind cu nimeni, cum ajunge acasă îl pune într'o ôlă nouă, însă nu tot, ci numai cam a treia parte, și tórnă apă peste dînsul și apoi îl pune la foc să fiérbă. Făcend ast-fel dintr'însul un fel de scăldătore, pătimașul *de dînsele* se scaldă în scăldătoreă acésta, care e pusă într'un ciubar. Scăldătoreă acésta însă se păstréză unde-vă până se face scăldătore și din rêmășiță în douêrinduri, așa că dacă se scaldă de trei ori, tótă scăldătoreă se împreună la un loc într'un vas și se tórnă pe o apă curgétore, mai ales pe un pâriú, anume ca tot réul bolnavului să se ducă cu apa și, în cas să mai aibă chef a se întóree, apoi să se întórcă când se va întóree apa cu cursul seú la dél.

Tótă procedura acésta cu furnicarul se numesce *a luà noi*, și se dice *a luà noi de dînsele* (S. Fl. Marian).

Când copilul intră în *socote*, adecă se usucă și slăbesce fără să-l dóră ce-vă, i se face scăldătore cu apa, în care au fost fierte furnici (Panfil, j. Botoșani).

Sau des-de-diminetă până a nu răsări sórele, se scólă gospodina de casă și, dacă are o copilă bolnavă de *sohote*, iea un băiat cu dinsa, iar dacă are un băiat slab, iea o copilă și se due amândouê până unde sciú că se află un furnicar de furnici. În calea lor spre furnicar trebuie să trecă trei riuri, să nu grăescă cu nimeni nimica, nici să nu se uite înapoi. După ce în chipul acesta au ajuns la furnicar, ieaú furnicarul cu furnicile și cu *sacii* acestora cu tot într'o ôlă, le aduc acasă, asemenea nevorbind cu nimeni și neuitându-se înapoi, le pun la foc să fiérbă și, după ce au fiert, scaldă în apa acésta pruncul său prunca slabă. Și dacă se face așa de trei ori, în trei zile după olaltă, pruncul său prunca se întaresce și se îngrașă (Bucovina, S. Fl. Marian).

Dacă are cine-vă *roșuri*, adecă i s'au umflat picioarele și l dor ciolanele, iea un pumn de furnici dimpreună cu lutul din care e compus furnicarul acestora, îl pune într'o ôlă cu apă să fiérbă, și după ce a fiert, se unge pe picioare și se frécă bine pe locul unde-l dóre (Brosceni, j. Sucéva).

Alții tot pentru *roșuri* sau dureri de picioare ieaú un șip, pun într'însul zahar pisat, și apoi ast-fel cu zahar cu tot îl pun pe un *mușuroiú de cei mari*, adecă pe un furnicar, unde-l lasă să stea până ce se umple de furnici. După ce s'a umplut, l'aduc cu furnici cu tot acasă, tórnă într'însul spirt, îl astupă și așa îl lasă un timp mai îndelungat până ce se topesce zahărul și ese tótă puterea, mai ales încă tótă aeréla din furnici. Cu acest *spirt de furnici* își ung apoi picioarele și spun că durerea le trece.

De *durere de mâsele* se iea un pumn de furnici cu mușuroiú cu tot și se pune într'o uleică sau într'o ôlă cu apă curată la foc ca să fiérbă. După

ce a fiert, se strecoră printr'o pânzetură curată și apoi zéma ce a eșit dintr'insul se ține în gură, că apoi durerea încetază (S. Fl. Marian).

X Pentru *albeți* se caută furnici de cele mari de copaci, li se ieaū *ouele*, se bagă într'o sticlă de 50 de dramuri, se umple și se astupă bine la gură. Se bagă apoi într'o pită mare crudă și pita aceea se bagă în cuptor să se cocă bine. Scoțând pita, să se desfacă și să se iea sticla, și ce va rămâne în sticlă să se lase să se răcească și apoi să se pice în ochi câte o picătură diminéța și séra, până-î va trece, măcar să fie veche și de 50 de ani (Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I).

X Sunt unii omeni la cari le ese tótă rēutatea pe trup par'că ar fi furnici, se lecușe dacă se spală cu apă fiertă cu leuștean și furnici (baba Reveica, Stefesci, j. Prahova). Y

Când se *splinéză* o viă, adecă când mănâncă prea mult și i se umflă spina, se fierbe un furnicar și i se pune cald pe spinare.

G.

Găia, *Milvus regalis*, Cuv. — Pasere rapace.

De *gance* sau *unghia găii* se prinde o gae, i se iea piciorele, se usucă bine la căldură pe sobă, se piséză și cu praful acela se presară pe rană.

Găina, Cuceșul, *Gallus*, L. — Pasere galinacee.

Găina și mai cu sémă cucoșul jôcă un mare rol în medicină și prejudiciile populare.

X *Rodul de cucoș* (testiculele) se inghit de bărbații cari și-au perdut rodul, adecă cari nu mai pot avé copii, cu credință că apoi fac copii.

Zéma (supa) sărată de puî de găină négră (fără nici un fulg alb) se bea ca să eșă șérpele când intră în om.

X *Capățină de găină* clocitore se fierbe în oțet tare, se lasă de se răcesce și în urmă se pică în urechi pentru surdenie (j. Dolj).

Pielea de pipotă uscată, pisată și amestecată cu rachiți se bea pentru vērșături și pintecarie.

Puiul de găină négră se spintecă de viu și se înfășură cu el sāngerând la umflătură din serintitură.

X «Un cocoșel negru spintecat în douē și pus la ranele cu viermi, înainte de a i se rēci carnea, scôte viermii și vindecă ranele». (S. Fl. Marian, *Albina Carpaților*, 1877).

Cu puiul de găină din luna lui Martie se face de dragoste.

Dacă cine-vă mănâncă spina cucoșului, despre acela se dice că-î cresce pērul. În unele părți ale Ardélului, femeile cari fac de *bôla cea rea* taie un cucoș negru pe de-asupra bolnavului, care zace lungit pe burtă (S. Fl. Marian, *Albina Carpaților*, 1877).

Chég de găină în lapte dulce se bea pentru diaree (j. Dâmbovița).

Cine mănâncă labă de găină spune tot ce aude, nu pôte ținé taină (secret).

Albușul de ou bătut în rachiu se bea pentru *friguri*, după care apoi se umblă mult; albușul de ou copt bine, peste care se presară piatră vinetă arsă în foc și pisată bine, se pune la ochi pentru *albăța*.

Rohiile se ung cu *unt-de-lemn* care se face dacă se arde un gălbinaș de ou în luminare aprinsă.

Ou amestecat cu unt prăspăt se pune la *arsuri* (j. Muscel).

Pelița în care se află albușul de ou, se pune prăspetă la tăetură.

Cine nu ese cu udul să ieă o pelița de ou și să-și învelască cu ea virful membrului viril (Stăvrat, Mihăileni).

Côja de ou arsă și pisată se trage pe nas ca să oprăcă sângele, când se pornesce să curgă.

Pentru a află locul unde e junghiul se plimbă un gălbinaș de ou cu un pahar pe corpul bolnavului și în locul unde se sparge gălbinașul acolo e junghiul, în acel loc se presoră tărățe de grâu.

Când interci copilul, să cocî un ou Sămbăta dimineta, să-l puî în gunoiu după ușa, să ei copilul, să-l puî aprôpe de gunoiu, așa ca el să vadă oul spre a-l luă și să dicî: «Cum a uitat găina oul, așa să uite copilul țâța». Oul în urmă se cureță de cōja și se dă copilului să-l mănânce (*Șezetôrca*), sau se pune un ou copt virtos la ușa și se trimite copilul să-l aducă mamei, mama cureță oul și îl dă copilului să-l mănânce, iar ea se îmbracă cu cămașa cu gura întorsă la spate, pentru ca copilul să nu mai pôtă găsi și scôte țâța.

Ca să fii cu obrajii rumeni și să ai bani peste an, să te spelî când te întorci de la înviere cu apa în care se pune un ou roș sfințit și un franc.

Lapte de găină se numesce gălbenușul de ou batut bine în apă caldă indulecită cu zahăr, se dă séra copiilor ca să beă pentru tuse.

Când găsesce ou părăsit în cuibar, atunci e a pagubă și să-l svărli peste casă; iar de oul are 2 gălbenușuri, e a belșug.

Când cântă găina ca cocoșul nu-î a bine; să măsoari din fundul casei până la prag și de vine cōda la prag, îi tai cōda, iar de vine capul îi tai capul.

Găinaful de găină prăjit cu seū de luminare și pelin verde se pune la pântecele copiilor bolnavi de socote. Pentru udme, veđi *Găasca*.

Galbaza, Calbaza. *Distomum hepaticum*, L. — Vierme trematod.

Este credința în popor că bântuie oile din țece în țece ani, când pase prin locuri gălbăciose. Contra ei se dă *rânză* (ament) de nuc scuturat în nóptea de Ispas sau ochi de sare arși în foc până se fac roși (fără ca să se sfarme); apoi se pune puțină puciôsă și se dă la oi să le lingă (Vălenii-de-munte, j. Prahova).

Germi de măciucă de scaiū voinicese (j. Prahova, Berta, Ștefesci, Slănic, etc.) sunt larvele insectei *Penthina Gentianana*, Hb. (Veđi *Cōda calului*.)

Gândacii de turbă, Gândacii de frasin, Gândacel, Gândacel verđi, *Lytha vesicatoria*, L., *Cantharis vesicatoria*, Geoff. — Insect coleopter.

Gândacii de turbă cunoscuți la orașe și sub numele de *cantaridă* sunt foarte comuni la noi. Ei apar în luna Iunie pe frasinii și se caracterizează prin un miros particular de șorec. Principiul activ cărora dătoresc proprietățile lor vesicante a fost numit de Robiquet *Cantharidină* (*Ann. de Chimie et de Physique*, t. LXXVI). Cantharidina, din cauza proprietății ce are de a beșică și irită pielea, se întrebuințează în farmacie în prepararea visicătorilor; luată în interior în dosă de 0, gr. 15 este toxică, acțiunea sa se exercită mai întâi asupra beșicii udului și a organelor genitale; din cauza acésta se întrebuințează ca afrodisiac; în cele mai multe cazuri produce mórtea.

La țără se întrebuințează în contra *turbăciunii*, la vite și la ómeni; se afumă cu ei sau se beaú pisați cu ară sau cu vin alb; beútura se dá pe feréstră de un Român din sat care să nu aibă același nume cu bolnavul. Turbăciunea la vite se mai lecușce, dacă li se dá să beà apă în care aú fierț 5–6 gândaci, cireși amare de pădure și mătură de grădină.

Fierți în borș se spală la rană (j. Sucéva).

Arși, pisați și amestecați cu unt alb, se face o alifie pentru *pecingeni*.

Pentru *pecingenă* se mai stringe cu mâna gândacul de mijloc, până ese din el zémă, cu care se unge.

✕ Plămădiți în rachiú și oțet cu sânge de noué-frați, rădăcină de pir, rădăcină de boz și ochi de rac, se beaú pentru *sculament* (Vlașca).

✕ Pentru *frenție* se rup capetele la 9 gândaci, iar trupurile se pun în o litră de rachiú cu unt-de-lemn, se lasă 2–3 zile și se iea de 3 ori pe zi, dar în timpul acesta să nu se mănânce acrituri (j. Tecuciú).

Pentru *béșica cea rea* la cap se ieaú trei gândaci, se pun într'o bucațică de mămăligută, se descântă purtându i împrejurul obrazului bolnavului, apoi îi légă la mână, unde se face o beșică, iar durerea de cap încetéază.

În comuna Frunțișani, j. Tutova se piséză gândacii de turbă, se amestecă cu făină de grăú, se face un fel de coacă de care se face o turțiță și se légă la mână sau picior pe pielea sănătósă spre a trage *béșica cea rea* de la față, gură, cap ori din altă parte delicată a corpului.

Cu gândacii de turbă se mai face de dușmănie între bărbat și femeu, dacă se îngropă sub prag împreună cu faptele lor (pe care vraciul Gheorghe Enuț din Strâmbeni nu a voit să le spuie); trecând bărbatul sau femeia peste prag, zizania se viră între ei și se cértă până se despart.

În Bucovina acest gândac se numesce *Căfel de frasin* sau *Căfelul frasinilor* (S. Fl. Marian), și se întrebuințează pentru a vindecă ómenii sau vitele mușcate de câne turbat. În acest scop, se caută Lunii după *Duminica mare* sau *Rusalii*, când es și se află mai mulți gândaci de aceștia pe frasinii, și prinđendu-i într'un număr cât se póte de mare, îi pun într'un șipușor cu apă, și în apa aceea apoi, în care cu timpul se topese, îi păstréză peste tot anul. Iar când se întimplă ca un câne turbat să musce pe vre-un/

om, îi spală îndată, cum a fost mușcat, rana cu apă de acésta și tot odată îi dau puțină apă și de bēut. Tot așa fac ei și cu vitele.

Alți Români, tot din Bucovina, când mușcă un *câine turbat* pe vre-o vită, ieau gândaci de frasin, îi usucă bine, și după aceea, frecându-i până ce se face praf dintr'înșii, îi pun în tărățe, și tărățele acelea le dau apoi vitei respective ca să le mănânce. Mâncând vita tărățele, se vindecă.

Românii din *Banat* taie cu un ban de argint capul *gânlacului de frasin* și apoi sdrumicat bine și amestecat cu altă mâncare se dă animalului mușcat de atare câne sau alt animal turbat. (S. Fl. Marian.)

Gâsca, *Anser cinercus*, Meyer. -- Pasere palmipedă.

Untura de gâscă se bea cu lapte dulce pentru durere de pept și gâlcă. Pentru durere de grumaz se frecă séra cu unt-de-lemn cu untură de gâscă sau mai bine cu untură de bursuc și se oblojește cu măslina mici pisate cu simburi cu tot.

Găinațul amestecat cu lapte dulce se bea pentru turbăciune; pisat la un loc cu rădăcină de brustur și prăjit pe jeratic într'un hărb se pune la buba numită *trântitură* care se face la călcăiul ômenilor cari umblă mult; buba cōce și apoi sparge.

Găinaț de gâsca, găinaț de găină, scărănă albă de câne, se piséză la un loc și se pun acolo unde abiă a început a se face *udmă*, care numai de-cât întornă (dă înapoi și nu se mai face). (J. Sucéva.)

Cine se spală cu scăldătură de gâscă nu se mai lipesește nici o bōlă de el, cum nu se prinde apa de gâscă.

Bobocul de gâscă care merge înaintea cârdului se arde și se dă de ciobani la oi cu credința că se țin una de alta grămadă.

Greerul, *Grillus*. -- Insect ortopter.

În privința greerului este credința că intră în urechi.

Când omul dōrme, greerii intră une-orî în urechi, ei es dacă se tōrnă în urechi oțet tare (comuna Măscurei, j. Tutova).

Când se înădese în casă greerii, sunt fōrte supărători din cauza sgomotului strident care-l fac; poporul ca să scape de ei aduce în casă câți-vă greeri de câmp (*Grillus campestris*), cu credința că aceștia gonese pe cei de casă (*Grillus domesticus*). În alte părți se pun séra în mijlocul casei paie de mazere și peste nôpte toți greerii se strîng pe paie, cari se adună și se aruncă sau se ard; sau se pune o potcōvă în locul unde cântă greerul în casă și el fuge, sau în fine Lună diminēta, înainte de a rēsări sōrele, stupesci în locul unde cântă greerul în casă și el fuge.

Gușterul, *Lacerta viridis*, Gessn. -- Reptil saurian.

Se fierbe gușterul din luna Martie în apă și se spală cu ea pentru bōla de gușter (v. a. c.), sau se spală gușterul cu apă și apoi cu acea apă se spală la gât (j. Vâlcea); sau se iea un cap de gușter, prins în luna Martie și tăiat cu o pară de argint, se spală în apă și bolnavul de *gușter* bea apa (Giurgiu).

H.

Huhurezul, Ciuful, *Otus vulgarus*, Flem. — Strixotus.

Pasăre rapace nocturnă.

Se face cu el de urit, i se taie ședutul și i se dă Românelui cu meșteșug (meșteșugul!! n-a voit să mi-l spue), de aici vorba: «ce ai mâncat ședut de ciuf?».

Untul de huhurez e bun de *pecingenă*; arși un vătrar și-l pui pe huhurez, iar cu untul ce se prinde de vătrar, ungi la *pecingenă*.

Măi este prejudețiul că «dacă cântă huhurezul în vale și se răsună în dél, e o vreme rea, iar dacă cântă în dél și se răsună în vale, e o vreme bună».

Hulubul, porumbelul, *Columba*, L. — Pasăre din ordinul colombinelor, care mult timp a fost reunit cu galinaceele.

Se spintecă hulubul de viu, se scote inima și se inghite în timp cât se mișcă încă pentru *bătae de inina* și *otlica*, sau se pune în chimion și se inghite pentru *sperietură*.†

Zéma liértă (supa) de porumb roșu se bea séra pentru tuse (Vâlcea).

Pentru *pistru* se taie un hulub în momentul când popa ese cu Învierea și se spală cu sânge pe obraz.

Cu sângele de porumb se drege fetia (se fac femeile fete mari) (j. Tutova); se vindecă negeii (j. Némțu) și otrăvirea de șoricică (j. Prahova).

Cu sânge de porumb și unt-de-lemn se face alifie pentru *pecingenă* (com. Crovu, j. Dâmbovița).

Cu sânge de hulub prospăt tăiat se unge de măi multe ori pentru *brôscă* la ochi.

Penele se pun în scaldătorea copiilor îndată după nascere (veđi *Bujorul*),

«Când cine-vă (cu deosebire pruncii mici) capetă *aiurarea* (frasul), se spintecă doi porumbi de vii peste pantece și se legă cu sângele curgând și cu porumbii tăpile piciorilor.»

J.

Jderal, *Mustela martes*, L. — Mamifer carnivor.

Grăsimea se dă la capre și cai pentru îngrășat.

L.

Licuriul, Viermele lucitor, *Lampyris splendidula*, L. — Insect coleopter.

Se fierbe cu apă și se spală cu ea pentru *sperietură*.

Liliacul, *Vespertilio*, L. — Mamifer cheiropter.

Poporul crede că a fost șorec și fiind-că a mâncat naforă a devenit liliac.

Cu sângele care-î dă pe nas, când îi strivesei capul, se unge la *negi* și *coși*. Un cârciumar din Poéna (j. Prahova) cumpérase de la o țigancă un liliac pe care îl pusese în rachiù ca să vindece cu el *frigurile*.

Cu liliac se mai afumă *bejivù* ca să nu mai bea.

Dacă din dragoste omul prinde vre-un vis rău, iea aripî de liliac, le arde, le piséză și le bea cu apă.

Babele mai fac de dragoste cu lilieci; îi prind de vii, îi pun într'o óla cu nouë borte, pe care o îngropă într'un furnicar și o lasă opt zile. Baba care l-a îngropat, când se întórce de la furnicar nu e bine să se uite îndărăt, fiind-că póte să-l audă țipând și atunci surdesce. Furnicile în aceste opt zile îl mănâncă tot, lăsând numai ósele; din óse se alege unul în formă de *greblă* și unul în formă de *furcă*; cu grebla atrage pe acel de care vrea să fie iubit, iar cu furca respinge pe acel său aceea ce cade silă, adecă pe care îl urésece.

Cârciumarii îngropă liliacul sub pragul ușii cu credință că atrage mușterii (Mihăileni).

Linul, *Tinca vulgaris*, Cuv. — Pesce anacantopterigian.

Pentru *rast* se iea un lin, se spintecă, se bate bine cu o muche ca să se sfarme ósele și se légă la locul bolnav, unde-l ține o òi și o nópte.

Lin despicat cu mațe cu tot, presărat cu spirt și afion, se pune la pántece pentru ori-ce durere de pántece sau de stomach (Sf. Gheorghe, Dobrogea).

Lipitórea, *Hirudo*, L. — Vierme anelid.

Țéranul cunoșce douë feluri de lipitori medicinale; *lipitorile negre* pe pántece (*Hirudo medicinalis*) și *lipitorile verði* pe pántece (*Hirudo officinalis*). Numai cele verði pe pántece sunt întrebuintate de un sânge rău de o bubă, bróscă ori coșuri.

La durere de cap se pun lipitori după urechi ca să tragă sângele rău din creeri.

«Lipitorile încă sunt bune pentru slăbirea junghiului» (com. Măseurei, j. Tutova).

În sate le aplică babele și vracii, în orașe bărbierii. Româniî prind lipitorile, așezând în apă lângă mal cadavre de câni sau de alte animale, lipitorile se adună pe ele, de unde țéranii le culeg și le păstréză în sticle cu apă; asemenea lipitori pot fi veninóse. Am vedut un țéran bătrân cu piciórele rănite, se scaldă în lacul de la Slănicul din Prahova. Întrebându-l ce are, mi-a spus: «Anul trecut am pus lipitori și se vede că au fost luate de pe vre-un hoit (cadavru) spurcat, că au fost veninóse și anul ésta au résuflat pe picióre.»

De aceea cele mai curate lipitori le consideră pe acele cari se lipesc de picióre, când intră cu piciórele góle în apele curate. Pe cele-lalte hirudine le numesc pe tóte lipitori, «dar nu sunt bune de léc.»

Eră un timp când lipitorile nóstre se exportaü în Rusia și Turcia și se vindeau pe prețuri minunate.

«Acum 40 de ani, Principele Știrbei a pus o taxă foarte mare asupra exportului lipitorilor. Un Frances din Bucuresci a voit să treacă fără să plătească, prin vama de la Căineni, o cantitate enormă în nisece saci sau lădi. Lipitorile au fost luate de contrabandă și aduse în Bucuresci, la Ministerul de Finanțe, la Visterie, unde Francesul voia să facă contrabanda mușamă. În timpul când el parlamentă sus, s'au deschis jos sacii. Lipitorile au început să ăsa și să se târască prin toate părțile. Persone cari au vădut lucrul ne spun că curtea Ministerului era négră de lipitori». (G. I. Ionescu-Gion, *Doctorescul meșteșug.*)

Lupul, *Canis Lupus*, L. — Mamifer carnivor.

Colțu (dinți) de lup *nechiuit, nechiudnit* (lup care n'a fost nici odată înțâlnit de om!), se ard, se piséză și se fac o alifie, cu seú de ôie sau cu unt prospêt, pentru bubele numite *colți de lup*, sau se presară prav pe acea rană.

Maiul (ficatul) de lup se mănâncă pentru oftică.

Cu *urma* de lup, fie pe pământ, fie pe zăpadă, se oprese *versaturile*, dacă se mănâncă.

Cu *beregata* (gâtiță) se face de urit, dacă se strigă prin beregată pe nume acela căruia vrea să-i facă de urit; totă lumea va fugi de el, cum fuge lupul de ômeni.

Românul când vrea să aibă un câine *reú* care să vegheze nóptea, îl unge sub cõdă cu untură de lup; când câinele vrea să adõrmă, dă cu nasul sub cõdă și mirõse a untură de lup și nu-l mai prinde somnul, i se pare că tot vine lupul la el și stă mai mult tréz.

M.

Mântușul. Laptul de mântuș pentru *puhocle* (j. Sucéva).

Măgarul, *Equus asinus*. — Mamifer perisodactil.

Zéma stõrsă din baligă prospetà de măgar se bea pentru tuse măgărăscă; iar cu baliga uscată se afumă.

De tuse măgărăscă se mai bea șese săptămâni lapte de măgăriță. Se recomandă de babe asemenea ca bolnavul să pupe un măgar sub cõdă.

Mamornicii (j. Prahova), **Gândacii** puturoși, **Gândacii** negri (Mihăileni), **Meloe**, L. — Insect coleopter.

În Europa sunt 28 de specii. Cea mai comună în România este *Meloe proscarabeus*, L. (Iași: viile de la Socola, Rivalet și Copou. Botoșani: Curtesci și Mănăstirea Agafton).

El lasă de la incheeturile picioarelor un fel de zémă cleiõsă, puturoasă, care e bună de uns pentru *pecingeni*.

Gândacul întreg pisat se mai dă la vite contra *turbării*.

Meloe are proprietăți vesicante. În Spania se întrebuintează în medicina veterinară. În vechime se întrebuintă ca intern contra mai multor bóle:

podagră, bóle de rărunchi, idropisie, friguri intermitente și gălbinare; iar ca extern, preparat cu miere, pentru surdonic. Meloe făcea parte din compozițiunea unui medicament secret, preparat de un țeran Silesian, contra *idrofobiei*; tot contra idrofobiei a fost recomandat de Hausleutner și Lutheritz. Se mai întrebuință odinióră ca afrodisiac.

Măța, Pisica, Felis domestica, Briss. — Mamifer carnivor.

Pisica négră spintecată de vie se pune sângerândă, caldă, la *buba négră*. Osul nepereche de piscă négră ca amulet. Oul (testiculul) de motan tăiat în două prospêt, încă cald, se pune pe *buba négră*.

Mihalțul, Lota vulgaris, Cuv. — Pesce anacantopterigian.

Lapții se pun într'un pahar bine acoperit și se lasă la sôre până ce se prefac într'un fel de untură. Din această untură se picură din când în când câte o picătură în ochi la omul care pătimesce de *albéță*.

Molie, Cărcăia, Măța popei. În județul Prahova (Vălenii-de-munte și Strâm-beni) se mai dice Prepeleac, *Oniscus murarius, Cuv.* — Crustaceu isopod.

Trei molii strivite se beau cu apă, când se opresce udul.

Pentru bóla de gură, *plesne*, se piséză trei molii, se amestecă cu miere și se face un fel de pastă care se ține în gură.

Morunul, Acipenser huso, L. — Pesce ganoid.

Pielea de morun se pune pentru a scôte os de șérpe (com. Cristesei, j. Botoșani).

Lipovenii din Dobrogea dau să beă lapți de morun pisat la copii contra tusei, ca să scuipe flegma. Ficat de morun fript pe grătar se mănâncă 40 de zile pentru otică (S-tu Gheorghe, Dobrogea, d-na Milanos).

Musca, Musca, L. — Insect dipter.

Românu deosibesce mai multe feluri de musce:

Musca, Musca domestica, L., ale cărei escremente se întrebuințéză ca *diuretic*, se spală gémurile sau farfuriile murdărite de musce (pe cari s'au depus escrementele) și se bea.

Muscoiu, Musca albastră, Musca vomitoria.

Musca de cires, Trypeta cerasi, L.

Musca de cal, Gastrophilus equi, Fabr. — Depune larvele sale pe corpul calului în părțile unde el se linge de obicei; din ouë es larvele pe cari calul lingându-se, le ica cu limba și le introduce în tubul digestiv, unde cu mandibulele lor croșetate se fixéză de părății stomachului, își lăpędă pielea de mai multe ori și la un moment dat se desprind și sunt eliminate afară cu escrementele; desvoltându-se mai departe, devin insecte complete.

Arsă și pisată, se bea cu apă pentru *friguri* (j. Gorj și Vâlcea)

Nevăstauca, Helgea, Putorius vulgaris, Rich.—Mamifer carnivor.

Fie-care gospodar are la casa lui o piele de nevăstaucă; dacă i se întâmplă că o nevăstaucă mușcă o vită, strecóră apă prin burduful (pielea) de nevăstaucă și dă vitei mușcato să o beă, iar cu pielea o lăgă la rană.

Pentru mușcătura de nevăstaucă sau de șérpe se mai ica o *pelcică de ne-*

văstucă saă de helge, se mőie în apă caldă și tot se stőrce, iar se mőie și iar se stőrce până se stringe apă multișőră într'un vas. Cu acěstă apă se spală la mușcătură (j. Suceva).

Nopărea, *Anguis fragilis*, L.— Reptil saurian.

Capul fierț se bea pentru slăbiciune bărbătescă (impotență).

O

Őiea, *Ovis*. — Mamifer rumeğător.

Baliga prőspėtă de őie se pune la rănĭ, când te frigĭ (arsuri).

Lăna cu usuc se pune pentru opărelă.

Pe ofticoși ĩi culcă învĕlindu-ĭ în blăni de őie, lăsându-ĭ să asude (j. Botoșani).

«Ceĭ bătuți, de aű vĭnėtăĭ pe trup, se invelesc în pieĭ prőspete de őie (j. Dâmbovița).

Untul de őie rānced și praful de pușcă amestecate la un loc se unge la rāie.

Seű de luminare amestecat cu cenușă se face turtiță și se lőgă la buboiű. Pentru gutunar și tuse căđută la pept, se unge cu seű topit pe pept și la nas.

Pentru tăietură se face alifie, topindu-se la un loc seű de őie albă cu răsină, tāmăie și cėră (j. Muscel). Prapur de őie se încălđesce și se pune pe peptul celor bolnavĭ de tuse sėcă cu durere de pept (j. Muscel). Pentru *limbrieci* se ĩea urdă dulce, se prăjescce și se mănāncă gólă, nesărātă pe inima gólă

Ceĭ slabi carĭ mănāncă și nu se mai ĩngrașă și ceĭ ofticoși să facă scăldăturĭ de zer, să spele cāmașa numai ĩn zer și să beă diminėța zer, «să așteptĭ până țĭ-e fόμε și atunci să beĭ zerul, că omul e ca őla, când e unsă cu unt și o mai ungi, untul stă de-asupra, când e uscată și o ungi, untul ĩnră ĩn ea.» (Un cioban, j. Iași.)

Őmul, *Homo sapiens*, L. — Mamifer biman.

Laptele de femee se stőrce ĩn ochĭ la copii și la őmenĭi mari ca să li se limpedescă ochii, precum și de *albėtă*, se mai stőrce ĩn o cėșcă, se bate până se face unt și se unge cu el pe obraz, ca să se facă pelița subțĭre și curată.

Cu *cėra* din urechĭ se spurcă buboiele și coșurile până coc.

Scărna de om prőspėtă se pune la buboie (se spurcă buboiele) ca să cōcă; arsă și pisată se pune la buba *dalacului*, apoi se spală cu rachiű cald și se oblojesce cu miere (j. Dâmbovița).

Când se sperie un copil, se afumă cu pėr de la acel care l-a speriat; când cine-vă are zabale, se șterge la gură cu cōda (pėrul) unei femēi.

Cu *căița* (placenta) se afumă din când ĩn când copiĭ pentru orĭ-ce bōlă; căița mai e bună de deochĭ, se afumă cu ea, «cu casa (placenta) de copil se vĭndecă scrofulele, dacă se ĩnfășură gātu' scrofulosului» (j. Prahova).

Ősele părăsite se fierb și cu spuma lor se ung bubele numite *plescaĭță*

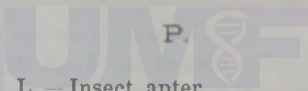
(vraciul Coman Morarul, Vălenii-de-munte, j. Prahova); se mai vindecă cai de *osişore*, dacă se bate calul cu noue ôse părăsite.

Măselele de om mort. Când se desgrăpă mortul în al şeptelea an, i se scot trei măsele din partea dreaptă, se ard, se pisază şi se dau să le bea cu rachiū de drojdie pentru *bôla cea rea, epilepsie, ducă-se pe pustiu*. Nici acel ce bea, nici acel ce face lécul nu trebuie să scie cine eră, nici cum îl chemă pe mort (vraciul Gheorghe Enuţă, Strâmbeni, j. Prahova).

De *albăţi* se vindecă, dacă cine-vă care-î mizin (cel de pe urmă copil la părinti) scupă în ochi pe cel cu albătă în câte-vă zile de sec pe nemân-cate înainte de răsăritul sórelui.

Cu *urină* se vindecă de râie, dacă se spală cu urină caldă cum a făcut-o pe membrul raios, şi îl lasă să se usuce de la sine fără să-l ştergă. Pentru, urdori la ochi să se spele cu urină de copil de ţăţă. Ţigăncile(1) învaţă pe femeile de la ţeră, dacă vor să fie iubite de cutare bărbat, să-î deă în mân-care, fără ca el să scie, *sânge de la period*.

Când se schimbă dinţii de lapte, copilul căruia i-a cădut dintele trebuie să-l arunce pe casă şi să spuie: «cióră, Cióră, na-ţi un dinte de os, dă-mi unul de oţel.»

Păduchele, *Pediculus*, L. — Insect apter.

Sunt mai multe nēmuri: *Păduchi de cap* (*pediculus capitis*); *Păduchi de cămaşă* (*pediculus vestimentii*), *Păduchi laşi* (*phthirus inguinales*). Apoi mai sunt o sēmă de păduchi, cari es ca pusderia pe om şi se prăsesc aşă de repede, că intră prin ochi, prin urechi şi prin nas, până móre omul. Cam ast-fel descrie ţeranul bôla cunoscută sub numele de *Phthyriasis*,

(1) La ţigani sângele de om jõeă mare rol în farmecele de dragoste. Femeile sterpe, ea să facă copii, taie pe soţul lor între degetul arătător şi palma, iar bărbatul face aceeaşi tăetură soţiei. Sângele care se scurge de la amândoi se îngropă într'o strachină nouă sub un copac; după noue zile se desgrăpă strachina şi înainte de culcare mănâncă amândoi conţinutul din strachină, spunënd următorul descântec :

Detehara avena
Trin urma;
Yeka amare rat rodol,
Avri amare rat arakel
Trite leha caves kerel!
Tute dav, so mange hin;
Mange das, so tute hin;
M'ro trupos the nacol.
T'ro trupos the barvalyol,
Sar cumut, kana nacol
Sar cumut, kana barvalyol!

Des de dimineţă vor veni
Treî vrăjitoare;
Una caută sângele nostru,
A doua găseşte sângele nostru,
A treia plămădesce un copil din el!
Eū iţi dau ţie ce am;
Tu îmi dai mie ce ai.
Corpul meū se mieşoréză;
Corpul tēu se îngroză
Ca luna când descresce,
Ca luna când creşce.

căreia se atribue mórtea lui Sylla și Filip II de Spania. Contra lor se iea sâricică, canfor, argint-viú, albuș de ou, rachiú tare, se amestecă tóte la un loc bine și se unge pe trup, «de nu se mai agață spurcăciunile.»

Contra *gálbinării* se mánăncă trei păduchi într'o smochină sau se beaú într'un pahar cu apă. Tot pentru această bôlá, se pun în rachiú noué păduchi, flori de crin și gălbinele (calendula), se lasă 2—3 zile, se plámădesc și se beaú trei zile câte o linguriță (j. Tecuciú). Țeranul mai cunósce păduchele de căne, *păduche cănesc* (Hematopinus piliferus), *Păduchele de porc* (Hematopinus suis), *Păduchele de boú* (Hematopinus eurysternus).

Paingăni, Păiajenii, Paianjini, Painjini, Paingi sunt denumiri populare cari corespund mai mult sau mai puțin *clasei arahnidelor*. Ei sunt de mai multe némuri: unii trăesc în pămînt, alții în apă, iar alții prin locuințele ómenilor, șuri, garduri, pomi, unde își ȧes *pánza* sau *painjinișul* ce le servesc ca mrėjă cu care prind insectele pentru hrana lor.

Painjenii cari tráesc în pămînt se scot la ȧeră de copii cu ajutorul unui fir de ață, de capótuł cãruia se atárnă un gogoloș de cêră, care se lasă în gaură și care se ridică cu ajutorul firului. După ce păiajenul mușeá din cêră și se încleștéză cu fãlcile de ea, e tras afară cu ața. Metoda acésta, cu care ca copil am prins fórté mulți páingăni, am găsit-o descrisă de *Ernst Günther* în Calendarul entomologic german din anul 1895; pentru prima óră a observat-o în România.

Păinjenii se mai prind, dacă se tórnă în gaură apă peste ei, până es afară.

În superstițiunile poporului nostru paingănul jócă un mare rol:

Cui omórá un păinjen cu dosul mânií, îi értă Dumneșeú păcatele;

Când păinjenul se ridică în sus pe ața lui în fața nóstră, are să vie mușafirí, când se ridică în dosul nostru are să fie cêrtă;

Când se cobórá păinjenii cu labele albe, íți vine un ném de aprópe, iar când e negru, mititel, atunci un bun prieten;

Poporul frances are și el câte-vă superstițiuni relativ la păinjeni :

Araignée du matin, grand chagrin;

Araignée du soir, bon espoir;

Araignée du midi, grave souci.

Firele lungi albe, cari se ved tótna purtate în aer de vinturi și pe cari poporul frances le numesc *fils de la Vierge* sunt cantitáți noi și vechi de păinjeni aglomerate, spélate continuú și albite de brumă.

Románul le numesc *cămașă* de păinjeni și, când le vede sburând în aer, dice că tótna va fi lungă și frumósă.

Cu *cămașa* de păinjen amestecată cu miere se vindecă mușcătura de păinjen, *bêșica cea rea* și umflăturile; cămașa de păinjeni se mai pune la tãieturi pentru a opri curgerea sãngelui; udată puțin se pune la pleópe, când se umflă ochii (Ialomița).

Frigurile se vindecă dacă se inghit trei gogoloșe de cămașă (hapuri) în

trei diminețe câte unul. Gogoși de ață de pânjenî luați de după ușă se beau cu descântec pentru dragoste.

În j. Dolj se afumă cu ea pentru reumatism, în j. Nâmț se piséză pânjenul la un loc cu ața lui și cu noue fire de grâu și se pune la ori-ce fel de bubă.

În j. Sucéva se face următorul blastur: se piséză la un loc *ață de pânjen, rășină seu de vită, cêră* și cu *fâină de grâu* și se pune la ori-ce coptură, unde s'a strîns rēutatea (puroiul), «legătura asta trage tot.»

Lăptărița din Valea Gardului, j. Prahova, plămădesce pânjenii cu apă și îi dă de bēut la femeile cari nu fac copii (sterpe).

«Cu ață de pânjen în rachiū se vindecă retragerea testiculelor, când sunt în stare nenaturală» (Petrescu, învățator Dâmbovița).

«Cu ouē de pânjen se vindecă sterilitatea» (D. Basilescu, învăț. Prahova).

Pânjen pisat cu miere se pune la *buba rea* și se descântă:

A făcut S-tă Maria un praznic
Și a chemat tôte bubele și tôte rănile,
Numai pe buba cea nêgră n'a chemat
Și buba s'a mâniat
Și'n 12 a crēpat

Și noue ômeni am alergat
Și am descântat
Și că'napoi s'a 'nturnat
În cât n'a rēmas bubă nêgră de lēe,
În pulbere aruncat.

(A. Sandoyici, învăț. Petricani, Dorohoiu).

De friguri se pun trei pânjenî într'o nucă și se pōrtă tref țile la gât, și apoi se aruncă pe o apă curgētōre. Frigurile îl lasă pe bolnav și se duc și ele pe apă cu pânjenii.

Pentru ori-ce fel de *bubă* se afumă cu cămașă de pânjen și se dice bolnavului: «Cum se lasă pânjenul pe ața lui, așa să se lase tôte rēutătīle» (baba Reveica, Stefesci, j. Prahova).

Panglica, Cordéna, Limbricul-mare, *Tenia*.—Vierme cestoid.

Acest parazit este fōrte comun la noi, represintat la om prin *Tenia solium*, *mediocanelata* și *echinococus*.

În Iași, timp de șése ani, am vut ocașiune, mulțamită bunei voințe a d-lor doctori *L. Russ*, *Iuliano*, defunților doctori *Tausig*, *Rizu* și *Cernea*, precum și defunțului farmacist *Schüller*, să examinez 48 de tenii, din cari 29 solium, 15 medicanelate și 4 cisturi hidatice (*Echinococcus*), aprōpe tôte din spital de la țeranî; și cu tôte acestea o animalul despre care țeranul nu scie mai nimic. Afară de casul dacā așa pretinsa *bōlă de șêrpe*, atât de respândită în popor, nu va fi *tenc*.

Tot ceea ce am putut află în privința acestui animal este că: «Panglica arșă și plămădită cu apă e bună s'o dai s'o beă altuia care are panglică!» (Vraciul din Posesci, j. Prahova).

În comuna Cara-Orman, pl. Sulina, copiilor cari aū tenie li se unge nasul și burta trei țile cu catran. După aceea caută vermele (mai ales bucăți de tenie), il usucă, il piséză și-l daū să beă cu rachiū; după aceea fac băi cu baligă de capră, după care ar eși pe corpul copilului nisce bubulițe negre

carî nu sunt alt ce-va decât capetele vermilor. Aceste bubulițe baba le taie cu briciul, și tratamentul e gata (V. Crășescu).

Pescele. Pescele înghițit de alt pește se arde, se pisază și se bea contra *frigurilor*.

Beșica de pește se pune la *beșica cea rea*.

Lipovenii din Dobrogea, când tresar copiii și se sperie prin somn, le fac fumigațiuni de oșe de pește și țin copiii în fumul iritant până leșină (V. Crășescu).

Când au ochii umflați îi țin d'asupra ficatului ferbinte de pește.

Vezi încă: *Lin, Mântuș, Morun, Mihalt, Șalău, Sardele și Știucă*.

Ploșnița, Păduchele de lemn, Stăluița, Străluița, *Acanthia lectularia*, L. — Insect hemipter. Românii ca să scape de ploșniți, afumă în Vinerea Pascalor cu colivă furată de la vre-un mort său pun câte-vă ploșnițe într'o trestie și o aruncă pe o apă curgătoare, dicând din gură: «cum fuge apa de departe, ast-fel să fugă și ele.»

Porcul, *Sus*. — Mamifer ungulat.

Chiagul de porcel se plămădește în rachiū și se bea pentru deochiū.

Prapurul de porc încălzit se pune pe pept, când cade tusea la pept.

Excrementele de porc negru, de cocoș negru și nițel usturoiū se amestecă toate la un loc și se *mânjesce* cu el pentru sperietură. *Mânjitura* constă în aceea că îl unge nōptea în cruce, adecă pe pept, pe umere și pe genuchi, și îi dice: «cum te-a căută să nu te găsească, cum te-a găsi să nu te prinďă» (Baba Reveica, Stefesci). Excrementele se mai pun în scăldătōrea copiilor bolnavi de strîns. *Osul* de porc ars și pisat se presară de-asupra rănilor (j. Muscel).

Pentru *bolfe* se pun legături cu mămăligă caldă și crudă unsă cu *măduvă* de falcă de porc și cu *fiere* de porc, peste care se pune și unt de naft (Brosceni, j. Sucéva).

«Pentru *arsuri*, frige pe țepuș slănină tăiată felioare subțiri (mai multe la olaltă), în acelea înțepă multe grăunțe de ověz, ca să se frigă la olaltă (pe cărbuni); când cređi că sunt din destul fripte, dumatică-le bine la olaltă, pune-le pe petec de lăor curat și te légă la arsurī până va îngălbeni aceea» (I. și Liuba). În j. Tecuciū se vindecă rănile și mușcăturile cu *sleitură* de la *câlbaș* fierț de porc (adecă fierbī călbașul de porc ca rasol și zéma grasă o lași de se sleesce).

Poricele, *Pulex*. — Insect aphanipter.

Poriciū sunt de mai multe nēmuri. Alt-fel e poricele de om (*Pulex irritans*) și alt-fel poricele de căne (*Pulex canis*).

Contra poricilor se mătură prin casă cu măturițe de pelin și se pun în așternut frunze și florī de pelin, sau se fierbe la un loc chimion și pelin și se stropesce prin casă.

De porici se mai descântă în modul următor :

Stăpânul casei în care sunt mulți porici, după ce ese de la biserică într'o

Duminică, iea un cuțit, face cruce în pat cu virful și târindu-l pe jos până afară în curte, îl înfige în pământ, rostind:

Am infipt cuțitu'n pământ.
Fugiți, puricilor, după vînt.
Cum se strîng pescii la lésă,
Așă să fugă puricii din casă.

Fugiți,
vê răspândiți ;
fugiți,
vê răspândiți ;
fugiți,
vê răspândiți.

R.

Racul, *Astacus fluviatilis*, Fabr.—Crustaceu decapod.

Poporul crede că racul merge îndărăt din causă că, fiind chemat într'o judecată ca martor, a mințit, iar Dumneșeu l-a blestemat să mERGă tot îndărăt.

Ochiu de rac (concrementa seu calculi cancerorum) pisați se beau cu apă, când se oprește udul. Românul crede că ei au puterea de a rÓde piÉtra din bÉșica udului. Se mai beau în rachiu de drojdi, amestecați cu alte lé-curî, pentru blenoragie (Huși); sau în apă curată contra frigurilor (plasa Herța, comuna Buda, Mihoreni-de-jos).

Racii pisați de vii se pun în cap, «ca să tragă vătémătura la locul ei»; sau se țin 24 césuri la buric și în șele.

În alte părți se fierb și cu aburii se aburesc coșurile de pe obraz.

«Apa în care se fierb racii se tÓrnă peste vacile cari trebuie să se gonéscă», mai e bună de spélat pe cap pentru mătretă (j. Fălcîu).

Semința de raci (ouéle) se mánăncă de crudă contra frigurilor. Tătarii și Turcii din Dobrogea dau ca intern contra vermilor oxiuris vermicularis, coji pisate de raci, cu unt-de-lemn.^f

Eră un timp când ochii de rac se exportaū de la noi în țerile vecine. *Brandt* și *Ratseburg* spun în *Zoologia* lor medicală, vol. II, pagina 69, că: «ei primiaū ochi de rac din Tataria, Ucraina, Moldova, Astrachan și Polonia». Acesta în anul 1833.

Rima, *Lumbricus agricola*, Hoffm. — Verme anelid.

Pentru *friguri* de doué zile se pune un numér nepereche de rime în rachiū: 3, 5, 7, 9; se lasă cincî minute, apoi rimele se aruncă, iar rachiul se bea când încep fiori de friguri, fără ca să scie bolnavul că a fost rime în el; tot pentru friguri se ard în foc, se piséză și se beau în rachiū de drojdi (Lucreția P. Stan).

«Cele mai bune rime de léc sunt cele încinse, ele sunt roșii cu *briul albiu* (clitellum).» (Coman Morarul, Vălenii-de-munte.)

Rimele pisate se pun la tăietură; ținute în unt-de-lemn la sÓre, se unge cu acel unt-de-lemn pentru ori-ce fel de *bube*, récélă și reumatism. ¶

«Dacă unul sau altul are *cel-perit* la nas, atunci femeile sciutoare prind o *rîmă*, o piséză bine, o amestecă cu *piper* asemenea pisat mărunțel și cu *miere* și ung apoi cu această amestecătură pe *cel-perit*, care în urma acesta trebuie să se vindece.» (S. Fl. Marian.)

Rândonica, rîndurica, rîndunéua, lăstunul, Hirundo rustica, L.

Cu *cuib* de rîndunică părăsit se face scaldătoare pentru ori-ce fel de bôlă sau se afumă cu el pentru friguri. De durere de gât se oblojesce cu cuib de rîndunică muiat în apă caldă, iar apa în care s'a muiat cuibul se bea îndulcită cu zahar. În j. *Sucéva* se întrebuintează la înturnatul uimei. Cu *găinaț* de pui de rîndunică, dat pe pieptene și amestecat cu miere, se ung în gură copiii de *plesne* (Mihăileni). De alunele pe obraz se spală cu apă fiertă cu *găinaț* de rîndunică.

Relativ la rîndunică, mai sunt următoarele credințe poporane :

Dacă se întimplă ca rîndunica, când sbôră, să trecă pe sub o vacă, atunci vaca dă lapte cu sânge; pentru a oprî acest rēu i se afumă țățele cu fum de cuib de rîndunică.

«Rîndunica scôte pui de trei ori pe an; a treia ôră nu mai așteptă pe toți puii să se ridice și să sbôre, este unul care rămâne tot-deauna în cuib. Dacă se iea acest pui, se arde, se face praf și se bea pentru *zăzanie*, când bărbatul nu se mai înțelege cu femeia».

Rața, Anas. — Pasere palmipedă.

Cu *peșița* de pipotă (rânză) se frecă *negii*, cu credință că cad, sau se arde, se face praf și se suflă în ochi pentru *albéfă*. Plămădită cu rachiū, se bea pentru *trépéd* la copii.

Sângele de rățoiu negru se bea cu rachiū pentru gălbinare, se mai bea cald pentru ca să opréscă *věrsăturile* de sânge. (Odobesci, j. Bacău). Sângele de rățoiu pus în vin sau în lapte dulce, atunci, prôspêt, se bea de cei cari se presupun a fi otrăviți (com. Frunțișani, j. Tutova).

Cârciumarii pun botul de rață în rachiū și după ce îl descântă, îl dă mușteriiilor ca sa-i atragă cum se trage rața la apă.

S.

Salamandra, Salamandrița, Salamăzda, Solomazdra, Salamandra maculata. — Batracian urodel.

«Poporul crede că solomăzdrele se înmulțesc lesne de tot și se puițesc chiar din cenușa unei solomăzdre arse în foc.

«Dușmanul ce ar voi să te nenorocéscă cu salomăzdre, caută o asemenea lighiôe, o arde în foc și cenușa o pune în rachiū. Prefăcându-se că se împacă cu tine, te cinstesce din rachiul dres cu cenușă de solomăzdră. Cum ai bătut acea cenușă, peste câte-vă țile solomizdrele se nasc, și omul începe a se umflă la pântec, a se îngălbeni, a se simți slab, a se mânărime la inimă (stomach) și încetul cu încetul se trece, se prăpădesce și môle. De solomăzdre cu greū poți scăpă. Cele mai de multe ori bôla acesta se sfâr-

șesece cu mórtea. Numai dacă ieî ce-và să le verși, poți scăpà de mórte. De descântece ele nu vroesc să scie» (*Șeșetóreă*).

Sardele. — Când lehuza nu pôte nasce, locul se afumă pe dedesubt cu sardele.

Șalăul, *Lucioperca sandra.* — Pesce acantopterigian.

Untura cu mațe cu tot se dogoresce la foc și se unge sêra în locul unde te dóre reumatismul (Baba Tița Minescu, Slânic, Prahova).

Șérpele, *Ophidia.* — Reptil ophidian.

Românul cunoșce mai multe nêmurî de șerpî: șerpî rēi, veninoși și serpi de casă blândi. Se dice că fie-care casă are șérpele sêu, care șérpe are și el atâția puî, câte suflete sunt în casă. Șérpele casei se deosebesce de cel-lalt soiû de șerpî, are pielea (solzii) albî. Dacă cine-và omóră șérpele casei, atunci se prăpădesce și el.

Êtă o poveste despre asemenea șérpe:

«A fost un om și o femee carî aveau un singur copil, ea de vre-o doi ani. Într'o ði, mama puse copilului nițel lapte dulce într'o strachină, îi dede un codru de mămăligă ca să dumice în lapte și ea eși pe afară să-și facă cele-lalte treburi.

Pe când copilul mânca, vede că la strachină vine un șérpe și începe a-î sorbi laptele. Copilul îl lasă și cum erà mic, n'a sciut să spue părinților. Urmă ast-fel mai multe ðile, până ce într'o ði, ce-î venî copilului în gând, îi dise șérpelui ast-fel:

Mă-ă, papă și micați,
Ce sugî numai 'aptele,
Că dau cu' ingura 'n cap
Și te spuî la mama.

Mama sa, care erà în tindă, auđind pe copil vorbind, intră la el în casă. Mare-î fu spaima când vêlû șérpele lângă copil. Chemă repede pe bărbat și ucise șérpele. Trecură după aceea câte-và ðile și copilul se bolnăvi atât de greû, în cât în curând a și murit. Atunci se gândiră ei că au făcut rēu, de au ucis șérpele, căci acela a fost șérpele casei.» (Alex. Alexandrescu.)

O asemenea povestire a poporului nostru a impresionat și pe marele istoric frances filo-român *Michelet*. El istorisesc următóreă scenă fôrte duiôsă:

«Un de nos amis, s'arrêtant chez une paysanne de Transylvanie, la trouva toute en larmes. Elle venait de perdre son fils, âgé de trois ans. «Nous avions remarqué, dit-elle, que tous les jours l'enfant prenait le pain de son déjeuner et s'absentait une bonne heure. Un jour, je le suivis et je vis, dans un buisson à côté de l'efant, un grand serpent qui prenait sur ses genoux le pain qu'il avait apporté. Le lendemain j'y conduis mon mari qui, s'ef-frayant de voir ce serpent étranger, non domestique, et malfaisant peut-être, le tue d'un coup de hache. L'enfant arrive et voit son ami mort. Désespéré, il retourne au logis en pleurant et criant *Pouiu* (c'est un mot de tendresse qu'on donne à tout ce qu'on aime; mot à mot, cher petit oiseau).

Pouiu! répétait-il sans cesse. Etrien ne put le consoler. Après cinq jours de larmes, il est mort en criant : *Pouiu !*»

Șerpele are mai multe întrebuițări în medicina poporană. Când femeile, din cauza lipsei de opinteli, nu pot să nască, se iea o pele de șerpe, se frecă în degete cu scuipat până se mōie bine, și se lēgă boț la buric ; opintele vin și femeia nasce ușor (j. Botoșani).

Pentru durere de *cei rēi*, se caută un șerpe mort, ce va fi făcut vermi și se iea trei vermi carī, omoriți cu un ban de argint, se amestecă cu untură de la Ignat (diua de 20 Decemvrie); cu acestea încălțite la foc se unge tot corpul (j. Dâmbovița).

La *pelagră* se unge cu untură de șerpe (j. Némțu); *untura* de șerpe se mai pune la ochi pentru albētă (Dorohoiu) și cēsul cel rēu (j. Némțu).

Bolnavul de epilepsie se vindecă, dacā bea zēmă în care a fiert un șerpe de viū (Vlașca).

Rana cu vermi se vindecă, dacā se spală cu apa în care s'a fiert un șerpe (j. Tecuciū).

Cu zēma de șerpe fiert se spală calul când se rōde la ham; iar cu pelea uscată și pisată se presară rānile ce se fac la cai de ham pe spinare.

Contra mușcături de șerpe, Românii beaū apă din *burdujelul* de șerpe, adecā din pelea unui șerpe jupuit mai dinainte. Credința cea mai rēs-pândită în popor de a vindecā mușcătura de șerpe sunt descāntecile. Étā câte-vā:

- Ce faci, fată, pe piētră?
- Fac turtă de cenușă
- Cu lapte de căpușă.
- Cine a mânca?
- Șerpele a mânca,
- Pe loc a crēpă.

Altul:

- Boscodin pomilue, Maică Sântă Mărie,
 Întunecăi, mănecăi la fântāna de sub plaiū.
 Acolo gāsiī pe hādārāū, bādārāū,
 Sus pe lespādārāū,
 Mānios rēu.
 — Ce stai, hādārāū, bādārāū, sus pe lespādārāū,
 Mānios rēu?

— Staū cā étā ce mi s'a intîmplat: pe cutare (îi spune numele), pe cōdă m'a călcat și cu ciocul l-am apucat, cu venin trupul i l-am înveninat. Da lēcul lui ce e? trei bețe de corn, trei de alun, ca aurul curat, ca stēua luminat, ca argintul strecurat și cu mă-sa ce l-a făcut pe el. (Gheorghe Eneuță, Strâmbeni, j. Prahova.)

Altul:

Curelușă pestriță,
Apucat cu depeliță,
Peliță de carne,
Carnea de os,
Apa bea,
Șerpele crapă.

Se descântă într'o ôlă saū cofiță nouă cu apă neincepută, turburând apa cu trei vergi de alun saū trei fire de erbă crescută prin gard, se descântă de trei ori, apoi se deșertă apa din ôlă saū cofiță pe rana saū locul unde este mușcătura șerpelui (Giurgiu).

Altul:

«Plecă Maica Precista pe calea lui Christos, cu cine-vă se duse la fântână, saū, și găsi pe Spinărău și dișe: Spinărău, Spinărău, ce șeți trist și măhnit, forțe rău încolăcit, că eu descântecul tēu il sciū în călin și mălin, crap șerpe și venin. Păserică albă și codalbă, calcă în cer și în pământ desumflătura de șerpe (Vraciul Coman Morarul, Văleni, j. Prahova).

Când cine-vă merge desculț și îi intră în picior os de șerpe, ca să ేశă «să lege la bubă pele de morun» (j. Botoșani).†

Scoica de baltă, *Anodonta* și Scoica de riū, *Unio*.—Molusc lamelibranchiat.

De la ambele aceste scoici se arde cochila mărunțel, se piséză, se cerne bine, se amestecă cu zahar roșu, pisat și se suflă cu o trestie în ochi la vite saū la om pentru *albēță*.

Șopârla, *Lacerta muralis*, Laur. *L. viridis*, Gessn. — Reptil saurian.

Românul crede că șopârla este prietena omului. Când adôrme omul pe câmp și șerpele veninos vrea să-l atace, șopârla vine de îi dă de scire; se suie pe el și îl trezesce. Poporul frances crede mai mult, că dacă cine-vă are lipsă de bani, nu are decât să puie în încălțăminte o cōdă de șopârlă și baniū vin de la sine.

Pentru *șopârlaghiță* se unge cu unt-de-lemn, în care s'a pus o șopârlă (j. Tecuciū).

Șepte saū douē-spre-dece ouē de șopârlă se pun într'o ôlă, se fierbe bine cu apă, până se face gălbenușul virtos, se scôte apoi gălbenușul, se invellesce cu aluat, se cōce, se usucă bine, se piséză și se bea cu rachiū de drojdie pentru *cuiū* (cuiū se dișe la un fel de bolă mai rea ca vătēmătura). Cu sângele de șopârlă se unge și se tāmăduesc negeii carī se fac pe mână (j. Botoșani).

O șopârlă vie fiertă cu o jumătate oca de unt-de-lemn se desparte în trei părți și se dă de bēut la bolnavii de *ofticā*, în trei zile succesive.

Șōrecele, *Mus musculus*, L. — Mamifer rođetor.†

Șōrecele *golaș*, adecă până nu face ochi și până nu are încă pēr, il crēpī pe burtă de viu și il puī de-asupra luminii la ochi, pentru durere de ochi.

Șōrecele prins Lunī diminēța, ars în foc și pisat, se prăfuesce așternutul

celor bolnavi de *sperietură* (j. Fălciu); tot de *sperietură* se face pe spinarea celui bolnav cruce cu sânge de șorec.

Cu *sânge* se mai vindecă negii (j. Muscel).

Cu șorece ars se unge la locul unde te dore de reumatism (Dorohoiu).

Pentru durere de urechi, se tórănă în urechi 3 picături de unt-de-lemn în care s'a muiat puii de șorece.

Cu chiagul de șorece mic, amestecat cu sânge de hulub, se vindecă bróscele la ochi.

Știuca, *Esox lucius*, L. — Pesce anacantopterigian.

Dacă bolnavul de gălbenare se uită neclintit câte-vă césuri la o știucă vie ce o pune într'o doniță cu apă, gălbenarea trece de la om la știucă.

Stupitul cucului, Glasul cucului se numesc ouele de *Gastropacha neustria* și *Bombix neustria* (fluturi); în județul Prahova se numesc *somn*.

«Când stupesce cucul pe ramuri, se slesce ca un inel pestriț».

Când cine-vă pune în légănul unui copil un copil străin, copilul străin fură somnul celui dintăiu; pentru ca să dórămă, i se pune *somn* (stupitul cucului) în perină, la gât sau în fașă.

În județul Tecuciú se face de dragoste cu stupitul cucului.

T.

Țarca, *Pica caudata*, Ray. — Pasere caracirostra.

Sângele de țarcă se dă de bcut pentru *nădușelă*. Tot pentru *nădușelă* se ca o țarcă *impușcată*, se fierbe într'o óla de pămînt, se face inhalație cu aburul, apoi se mănăncă rasolul rēmas, dar fără zēmă.

«Românii mai cred că creerii și ficatul de țarcă, uscate bine și pisate până ce se fac ca făina, dacă se pun cui-vă în mănecare, acelu om i se iea odihna, acela n'are stare și alinare, n'are casă nici masă, ci umblă ca și țarca de ici colea, căci i se strică mîntea.» (Transilvania, S. Fl. Marian.)

Țințarul veți Paludismul.

U.

Urechelnița, *Forficula, Auricularia*, L. — Insect ortopter.

Atât numirea cât și superstițiunea s'a păstrat de la vechii Romani și s'a răspândit mai la tóte popórele din Europa. Englesii o numesc: Earvigg; Olandesii: Oorkruiper și Oorwurm; Suedesii: Oernmask; Germanii: Ohrwurm; Francesii: Perce-oreille.

Deși este inofensivă, poporul crede că se introduce în urechi și ocazionéază diferite turburări.

Ea se mai întrebuintéază și ca léc: când se despóie urechea la copii, se arde o urechelniță, se piséază și se face cu unt própset alifie, care se pune la bubă.

Uscată și pusă în rachiū, se bea pentru durere de pânțec (pl. Herța, com. Buda, Mihoreni-de-jos).

Ursul, *Ursus*, L. — Mamifer carnivor.

Pentru tuse măgărăscă se bea untură de urs (j. Bacău). Pădurarii vindecă tăieturile.

De slăbiciune de șele sau durere de mijloc, Românul se lasă să-l calce ursul; se culcă la pământ cu fața în jos și Țiganul face ursul de i se sue pe spate.

Cu chipul acesta crede că se întărește și nu mai suferă de slăbiciune de șele.

Cui nu are poftă de mâncare i se dă să bea din *urma ursului* (pașii cari-l lasă când trece) și-i dăce: «Cum nu se scârbesce ursului că mănâncă de toate, așa să nu se scârbescă cutăruia». Cu urma ursului se mai face de dragoste; când o pörtă cu el trag fetele la el, cum trage ursul la miere.

Për de urs se pörtă în sin pentru a alungă frica.

V.

Viespea, *Vespa*. — Insect himenopter.

Poporul cunoște următorele nēmuri de viespi: *Viespea* (*Vespa vulgaris*), *Viespea de stejar* (*Cynips quercus folii*), *Viespea de rug* (*Cynips rosae*), *Gărgăunū*, *Găunū* (*Vespa crabro*). Acești din urmă sunt mai primejdioși, ei dau năvală la om, îl împung și din cauza veninului mult cu care te înțepă, te umfli și poți muri chiar.

Viesparul, adecă locuința ce-și fac viespile, «e bine să o risipescă când o găsește cine-vă, că ast-fel i se risipesc toate răutățile din el.»

Pentru bóla rea la copii (epilepsie), se fierbe *viespar* și se bea apa (Baba Reveica, Stefesci).

Pentru *năjit* se pun în ureche faguri de viespe mueți în apă căldută și se afumă cu baligă de vită strinsă în ȃiua Crucii (14 Septemvrie) (j. Iași).

Cu *viermuși de gogoși de rug* (larvele de *Cynips rosae*) se vindecă bóla copiilor. Când *picnesc dințū*, se strivesc noue viermuși și se bea cu vin sau cu rachiū.

Epilepsia se vindecă, dacă se duce bolnavul unde este un rug (trandafir), se despică tulpina de jos în sus atăta de tare, cât să pótă încăpé bolnavul prin ea și îl trece de noue ori. De fie-care dată îngropă câte un covrig, o luminare și un pitac, și apoi îi dă să bea apă cu vermuși din gogōșă. Dacă rugul crește frumos, se vindecă; dacă până peste o lună sau doue rugul se usucă, bolnavul nu are léc (Vraciul Enuță, j. Prahova). Aceste larve sunt cunoscute în j. Sucéva sub numele de *Viermușori de cacadăr*, femeile cari vor să facă copii îi pun în apă rece și-i bea înainte de împreunarea sexuală.

Vrabia, *Fringilla domestica*. — Pasere conirostră.

Găinațul de vrabie cu lapte dulce se dă la copiii *constipați* ca să éasă afară.

Pentru *spasme* la copii, se piséză șepte sau noue găinați cu sinélă, se amestecă cu lapte și se dă de béut: Lunia, Miercuria și Vineria.

Pentru *friguri* se taie capul unei vrăbii și se lasă să curgă câte-vă picături de sânge pe o bucatăică de zahar, care se mănâncă.

Copilului care e mare și nu poate vorbi i se face ciulamă de pui de la vrabia care face pentru prima oră, «cum mănâncă îi merge gura ca clopotul.»

Vulpea, Canis vulpes. — Mamifer carnivor.

Botul de vulpe (ósele) se arde, se piséză și cu praful se afumă femeile cari perd (cari nu nasc la timp) (Herța).

Cu *untura* se ung acei cari merg mult érna în frig, ca să nu le degere mânil și picidórele; amestecată cu sáricică se pune la hernie. Degerátura se oblojesce cu frunze de curechiú verde și se unge cu unturá de vulpe.

Carnea de vulpe tocatá mărunt se amestecá în mâncarea vitelor, când sunt bolnave.

Vulturul, Vultur fulvus, Gm. — Pasére rapace.

«*Ochii de vultur*» sá-í puí într'o bucatăică de pânzá nouá, curatá și sá-í porți tot-deauna, cá apoi cinstit vei fi la orí-ce judecáți vei merge și la Domnie, saú la vre-un judecátor cât de departe, mácar cá de párit vei fi, tot vei avé trecere orí și unde și toți ți se vor plecá ție. /

Inima s'o scoți din vultur și s'o porți pururea cu tine și orí-carele va fi cu réu spre tine nu va puté, ci ți se va plecá ție întru tóte.

Mațul,—sá usuci bine mațul vulturului și când te vor duré cóstele saú pántelele, saú mânil, saú peptul, saú íncheeturile genuchilor, saú șélele, sá te ungi cu mațele acelea, cá de grabá vei luá tãmáduire.

Sfárcul aripei drepte stringe-l și când va avé o femeie sá nascá și nu va puté, atunci sfárcul sá-l atingi de cósta femeii cea stângá și îndatá va nasce pruncul, dar sá nu-l bagí mult acel sfárc pe cósta femeii, cá apoi vor cáde și mațele ei.

Piciorul drept de la vultur.— «Când vei avé sá cumperi ce-vá, sá-l íei la tine și orí-ce vei avé sá cumperi, taie de grabá și maí în dar vei luá, iar când vei vinde sá-l depártezi de la tine». (Din o colecțiune de descánțele a Sultanei Ureche, publicate în *România Juná* de V. A. Urechii.) /

Dacă cine-vá voesce ca un proces sá se finéscá în favórea lui, are sá prindá un vultur (orí-ce soiú), sá facá dintr'o trestie un țepuș și cu acest țepuș sá împungá vulturul dupá cap, dicénd cuvintele: «Adam, Vavilon», pâná ce móre vulturul; apoi scóțénd ochii aceluí vultur cu virful de la códa (osul prim din virful códei) unuí lup și ochiul lupului, le pune acestea într'o destrucá (șatulá, trochiță), pâná are el saú altul trebuință de ele, adecá pâná merge la judecatá. Atunci le scóte din destrucá și le cóse la pept în spre umérul drept și atunci e sigur cá judecata va fi dupá voia lui. Vulturul se póte și împușcá, dar e necesar ca împungéndu-l cu trestia, sá curgá puțin sânge. Aceste *fácături* punéndu-le la pept, omului care nu are copii și voesce sá capete, i se va ímplini dorința (L. și Iana). /

Notă. Animale nedeterminate.

Boii popii, gândaci mici și roșii, se țice că se ard puțin, se piséză și-i beaŭ femeile ce nu vor să facă copiii (Vlașca).

Moleții. Cu moleți se vindecă *nădușela* la copii, dacă se descântă moleții, se piséză și se beaŭ cu apă (Romanați).

Muscuțele ce se fac la vrana și fundul polobócelor se usucă, se piséză și se beaŭ în rachiŭ de drojdie pentru opritul udului.

Sfoegii din făină puși în rachiŭ se beaŭ pentru friguri (Ialomița).

Vermii de scaeți se piséză, se amestecă cu untură de la Bobotéză și se unge la burtă pentru cârcei (j. Vâlcea).

CAPITOLUL IV.

Corpurî anorganice.

A.

Apa jôcă un rol fôrte însemnat în medicina poporană, mai cu sémă apa neîncepută, în descântece :

Și la Nistru se duceă,
Apă rece aduceă,
Apă rece ne 'ncepută,
Pentru dragoste făcută...

(S. Fl. Marian.)

În legătură cu apa neîncepută este așa numită stingere a cărbunilor. De «*deochiû*» (v. a. c.) se descântă cu ascuțitul unui cuțit de trei ori în cruceși, *într'un pahar cu apă neîncepută*, unde se aruncă și cărbuni aprinși; dacă bolnavul este deochiat, cărbunii se cufundă în apă, dacă nu, plutesc la suprafață. După ce se sting cărbunii, bolnavul bea o parte din apa în care s'au stins, iar rămășița o aruncă pe un par sau un câne.

Arama, Cuprum. — Piesele de 5 sau 10 bani de aramă se lęgă la rănî cu o petică și se țin câte-vă zile până se vindecă.

Argintul, Argentum. — Pe rănî se pun monede de argint (2 lei, 1 leu, 50 bani), se lęgă cu un petic și se țin câte-vă zile până se vindecă.

Pe un băețel, spune o babă din j. Tecuciû, l-a încolțit de mai multe ori un câne de cap, l-a mușcat de o ureche și i-a rupt alta; ea învălindu-î capul în franci, când l-a desfăcut după câte-vă zile, eră vindecat.

Argintul-viû, Mercurul, Hydrargyrum.

Din cauza modului cum se presintă și a impresiunii de rece pe care o produce, a făcut să se credă că este a-tot-puternic în contra tuturor bôlelor.

«Se pune argint-viû într'o alună găurită, și dîci: cum fuge argintul viû, așa să fugă bôlele de mine, se astupă aluna și se lęgă la gât într'un săculeț atârnat cu un șiret.»

«Cel ce pörtă argint-viû nu se prind vrăjile și farmecele de el.»

«Pentru pecingene se unge cu argint-viû amestecat bine cu unt prospêt nesărat.»

Poporul mai crede că babele dau argint-viû la ômenii pe cari au necaz, ca să le spargă trupul.

Pentru *râie* se omöră argint-viû în unsöre prospêtă de rimător, până nu se mai vîd globurile de argint, iar unsorea negresce. Spală mai înainte corpul

răiosului bine cu apă curată, tot-deauna înainte de a-l unge. După ce s'a uns, îl pune lângă cuptor, ca să se încălzească, adecă să intre unsorea în pele.

Altele sciutóre recomandă că, după ce s'a uns, să se bage în cuptor, după ce s'a scos pânea, astupându-se cuptorul bine, așa ca să rămână numai loc de răsulare (L. și Iana).

Babele și mai ales țigăncile «ucid argintul-viū», dacă îl pun într'un șip și scuiă în fie-care diminéță peste el, apoi se unge cu el pe obraz ca să se facă frumoșe.

B.

Belemniti, cođi de șerpe. Pisați se suflă în ochi la boi pentru albéță (j. Muscel, Rucăr, Podul Dâmbovicioarei, Dr. Sava Athanasiu).

C.

Calaican, veđi Piétră vinétă.

Cap de șerpe se numesce în j. Muscel fosilele *Terebratulule* (S. Athanasiu).

Cărămida. — Pentru *răsuri* femeile mănăncă pâne prăjită unsă cu miere și presărată cu cărămidă nouă pisată (j. Botoșani). În j. Tecuciū beaū cărămidă pisată cu apă. Pentru *arsură* de foc se face alifie de cărămidă (Giurgiū). În Mehedinți se fac plasturi din cărămidă pisată cu rachiū de drojdie și tărițe de grău, pe cari le pun la *fracturile*, ce le légă cu scânduri. În j. Muscel, tot pentru frânturī de oșe, se pune cărămidă pisată, cu spumă de săpun și cărbune pisat. În alte părți se înfășoră mâna ori piciorul rupt, după ce se așeză oșele la loc, în un plastur de cărămidă pisată, cu albuș de ou, spirt de prune și unt-de-lemn, și apoi se légă bine în nisce scândurele.

Cărbune. — Pentru epilepsie se sapă în locul unde l-a apucat accesul pe om de o palmă sau douē, până dai de un cărbune. (Babele au credință că în tot-deauna în asemenea locuri se găsesce un cărbune.) Acel cărbune se scôte, se piséză, se amestecă cu apă sau rachiū și se dă bolnavului să beă. Se desbracă epilepticul de hainele cu cari a fost îmbrăcat la primul acces și le aruncă într'o răspante ca să le ieă ori-cine (Buzeu).

La tăietură se pune cărbune pisat. Pentru holeră veđi *Usturoiū*.

Când îți cere cine-vă cărbune, să nu-i ții tu s'aprindă, că-ți cad dinții.

Cenușă cu apă se bea pe inima golă câte un păhăruț pentru durere de pânțece cu trépēd (Botoșani, Dorohoiū, Iași).

«Cenușă cu apă se bea pentru mătrice» (j. Dâmbovița).

Scrum de lână nespēlată, amestecat cu unt alb de vacă, se pune la tăieturī (răni).

Chilimbar, Chilibar, Succinum. — Rășină fosilă.

Se întrebuinteză mai mult în mahalale decât la țēră de femeile cari nu vor să facă copii. Se iea de la spițeria jidovescă de un leū picăturī din chilimbar și de doi lei picăturī de sofran și se ieău într'un păhăruț cu apă

înainte de a avea relațiuni sexuale de ce picături de chilimbar și de ce din sofran.

Coșii de șerpe, vezi *Belemnite*.

Crida pisată se bea în apă contra jăgăriiului.

E.

Erba de pașcă se bea în apă pentru mătrice (com. Crovu, j. Dâmbovița).

F.

Fier, *Ferrum*, numit *Mars* de alchimiști, are și el întrebuințare în medicina poporană.

Buba neagră se vindecă dacă se face un aluat de făină de grâu cu stupit. Acest aluat se face ca o străchinuță cât buba de mare, se pune în această străchinuță miere, se ia *nouăcuie de fier ruginite*, se înroșesc în foc, se sting în mierea din aluat și apoi aluatul cu mierea se pune peste bubă și se repetă de trei, patru ori pe zi până la vindecare.

Se mai întrebuințează praf de fier din sghiabul unde moie ferariii pământul, dacă se amestecă cu oțet de vin și se lăgă la căfă ca să oprăscă sângele, când cine-vă are hemoragie pe nas.

Funișina pisată se bea cu cafea neagră contra tusei (j. Tecuci).

G.

Gazul, petroleul. — Cu gaz se frică seara, înainte de culcare, la locul dureros, de reumatism, sau se pun cărpe muiate în gaz, cari fac să ăsa o bēșică, bēșica crēpând urmēzā vindecarea (Giurgiu).

Pentru diaree cu colici se bea trei picături de gaz într'o cēșcă cu apă (j. Némț) sau se puno compresă de gaz bine stōrsă la pânteco. În unele părți se mai ung cu gaz contra *chelbei*.

Ghiēța. — De sughiț se înghite dintr'o dată o bucățică de ghiēța, de mărimea unui ou de vrabie.

H.

Humă. — Copiii mici cari se opăresc între picioare din cauza udului se presară după scăldătore cu humă rasă (praf). Praf de humă mai pun femeile când au durere de țâțe ca să nu spargă, și se mai pune la udmă ca să tragă (Oprisesci, j. Tecuci). Contra jăgăriiului se mănăncă humă.

I.

Ierba acului (Stibiū sulfurat), *Sulfuretum stibicum*.

Ierba acului face parte din cele nouē feluri de doctorii pe cari babele le plămădesc cu rachiū de drojdi și le dau de bēut celor bolnavi de *surpătură*.

Étă și cele-lalte opt :

Sânge de nouă frați (Sanguis draconis);

Picături de copac (balsam copaiv);

Ochii de rac (lapides cancerorum);

Picături de castron (tinctura castrei);

Picături de cioban (tinctura lignorum);

Picături de fier (tinctura Bestucheffi);

Picături de poftă (liquor Hoffmanni).

L.

Laptele de piatră, tuf, calcar, stalactite, stalagmite, concrețiuni calcare — din pesceri. — Se piséză și se dă vitelor, sau în apă sau în tărîțe, fân, etc., pentru a nu perde laptele, sau când se observă că laptele se împuținează la vite. (*Pescera Laptelui* lângă Sinaia — Dr. Istrati și Dr. Murgoci.)

Lutul. — Când cine-vă se opărește cu apă fiertă se vindecă, dacă se unge cu albuș de ou mestecat cu unt prósplet, iar pe de-asupra pune lut mult cu apă, până se tămăduese.

Lutul se mai rade, se tórnă peste el ca o litră apă și se întrebuintează la cei cu durere de pânțece; de asupra lutului se pune cépă fiertă (Popa, j. Bacău). Lutul de la perj, amestecat bine cu unt-de-naft, se pune la gât contra gâlcilor (j. Tecuci).

N.

Nisipul de pârîu, pentru rēcorit la suflet, — când ești nădușit (Oprișesci, j. Tecuci).

P.

Păcura, — 9 picături de păcură, a patra parte vin, se bea pentru friguri (j. Prahova).

Pentru durere de pânțece cu disenterie se amestecă păcură cu mămăliguță fierbinte, se întinde pe o petică și se înfășóră la pânțece. Când vătēmătura se lasă în jos, se afumă pe dedesubt cu păcură, apoi se pune la buric cépă prăjită cu seú, întinsă pe mămăliguță caldă și stropită cu rachiú (j. Tecuci). Păcura se mai dă la vaci când sunt constipate, se bate cu lapte și se tórnă pe nările vacii, apoi se iea vaca la alergat.

Piētra. — Pentru *scrintitură* se fac aburi cu piētră arsă în foc, peste care se tórnă apă fiertă, se frēcă cu unt-de-lemn și se lēgă cu husei din borș, prăjite cu seú de luminare.

Pentru *scurte* se încălđesece o cute cu care se ascute cōsa și cu dinsa fierbinte se apasă pe scurte.

De *sore-sec* se descântă ocolindu-se capul suferindului cu nouă *petricelle de gârlă*, de la dreapta spre stânga, pe când el se uită să vadă sorele într'un vas cu apă neincepută, în fântână sau într'o gălătă seacă din puț (veđi G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare*, pag. 396).

«Când dușmanul ți se mută într'o casă, pune-ți în tus-patru colțurile casei câte o piétra, ca să nu sporéscă, cum nu sporesce și nu crește piétra.»

Când pentru întâiași dată intri într'un oraș, iea o piétra în gură.

Pietrele cu hieroglife din flișul Carpatic se numesc *pietre scrise*; poporul are credința că în acele pietre se ascund comori (Sava Athanasiu).

Piétra-acră, Alunul. — Când cine-vă este răcit la ochi și îi puroeză ochii, pune piétra-acră pisată pe albuș de ou și se légă cu totul la ochi peste nopte (Mihăileni).

Pentru vindecarea *plesneviței* sau *poganei* (umflătura de sub limbă) se arde piétra-acră bine, se piséză în pâne până se face ca făina și apoi se pune în apă spre disolvare. În apa aceea se móie un petec curat și se frécă de mai multe ori cel bolnav la umflături de sub limbă (I. și Liuba, *Familia*).

Pentru anghină, ve-ți *Unt-de-naft*. Pentru cel-perit, veđi *Crap*.

Piétra iadului (Azotatul de argint), *Argentum nitricum fusum*.

Cunoscută și sub numele de *Piétra infernală* (*Lapis infernalis*), se întrebuințéză ca preservativ aprópe contra tuturor bólelor în Oltenia, mai cu sémă copiilor li se face cu ea un semn (benchiú) pe frunte, pe burtă și în jurul umflăturilor.

Piétra-vinétă sau **Calaician albastru** (Sulfat de cupru), *Vitriolum cupri*.

Se întrebuințéză ca astringent, se imbală și se unge cu ea la bube (j. Tecuciú). Piétra-vinétă, chiclaz, sacâz galben și piétra iadului, pisate și amestecate tóte la un loc cu unt, unt-de-lemn sau cu grásime, se fac o alifie cu care se unge la bube dulci și rănii de boli lumesci. Alifia se păstréză în hârburi (Mihăileni). Pentru cel perit, veđi *Crap*.

Albuș de ou copt bine, presărat cu piétra-vinétă arsă în foc, se pune la ochi de *albétă*. *Iniță* uscată, pisată și presărată în gât dimpreună cu piétra-vinétă arsă.

Piritele de fer — se pun în rachiú de drojdie (sau alt-fel de rachiú) și se lasă să digereze timp îndelungat. Licórea ast-fel formată, înroșită puțin prin oxidii de fer, se bea de persónele slabe sau anemice.

Plumbul, Plumbum, alicele găsite în vânat se scot și se inghit, cu credința că vindecă junghiul, «căci după cum au fost în stare să omóre fiérole sâlbaticie, tot ast-fel vor fi în stare să nimicéscă junghiul.»

Puciósa, Sulfur — În contra *răei* se frécă raiosul cu puciósa, cu piétra-vinétă și piétra-acră (j. Dâmbovița), sau se unge cu slănină, praf de pușcă, puciósa și cépă albă, topite și amestecate bine la un loc, după ce mai întâiu se spală cu leșie de cenușă de ciucălăi.

Pentru păduchii lați se unge cu untură de porc amestecată cu pucioasă și se spală des cu leșie de cenușă de ciucălăi.

Pentru *năglugă* se piséză bine două părți de zahar galben și o parte pucioasă, din care se iea din când în când câte un praf.

S.

Sarea (clorura de sodiu), *Chloruretum sodicum*. — De *reumatism* se face feredee de sare, tărăte de grâu, cenușă, frunze și crengi de frasin (Mihăileni); sau se iea sare, se petrece prin cahla și în locul unde chică în vatră acolo trebuie să ardă, apoi i se dă drumul în apă și cu acea apă se oblojesce la mâni și picioare (Mihăileni).

Pentru *gutunar* se trage pe nas sare pisată mărunțel. Contra *frigurilor*: Într'un litru de vin să pui o mână de sare mărunțică și să-l sbați bine până ce face numai spume, apoi să-l tragi tot vinul de dușcă. Îndată îți vine grătă și prinși a versă tot ce ai mâncat. Dacă bolnavul n'a mâncat nimica, atunci varsă numai venin verde. După acest léc, nu te mai năcăjese frigurile în vieța ta (Teodorescu Kirilenu).

Pentru *gălbinare* «se face celor ce pătimesc de această bôlă scaldătoare cu sare și săpun. Se pune adecă la o căldare mare de apă o oca sare, 0,5 klg. săpun de spălat cămăși, scaldându-se cel bolnav séra și diminéța. Aceasta se repețese în 10 zile, făcându-se în fie-care scaldă prospéța» (L. și Iana).

Șar, *realgarul* și *aurul-pigmentul* pisat se dă amestecat în hrană vitelor în casuri de molimă (Dorna, Négra Șarului — Sava Athanasiu).

Sânéla, — se pune acrum în sinéla bună (bulgări) în părți egale, se face praf, se pune puțin într'o linguriță în care se stôrce lapte din țâța mamei și se dă copiilor bolnavi de *acrum*.

Sânéla cu apă se dă de béut copiilor bolnavi de matrice.

Stalactite, veđi *Laptele de piétra*.

T.

Țărină. — Bolnavul de *friguri* se duce des-do-diminéță și în ți de sec la cimitir, la mormintul unui frate, sau o rudă a sa de aprópe, și țice, adresându-se către mort: «N. . . dă-mi o perină ș'un lăicer, că mi-a venit un musafir!» Și apoi iea țărină din mormint cu trei degete. Așa se repetă de trei ori. Acea țărină apoi o pune într'o legătură, și bolnavul o pórtă legată la gât trei zile, iar în diminéța zilei a patra, se duce înapoi la cimitir, tot la mormintul acela, deslégă legăturica cu țărină și lăicerul și, după ce țice de trei ori: «N. . . na-ți perina și lăicerul, că mi s'a dus musafirul,» asvârle țărina din legătură pe mormint (j. Sucéva).

Țipirig, *Ammonium chloratum*. — Pentru gălci se suflă în gât țipirig pisat

și pe din afară se învelesce gâtul cu obielele cu cari este încălțat (Botoșani), sau se suflă în gât scortîșore, cuișore și țipirig pisate la un loc (Giurgiu).

Pentru acrum veți acest cuvint, pentru anghină veți *unt-de-naft*.

U.

Unt-de-naft.—Pentru degerătură se unge cu unt-de-naft în fie-care ți de 2—3 ori, până se vindecă. Pentru *șopârlaiță* și orî-ce fel de bolfe se face un fel de blastur în care se pun 17 felurî: *Unt-de-naft*, seû de vacă, seû de ôie, untură de porc, unt de vaci, unt de oi, rachiû, spirt, vin, unt-de-lemn, cêpă, cêră, mêr, rășină, 3 sîmburî de alună, baltin, țipirig și piêtră-acră în porție de un păhăruț, se pun la un loc, se fierb, se lasă de se răcesc (sleesc), le faci turțițe și le puî la bolfe (j. Sucéva).

V.

Varul.—Pentru *tăieturî*, se rade var de pe pereți și se pune praful la rană. La *arsurî* se pune apă de var amestecată cu uleiû de in sau de cânepă.

scrie text in partea inferioara

CAPITOLUL V.

Numiri vulgare cu cari poporul cunoște boalele.

A.

Acrum.—Acéstă bôlă o aũ copiii mici de țăță, ei aũ fierbințelă și flegmă în gât. Se vindecă cu acrum, sânge de nouë frați, țipirig și zahar de ghiêtă; pisate tôte la un loc, în părți egale, se suflă câte puțin în gâtul copiilor bolnavi.

Se mai vindecă cu: Rută și Sinelă (v. a. c).

Albață, Alběță. — Se face la ochi la om și la cele-lalte animale de casă. Se vindecă cu: Excremente de câne, cocostârc, furnică, mihalț, om (laptele și saliva), rață (pelița de pipotă), șérpe (untura de), scoică, piétră-vinětă. (v. a. c.).

Amețela, veți: Cal (ficatul de), Frăsinel (Dolj).

Angina difterică, v. Bolfe.

Aplecate, ciumurliuclă.—Când cine-vă mănâncă prea mult saũ mănâncă ce-vă ce nu-ı place îi vine rěu, cu grětă, se ȃice că s'a *ciumurluit* saũ i s'a *plecat* saũ *aplecat*. Se frēcă pe tot trupul cu oțet cu usturoiũ pisat, pe mâni și la încheeturı (Indigestia).

Ca să se rěcorescă, i «se dă ciaiũ de ismă, se pune la buric plasture de cěpă pisată saũ din ismă cu oțet, se trage pe la frunte cu oțet de trandafir, i se sucesce buricul cu douë degete, il trage pe bolnav pe la mâni pe dosul palmelor, pe la frunte cu oțet orı numai cu apă saũ cu scuipat și-ı descântă de *aplecate*» (comuna Ceptura, jud. Prahova), saũ «i se pune pe stomach o felie de mănăligă caldă unsă cu unt-de-lemn și oțet stropite cu piper, iar la șeđut o cărămidă caldă, scortişore, nucuşore, cuişore, sânge de nouë frați plămădite în rachiũ de drojdii, zémă de varză saũ murături, plasture de cěpă, ismă și pelin pus pe burtă, semințe de pepene galben pisate și date cu rachiũ. Se provocă vėrsături, bėnd apă caldă, hapuri de laptele cernelui saũ gădiliturı cu degetul în gât» (Drajna-de-sus, pl. Teléjenul, jud. Prahova).

Buruéna de rânză (j. Dâmbovița); căpușă, lapte de alior (Tutova); mălaiũ cu apă rece la burtă, cěpă tocată pusă la burtă (j. Muscel), mintă (ismă) (Dolj).

Aprinderea rachiului în om, veți Cal (balega de), Liliacul (animal).

Arşuri, veți: Găina (ouă amestecat cu unt), Óie (baliga), Porc (slănină, cartofi, curechiũ). In — mătasea brósciei, pojarnița, cărămidă, var.

Astmă, veți: Degetărița, Vise.

B.

Bătaia de inimă, sărituri de inimă, j Prahova, Drajna-de-sus (Palpitațiuni).
Hulubul (inima de).

Bătaia de sôre la cap, v: Sôre sec.

Bătaia la cap, bătaia de cahlă este asfixierea cu oxidul de cărbune, provenit din cauza astupării pripite a coșului prin punerea capacului.

Besica cea rea, Buba rea sau Dalacul, se numește în medicină *pustula maligna*. Ea provine din contactul cu animale bolnave de *dalac* (Talanul, Armurarul, Cărbunele, Antracel, Pustula maligna), se lecuiește cu : brăscă-râioasă, gândaci de turbă, om (excremente de), paiajen, pesce, crin, dalac (Paris quadrifolia), păpădie (v. a. c.)

Blenoragie, veți Sculament.

Bolă căinască, veți Socote.

Bolă de mijloc, veți Durere de șele.

Bolă mare, veți Lingôre.

Bolă-rea (Dolj), veți Lingôrea.

Bolă de șerpe. Una din credințele cele mai răspândite ale poporului este că șerpele se introduce în corpul omului pe gură.

În zilele de vară, când omul a mâncat lapte dulce ori fragi și n'a fumat tutun, ori n'a mâncat usturoii și adorme cu gura deschisă în buruieni, în pădure sau alte locuri cu șerpi, atunci șerpele, atras de mirosul laptelui, vine și intră în gură, iar omul îl înghite visând că bea apă rece (j. Prahova).

Un om umblând odată prin o liveadă a mâncat căpșuni, obosind și fiindu-i cald, a adormit în erbă. Un șerpe ce se află pe acolo, dând peste el și fiind-că-i mirosia gura a căpșuni, a intrat în acel om pe gură. Cât timp șerpele a stat în om, i-a produs o mare neliniște și dureri grozave (Bărbulescu, învêt. j. Dâmbovița).

De șerpe se vindecă, dacă se fierbe o căldare cu lapte dulce și se lăgă pe acel bolnav de un copac cu picioarele în sus și gura în jos de-asupra căldării. Bolnavul stă cu gura căscată și absorbă aburii ce-i vin din căldarea cu lapte dulce. Șerpelui mirosindu-i a lapte, se tot trage după mirosul laptelui, până alunecă și cade în laptele clocotit.

Alții mai cred că șerpii se pot scôte din om, dacă se dă bolnavului să bea oțet tare de 7 ani sau i se dă să mănânce pipotă ori ouă de barză, de care șerpele môle și ese pe ședut; sau i se dă de 2—3 ori scrum de tutun, ori apă strecurată prin burduf de șerpe descântat cu nuelușe de alun (j. Prahova). În alte părți se dă zémă de carne de cocostârc (j. Tutova).

«Șerpelui în pânțele îi merge bine, iar șerpôicele îngreunate fac puî» (j. Vlaşca).

În satul Saucenița, două fete iubiau pe același flăcău; lui numai una din ele îi eră dragă, iar cea-laltă, rëntăciôsă, de necaz, a prins un pușor de

șerpe, l-a vârit într'o codiță de cêpă verde, și mai luând două codițe de cêpă, s'a dus cu ele la fata iubită. Din una în alta, s'a prins cu ea rêmășag cã n'are sã le pôta înghiți; dar de la sine se înțelege cã fata le-a înghițit cu cea mai mare ușurință, și de aici înainte, pe ți ce mergeã, fata rêu și rêu, și șerpele creșceã într'insa. În vremea asta, flăcăului tot îi erã dragã, c'o sciã cã-i fatã cuminte și nu se dumeriã el singur ce pôte sã aibã.

Într'o ți s'a dus amândoi la fragi; fata s'a culcat pe erbã, iar el i-a cules o cofiță de fragi, din cari ea a mâncat vre-o două, și obositã a adormit lângã ele. Dupã ce flăcăul a umplut cu fragi și cofița lui, veniã sã i-o aducã, când colo! ce sã vadã... fata dormiã cu gura deschisã, din care un șerpe scõse capul și se întindeã la fragi. Flăcăul incremenise, iar șerpele vedându-l, se retrase înăuntru.

Flăcăul sculã fata și-o petrecu acasã fãrã sã-i spue nimica, iar adoua ți își luã de la dinsa țiuã bunã, spuindu-i cã a gãsit de lucru în altã parte; și așã s'a luat din sat în sat, cãutând léc de șerpe.

Într'o ți se întâlni cu un cãlugãr, care-l învêțã sã puie pe foc o tingire mare cu lapte; când o colcoti, s'o așeze în mijlocul casei, și ca sã nu mõrã fata de spaimã, când o vedé eșind șerpele din gura ei, sã-i lege ochii, sub cuvint ca sã n'o usture de aburî, și s'o ție cu capul de-asupra cêunului.

Flăcăul făcu așã cum îl învêțase cãlugãrul și scãpã fata de șerpe; dupã aceea vr'o două luni de țile a hrãnit-o numai cu lapte, și apoi a fãcut nuntã. (Elena Sevastos, *Calãtorii prin Țera-Romãnescã*.)

Bolfe se țice în general la ori-ce tumoré. În j. Sucéva se țice *Bolfe* la anginã, la care în alte pãrți se mai țice *Sopãrlaiță*, *Sopãrlaița cea rea* sau *Șopãrlaghiță*.

«Bolfele sunt fõrte primejdiõse; de ele nu scapi, contra lor lécurile doforóielor nu pot nimic. Acéstã bõlã este consideratã ca o pedépsã dumnețeescã, și dofororul nu pôte luptã contra lui Dumnețeũ.» (M. Lupescu).

Veđi Popușoiũ (mãmãliga), Porc, Șopãrlã, Șopãrlaiță (plantã), unt-de-naft.

Legãturile cu lucruri spurcate încã-s bune, cãci bolfa se spurcã și dã înapoi (j. Sucéva).

Bondreț, veđi durere de dinți (viermi din mãseã).

Bõșorogelã, veđi Surpãtura.

Bõțuri (tumorî abdominale). Se pune o chingã de jur împrejurul abdomenului, de-asupra tumorii, pentru a împedici evoluțiunea; dacã sunt durerõse, se pun zbanțuri (ventuse) (Marsescu, Iași).

Brãncea, veđi Orbalțul.

Brõscã e o umflãturã ce se formézã sub pielea de la pleõpele ochilor sau a obrazilor. Acéstã umflãturã nu e durerõsã. Causa acesteï umflãturi e necunoscutã; se crede însã cã ar fi rēcãla; iar poporul din Dimãcheni, j. Drohoiũ, țice cã cel ce are brõscã, s'a uitat pe ferêstrã, când se duceã un mort la mormint. Contra acesteï umflãturi se întrebuintézã descãntecul numit de brõscã. (D. Adamescu.)

Se mai vindecă cu: Brôscă, Iulub, Lipitoare, Șorec.

Bronșită. Acastă bôlă o exprimă românul, dicând: «că ȋ-a căduț guturaiul la pept»; se lecuiesce cu ciaiũ cald de flôre de luminărică.

Bube. Pentru orȋ-ce fel de bube veđi: Paisjen, Rĩmă, Brustur, Calapăr, Mă-sălariță, Nalbă, Patlagină, Piétră-vinėtă.

Bube-dulei, Sgaibe-dulei [Eczema].

Se fac la copii, ele es pe față, pe barbă și pe cap, și se dice că provin din spurc saũ spurcăciune. Se vindecă cu: tina eșită din frecarea a douė ôle la spate și unsoarele făcute din piétră-vinėtă arsă în foc și amestecată, după ce s'a făcut praf, cu groștior (M. Lupescu).

Saũ: Se ȋea fasole, bucăți de postav și piétră-vinėtă, se ard în foc, se pi-sěză la un loc, se amestecă și cu smântână și se ung, saũ se ung până se usucă și cad de la sine cu unt de vită prospăt topit la foc cu tãmăie într'o lingură de tinicheă, până se disolvă tãmăia (Marion).

A se vedé încă: Boũ (baligă de vițel), Cafeă (drojdi de), Curechiũ (coceni de varză, j. Muscel), Měr pădureț, Ștevie, Toporași (trei frați).

Buba-négră, Buba cea negră, Serpengéna (cărbunele cel rėũ), un fel de bubă care de la început, cum se arată, e vinėtă și cu dureri fôrte mari.

Se vindecă cu: cal (testicul de), mătă, captalan, crin, păpădie, smochin, usturoiũ, fer.

Buba-rea, v. Běșica cea rea.

Buba trãnjilor, v. Pelagră.

Buboiũ, Bubóie, când sunt mai mari, *coși* când sunt mai mici. Bubulițe roșii cu vârful alb ce es pe față și cėfă, când se fac mai multe se mai dic și *funigei*.

Bubóiele nu se descântă; ele se tãmăduesc ușor. Înainte de a fi copt, pune pe el cėpă cõptă în foc, orȋ presară cu cenușă de *nod de funie găsit*, ars în foc.

Unii mai pun pe bubóie parale, gologani de 2, 5 saũ 10 bani, după mărimea buboiului, și după ce-l ține o nôpte, îl svârle în drum, cređend că găsindu-l cine-vă, buboiul se va tãmădui și va trece ast-fel la cel ce a găsit gologanul (M. Lupescu).

Se mai lecuiesce cu: ôie (seũ de), spurcarea bubóielor cu cėră din urechi și excrement (de om), cėpă, fag, stejar (v. a. c.).

Bubóie ôrbe se numesc acele bubóie cari nu scot de grabă capul și stau vârtóse sub piele și cu mare greutate coc și sparg, se vindecă cu cėpă cõptă cu seũ de luminare (v. Cėpă).

Bubon, Bobóne, veđi Udmă.

Buzăreț, v. Pelagră.

C.

Cap (durere de), veđi Durere de cap.

Căpiala, Năucéla, Năluceira, un fel de ipohondrie, omul bolnav de căpială oftéză, se usucă pe picioare, are frică și nu pôte eși nôptea din casă, i se

pare că-l strigă morții, i se arată intrupați cerënd să le caute de cele religioase (să le facă pomeniri).

Careți, vermii din măseă, veđi **Dinți**.

Cârțița, «un fel de noduri ce se fac sub piele, care le capătă acela care risipește multe mușuróie de cârțița.» Aceste noduri se trec, dacă se înconjură fie-care din ele c'o lăbuță de cârțița de noue ori, sau dacă se spală cu apă în care se pune țerină din mușuróie de cârțița.

A se vedé **Cârțița** (animal).

Césul cel rêu, veđi **Epilepsie**.

Cățel, veđi **Turbăciune**.

Cel-perit. Ori cine are cel perit, omul se nasce cu el. E de ajuns să-l zădăresci cu mănăcări iuți, prea sárate, cu acrituri, etc. și el ese. Ardeiu roșu mic și iute se pare în popor a fi pricina cea mai mare a iscării celui perit, crapul vechiú și sárat încă il stárnesce.

Cel perit se arată mai ales la nas, el se tãmăduesce cu greú; se face și în gát și atunci cei bolnavi sunt rágușiți. Unora cel perit le stricá nasul (M. Lupescu).

Se lecuiesc cu: anin, cicóre, cimbru de câmp, crap (j. Tecuciú), culbec, dumbravnic, lemnul Domnului, măr dulce (j. Sucéva), salce, scumpie (Dolj), șovârf, tutun, piétră-acrá, piétră-vinėtá (v. a. c.).

Chelbea. Se face un fel de cójă pe cap, care supuréză pe dedesubt și face ca să cadă pèrul, e fòrte molipsitóre. Se vindecá dacă se tunde pátimașul până la piele sau se rade pe cap, se spală cu săpun turcesc și urmátórele láutóre cálduțe de: șovârv, nalbă próstă, toporași pátați, pojarniță, sudórea calului și mutátóre, când sunt înflorite și uscate la umbră. După acesta se încălđesce bine cuptorul și pe o fóie sau doué de brustur, cât ar trebui să se acopere capul, pe aceste frunze se întinde baligă de vacă próspectă, așa ca de doué degete de grósă, și se cóce în cuptor ca patru césuri. Cu asemenea baligă se oblojesce capul láut și spèlat cu zéma de mai sus și se ține pe cap cu frunze de-asupra până a doua țí. A doua țí se iea baliga de pe cap, se spală cu láutórea de mai sus, și se pune altă baligă cóptă próspectă; așa să se urmeze în fie-care țí timp de opt țile; a opta țí iar să se radă capul, să se spele cu sus țisa láutóre și iar să se pue baligă cóptă. Acesta se face vre-o doué luni, începénd vara când se găsesc buruenii în flóre.

Se mai vindecá cu: mutátóre, păpușoiú (leșie de ciocălái), pojarniță (Slobozia, Iași).

Chestrul, veđi **Hulub** (sânge de).

Căreei. Aceștia te aucă de mână, de degete și pulpele piciórelor, le înțepenesce și nu le poți mișcă, avénd mari dureri.

Se vindecá cu: bujor, muștar, viermi de scațí (animal).

Ciuma. Un fel de bubă care se face pe la încheeturi, subsuóre.

Se oblojesce cu urzici fierte cu frunze și cu rădăcină și zéma se bea. Se

mai oblojesce cu sfeclă rasă și prăjită, dar foarte rar se întâmplă de scapă cine-vă de morțe.

«Se descântă, de trei descântători, *usturoiū* la sf. Andreiū și cu acest usturoiū se face cruce pe pept de la umăr la șoldul opus și invers. Apoi se caută o *tidvā* de cal și se pune într'insa de toate celea, mă rog de toate, și se aleg trei veri primari și se afumă satul de trei ori împrejur, tot se pune câte puțin pe jărăticul din hârca de cal din semințurile și toate celea strinse, ca să ajungă la afumat de trei ori. La urmă capul de cal și cu ce a mai rămas în el se îngropă pe hotar.» (I. Teodorescu, Broscești, j. Sucéva).

De ciumă se mai afumă cu *ciumăfaiul*.

Ciumurluielă, veți Aplecate

Colici, dureri tăietore prin pânțele, veți: Piper, Trandafir, Gaz (j. Némț).

Colț de lup, când inflamația unui panarițiu este adâncă până la os, și îl distruge osul se țice *os mort* sau *colț de lup*.

«Colți de lup sunt un fel de bube ce răsufă mereu și curg; ele se fac la gât și se capătă dacă mama pătimașului a mâncat, când eră grea cu el, carne de vită mușcată de lup sau pui de găină care a fost răpit de uliū în ghiare și scăpați de sus; sau că a mâncat găină bușită de uliū.»

Se vindecă cu: lup, unghia găii (plantă).

Constipație, veți Încuier.

Convalescență. Babele îi țice slăbire după o bolă lungă. Veți: Harbuz (lapte de toate semințele).

Coriul, Pojarul sau Hlezul «Cînd cine-vă se îmbolnăvesce de cor, trei țile are ferbințelă, trei țile îi es nisce bubuțe mici roșii pe trup și trei țile se usucă bubuțele. În tot timpul bolnavul trebuie să stea la căldură să bea cărmăz cu rachiū și la stomach să pue petică de postav roșu muiat în rachiū cu cărmăz și să bea móre de curechiū.»

«Se dă bolnavului să bea *acrelī*: vin fierț și chiperat, oțet, móre de curechiū, *cā dōr nu s'a lāsā coriul la inimă*, ci să esă repede pe piele, c'apoi scapă omul de grabă». veți: Cărmăz, Curechiū, Soc.

Coști, veți Liliac (sânge de), Lipitore, Rac, Alămăie (zémă de).

Cuiū, veți Sopărlă.

Cucuiū, umflătură provenită din lovire, mai cu deosebire la cap.

Cur de găină, veți Pecingenă.

D.

Dalacul, v. Bēșica cea rea.

De-dat, Datul, veți Faptul.

Degerătura. Dacă cine-vă a degerat la mâni ori la picioare, să ieși o parte de móre de curechiū și două de uleiū de in, să le scuture (amestece) bine până se va face ca o alife, cu această se unge o petică de olandă și după ce s'a spelat cu apă caldă, se pune pe locul degerat, schimbându-se de două ori pe țil până se vindecă.

A se vedé: Vulpea (untura de), Fasole, Unt-de-naft.

Deochiū. Prin deochiū poporul înțelege o durere de cap însoțită de căldură ușoră. Poporul crede că această durere te prinde atunci când te farmecă cine-vă numai cu căutătura. Pentru a se constată dacă cine-vă e bolnav în adevăr de deochiū și nu are alt ce-vă, se ieaū trei cărbuni și se pun într'un pahar cu apă neîncepută, dacă unul din tăciunii stinși cade afund, atunci copilul e deochiat. Copilul se spală cu puțină din apa aceea, iar restul o aruncă pe un câne.

Și i se spune următorul descântec :

Salcie presădită.
 Șede-o fată mare împodobită,
 Cu un ochiū de apă și c'unu de foc,
 Dă cu cel de apă stinge p'el de foc.
 Nu stinge focul,
 Ci stinge deochiul lui (cutare)
 Din ochi,
 Dintre sprîncene,
 Din fața obrazului,
 Din sgârciul nasului,
 Și rămâne (cutare) curat
 Luminat,
 De Maica Preceastă lăsat,
 De stéua din cer picat,
 De roua din câmp spelat,
 Ca sfînta Maria curat.

(Baba Rada, comuna Daia, Vlașca).

Dinsele, veți Elele.

Dinți. Poporul nu dă nici o atențiune pentru îngrijirea dinților, «asta-î pentru cei de la târg cari aū timp de pierdut». În schimb însă câte pe lume tôte le ține în gură, când începe durerea de dinți saū măsele. Durerea de măsele (Moldova) în Muntenia se dice *dor de măsele*; în Oltenia *vivor*, în Turnu-Măgurele *fălcarită*.

«Numai câte-vă ciolane a dat Dumneđeu omului în gură, și ș'acele îl năcăjese.»

Se lecuiesc cu: lemnul Domnului, porumbele, stejar, tarhon, trandafir, (v. a. c). Când picnesc dinții copiilor, veți Vespea (vermușii de gogoși de rug).

Din cauza necurățeniei se fac fôrte dese-ori abcese la *măsele*, în cari muscele depun une-orî larvele lor, cunoscute în popor sub numele de *vermi*, *germi* din măsele, în j. Mehedinți numiți *carefi* și *bondrefi*. Babele scot acești viermi cu ajutorul seminței de măsălarită, procedând ast-fel:

«Caută sēmință de măsălar, iea o strachină nouă zmălțuită, o pune cu gura peste o grămadă de cărbuni aprinși, peste care se pune ca o mână de

sămînță de măsălar. În timpul când strachina stă pe cărbuni, la foc trebuie să clocotescă o ôlă cu apă curată. Când ôla clocotesc, când strachina s'a înfierbîntat tare, se ia și se pune strachina în mijlocul casei pe o lespede, cu gura în sus, se tórănă ôla cu un crop, iar bolnavul se pune cu gura în aburii ce es din strachină, acoperindu-se pe cap cu un suman saũ o pocladă; stă cu gura căscată de-asupra strachinei ca o jumătate de ceas, și când se ridică, vede în apă nise fărămături mici în formă de vermi, unii câte cu două capete. Aceia sunt vermi din măsele, cari pricinuiaũ durerea. Unui om i se pot scôte cu moda asta și până la 100 vermi în două rânduri. Vermii es din măseă, însă durerea tot nu încetěză, și atunci doftorôea spune că măseua are vermi la rădăcină și nu pot eși.» (M. Lupescu.)

Pentru durere de măsele se mai întrebuițeză: cõda șoricelului, furnica, frunza de fragi și căpșuni pisate și amestecate cu sare, săculețe fierbinți cu tărâte de grâu saũ de flori de romaniță, măslina, mătrăgună, nuc, prun, spinz, tutun.

Pentru durerea de măseă cu miros greũ în gură: Ruta, Șovirf, Dumbêt (v. a. e.).

Diarie, veđi Pintecarie.

Disenteria, v. Pintecarie.

* Dropică, Idropică, Idropisie (*Ascită*).

«La dropică se preface sângerile în apă și te umfli ca butea, de aceea când ți-e sete la friguri, nu e bine să tot bei apă, ci numai zêmă rece de pir fiert cu apă.»

Babele deosebesc un fel de dropică «cu pielea de curcă», când dropicul nu pôte eși cu udul, îl mănâncă pielea și se face aspră ca pielea de curcă (probabil Morbul lui Bright).

Cele mai reputate medicamente poporale contra acestei boli sunt: bozul cocostârcul, cõda mînzului, degetarița, enuperele, mutătõrea, parul ciutei pãtrunjel, sudõrea calului, talpa gâscei, urzica.

Ducă-se pe pastiu, veđi Epilepsia.

Durere de cap, veđi Lipitõrea, Cartofii.

Durerea de cap cu friguri se vindecă cu: cicõre, curechiũ (frunze la cap), fasole, flõrea sõrelui, hrén, mutătõre, teiũ (cãrbune de).

Durere de dinți, veđi Dinți.

Durere de inimă, veđi Inimă.

Durere de mateă, veđi Fasole.

Durere de pept, veđi Ciuboțica cucului, Culcușul vacii, Dracena, Nalba, Persicul, ridichea.

Durere de pept cu tuse cu flegmă: salcãm, șerpariță, urzica mare, vâse.

Durere de șele, veđi Boz, Crucea pãmîntului, Curechiũ, Sulcină, Tătânész

Durere de stomac, veđi Inimă.

E.

Elele, Dinsеле, Vinturile cele rele, Șoimanele, Întâlnitura, Pișcătura din Ele, Pocitura din Ele, Lovitura din Ele, atunci când îi vine omului dambă la o parte a corpului.

«Când eși înădușit afară, te iea *din de vint* (Întâlnitură cu cės rău). Îți descântă din de vint în apă neincepută; îți stinge 9 cărbuni la 9 încheeturi: cap, genuchî, umeri, tăpile picioarelor și mâni». (Moșnegul Grigore Popa Dragnea, j. Prahova.)

Un fel de ologelă ce te prinde când calci în zoile de la o femeie lehuză sau chiar de la o femeie care nu e curată.

Veși Furnica, Córda Elelor, Pălămida (Vasluiu), Sburătóre (j. Prahova), Slăbănog, Velnes.

Epilepsie, Césul cel rău, Ducă-se pe pustiū, Pocéla, Sghihuéla, Întîmpiuarea, Alte-alea, Stropsitura, Ducă-se în pietre.

Fulgerătură. «Când cine-vă se îmbolnăvesce de epilepsie, în momentele convulsioniilor, mama bolnavului său în lipsă altă femeie se despletesc de pěr și în așa stare alergă la fântână și acolo își tórna apă în cap și apoi așa udă alergă acasă și-i storce bolnavului din pěr apă în gură.

Poporul crede: «că dacă mama bolnavului îi va căra apă cu peryl, atunci se va vindecă de acea bôlă». Când cel bolnav de epilepsie, cu tótă încercarea cu doctorii băbesei, nu s'a vindecat de această bôlă, atunci părinții său rudele bolnavului alergă la alt mijloc, și anume:

Se chēmă un preot, cu acesta se învoesc ca să boteze pe bolnav a doua ôră, punându-i alt nume. Ei cred că schimbându-i numele o să scape de bôlă. Apa cu care se botéză bolnavul o iea mama bolnavului și o duce nóptea de o varsă la biserică în dosul altarului (Gheorghe Popescu-Ciocănel).

Se mai vindecă cu: cerb, om (măsele de om mort), șérpe (supă de), viespe, bujor, stirigóie (plantă), troscot (v. a. e.).

Êtă și descântecul de césul cel rău:

A pornit (cutare) om pe cale pe cărare, rumen ca călina și gras ca slămina. Când la jumătate cale s'a întâlnit cu ceas rău, cu dinții ca grebla, cu ochii ca sticla. Jos la pămînt l-a trântit (pe om), ochii i-au pajejenit, peptul i l-a frânt, spinarea i-a gheboșat, ca pe un fuior de cânepă l-a sghiciulat și de o rădăcină de carpen l-a aruncat. Ceas rău din scârbă, din spaimă, din sete, din fôme, și plîngeă, se olăcăia și nimeni nu-l vede (pe acel român). Numai Maica Domnului l-a vęđut din pórta Cerului. Pescări de cęră s'a caborit, în cărlige de argint s'a sprijinit, și la românul cu ceas rău a venit, spunându-i: Nu plînge (cutare), nu te olăcăi, c'oiu da mătura în mâna (cutarei babe care descântă), cuțit de găsit și biciu. Cu mătura le-a mătură (pe cėsurile rele), cu cuțitul le-a tăia, cu biciul le-a plesni, și de la el vor porni (cėsurile rele), din inimă, din auđu, urechilor, din creerii capului, din rânze,

din osânze, din mațe, de sub mațe și din toate încheeturile trupului. Cu biciul le-a plesni, și le a trimite prin codrii seci, ca acolo să locuască și să vecinicască, că cu dinsul (omul ce are ceas rău) trebă de astăzi nu mai au (césurile rele); și în urma acestui descântec, omul cu ceas rău e scăpat pentru tot-deauna. (Cules din gura babei Casandra Anghelinóe de C. Teodorescu, com. Lipova, pl. Racova, jud. Vasluiú.)

F.

Faptul, Făcătura, Datul, este o bôlă care se produce din cauza farmecelor făcute de alte femei. Bolnavul'ii de dat îi ese pe tot trupul și mai ales pe față și pe mâni o grămadă de bube. Se crede că se vindecă dacă se adună de la 9 case nepriminite semințe de cânepă, se face julfă și se dă să beă celui bolnav de dat.

Ferbintéla la picioare, un fel de bēșici pline cu apă; mănăncă fôrtetare și omul s'ar scărpină mereú. Piciorul e roșu. Se vindecă cu sovârș (v. a. c.).

Fetia, veđi Hulub (sânge de).

Frenție, veđi Gândacii de turbă.

Frigurii. În general poporul numesce friguri toate bôlele cari încep cu frig, dar mai cu sēmă numesce friguri accesele paludismului (1).

El deosebesce *friguri de 2 zile* (v. Râma) și *friguri de 3 zile* (v. Urzica, Nucul).

(1) **Paludismul**. Paludismul, impaludismul, infecțiunea paludistă sau Malaria este o bôlă endemică fôrte veche, bôla cea mai răspândită, cea mai gravă, cea mai omorîtore a României. (Dr. Felix, *Istoria Igienii în România*)

Acéstă bôlă este produsă de un parasit animal.

Parasitul a fost găsit de Laveran în anul 1880 în sângele tuturor bolnavilor atinși de paludism; el l-a numit *Oscillaria malariae*, parasitul nefiind însă o oscilarie. Laveran l-a numit mai târziu *Haematozoon malariae* *Metschnikoff* (1887) îl numi *Haematophilum malariae*, Osler *Haematomonas malariae*, Marchiafava și Celli *Plasmodium malariae*, Grassi *Haemamoeba malariae*, Labbé *Haemamoeba Laverani*. Din cauză că trăesce în sânge este cunoscut sub numele generic de *Haematozoar*.

El ia emoglobina din globulele sanguine și o transformă în pigmente, din care cauză globulele în cari se află parasiții sunt palide.

Parasitul se presintă sub următorele patru forme:

1) Corpî sferici, 2) Corpî flagelați, 3) Corpî semi-lunari, 4) Corpî în formă de rosetă, despre a cărui constituțiune *Laveran* se exprimă în modul următor:

Corpîi sferici. Acești corpî represintă forma cea mai comună a elementelor parasitare; ei sunt adesea animați de mișcări amoeboides; unii observatori au propus să le deă numele de *corpuri amiboide*. Ei sunt constituiți din o substanță hialină incoloră fôrte transparentă și conțin mai în tot-deauna granule de pigment negru; aceste elemente au dimensiuni variabile: cele mai mici ajung abia o miime

Frigurile le capeți din multe cauze; de ele scapi dacă vei face din nou ceea ce ai făcut când le-ai căpătat. Verđiciunile, dormitul la sóre, primăvara

dintr'un milimetru, cele mai mari au un diametru egal sau chiar puțin mai mare decât al globulelor roșii.

Corpui sferici sunt une-ori liberi în plasma sanguină, une-ori același unul sau mai mulți de odată de globulele roșii sau chiar în interiorul lor. Ei cresc pe socotela globulelor roșii, cari devin din ce în ce mai palide, își micșorează volumul și termină prin a dispăre.

2). *Corpui flagelați*. Sunt corpi sferici de dimensiuni mijlocii cari trăiesc în stare liberă în plasmă, presintă adese-ori la periferie filamente mobile sau flagele cari se agită cu mare vivacitate și cari imprimă hematiilor vecine mișcări forte variate. Aceste filamente sunt forte fine și transparente; fie-care corp emite unul, două, trei sau patru. Ele la un moment dat se detașează și înotă în libertate.

3). *Corpui semi-lunari*. Sunt elemente cilindrice, subțiate la capetele lor și de ordinar recurbate în formă de semi-lună; substanța acestor corpi este transparentă, incoloră, afară de partea mijlocie, unde se află granulele de pigment negru identice cu acele din corparile sferice.

Lungimea acestor elemente este în general puțin mai mare decât a globulelor roșii.

Adese-ori în partea lor concavă se află o linie forte fină, care reunesce cele două extremități ale semi-lunei și care pare că represintă o parte a conturului hematei în care parasitul s'a desvoltat.

În fine, în unele casuri ei se transformă în corpi ovulari, apoi în corpi sferici.

4). *Corpi în formă de rosetă*. Corpui segmentați sau rosacei corespund unei faze de reproducțiune a parasitului.

Grăunțele de pigment se adună și forméză o singură grămadă în centrul corpului sferic, iar conturul lui se creștéză și segmentațiunea se întinde de la periferie către centru, diviđind parasitul în un număr de 8—10 segmente, cari la început sunt lungărețe; mai târziu însă se transformă în corpi mici sferici, cari devin liberi.

După Laveran, aceste patru forme represintă diferite faze din ciclul de desvoltare ale aceluiași parasit polimorf.

Contrariu opiniunii lui Laveran, Golgi și alții admit asistența mai varietăți de hematizoari, și că fie-care varietate causéză o anumită formă de paludism, o varietate produce, de exemplu, paludismul quotidian, o alta terțan și o alta quartan.

Faptul că paludismul este endemic în toate regiunile mlăștinóse, unde sunt țintari, l-a făcut să cređă că țintarii ar puté tot așa de bine să jóce un rol în prepararea paludismului, precum îl au în acela al *filariosei*.

Acéstă ipotesă s'a confirmat mai cu sémă când s'a găsit că forma flagelată a parasitului trăiesce în corpul țintarilor, și că paludismul este inoculabil de la om la om, când s'au îmbolnăvit de paludism ómenii sănătoși cărora li s'a inoculat sânge cu hematizoari de la paludici.

Genul de țintar care transmite paludismul s'a constatat că este *Anopheles*. Profesorul Grasi din Catania a adunat din o regiune infectată de paludism mai mulți anopheles și le-a dat drumul intr'o cameră a unui etaj de sus, a unui otel dintr'o regiune din Italia îndemnă de paludism; în cameră erau doi indiviđi cari s'au pus

mâncarea castraveților verzi, etc., produc tot-deauna friguri. Harbuz când mănânci, să nu stai la soare că te prind frigurile.

În mod spontan la dispozițiunea lui pentru a face această experiență. După câte-vă zile ei se îmbolnăviră de paludism, și în sângele lor s'a constatat prezența parazitelor. Lăsându-se apoi țînțarii sănătoși să înțepe persoane sănătoase ele nu s'au îmbolnăvit, îndată însă ce țînțarii sănătoși înțepau mai întâiu indiviđi paludici, ei deveniau periculoși și la rindul lor inoculau boala persoanelor sănătoase pe cari le înțepau.

I. Manson a comunicat paludismul copilului său care nu părăsise nici odată Anglia, lăsându-l a fi înțepat de țînțari, pe cari îi primise din Roma și cari erau nutriți cu sânge de paludici.

Pentru a preservă de paludism personalul unei rețele de drum-de-fer dintr'o regiune infectată de paludism în Italia, s'au înlocuit gémurile de la ferestre cu pânze de metal (sită) pentru a opri țînțarii să pătrundă, iar funcționarii cari erau noptea de serviciu erau obligați să pörte mănuși și capul protejat de un fel de sac de gaz. Din 104 funcționari, cu cari s'a experimentat, nici unul nu a fost atins de paludism, pe când din 318 persoane cari locuiau prin împrejurimile imediate și cu cari nu s'a luat nici o precauțiune, nu au fost decât 7 cari nu s'au îmbolnăvit de paludism. Din aceste experiențe rezultă, fără nici o îndoieală, că parazitul paludismului pătrunde în corpul nostru prin intermediul țînțarilor.

Țînțarii. Numea populară de țînțari corespunde științificesce unei grupe de insecte din ordinul *Culicidelor*, subordinat nematocercilor, grupă pe care popórele din nordul Europei o designează sub numele generic de *Mosquitos*, Germanii *Stechmücken* sau *Mücken*, Francesii *cousin*, maringonin sau *moustiques*, Englesii *quots*, Italienii *zanzare* și Rușii *camari*. Această grupă cuprinde următoarele genuri: *Culex*, *Anopheles*, *Aedes*, *Ceratopogon*, *Simulia* și *Phlebotomus*.

Dintre toate aceste genuri, *Anopheles* este acela care s'a constatat că servește ca agent de transmisiune a paludismului. El există și în țără la noi și se deosebesc de genul *Culex* (care de asemenea e foarte comun la noi) prin atitudinea corpului său când se depune pe un zid vertical, el ține corpul aproape perpendicular pe zid, pe când genul *Culex* ține corpul aproape paralel cu zidul.

Se mai deosebesc unul de altul în privința aparatului bucal, care are forma unei trompe conformate pentru înțepat și supt. La *Anopheles* trompa este trifidă și presintă doi palpi aproape tot atât de lungi ca și ea; la *Culex* trompa este unică și palpii sunt cu mult mai scurți. *Anopheles* presintă pe aripi patru pete mici, dispuse cam în formă de T.

Țînțarii sunt insecte crepusculare sau nocturne. În timpul zilei staú ascunși la umbră și întuneric, eșind noptea în cărduri pentru a se hrăni, bărbații cu nectarul florilor și sucul fructelor, iar femeile cu sângele nostru. Tótă lumea scie cât sunt de avidi de sânge omenesc și cât de supărătoare este înțepătura lor arđetóre și bâzâitul lor monoton.

Când femeia a fost fecundată, ea depune ouăle ei în formă de butelii pe erburi și alți corpi cari plutesc la suprafața apelor. Din fie-care ou după 2 zile ese o mică larvă vermiformă, cu capul mare, prevăduț cu apendice ciliate foarte lungi, corpul format din articole prevăduțe fie-care cu două buchete laterale de perii, ultimul segment este prevăduț cu un apendice care servește la respirațiune. Aceste larve

Mijlocele de a scăpa de ele sunt foarte variate; unii scapă scaldându-se în apă rece când îi apucă fiorii, unii bând vin mult cu pelin; altora li se dă albuș de ou sbătut în rachiu, după care se umblă mult; altora li se dă să bea zémă de potrocă (M. Lupescu).

trăesc în bălți și se nutresc cu resturile organice din ele, întinđend ast-fel corupțiunea apei. Larvele trec în curând în stare de nimfe, cari trăiesc de asemenea în apă. Ninfeii urmăză insecta completă (țințarul).

Evoluția parazitului. Parazitul paludismului cuprinde două cicluri de evoluțiune: unul endogen, asexuat (schizogonie) care se petrece în sânge la om, și cel-lalt exogen, sexuat (sporogonie) care se petrece în corpul lui anopheles.

1). Ciclul asexuat. Corpii sferici sub cari se presintă parazitul în interiorul globulelor la om este forma lui adultă. Înainte de a începe accesul febril, acești corpi încep a se divide și a se transformă în o serie de mici corpuscule sferice, lipsite de pigment cari represintă starea juvenilă a parazitului și cari se numesc *merosoiți*; ei se alipesc de globulele roșii, intră în interiorul lor și se desvoltă în același mod ca corpii sferici inițiali. Ast-fel că organismul omului bolnav este copleșit în timp foarte scurt de miliarde de parasite, cari distrug globulele roșii ale sângelui.

2). Ciclul sexuat. Când un anopheles înțepă un individ paludic, absoarbe odată cu sângele și o grămadă de corpi semi-lunari.

Corpii semi-lunari se transformă în corpi la început ovoidi apoi sferici. Unii din acești corpi sferici cu pigment depus rămân intacti; aceștia sunt *macrogametele* sau elementele femeesci. Alții se transformă în corpi *flagelați* constituind elementele masculine. Fecundațiunea se face în stomachul țințarului. După cinci-spre-zece până la două-zeci minute corpul produs în urma fecundațiunii emite o prelungire conică numită *zygotă*. Zygota pătrunde în pereții stomachului printre celulele epiteliale, crește repede, se rotunjesc și se îngusteză. Conținutul său se divide într'un număr mare de sporozoiți fusiformi, cari devin liberi prin ruperea păretelui și se răspândesc în toate părțile corpului.

Apoi se adună toți în glandele veninoase, cari sunt în legătură cu stiletele aparatului bucal, și de aici prin întepături pătrund din nou în sânge la om pentru a începe din nou generațiunea asexuată.

Din cele expuse rezultă vedit că agentul de infecțiune al paludismului sunt țințarii; măsurile preventive deci contra acestei boli trebuiesc căutate în mijlocele de distrugere a acestor animale.

Ei se pot distruge: prin disecarea *sotului*, prin cultivarea animalelor cari se hrănesc cu țințarii și larvele lor, precum sunt pescii și libelulele; prin plantațiunea în regiuni paludice a vegetalelor, cari prin mirosul ce exală indepărtéză țințarii, ast-fel sunt Eucalyptus globulus și Ricinus (căpușul).

Unul din mijlocele cele mai recomandate contra țințarilor este petroleul. C. Fermi a distrus larvele de anopheli, turnând de două ori pe lună petrol pe suprafața apei, în șanțuri, mocirle și cisterne.

Aron recomandă un fel de lămpi așezate pe o farfurie în care se află puțin petrol. Aceste lămpi se pun în apropiere de locuință, țințarii atrași de lumina lămpii cad în farfurie și sunt omoriți de petrol.

Poporațiunea de la țără indepărtéză țințarii cu fum, dând foc la gunoiu de cal sau de vacă. Acest procedeu este întrebuințat și în sudul Statelor-Unite.

Se mai vindecă încă cu: brôscă-răioasă, țestôsă, buratucer, găină (albuș de ou), liliac, muscă de cal, painjen (gogolôșe de cămașă), rac (ochi de), rămă, rân-dunică (cuib de), pește, vrabie (sânge de), sfoegi, ardei, brânțuța, burueni de friguri, curpên, dracena, ederă, fasole, fragi, gîntură (în rachiu, vin sau apă), ghesdeiu, laur, luminărică, mac, măcriș, măcrișor, mătrăgună, nuc, o-leandru, păpădie, pelin, rostopescă, rută, salce (salix), sburătore, țintaură, troscot, urzică, vetrică, apă, camforă, păcură, sare, țerină (v. a. c.).

Frint, veți Pătrunjel, Sfecle.

Fulgerătură, veți Troscot.

Funicel, un fel de cărcei proveniți din scurtarea unuia sau a mai multor mușchi, veți Cănele (udul de).

G.

Gălbéza, veți Mălin.

Gălbénare (*Icterus*), «un fel de bôlă la care se fac galbene albușurile la ochi» (Baba Reveica).

«Când omul e gălbăgios la față, are lumina ochilor albă, buget la față, e slab și trândav, atunci zace de gălbénare.» (M. Lupescu.)

Pentru a vindeca această bôlă, se recurge în general la lucruri galbene: păhăruț de cêră *galbenă*, *galben* (monedă de aur, v. Ban), siminoc, luminărică, gălbinele, etc.

În unele părți bolnavul pòrtă la gât o săptămână un fir *galben* și apoi îl schimbă cu un fir roșu; bea apoi apă de pe un galben și îl pòrtă la gât (Popescu, comuna Tismana).

Maî veți: Păduche, Rață (sânge de), Cărmăz, Corn (côjă de), Garôfe, Luminaică, Măcriș, Siminoc, Văsdôge, Sare.

Babele din orașe (în mahalale) maî întrebuintează hrén ras și amestecat cu miere curată ca un dulceț, 3—4 linguriți pe zi până la vindecare. În timp de 40 zile se dă bolnavului pe nemâncate să înghiță câte 12 măslin micé, întregi cu simburii cu tot. ¶

Gâlcă (Amigdalită). Babele *calcă* gâlcile cu degetul, adecă vără degetele lor murdare în gura copiilor și apasă în drépta și stînga ca să spargă gâlcile și să facă să êsă din ele materie. Cu chipul acesta infectează maî rêu bolnavul cu murdăriile carî staû îngrămădite cine scie de cât timp subt unghiile lor netăiete.

Se maî vindecă cu: câne (excremente de!), bostan, cêpă, cucută (semințe prăjite cu seû), hrén (j. Dâmbovița), măslin, pătrunjel, salcie (salix), salvie de grădină, soc, lut (j. Tecuciû), țiperig (Botoșani, Giurgiu).

Gancea, râni învechite, se vindecă dacă se pune la rană untură de epure de la rărunchi (Marian).

Gât (durere de), durere de grumaz, veți Gâscă (untură de). Durere de gât cu tuse sêcă veți Turiță, Usturoiû, Peliniță.

Germe, veđi Verme.

Guşa. Poporul crede că guşa se face din cauza unor viermuşi cari se află în apa de băut; numai apele din unele părţi de la munte au viermuşi cari fac să eşă guşa. Se vindecă dacă în ziua de Vineria sēcă (Vineria Pasce-lui) guşatul rōde cu dinţii împrejur cōja la *trei arini negri*. De guşa poţi scăpă cu descăntece (veđi pag. 176).

Guşter (crup). De multe ori ōmenii şi mai ales copiii, când se scōlă dimi-nēta, sunt amorţiţi şi ştiresc în gât, adecă le vine a tuşi, necăjindu-se a scōte flegma. Acēstă indispoziţiune se chemă *căderea guşterului*. Guşterul se ridică la locul sēu, legând, pe cel cu guşterul căđut, de gât cu un ştergar şi ridicându-l în sus ori împrejurându-l cu pōla cămăşii şi stringēdu-l de gât cât va putē de tare o femeie. Aşa făcēnd, bolnavul scapă tēfēr. (M. Lu-pescu.)

Guşter se đice atunci când anghina se întinde din fundul gurei până la laringe sau la parotidită. Se vindecă cu guşter (reptile), scumpie.

Guturaiul, Gutunarul, Şubăria. În medicină se numesce *Coryza* şi constă în inflamaţiunea mucōselor cari tapisēză nărilor.

Se vindecă cu : apă, busuioc, cēpă (fum de coji), hrean, păpuşoiŭ (fum de faină), guturaiul cu tuse, mărar, sare.

Hernia, veđi Surpătura.

Holera se vindecă cu : cal (falcă de), bostan (cărcei de), Holera (*Xantium spinosum*), Érbă-mare, Mintă, Mure, Pelin, Piper, Usturoiŭ, Cărbune.

I.

Idropica, veđi Dropica.

Impotenţă, veđi Neputinţă.

Înăduşelă, veđi Năduşală.

Încuere, Încuetură (constipaţie). Se vindecă cu : caradaşcă (faină de cari), vrabie (găinaţi de), caprifoi, căpuş, curechiŭ (mōre de), neghină (j. Dâmboviţa), soc, trepedătōre.

Indigestie, v. Aplecate.

Îngrăşare. Cei slabi ca să se îngreşe, să mănânce untură de bursuc.

Inimă (durere de). Sătenii când îi dor stomachul đic că au «durere la inimă», când li-e fōme şi simt stomachul gol, đic : «că-i leşină la inimă», că-s cu inima gōlă; când le vine grēţă đic că au venin la inimă.

De durere de inimă se frēcă cu unt-de-lemn pe burtă şi pun ulcica la buric. Veđi şi Cicōre, Ferigă.

Inimă-rea. Când cine-vă îşi perde un fecior iubit, nevasta, mama ori altă

ființă scumpă, și nu-și poate îndepărta gândul de la ea, nu poate dormi și tot suspină, oftăză și îl dore în suflet. Se vindecă cu : bou. (V. a. c.)

Insomnie, veđi Stupidul cucului (capitolul: Animale).

Intimpinare, veđi Epilepsie.

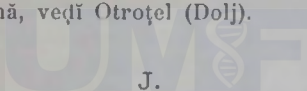
Intălnitură, veđi Elele.

Intunchinătură. «când cine-vă e cuprins pe neașteptate de o durere cumplită de cap, vijălii, cu pocnături prin urechi, orî junghiuri prin tot trupul, sau de o durere cumplită prin toate închieturile corpului, în cât pare a fi lovit ca de trăsnet și îl pune chiar în imposibilitate de a se pute mișcă, atunci necunoscătorul cauzelor acestei bóle ăice că *l-a întinchinat ce-vă* (ne-curatul).» Causa cea mai de căpetenie a acestei bóle e rēcéla, când lucréza îndelung asupra capului, găsindu-l mai cu sémă asudat; asemenea și un curent puternic de aer rece (D. Adamescu, Dimăcheni, Dorohoiu).

Contra acestei boli, afară de descântecul «de tunchinătură», mai e următorul léc : se iea de la 9 pomî diferiți câte 9 crenguțe, și de la 9 focuri de pe câmp 9 cărbuni, se fierb, se face feredeu și apoi cărbunii se due îndărăt de unde s'aú luat (Mihăileni). /

Înărcarea, veđi Găină (oul de).

Isdat saú bubă la inimă, veđi Otroșel (Dolj).

Jagaraiú saú *Jăgul*, în medicină se numește *pirosis*, o arsură ce se simte une-orî în pept. (în esofag) câte-vă ore după mâncare; de el scapî dacă mănânci humă, saú dacă bei în apă cridă pisată.

Jolne, veđi Scrofule.

Junghiul (*Ineumonia*). «Junghiú te apucă și érna și vara; junghiú capeți când te scalđi asudat, orî când te desbraei înferbîntat și afară e rece. Junghiul te apucă tot-deauna printre cöste și se tãmäduese prin descântece.» (M. Lupescu). Se vindecă cu hrén ras pe răđetőre, fiert cu apă și îngroșat cu făină de popușoiú, se pune pe legătură împreună cu un ou, tãmăie și piper și aplică legătura la locul unde te dóre. Veđi încă : Cal (baligă și grásime), Câne (excremente), Lipitóre, Ardeiú, Iovă, Lemnul Domnului, Leuștean, Muștar, Piper (Ialomița), Secară (Tutova), Tutun, Plumb.

Jupiteră, veđi Lapte de capră.

Jnpoială, veđi Pelagră.

L.

Lămostit, copil lămostit cu urdinare și vërsături, se vindecă cu Rută.

Leuzia, lehuzia se numește periodul care urméză după expulsiauna fétului din organele genitale ale femeii însărcinate. Este timpul când femeia trebuie mai mult ferită de a sta în o casă murdară saú în contact cu lu-

cruri murdare, și din nenorocire atunci tocmai este în grija babelor cari, lipsite de simțul curățeniei, întrebuițeză așternuturi, petece și mânilor murdare, infectând lehusa, făcând-o să sufere și chiar să mōră.

Itată lécurile cari se întrebuițeză de babe în timpul facerii și a lehu-ziei: sardēle, șerpe (pielea de), vulpea, vultur (sfircul aripei drepte), nuc, orz (fiert în vin, Vlașca), romaniță (ciaiū).

Femeilor cari nu vor să facă copii le dă: boii-popii, chilimbar.

Lepădătură, Pierdanie (avort). Se beaū fierte cu apă: mături de grădină, cōjă de cireș amar, cōda vacii saū busuioc roș, puzderie de la melițoiu de cânepă și rădăcină de petrunjel (j. Tecuciū). Veđi încă: Rută, Șofran.

Leprică, v. Pelagră.

Leșin (Sincopă). Puterile omului slăbesc de odată, fața devine palidă, picioarele nu te mai țin, te cuprinde amețela și cađi.

Limbrici. Când copiii aū limbrici, se tot scarpină în nas. Se vindecă cu: ôie (urdă de), alămăie, cânepă, cōrne, ferigă, mărar, pelin, prun, secară (j. Sucéva), soc (j. Tecuciū), usturoiū, vetrice.

Lipitura este o bōlă a cărei causă poporul crede că este *smeul* saū *sbu-rătorul*. Ea provine saū din frică saū din dragoste.

Când provine din frică, celui bolnav i se face fel de fel de arătări, țipă în somn, se luptă. Când provine din dragoste, atunci cel bolnav viséză nōptea, dacă e bărbat, o arătare în chip de femeie, iar dacă e femeie o arătare în chip de bărbat și în tot timpul somnului chinuesce pe femeia saū bărbatul bolnav, așă că deșeptându-se sunt îngălbeniți la față și fōrte slăbiți.

Acéstă bōlă este periculoasă, crede poporul, mai ales pentru femeie, căci dacă se întâmplă să aibă copii mici, îi omōră în timpul somnului.

Fetele saū femeile cari iubesc prea mult un bărbat și din împrejurări deosebite nu-l pot luă în căsătorie, se đice că «*prind smeū saū sburător*». Tōtă nōptea se întorc în pat pe o parte și alta muncite de dragostea drăguțului lor, când de odată i se pare că o strigă cine-vă la ferēstră; smeul care o strigase iea forma iubitului, intră pe coș și vine în pat la ea, o sărută, o snopesce, o muncesce tōtă nōptea, până aprōpe de điuă când cântă cocoșii, eșind apoi afară pe horn saū pe orī-ce crēpătură cât de mică. A doua đii bolnava se simte slabă, istovită, galbenă și nu e bună de nimic.

Poporul crede că smei locuesc în pustietăți, precum: case pustii, păduri bătrâne, arbori scorbuoși.

Spre a omōri pe smeū în casa unde intră, se crede că, după ce a intrat, trebuie să se astupe tōte deschideturile, uși, ferestre, coș și în fine orī-ce loc gol fōrte bine și apoi să se ungă pe la acele deschidături cu usturoiū pisat, ast-fel că el nu mai eseși plesnesce pe loc.

Spre a-l omōri în scorburī e mai lesne: se astupă locul pe unde a intrat în scorbură și alte locuri pe unde ar puté eși, apoi i se dă foc. Cel care-l dă foc trebuie să plece repede de acolo și să nu se uite înapoi. În timpul când arde smeul, se strigă cel bolnav pe nume, el nu trebuie nici să răspundă

nicî să se uite înapoi. Se crede că în acest timp e bine să-î dăruască o ființă: cal, ôie, porc. (R. R. Bărbulescu, învățător, j. Dâmbovița).

De lipitură se afumă cu pana sburătorului, urina lupului și sburătoare; se mai vindecă cu: cal (testicul de), avrămésă, drențe, sburătoare.

Sburătorii sau *smeii* sunt, după credințele poporane, un fel de ființe cu 7 — 12 capete, cu cîdă mare și aripî, ei se fac din șerpî. Când se adună mai mulți șerpî până la 100, se ieaă la luptă între dinșii și se bat până fac clăbucî (spume) la gură; clăbucii tuturor se închegă și ast-fel se face pietra scumpă, nestimată; șerpîi toți se căsnesc să o înghită și acel care o înghite se face smeū.

Nóptea când sbóra, lasă lumină în urma lor, lumină care vine de la pietra nestimată ce o aū în gușă.

În păduri se găsece une-orî bucăți roșii cunoscute la țéră sub numele de «sânge de smeū», care este tocmai de pe când smeii se băteaū prin vâzduh cap în cap ca berbecii și se umpleaū de sânge, iar sângele curgeă, se închegă și cădeă pe jos.

Lungóre, lingóre, bóla-mare, în medicină cunoscută sub numele de *tifos abdominal*, *febră tifoidă*, *friguri tifoide*, *ileotifosul*, *tifoidul*.

Se frécă cu oțet cu usturoiū pe tot trupul, se schimbă în fie-care și cu cămașă curată, se légă la cap (la frunte) cu mutătóre, și i se dă de mâncat numai lapte. Să se ferescă să mănânce mănecări virtóse sau acre.

Veđi: Leuștén, Mutătóre, Odolén, Rută, Sfeclă, Vetrice.

M.

Malaria, veđi Friguri, Paludism.

Mamèle. Când se umflă țîtele se vindecă cu pătrunjel, humă. (V. a. c.)

Maseă, veđi Dinți.

Mătrėjă, cu: rac, rostopască.

Mătrice, Matrinchină (colici infantile).

Dureri de stomach la copii îndată după nascere, semnele după carî se recunosc sunt vërsăturile.

Se vindecă cu: anison, chimion, cimbru de câmp, vetrice, cenușă, érbă-de-puscă, sínélă.

Matrinchină, veđi Mătrice.

Molefi. «*De molefi* este o bôlă care o dobândesc copiii mititei. Copilul, când are *de molefi*, are nasul uscat fără mucî și se frécă mereū la el; *trece prin el* (urdină); arde (e aprins) și geme. Molefi îi dobândesc copiii când e *deochiat domol*, nu pripit, și nu se bagă de sémă.» (T. Bălășel după spusa Tudorei I. Lăzăroiū, com. Bogdănesci, Vâlcea).

Se vindecă cu molefi descântați.

Mușenie, la copii, veđi Vrabie.

N.

Năduşelă (Emfistem pulmonar). Babeli în oraşe (din mahalale) recomandă următorul léc: să se taie bucăţele ca hapurile slănină cât de veche, şi de 2—3 ani, şi să se înghită de trei ori pe zi. Întâiu câte câte-vă şi mai apoi treptat mai multe în curs de două luni érna. Să se păzescă de acrituri, sără-turi şi spirtóse.

În sate, veđi: Aglica, Fag, Érbă-mare, Urzică-mare, Văsdóge, Coţofaná şi Țarcă.

Năglugă, veđi **Şuiă**.

Năjit. Prin năjit se înţelege o durere în urechi, de sigur o inflamaţiune a urechii externe (otită externă).

Se pune jăratie într'o ulcică, peste el se pune baligă de vită uscată, cođi de usturoi şi de cépă uscată şi se afumă pătimaşul la urechea bolnavă până se încălđesce. Mai veđi: Viespe, Albină (céră), Cépă, Praz.

Nălcire, veđi **Căpielă**.

Nas. Scurgerea de sânge din nas se opresce cu cimbru de câmp. (V. a. c.)

Năucelă, veđi **Căpielă**.

Nebunelă, veđi **Cal** (ficatul).

Nefrită cronică (Bright). Infusii de flóre de păpuşoiu (stigmati de zea mais), veđi **Dropica**.

Negei, **Negí**. «Sunt nisce umflături mici şi tari ce se fac pe mânilé ori faţa omului. Ei nu aduc nici o durere, dar desfiguréză faţa celor ce-i pórtă, căci unii din ei cresc mari. De negei te umpli, ori îi poți căpétă din apa ce ese din bróscele bubóse, când le iei în mână. De negei scapi une-ori greu, alte-ori ușor de tot. Legi negelul cu şuviţe de pèr din cap, porți legătura trei díle, şi negelul cade. Legătura acésta se face când luna e pe sfărşite. Dacă nu scapi cu asta, apoi cauți grăunțe de păpuşoiu ce cad din saci când îi duci la móră ca să macini, iei trei grăunțe de acele, le mesteci în gură diminéța, te ungi cu acele grăunțe sfărimate pe negei, şi nici nu scii când scapi de ei. Une-ori poți luă o ață, faci pe ea atâtea noduri câți negei ai puí ața în pământ, şi când ea va putređi, negei nu vei mai avé.» (*Sedětóra* anul II, pag. 70).

Negeii se mai ung cu unt prospét şi se dá să-i lingă un căţel sugariu, că apoi cad.

Se mai vindecă cu: călút-de-érbă, liliac (sânge de), rață (pelița de pi-potă), şopârlă (sânge de), şórec (sânge de), fag, laptele cănelui, păpuşoiu (grăunțe), rostopască, scaiu-voinicesc.

Neputința la bărbați (*Impotența*), «când sécă puterile trupesci».

Se vindecă cu: năpărcă, códa mánzului, pochivnic, poroinic (sculătóre), scaiu-voinicesc. (V. a. c.)

Nostalgia, dorul de căminul părintesc, o exprimă poporul prin poesia: «Fie pânea cât de rea, tot mai bine în țera mea.»

O.

Obraz. Pentru rumenirea obrazului vești: Găina (ou). Pentru înălbirea și subțierea peliței: Om (unt de lapte de femee), Aglică (apă de), Castravete (zémă de), Cocoș (risom pisat în smântâna), Crin, Lăcrămiore, Liliac, Soc, Viță de vie. (V. a. c.).

Obrintelă. Se țice că o inflamație a obrintit atunci când, în loc ca să cociască și să curgă puroiul din ea, din cauza răcelii, ea se întorțe și devine mai durerosă.

Se vindecă cu făină de popușoiu în chișleag.

Ochi, durere de ochi, vești: Boi (carne de), Capră (chiag de ed), Șorece, Buriniță, Dediței, Gutăi, Lemnul-Domnului, Scaiū-voinesc, Trandafir, Viță de vie.

Pentru limpedirea ochilor, vești: Om (lapte de femee și urină de copil de țită).

Oftigă (tuberculosă pulmonară), vești: Cal (testicul), Coțofană, Cocostăre, Hulub (inimă de), Lup (maiu), Morun, Oie (zăr, blăni de), Șopărlă, Curechiū (moare de), Erbă-mare, Tătănésă.

Ologclă, vești Elele.

Opărelă. La opărire cu apă fierbinte se pune albuș de ou amestecat cu unt prospăt și de-asupra lut muiat, până se tămăduie. Mai vești: Oie, Lut.

La copiii cari se opăresc între piciorle din cauza udului, se presoră după scăldătore cu humă făcută praf sau făină de păpușoiu cernută prin petice dese; mai vești: Chedicută.

Orbalț, Brăncă (Erisipel). «Orbalțul e o bôlă ce se arată mai ales la cap; ea provine din senin (adecă fără pricină), avendu-l fie-care. Când cine-vă are orbalț, i se umflă capul grozav și durerile sunt nesuferite; adese-ori nici ochii bolnavului nu se vîd din pricina umflăturii. Orbalțul ține multă vreme, dacă nu se caută». (M. Lupescu.)

Afară de descântec, sunt următorele lécuri: cal (pielea de), căne, anin, bobovnic, brăncă, corn, cucurbetică, érba tâlharului, mînta, muștar, nufăr galben, podbal, ridiche, soc.

Orbul găinilor «e o bôlă de ochi; ea face pe om a nu puté vedé nóptea. Îndată ce sôrele apune, îndată ce găinile se culcă, omul prins de acéstă bôlă nu mai vede. Orbul găinilor n'are léc; trece de multe ori cu vremea, însă cele mai de multe ori rămâne nevindecat, însoțind pe om până la môrte, când scapă de el și devine cu totul orb ca și pietrele. Bôla acésta apucă pe om între 20—50 ani.

Os rupt. Când cine-vă își rupe din întîmplare vre-un ciolan se vindecă cu: căne spintecat, tătănésă, cărămidă. (V. a. c.)

Otrăvire, vești Cal (baligă de), Rață (sânge de rățoiu).

P.

Păducel, păducel. «Se face în talpa piciorului la cei ce umblă desculți. El aduce o mâncărime atât de grozavă, în cât cel ce are, îi vine să puie piciorul pe foc». (M. Lupescu.)

«Se capătă o mâncărime la degetele picioarelor, acesta se chemă păducei.» (A. Panfil.)

Se vindecă dacă se spală cu oțet. Pădurețele cöpte și puse pe el fierbinți încă sunt bune.

Veđi: Alun, Aniu, Cöda șoricelului, Trandafir.

Păduchi. Afară de păduchi adevărați (Pediculus) (veđi Păduchi, capitolul: Animale), țeranul mai numesce «păduchi de găină» arachnidul *Dermanysus avium, gallinac*. Când se umplu păsările de păduchi, se pune boz în poiată și atunci păduchii vin toți de se pun pe boz; aruncând bozul, se aruncă și păduchii (Marghiöla, birtășița din Vălenii-de-munte). În alte părți se afumă cu puciösă în poiată.

Pentru *păduchi-lați* (Phtirius pubis) veđi Puciösă.

Pălitura. Când cine-vă se pălesce sau se lovesce, să se pue cöpă pisată cu muchea toporului, nu tocată, să presare cu sare multă, să stropescă cu rachiü și să se lege la locul lovit de măi multe ori.

Për. Përul ce-ți cade din cap să nu-l dai la gunoiü, că-l ieau vrăbiile, de-și fac cuiburi, și te döre capul și-ți cade përul.

Să păzesci să nu-ți ieă nimeni din për fără scire, că ți se pasce virful cođilor.

Veđi: Cal (grăsime de), Caradașcă, Găină (pene de cocoș), Cănepă (lăutöre), Érbă-mare, Omag, Plop, Pochivnic.

Pentru sprincene, veđi Crin.

Për la deget, un fel de bubă care se face la degetele de la mâni mai cu sémă, förte durerösă și ține förte lung, une-ori cad și bucățele de ciolan. Se pune la deget frunză de nalbă de ogradă unsă cu stupit. Măi veđi: Bröscă raiösă, Castravete, Mac.

Se măi face legătură din cöpă albă amestecată cu tămăie pisată, busuioc și frunză de calapăr. Turtă cu unt-de-lemn se légă la deget.

Părțuică, veđi Pântecărie.]

Piétră la beșică, se vindecă cu culbec și rac.

Pecingenă, Pecingent, Cur de găină (Eczemă). Pecingenele sunt nisece pete scortöse pe pielea omului, cari atacă pielea, o fac scortösă și produc o mâncărime teribilă, de-ți vine să rupi pielea; une-ori scărpinatul ajunge până acolo că incepe să deă sânge din pată. Pecingeni se fac pe părțile descoperite, măi ales pe mâni, obraz și picioare.

De pecingene te umpli, pecingenele se lătesc așa că de unde la început cră ca o părăluță, une-ori ajunge să se întindă pe tot brațul.

De pecingeni scapî greú ; descântece n'are. (M. Lupescu.)

Se vindecă cu : gândaci de turbă, huhurez, hulub.

Pecingenă rea, veđi Pelagră.

Grău. Laptele cânelui, Măslina, Mestécăn, Nuc, Rostopaste, Stejar, Ștevie, Usturoiú, Argint-viú.

Pelagră, începe prin aceea că pelea după obraji, gât, pept, dosul mânilor și al picioarelor se înroșese și e însoțit de mâncărini.

Se vindecă cu untură de șerpe.

Peri rói. Peri rói se fac pe pleópele ochilor, pe partea de către globul ochilor. Sunt mici dar crese și sunt fórte supărători, pentru că înțepă ochiul. Sunt anume *clește* de scos perii rói. Doftoreaua de scos perii rói, întorce pleópa pe dos și apoi cu cleștele, apucă binișor perii și-i smulge. Perii rói se scot numai în zile cu sóre, căci când e nor nu se vđ. Ți se scot numai în zile de sec (post).

Perdeă, veđi Pohăele.

Perđanie, veđi Lepedătură.

Pintecărie (diaree), cauza principală a pintecăriei este alimentațiunea cu fructe crude.

Pintecăria se mai numesce *trépéd, eșire afară, urdinare, părțuică și cufurélă*. La disenterie se ȃice *vintră, pintecărie cu sânge, trépéd cu sânge, eșire afară cu sânge, și sfinta de bôla*.

Acéstă bôla se tratéză cu : Afin, arțar, cěpă, cenușe, córne, coțofană, crin, găină (chég de), laur, lut, mintă, muștar, papură, pojarniță, porumbele, rață, sânge de nouă frați, stejar, usturoiú, viță de vie (aguridă). (V. a. c.)

Părlălă, v. Pelagră.

Pirotělă, durere de óse, somnolență. Bolnavul se întinde jos, îmbrăcat, cu amândouă mânilor întinse pe erbă, dimineța înainte de răsăritul sórelui. Se presară meiu pe spate, se măsură cu o fășie de teiu distanța de la cap până la picioare, iar cu alta distanța de la extremitatea unei mâni până la cea-laltă, trecend peste corp. Se ia distanța de la cap până la picioare, se înjumătățese, apoi se taie prima jumătate, la cap în timpul acestei operațiuni se descântă (n'a voit să spue descântecul), iar două la picioare tot descântându-se. Se înjumătățese și distanța mânilor, se pune descântându-se o jumătate la dreapta iar alta la stânga. Întăiu la mâna dreptă, apoi la mâna stângă, apoi la cap și în cele din urmă la picioare. După acésta se rânese cu o lopată meiu prospăt și se mătură (Giurgiú).

Plescaiță. Se fac un fel de bēșicuțe pe fluerele picioarelor, din cari mai apoi se fac rāni. Cum se vđ așă bēșicuțe că te mânăncă și-ți vine a te scărpină, să te ungi cu spuma de pe ôla când fierbe carne saú cu unt-de-lemn spelat în mai multe ape de var.)

Mai veđi : Om (óse părăsíte), Pojarniță.

Plesne (Muntenia), Pușche (Moldova), Plesne și Poganá (Transilvania), (Stomatita aftósă). Un fel de bēșicuțe ce se fac pe limbă, mai ales la copii și

chiar la ômenî mari, dacã au mâncat un lucru pe care au umblat șôreci. Se vindecã cu: Brôscã-rãioasă, molie, rândunicã (gãinaș de), lemnul Domnului.

Plesniță. Este o afecțiune specialã a gurii, caracterisatã prin producțiunea unei substanțe albicioase, compuse din elementele unui parazit vegetal (oidium albicans) și o proliferațiune epitelialã a cãrei desvoltare este supusã unor condițiuni particulare.

Se tãmăduesce cu unt de pe peptene; ștergi peptenele curat și puî unt pe el cu care freci gurguele, sau cu postav roșu (tot de freat).

Pneumonie, v. Junghiú.

Pólã-albã (Leucorea) este o bôlã femeescã; le curge pe dedesubt un fel de materie galbenã și lipicioasă care le slãbesce.

Se vindecã cu: corobatecã (j. Botoșani), gherghinã (j. Prahova), lãcrã-mișe (j. Botoșani), mure (Tutova), sulcinã.

Pohoele. Se fac la ochi; ochii celui cuprins de pohoele sunt curați. Pohoelelor li se mai ñice și *perdeã*. De pohoele greú gãsesci léc. Lapții de mãntuși cãte odatã fac bine bolnavilor. Pohoelele provin din cauza omului cã se jurã pe ochi. (M. Lupescu.)

Pojar, veđi Coriul.

Potcã. Vine cu durere de cap mare și curgere de sânge din nas. (M. Lupescu.)

Potca e o afecțiune care provine cui-vã prin strigare, prin deochiare sau fãrã causã aparentã, «din chiar senin». Un loc ôre-care se umflã treptat, pãnã se face o uimã, o gãlcã. (G. Dem. Teodorescu.)

De potcã se sting cãrbuni, se descãntã într'un fir de usturoiú, care se mãnãcã și i se face cruce.

Pușche, veđi Plesne.

R.

Rãgușelã. Se lecuesce cu: grãú (ciaiú de tãrãțe), gutuiú (ciaiú de simburi), nalbã. (V. a. c.)

Rahnã, veđi Tróhnã.

Ranã. Poporul numesce în genere ranã tôte bubele deschise: chiar înțepeturile, juliturile, sgãrieturile, mușcãturile, tăieturile și arsurile devin rãni mari, din cauza necurãteniei. Teranul nu face bãi decãt în timpul veriú și acelea mai mult ca sã se rãcorescã în timpul ñilelor cãlduróse, decãt sã se curețe cu sãpun.

Obiceiul de a spurcã rãnila și de a pune pãmint mai cu sãmã la arsuri, cu credință cã scóte focul, face ca rãnila sã fie permanente în populațiunea ruralã; acest tratament nu numai cã nu vindecã, dar fôrte adese-ori, din cauza microbilor ce cuprinde pãmintul, face ca pãtimași sã se mai îmbolnãvescã de erisipel și tetanos.

Tot din cauza necurãteniei «bate musca»: diferitele musce își depun larvele

lor în rănii cunoscute de popor sub numele de *germi* sau *viermi*, bôlă care în medicină se numește *myiasis* sau *scoleciasis*.

Poporul crede a vindeca rănile cu: gândaci de turbă, porc (os de), șerpe, bēșina porcului (plantă), boz, brustur, calapăr, cōda șoricelului, cucurbețică (decoctul de flori și frunze), curpēn, dafin, garōfe, gutuiū, ērbă-grasă, ērbă-roșie, lală, leuștēn, morcov, papură, patlagină, pelin, pojarniță, porc, rodul pământului, rostopastă, vișin, aramă, argint, piētră-vinētă.

Rana trănșilor, v. Pelagră.

Rapănul e o bôlă ce o aū ceī murdari la cap. Capul răpănosului e plin de bube puroioșe, din cauza cărora pērul pică. Rapănul face bolnavului mănăcărimi mari, și capu-ī pute urit.

De rapăn poți scăpă cu greū. Leșia de ciucălăi cu săpun prost e cea mai bună doftorie. Copiīi miei încă fac rapăn. Ei scapă cu o buruēnă numită rapăn, cu care li se fac scăldături. (Lupescu.)

Răsurī (contractiunile false de la facere). Sunt nise dureri cari le aū femeile, după ce aū făcut copil, se liniștesc cu: cireșe amare, cărămidă. (V. a. c.)

Răie, veđi Căpușita de răie. Răia e o bôlă cunoscută în popor. De ea te umpli împrumutând cui-vă ciubērul de cămeși, îmbrăcându-te cu haina răio-sului, etc. Răia e de 2 soiuri: *răie* curată și *răie căprēscă*.

Răia căprēscă e cea mai reă; greū te cureți de ea, de unde și proverbul: «nu scapi de el ca de răie.» (M. Lupescu.)

Pentru răie se face o alifie din ērbă-mare, pucioasă și seū de capră, șoricēsă și vin alb, se unge cu ea și apoi se spală cu leșie de ciocălăi, sau se spală bolnavul pe părțile bolnave cu udul lui propriū. Căniī se spală de răie cu zēmă de tutun fierț. Rădăcina de ștevie fiertă și amestecată cu cheșlég se unge la răie și apoi se spală cu leșie.

A se vedē încă: Capra (seū de), Óie, Om (urină de), Cănepă, Curpēn, Érba tâlharului, Nuc, Sporici, Strigōie, Tutun, Argint-viū, Pucioasă.

Rânză se mai đice în unele părți (j. Muscel, Dâmbovița) la stomach. Când îi este grēțā de la stomach și-ī vine să verse đice că «i s'a întors rânza». Veđi: Patlagină, Pelin. I

Rast (splină mare). «Din pricina frigurilor, când beī apă multă, capeți rast. De rast greū scapi. Când femeile taie pânze, bolnavul să se pue cu pântecel pe sulul de dinapoi și femeia să đică de trei ori; nu taiū pânza, ci rastul și durerile lui Z., de multe ori scapi numai așa.» (M. Lupescu.)

Se lecuesce cu: burete de nuc, cătușnică, harbuz, mēr-pădureț, soc, lin (pesce). J

Rēul copiilor. De rēul copiilor zac numai copiī de la 1—7 ani. Acēstă bôlă apucă pe copiī la sfârșitul fie-cărei lunī. Când bôla se arată, copiīi ard, sunt troinici, băiguesc, țipă prin somn, ba pe unii îi apucă neputința. Greū scapă copilul de rēul copiilor; ori-ce i s'ar face, până la 7 ani tot nu e scăpat de tot. Rēul copiilor unor copiī le strimbă trupul, le strică peptul, le strimbă spinarea, și altele.

El se iscă din speriat.

De răul copiilor scapă prin descănțece și prin scăldături cu burueni negre. Scăldătorea se face în timpul când copilul nu-î bolnav, și se face dimineața înainte de răsăritul soarelui.

Copilul e desbrăcat în piele și i se tórănă scăldătorea din cap peste tot trupul.

De nici o bôlă nu se ferece babele ca de asta, căci ele cred că răul copilului e trimes de necuratul. Descănțecul pentru ori-ce în lume nu ți-l spun. De răul copiilor mai scapă copiii purtând la gât 9 ȕile o hârtie scrisă cu nisce amenințări contra bôlei, care se dă în urmă pe o apă curgătoare.

Bôla se scrie numai de ômenii mari nu și de băeți, de cari se crede că se lęgă, dacă nu scriu bine. Mi-aduc aminte că eram băiét în clasa I la gimnasiu, când mama fu rugată de o babă să mă lase să-î scriu răul copiilor, cum mi-o spune ea, și mama nu m'a lăsat, temându-se să nu se ieă pe mine bôla altora. Rar mai găsești acum *scrisul răului copiilor*. În Bogdănesci eră unul Savu care le scria. L-am văđut eu scriindu-le, însă nu puteam ceti, căci el scria bôla cu litere vechi. (M. Lupescu). Veđi: Avrămésă, Țintaură.

Reumatism, la care poporul îi mai ȕice și *De-dinsele*, *Pocitură*, veđi *Elele*.

Este o bôlă care face dureri grozave la ciolane și mai cu sémă la încheieturi. Se simte mai cu sémă la schimbarea vremii și dacă se învechesc, se fac umflături pe la încheieturile degetelor, și altele. (Baba Safta, satul Băiceni, Botoșani).

Pentru această bôlă babele ieau rug de mure cu rădăcină cu tot, îl pun într'o căldare mare, o umplu cu apă, o lasă să fierbă și fereduesc pe bolnav în această apă de 2-3 ori pe ȕi, timp de mai multe ȕile.

Altele ieau un bulgăre de sare, îl înfierbintă în foc până se face roșu și ast-fel înfierbîntat îl pun într'un cėun peste care tórănă oțet tare. Cu oțetul acesta rėcorit frėcă pe pătimaș la partea bolnavă câte de 4 ori pe ȕi, în curs de trei ȕile. În j. Iași se oblojesc pe articulațiunile dureróse cu huseci.

A se vedé încă: Bursuc, Cal (măduvă de), Cucóna chifterița, Spirt de furnici, Painjen (ață de), Rămă (unt de), Șalău, Șórec, Cartofi, Frasin, Omag, Păpădie, Salce, Serpință, Gaz, Sare, Urzică-mórtă.

Rohii, rolit, un fel de bube ce es pe obrazul și capul copiilor când sunt mici în anul întâiu.

Aceste bube se lățesc, fac puroiu și produc mănăcirime. Trebuie păzite să nu ajungă la ochi; pe unde vreii să nu se lățescă ungi cu rădăcină de ciuboțica cucului și rădăcină de toporaș prăjiți cu unt și speli tot cu apa în care ai fiert aceste rădăceni. Rohiile nu trebuiesc inchise de grabă, căci s'au văđut casuri că, dacă s'a tămăduit cu de-a sila, copilul a orbit; trebuie lăstate și numai când copilul s'a făcut mare, trebuiesc tămăduite.

În unele părți se tămăduiesc în modul următor: Se ieă un vas vechiu de pămint (o ôlă veche, adecă în care să se fi făcut fiertură de bucate) mare cam de vr'o 4 litruri. Într'insa se pun în cantități egale și pâna se umple

(lăsându-se deșertă numai de vr'o două degete) semințe de tot felul, ca: semință de in, de cânepă, de bostan, fasole, grâu, orz, ovéz, secară, meiú, păpușoiú (porumb), mieđ de nucă, băligar de ôie, de porumb, pèr negru de porc. Nu se pune nici un lichid. Se acoperă ôla la gură cu un capac și se lipesece marginea capacului cu a ôlei, ca să nu rêsufle: în fundul ôlei se face o mică deschidere. În aceste condițiuni, ôla se pune la foc într'o vatră pregătită anume și care se face foarte ușor, ast-fel: se face mai întâiú o vatră netedă, ca la sobă, iar în mijlocul ei se sapă o grôpă largă cât grosimea ôlei. Această grôpă dă într'o cameră, care se face dedesubtul vetrei ca un beciú sub o clădire; se introduce ôla în grôpă, ast-fel ca să se sprijine pe mijlocul ei, care după cum scim e mai umflat, rămânând partea de sus afară, iar fundul s'ajungă în camera de jos. Aici în camera de jos, și drept în direcțiunea deschiderii din fundul ôlei, se pune un vas mic, de exemplu o farfurie sau o cescu de cafeă. Acum se face foc de jur împrejurul ôlei, pe vatra de de-asupra cu lemne uscate, cel mult 20 minute, după care va începe a curge (a picură) din ôla prin deschiderea din fundul ei, în vasul din camera de jos, un lichid de culóre cafenie închisă. El se numesce *Unt de pământ*. Din ôla de 4 litruri es cam vr'o 4 cesci de cafeă. Să se observe însă în timpul fierberii, ca ôla să nu rêsufle pe la gură; de aceea se vor tot lipi, când se va vedé eșind fum, marginile ôlei și ale capacului. Cu o pană se ung rohiile, cari în timp de 24 de ore se usucă (V. Gălățeanu, *Albina*, anul II). Veđi încă Găină (unt de ou) și Ciuboțica cucului.

Rosuri sau Rosături de picioare. Se numesc rosuri atunci când se umflă picioarele și-l dor ciolanele.

Veđi Furnica.

S.

Săgetătura e o lovitură ce mórtea o dă omului sănătos pe când lucră. Cel săgetat, cele mai adese-ori, móre. De segetătură poți să scapi câte odată. Buruenile de săgetătură strinse de babe în ȕiua Crucii sunt lécurile contra acestei năpraznice bóle. Buruenile se fierb, și cu zéma se spală bolnavul pe locul săgetat. Pe unii ômeni mórtea îi săgeteză prin mâni orí picioare, și le iewa o mână orí un picior. Atunci mâna se învineștesce și omul nu mai póte lucră cu ea. (Lupescu.)

Samea. Se întâmplă că la unii gospodari nu le trăesc copiii, fie-care móre înainte de a împlini anii. Atunci se ȕice că copiii mor de sameă. Copiii morți de asemenea bóla, îndată după mórte se fac vineți pe tot trupul mai ales la gât și la șele. La unii le trece cu descântece de sameă sau li se face de călugării iscusiți o carte în care este făcut chipul dracului înconjurat de o scrisóre care cuprinde diferite blesteme bisericesei (veđi pagina 184).

Această carte trebuie să o pórte mama tot timpul cât e îngreunată și după

facere să o porțe copilul până la trei ani. Cartea acesta se cheamă *«carte de samcă»* (Baba Safta, Băiceni, j. Botoșani.)

După credințele din Bucovina, Samca sau Avestița este o bolă ce apucă pe prunci până la 4 ani, în cât îi face să tremure, să sară din somn, să ofteze cu greu. (Fl. Marian.)

Șnurător, vezi Lipitură.

Schinginela vezi, Epilepsie.

Scrântitură. Când cine-vă își sucesce mâna sau piciorul său îi ese din loc, se ădice că s'a scrântit. Se tămăduesce dacă se trage cu amoniac, apoi pune un plastur făcut din albuș de ouă prăspăt, rachiū de drojdie și săpun, bătute la un loc și puse pe călți. Plasturul trebuie bine lăsat ca să aibă putere, *«să fierbă osul și să-l dea la loc»*. (Baba Rada, Giurgiu.)

Vezi: Găină (puiul de găină neagră spintecat), Tătăsă, Piétră (aburi cu piétră arsă), Pelin.

Scrofule, **Jolie**, se vindecă cu: placentă de om, brad (decoct de muguri), flórea sórelui, nuc, văzdóge.

Sculament, **seurgere pe tévă** (blenoragie). Se capetă și «din vis sau dacă se pișă contra vintului!» și se vindecă cu eniper, rădăcină de pătrunjel și rădăcină de urzică în de o potrivă cătime, să se fierbă într'o ólă în apă curată, până va rămâne pe jumătate. Acestă doctorie să o beă pătimașul câte un păhăruț de mai multe ori pe ăli până la vindecare, care va urmă fără alte doctorii. Saū: Drojdii de rachiū 20–30 gr. în care se maceréză 24 ore aripă de la 10 cantarile, apoi se bea (j. Iași, Mărzescu).

Mai vezi: Rac (ochi de), Gândaci de frasin, Boz, Crețișóre, Pătrunjel.

Scurte. Când cine-vă are o bubă la mână, de dureri face nisce umflături subsórá. Aceste umflături, dacă se lasă, se fac mari cât oul de găină și fac mari dureri până ce sparg. Se vindecă dacă se infierbintă în spuză o lingură de lemn cu care s'a mănecat (să nu fie nouă) și cu ăinsa fierbinte se tot apasă pe umflături. Saū se încălădesce o cute cu care se ascute cósă și cu ăinsa fierbinte se apasă pe umflături. Se mai vindecă cu mămăligă fierbinte făcută cu lapte dulce, care se pune pe scurtă ca să cócă mai repede. După ce a albit la virf, se străpunge ca să se scurgă puroiul.

Șérpe (mușcătura de) se vindecă cu: cucută, măselariță, nemțișori, rostopască, serpință.

Șérpe în pântece, vezi Șérpe (capitolul: Animale).

Sgaibe-dulci, vezi Bube-dulci.

Sânge. Sângele este considerat de popor ca causă a mai multor boli de piele: a blândei (urticaria), etc., sânge bun, sângerău, sânge iute. Primăvara cu reînvierea naturii «se subție și sângele», de aici credința în mai multe cure de ciaiuri de burueni, «pentru preînóirea sângelui». **Vezi**: Cicóre, Păpădie, Urzică.

Surgerea de sânge se tămăduesce cu cójă de ouă. **Vezi**: Găină, Věrsăturile de sânge se opresc cu: Rață (sângo de), Cănepă, Mutătóre, Sânger, Fier.

Sóre-sec, Sórele în cap. Durere de cap produsă din insolațiune.

Când ai sóre în cap, te dóre cumplit capul, simți o greutate în tot corpul, o năucelă și te toropesce somnul. Sórele intră în cap, când omul stă vara și-l privesce prostesce drept în față și te miri de el; asemenea capeți sóre în cap, când lucrezi vara pe sóre cu capul gol. (M. Lupescu.)

Afară de descântecul de sóre-sec se mai vindecă această bôlă, mai ales la copii, cu un fel de plastur numit *acăe* din in saú cu o mână de călți de in saú cânepă; mai întâiu se strică un ou, luându-se numai albușul, se scurge într'un vas, se tórnă rachiú, spirt, se pune călții să se móie acolo, se unge cu unt-de-lemn capul și pe urmă se pune călții muiați în cap (comuna Frunțișani, j. Tutova).

Maí veđi: Piétră.

Socote, Sohote, Zilizit, Bôlă-cănescă. Este o bôlă care o capătă copiii la înțarcare. Copiii când se înțarcă sunt tare măncoșioși și cine nu scie le dá de mâncat până se satură și din acésta se îmbolnăvesc. Copiii bolnavi de așa bôlă vecinic ar mănca, vecinic ar bé apă, trépědă în una și slăbesc tare. Pentru a nu căpětă acésta bôlă, când se înțarcă, li se dá mâncare fórte des, de cincî-șese ori pe đi, însă câte puțin, nu odată mult. Dacă se întimplă ca să se îmbolnăvescă un copil de acésta bôlă, întâiu se caută pelin verde, se tócă mărunt, se frēcă în mâni, se amestecă cu găinaș de găină, se prăjesc cu seú de lumínare și se légă la pântecele copilului bolnav. — Cel mai bun léc însă este să te duci cu copilul la tăietóre, unde se taie vitele, să se ieă un burduhan cald, cum il scóte din vită, să-l puí într'o covată, să-í faci o bortă și să bagí copilul înăuntru în baliga din burduhan până în gât, numai cu capul să rămăe afară și să-l ții un cés legănându-l, unde póte să și dormă acest timp dacă va vré; acésta în trei rânduri, adecă în trei săptămáni, câte odată pe săptămână. Dacă bolnavul e báiét, il bagí în burduhan de boú, dacă e fată o bagí în burduhan de vacă. Copilul se face roșu ca racul, și acésta-í semn că se îndrěptă, iar dacă se învineșce ca porumbéua, atunci se scie cu siguranță că móre. A se vedé încá: Boú, Câne, Găinaș (găinaș de), Pěrul-ciutei (scăldători).

Solomizdre, Salamisdră Veđi capitolul: Animale.

Solđi, veđi Surdoiași.

Șopárlaiță, veđi Bolfe.

Soroc. Relativ la soroc veđi: Aglică, Bujor, Magheran, Busuioc, Muștar, Căpșun, Teiú, Pelin.

Spazme la copii. Pentru acésta bôlă, babele din mahalale recomandă să se deă copilului muc de lumínare de seú din mucări, zahăr pisat în de o potrivă cătimí, să se pue într'o linguriță în care se tórnă unt de migdale curat și să se deă copiilor de 2—3 ori. Maí veđi: Vrabie, Cătină.

Sperietură. Sperietura se vindecă cu: bróscă țestósă, testicul de căne, inimă de hulub, lieurici, pěr de om, pěr de urs, crucea pământului, salce (salix). (V. a. e.)

Spurecat, veđi măduva de cal.

Sterilitatea la femeı se tãmãduesce cu : brõscã țestõsã, cucõna chifterița, painjen, viespe, nemțisorı, apã, canforã.

Sterilitatea la bãrbați, veđi : Gãina (rodul de cocoș).

Strinsul este de douë feluri : *strinsul mic* sau *strinsul copiilor* și *strinsul cel mare*.

Copiii mici de multe ori se îmbolnãvesc, îi dor șelele, țipã de durere, se svırcolesc și par'cã-s țepenı; babele ȑic cã au *strins* sau *apucat*. De acẽstã bõlã se frẽcã copilul peste tot trupul cu unt-de-lemn și se infãșõrã la șele cu puținã baligã de porc prãjitã cu seũ de luminare și pusã pe frunze de curechiũ.

Mãi veđi : Spin vinet și Sovir f.

Studentitã (Ginigenita), « un fel de bõlã de gingenı care face sã curgã sãnge din ele, se rãnesc și cu timpul se produce un miros greũ în gurã. » Se tãmãduesce cu : fumaritã, hrãn și salvie. (V. a. c.)

Sugıũ sau Sugel (panarițiu), umflãturã ce se face la cununa unghiei, care cõce fãcend puroiũ. De nu cauți s'o lecuescı, cade unghia. « Ca sã scapi de sugel, se mõie degetul fõrte repede, de cãte-vã ori în apã clocotitã. » Veđi Rostopascã.

Sughit. De sughit se sperie omul și îndatã stã sughitul. Veđi și Ghietã.

Struna este o umflãturã ca și sugelul, dar se face de jur împrejurul unghiei. Ca sã se tãmãdue, trec babele prin bubã (pe subt piele), cãnd e cõptã, un fir de bumbac albastru, care se tot põrtã și se invirtesce. Pentru ca sã cõcã, se pun lucruri calde, ca : rãdãcinã de nalbã albã fiertã cu lapte, sau se pune o ulcicã la foc cu apã, și cãnd fierbe apa se iea o lingurã de lemn cu care se mãnãncã și se iea intr'o mãnã fãinã de grãũ, se mõie cõda lingurii cu apã fierbinte și apoi în fãina din mãnã, iar în apã și iar în fãinã, așã de mai multe ori, pãnã ce se face pe cõda lingurii ca o nucã de aluat. Se scõte aluatul de pe lingurã, se unge degetul bolnav cu unt-de-lemn și se bagã în aluatul fierbinte în locul unde a fost cõda lingurii, acẽsta se repetã pãnã sparge.

Suharie, veđi Gutunar.

Șuiũ sau Nagluga, cãnd omul respirã în greũ și tușesece în sec. Se tãmãdue cu puciõsã. (V. a. c.)

Surdomași (în j. Mehedinți, Gorj), *Solzi* în Moldova. Este o erupțiune care se manifestã pe cap la copii de țãtã în primele luni ale vieții. În forma sa cea mãi ușõrã, este *eczemã*. În forme mãi accentuate se numesce *Impetigo*. Mamele nu laũ anume copiii ca sã nu disparã, fiind-cã o cred favorabilã conservațiunii sãnãtãții copiilor.

Se tãmãdue cu *Molefi*, un fel de viermi pe cari babele îi introduc în nãri la copiii bolnavi de *surdomași* (Surdomași sunt un fel de viermuși ce se fac sub cojile de pe capul copiilor); cãnd copiii strãnutã din cauza gãdilã-

turii, viermii es din nas, babele îi ard în foc și cenușa o dă copiilor bolnavi de o bea în o lingură cu apă (Dolj). Mai veți Agimă.

Surpătură (hernie). Este un fel de durere în pânțece, din cauză că mațele și-au făcut loc și au intrat în bôșe la ômeni cari rădică din greú, cari se lovesc saú cad rêu. Se tãmaduesce dacã se bea rachiú cu érba lui Tatin saú raci vii, îi pisezi și așã cruđi îi legi la buric, ținendu-i o ñi și o nôpte. A se vedé încã: Cépã, Culbec, Érba surpăturii, Mac, Érba acului (capitol: Anorganice), Pãtrunjel./

T.

Tãieturi și Julituri, se tãmaduesc cu: Gãinã (peliță de ou), Paingen (ață de), Rãmã, Urs (grãsime de), Cicóre, Crin (foi de flóre), Érba tâlharului, Pãtlatinã, Pojarniță (unt de), Rostopascã, Tãtãnesã, Cãrbune, Cenușe, Var.

Tehuclã, veđi ficatul de cal.

Tifos, veđi Lungóre./

Țiține, plicãturile flasce ce se fac la șeđutul persónelor ce suferã de trãnji.

Tragan, veđi Uimã.

Trépéd, veđi Pãntecãrie.

Trãnji (hemoroïđi). «Celui pãtimaș de trãnji îi es un fel de țãtãni la șeđut cari dor strașnic, la unii le curge din șeđut sãnge mult care-i slãbesce.»

Se tãmaduesce cu : cãnepã, hrén, otrãțel, plop, praj, rodul pãmîntului, secarã, stejar./

Trintitura este un fel de bubã care se face la talpa și cãlcãiul piciorului, când calcã desculț în locul unde s'a trãntit ori s'a lovit un cal.

Se tãmaduesce cu: gãscã (gãinaț de), bostan, brustur. (V. a. e.)

Tróhnã, Rachnã, recclã, un fel de influență.

Turbãciune, Turbare (Rabie). Când cine-vã face cãței sub limbã și nu i se taie la timp, turbézã. «Poporul numesce cãței vinele de sub limbã, în cari crede cã se gãsec un fel de fire pe cari sunt înșirate mai multe gãlme de carne, cari au forma unor cãței.»

În alte pãrți cãței se cred a fi nisce bôșicuțe pe vinele de sub limbã.

Cãței se taie de un om încercat și meșter care trebuie sã aibã un clesce de lemn, spre a ținé limba îndoită și apoi cu o micã liniuță de lemn pusã de-alungul saú în curmezisul limbii începe sã curețe cu briciul, saú sã frigã cu un instrument aseuțit: ac saú undreã, repețindu-se acestã operațiune de mai multe ori, pãnã ce nu se mai ivesc cãței pe limbã.

Cu simpea de trestie se taie sub limbã și în urmã un om din sat, al cãruí nume nu-l mai are nimeni în acel sat, face 40 bucãți mici de trócã în formã rotundã, înșirate pe o ață, le pörtã bolnavul 40 de ñile la gât, lepãdãnd în fie-care ñi cãte una pãnã la finit (Bãilesei, j. Dolj).

Trbuie cea mai mare privighere, spre a nu-i scãpã de a se suí vre-unul din cãței turbați în cap, cãci atunci ar fi de prisos ori-ce îngrijire pentru bolnav. (Com. Mãsurei, j. Tutova.)

În alte părți, cățeii se frecă cu sare până se rup (Dorohoiu); sau cu găndaci de frasin (Mihăileni), sau se taie cu o pară turcească subțire (Com. Gârbesci, j. Vasluiu).

Turnătură vine din blestem, bube, zăcare, trôhnă; pielea se unflă și înroșese. Dacă bolnavul pörtă mărgel, inele, cercei, bóla se prinde de inel, cercei, mărgel.

Tusea este de două feluri: *tuse ca lumea* (ordinară) și *tuse din sfinte*.

Tusea *ca lumea* o dobândește omul din recelă, și *tusea din sfinte* o dobândește omul când bea *balele sfintelor* ori *scaldele vrăjmașilor*; când se duce cine-vă și bea apă din bălți ori pârae, ales noștea, se întimplă de înemesce și balele sfintelor și scaldele vrăjmașului. Tusea din sfinte este mai grea decât cea-laltă.

Băbăreșele pentru tusea *ca lumea* recomandă următoarele: *orz fierț cu lapte dulce*, pe care îl bea bolnavul; *rachiū fierț cu zahăr ori miere*, orz (grăunțe), felie de măr dulce și cu fructe uscate de rug fierțe la un loc și zéma se bea. Greutatea, ȓic babele, este până cóce tusea, căci când e cóptă o lépědă și-i trece. Ca să cócă tusea, pune pe peptul bolnavului un platură de cěpă, tămăie și untură de porc.

În contra tusei *din sfinte* babele recomandă: busuiocul fetelor sau al sfintelor, așintaură, ederă, le fierb și zéma o bea bolnavul.

Tot în contra tusei din sfinte se mai descântă.

Tusea de năduf este amestecată cu oftică; tușesece și suflă greū. Tusea cu năduf n'are léc și ea se dobândește când o mănca omul legume din óla în care a căđut must de lemne verđi, care ese prin capul lemnelor când ard în sobă.

Asemenea se dobândește când intră în gura omului abur de lemne verđi cari ard pe foc. O mai dobândește omul când mănancă mămăligă nerěsulfată din căldare, înainte de a o pune pe masă ori cărpători. Tusea asta n'are léc, dór sapa și lopata. Da unil bolnavi cumpěră *sanabor* și *apă-denimic*, că ȓic că se mai ușurěză, dar degěba, noi n'am vęđut omlecuit de *tuse de năduf*.

Mai este un fel de tuse: *tuse măgărăscă*, de care tușesece omul ori copilul până se astupă în gât, belesce ochii și hărăie ca porcul când îl tai.

Tusea măgărăscă se ȓice că bolnavul când tușesece își trage sufletul ca măgarii când sbieră.

Pentru tot felul de tuse, babele mai daū bolnavului colac făcut în noștea Pascelui. Acest colac îl fierb împreună cu buruenile.

Colacul acesta îl fac babele din coca din care se face colacul ce-l duc în ȓiua de Pasci la biserică. În mijlocul lui pun un ou roșu și-l coc ast-fel. Oul roșu din colac e bun, de păzesce casa de farmce. Babele daū din el la mueri ca să-l ingrópe în curte ori în casă după ușă. (Spuse de mătușele Casandra M. Popa, Vălcea, după T. Bălășel.)

A se vedé: Ciocărlan, Găină (lapte de), Ilulub (zémă de), Óie (seū, prapur),

Porc (prapur), Alin, Betonică, Brâncuță, Cépă, Cinci-degete, Cireș, Coda șoricelului, Ederă, Florea sorelui, In, Isop, Leuștén, Limba vecinei, Luminărică, Măr, Mierea ursului, Nalbă, Orz, Patlagină (Ciaiu), Podbeal, Pojarniță, Soc, Tătănăsă, Teiș, Urzică, Usturoiș, Vise, Funingeni.

Pentru tuse măgărăscă: Brôscă-țestôsă, Épă, Măgar, Urs, Căldărușă, Călin, Hrén, Morcov.

U.

Udmă, Uimă. Bubône sau Tragăn (Adenită), un fel de umflătură cari se fac la gât, la subțioară, la stinghii.

De întors ori-ce uimă se pune găinaț de găină, găinaț de găscă, scărână albă de câne, se piséză la un loc și se pun acolo unde abiă a început a se face udma, care numai decât întornă; sau: se încăldește până la fierbinte o cute de ascuțit cuțitele, când este fierbinte se stropesce cu oțet și se aplică pe udmă până la răcire.

Se tămăduesce încă cu: epure, găscă, rândunică, bostan (tatarcă), castravete, laur, mac, sfeclă, zirnă, humă. (V. a. c.)

Ud. Fie că s'a oprit udul din cauza unui catar vesical, a unei stricturii sau a unei boli de rinichi, babele au credință că au să te pôtă face să urinezi, indiferent cu care din următorele lécuri: cal, găină (peliță de ou), molie, muscă, rac (ochi de), musculițele ce se fac la vrana și fundul bolobocelor, fragi (ciaiu), holeră, enuper, păpușoiș, pătrunjel. (V. a. c.)

Ulcior (hordeulum). Ulciôrele sunt bubulițe cari se fac pe marginea pleopelor la ochi, când te uiți pe borta cheii ca să pândesci pe cine-vă. Se tămădue, dacă-l frigî cu cода lingurii înfierbîntată, ori cu fundul unui ulcior, ori să-l scuipe un mezin. Veđi Orz.

Umflătură. Umflăturile în general se vindecă cu: găină (pui de găină ne-gră spintecat), lipitoare, painjen, clocotic, mătrăgună, patlagină.

Unghie stricată (onixis), veđi: Usturoiș, Laptele cănelui.

Unghia găii, se face un fel de rană în care sunt câte trei borte mai adânci. Se prinde un uliș sau gaie, i se iea picioarele, se usucă bine la căldură pe sobă, se piséză și cu praful acela se presară pe rană.

Urdinare, veđi Pintecarie.

Ureche. Când ție urechea dréptă veste bună, când ție cea stângă veste rea.

Surđenia se vindecă cu: albină (bucium de cêră), găină (căpățînă fiertă în oțet), șorec. Când se despôie urechea la copii, veđi Urechelniță.

A se vedé încă Popalan (Romaniță).

Ursită. Este o bôlă ce o capetă femeile când sunt îngreunate sau când sunt lehuze. Se dice că unele femei vădane sau unele fete bătrâne își descântă ca să se mărite și dacă se întâmplă ca *ursitorul* ei (cel destinat să devie bărbat) este bărbatul femeii lehuze sau îngreunate, o face prin descântece ca cea lehuză sau îngreunată să móră și bărbatul acesta să o ieă pe dinsa.

Aceste descănțece se chêmă că i-a făcut de ursită și cea bolnavă are dureri prin pânțele și prin tot corpul și dacă nu i se desface îndată, apoi môle. De ursită se face ast-fel: se prinde o brôscă căreia îi côle gura cu mătase roșie, o ține închisă într'o ôlă, o tot descântă și la fie-care descânțec o tot împunge cu un cuțit până môle și când a murit brôscă, babele ȃic că môle și femeia lehoză saũ ingreunată. Dacă se întâmplă că môle o ast-fel de femeie și bărbatul ei s'a însurat înainte de 40 zile de la môrtea ei, atunci se ȃice că femeia a murit de ursită și că femeia a doua a făcut de a murit cea dintâi. La asemenea bôlă se desface de ursită, se ia nouă fiere de la nouă case, adecă seceră, cuțit, côsă, topor și altele și cu frigarea de casă, (căci fie-care gospodină trebuie să aibă frigare), care se infierbintă în foc și descântându-se se sting în apă neincepută cu care se spală balnava și i se dă de bêt. Frigarea e făcută de un meșter fierar iscusit care o face descântând și cu mânilor dinapoi. Frigarea e făcută din nouă bucăți de fer adunate de prin gunoiu de la nouă case neprimite (cari sunt luați dintâiu, unde nici bărbatul nici femeia nu-i de al doilea). Asemenea frigare se păstréză din nēm în nēm și se dă de zestre de la mamă la fată. Și tot timpul cât femeia e ingreunată și e lehoză, trebuie să dórnmă cu frigarea sub cap (Botoșani, Dorohoiu, Iași).

V.

Vătēmătură. Cu acest termen poporul numesce durerile ori-cărui organ din cavitatea corpului, cu deosebire a celor din abdomen (colici nefritice, hepatice, etc). Unii compară vătēmătura cu un fel de caracatiță ce trăesce în burta omului, «sugënd din pereții pântecelui».

Vătēmătura trimite săgeți până și prin virful degetelor și prin crescetul capului (I. Teodorescu, Brosceni, j. Sucéva). Afară de numeroșele lécuri din text, vătēmătura se mai tãmăduesce, puindu-și omul paharul într'un deșert (sub côle). Paharul se pune ast-fel: pe piele pune doftoróea, la locul unde voesce a trage vătēmătura, o turțiță mică și subțire de pacieșele saũ de scamă; iar în pahar vr'o 15—20 picături da apă. Se dă foc pe piele la pacieși și imediat se și rēstórnă paharul peste focușorul aprins cu pacieși, focul se stinge iar pielea incepe a se tot suge în pahar, până-l umple. Bolnavul trebuie să stea fôrte molescom și culcat pe spate.

Se mai fac un fel de *legători și doftorü*. Legătórea se face cu rădăcină de *erba lui Tatin* («o buruenă cu frunze ca a hrénului, cu flori mândre, cresce prin grădini, liveți și pe ori-unde o semenî»). Se ia rădăcină de *Tătănésă* (erba lui Tatin) și se mai ia pe lângă ea și tot felul de burueni din grădină și de pe câmp, se piséză la un loc, se pun la fiert, se lasă de se astimpără o lécă, se întind apoi pe un ștergar, se picură cu unt-de-lemn, gaz, terebentin, spirt, etc. și apoi se légă cel bolnav la șele și imprejurul pântecelui.

Pătimașul slăbește strașnic și simte el singur cum se mută durerile, ba ici, ba colo, până lasă pe om de-a binele.

Pentru doftorie se cumpără rachiū, spirt de 2 franci ocaua, se pune pe el săcărea, lemnul Domnului, cărămidă pisată, spirt de canforă, etc., se pune de stă la căldură, apoi se dă bolnavului câte trei păhăruțe pe ȕi. (Teodorescu, Sucéva.)

Alta: Inco, culcușul vaciī, stratură, ederă și perișor, cari tôte cresc în păduri, se fierb și se dau bolnavului să beă. (Baba Casandra Anghelinœ, j. Vasluiū.)

Alta: Să se ieă vâsdöge de cele mari, rădăcini de pătrunjel, sēmințā de in nepisată, în cătimī de o potrivă, să se fiērbă în apă până se vor muia bine. Să se scurgă zēma și să se beă în mai multe rânduri, iar cele-lalte să se amestece cu tărițe de grău ca o māmăligă, să se pue pe petică și să înfeși pântecetele cât va putē suferi de cald. Acest plastur să se repete.

Să se ieă jumătate ocă rachiū de drojdiī, jumătate ocă zēmă de sfeclē roșii rase prin răqētöre și störse, o bucată de escă bună, uscată în vatră, una turta lupului și sânge de nouē frați ca 4 dramuri pisate bine. Aceste tôte amestecate să steā la căldură 2 ȕile și apoi să se deā bolnavului de trei ori pe ȕi câte un păhăruț mic. Bolnavul în tot timpul să șēdă culcat, să se păzescă de acrituri, sārături și męcări grele. (Botoșani.)

În com. Burdusaci, j. Tecuciū, se face următorea legătură: se fierbe într'o ulcică vin alb și cu tărițe de orz, după ce s'a urluit la rișnița; apoi se pune acēstā amestecătură în o tīgae, în care se pune o placentā prospētă de vacă, se amestecă bine și se pune să se cōcă la foc. Molculuțā și caldă se ieā și se pune între spete sus în dreptul plămānilor. Se pune în trei nopți una după alta.

A se vedē încă: Brōcă țestōsă, tidvā de cāne, Culbec, Rac.

Vērsat (variola), Bubat (Dolj). Vērsatul se ieā numai la femeile cari āu copii de țāță; se tāmăduesc cu flōrea sōrelui.

Înainte de Sf. Ierarch Nicolae cu douē ȕile, cad douē sērbători ale poporului numite: Barbura și Sava.

În ȕiua de Barbura toți părinții cu copii ieā miere de stup ori zahăr muiat în apă, cu acēstā amestecătură ung pe copiii lor în frunte, în barbă și în umeri obrazului, pronunțând tot odată următorul descāntec de trei ori: «N. . . . (numele copilului său fetei), precum e mierea de dulce, așā să-ți esă vērsatul de dulce.»

Părinții cu copii sērbătorese acēstā ȕi, femeile se feresc, chiar și cele ce nu āu copii, de a nu țese, de a nu nāvădi ori cōse, căci poporul crede că de vor face ce-vā în acēstā ȕi, o să le esă vērsatul nāvădit, țepos ori des ca ițele. Nu opāresc rufe căci ele cred: că de vor face acest lucru, o să li se opārēscă vērsatul pe ele și o să rēmānā pline de semne. A doua ȕi urmând sērbătorea Sava, poporul sērbătorește tot ca mai sus.

În amāndouē aceste ȕile poporul se feresce ca de foc și nu lasă copiii să

mănânce bôbe de fasole, porumb fiert, ori alte feluri de bôbe, având credința că de vor mânca ori-ce soiù de bôbe, o să le esă pe corp vèrsatul mare ca bôbele. (Gheorghe Popescu — Ciocănel, Târgoviște).

Vierme, Germe sau *os mort*, se numește un fel de rană care se face la incheieturi; se tãmădue spëlându-se, oblojindu-se și bënd garofiță de câmp fiertă cu apă. Veđi încă: Cațel spintecat, Găină (cocoșel negru spintecat).

Viermî în cap. Din durere mare de cap, omul pôte să capete viermî în cap, durerile îi sunt atât de grozave, în cât i se pare că i se desface tidva capului. Nici un léc nu-î priesce în asemenea cas, numai băbuca îi pôte face bine.

Viermîi din cap se scot cu meșteșug pe urechi. Cel ce face tréba asta trebuie să fie cu mare bágare de sémă, ca să nu vatème cum-vă urechea celui bolnav. Viermii din cap se scot așa:

Se ia *beșicuri*, se usucă bine și se piséză mărunt; se fac turțițe de céră galbenă cu care se întinge în praful eșit din sfărîmarea beșicurilor. Din céră se fac turțițe. Se ia apoi un blid ori strachină, se bortesce în fund și se pune în borta aceea o țevie de acele de la pânză și se bagă în borta blidului. Se pun în foc șese petricele de se infierbîntă. Blidul se așeză pe o lespede cu gura în jos; sub blid, când pietrele-s ferbinți, se așeză câte o petricică, peste care se pune câte o turțiță de céră amestecată cu beșicuri.

Omul bolnav pune atunci țeva în ureche, ca fumul ce va eși din céră cu beșicurile să mérgă în ureche. Fumul, mergënd în cap, omoră viermii și ei cad pe lespede sub strachină, pe țevă. *Antalóia*, una din doftoróiele Broscenilor, de la care am cules lécul acesta, spuneă: «chiar alaltă-ieri mie mi-am scos 35 vermî din cap, osebit de cei ce aù ars.» Luì Ungurenașu, un sătén din Brosceii, i-a scos altă dată peste 100.)

Ca să poți scóte toți viermii, întrebuițéză 5 sau 6 turțițe de céră ca mai sus. Cum ai scos viermii din cap, durerea dispore și te faci sănătos. (M. Lupescu.)

Vintre, v. Disenteric.

Z.

Zăbele. Se fac la capetu buzelor dinspre obraz, e molipsitóre. Se lecuesce dacă puì în gură zăbalele, când le scóte de la caù din gură. Mai veđi: Om (códă de pèr de femeie).

Zilizit, veđi Socote.

Zăprélă, Zeprélă. Când un bărbat se apucă de o femeș și-i surprins de cine-vă sau altă causă, așa că nu se pôte ejaculă când îi vine, se chémă că s'a *zăpril*. Pentru acesta se bea multă zémă de pătrunjel fiert.

CAPITOLUL VI.

Apendice farmacologic. /

Poporul nu scie că principiile cărora plantele medicinale datoresc acțiunea lor terapeutică ating maximul lor de dezvoltare în plante, atunci când ele se dezvoltă pe un teren și în condițiuni proprii fie-căreia din ele. De aceea poporul nici nu se ocupă cu cultura plantelor medicinale, în schimb scie locul natural unde crește fie-care din plantele medicinale, scie cari burueni cresc la munte, cari în pădure, cari pe câmp, cari la isvóre, etc.

Pentru recolta plantelor medicinale poporul nu scie țiile designate de calendarul botanic, scie însă țiile însemnate prin sfinți: de 40 de sfinți de exemplu sapă érba-mare, de ȕiua Crucii culege perjele de léé, strînge busuiocul, etc, în ȕiua de Marina strînge vâzdógele, etc.

De asemenea poporul nu cunósce valórea măsurilor: miligram, decigram, centigram, etc., el prepară medicamente întrebuintând: «ca o mână—doué de flóre», «cât îi luá cu trei degete» «ca un vírf de cuțit, trei frunze, ca o măciulie,» (v. Laur), etc.

Și cu totá lipsa de cunoscínțe farmacologice, prepară urmátóarele forme de medicamente:

Aburélá, un fel de inhalatiune, expune pârțile bolnave la acțiunea vaporilor de substanțe medicamentóse. Se aburesc máselele și abcesele de máseá cu *másálaritá*, dacá se tórná un pumn, doi de másálaritá (frunze cu semínțe la un loc) într'o ólá cu apă clocotitá, iar bolnavul cu gura cáscatá stá de-asupra ólei ca sá-í între aburul în gurá. Se maí aburesc de *tránji* la șeđut, punénd într'o ólá: frunzá și rádácina de hrén, sare, usturoiú și bucáți de cáramidá nouá peste care se tórná apă clocotitá. Cu raci fierți se aburesc pe obraz contra coșurilor.

Alifii, v. Pomade.

Alcoolat, v. Rachiú.

Ape distilate, ape încárcate prin-distilațiune de principii volatile de diferite plante. Apá de flóre de crin, de flóre de soc, etc. Se acoperá gura unei óle cu o pánzá subțire, se întinde de-asupra pánzei flórea, iar de-asupra se pune o bucatá de tablá (tinicheá), peste care se pune jeratic. Florile lasá din ele apa care se scurge prin pánzá în ólá.

Băi, băi igienice mai ales érna țéranul nu face de loc, vara ce se mai scaldă în iazuri sau ape curgétóre, păzind regula: «să nu te scaldí până nu mánânci caș dulce și puiú de mierlá.» Băile medicinale sunt mai des usitate, mai ales pentru copii, *scăldători* de frunze de nuc, de scuturáturá de fin, boz, etc.

Băile parțiale sunt cunoscute sub numele de *oblojelé*: pentru cel perit se oblojesc la părțile suferinde cu sovîrf, cimbru de câmp și crenguță de măr dulce.

Cataplasme, medicamente de consistența unui aluat mólé, compus din bureení pisate (frunze, rădăciní, fructe, semințe, etc.), prafuri sau făină, muiate în apă sau în decoctiuní de plante sau în lapte. De ordinari cataplasmele se administreză calde. Cataplasme emoliente, veți Inul, calmante, v. Cucuta. Cataplasme de făină de muștar. (V. Muștar.)

Cataplasme destinate a grăbí cócerea (supurația) bubóielor (v. Cépă), mămăliguță cu seú sau lapte, cataplasme din pericarp de fructe (veți Bostan și Harbuz etc.)

Ciaul, v. Infusie.

Cold-crem. În locul acestui medicament pentru usagiul extern, care în farmacie se prepară cu spermancetă, cêrá și unt de migdale, în medicina populară se întrebuinteză *seu de luminare, smântînă, unt-de-lemn*, etc.

Ast-fel este alafia pentru *creșterea sprincenelor* preparată din bulbí de crin (v. a. c.) și seú de luminare. Rizomul de cõda cocoșului pisat în smântînă (v. Cocoș, plantă).

Decoct, licidul medicinal obținut prin fierberea unor bureení de léc cu apă. Poporul are în tot-deauna precauțiune ca apa să fie *neincepută*, óla să fie *nouă* și când o pune la foc o acoperă cu un capac (pocriș) pe care-l lipesc de gura ólei cu cocă de aluat ca să fiérbă înfundat și să nu se résufle. Tim-pul cât are să fiérbă este determinat prin scáderea apei: până scade pe jumátate, până scade trei părți. Decoct de rădăciná de Cinci-degete, Crucea pámîntului, Ederă, Fasole, etc.

Dentifrice. Asemenea medicamente pentru curățirea dinților poporul nu întrebuinteză, ci numai poporațiunea mahalalelor. (V. Dinți).

Emulsiune, licid láptos obținut din amestecul apei cu semințe oleoginóse pisate, ast-fel este: *laptele de tóte semințele*, reputat în popor pentru convalescență. Se prepară în modul următor, se piséză la un loc câte doué linguri de sémîntă de: harbuz, castraveți, zemos, bostan alb, bostan galben, și sórea sórelui, se picură peste ele în piuliță puțină câte puțină apă caldă, se mestecă bine și se strecóră prin o pânză désă nouă.

Fumigația, acțiunea de a dirige asupra părții suferinde fum produs din arderea unei substanțe medicamentóse. Fumigațiunile de mäsálarită (v. a. c.) contra durerilor de dinți și a abceselor viermóse la măséa, fumigațiunile de hóbe de enuper, rădăciná de érbă-mare, reșină de brad, etc., pentru co-

recțiunea aerului unde este un bolnav; fumigațiunea de cōjă de cēpă contra guturaiului.

Infusia sau **ciaiul** se obține dacā se opăresc plantele în apă clocotită, se streacă și se bea cald sau rece: ciaiul de flōre de teiū, de flōri de soc, lumnărică, etc.

Inhalație, v. **Aburēlă**.

Loțiuni sau **oblojeli**, v. **Baie**.

Maceratie, operațiune care constă în a lāsă o substanță medicamentōsă în alcool, vin sau oțet, până ce lcidul se încarcă de principiile active din plantă sau animal. Poporul are pentru maceratiune expresiunea *plămădelă*, plămădesce substanța medicamentōsă cu rachiū de drojdii, vin, apă, etc.

Melite. Diferite siropuri în care zahărul este înlocuit prin miere: Pentru ofticoși se lasă mierea să deă în clocot, se curēță de spumă și după ce se ia de la foc se pune în ea tot pe atāta hrēn ras pe rădetōre și se ia cāte 3 linguri pe ȃi.

Mucilag, medicament lcid, bălos, care-și datoresce consistența sa unui principii gumos: ciaiul de sîmburii de gutui (v. a. c.) contra tusei.

Pomade sau **alifii**, medicamente externe de o consistență în general mōle și cari aū ca basă un corp ōre-care gras, ca: *seul, slānina, untul*, etc. Pomadă pentru sprîncene, v. **Crin**; pentru pecingenă, v. **Gāndaci de turbă**; pentru rāe, v. **Puciōsa**, etc.

Prafuri, substanțe medicamentōse pisate și cernute prin un tulpān. Praf de coji de ouē de cocostāre se suflă în ochii pentru albēță; praf de excremente de cāne, în gāt contra gālcilor. Praful de *ērbă-roșie* (v. a. c.) se presară pe rānile cu viermi, etc.

Pulpe (**Terciū**), medicament mōle provenit din pisarea plantei fragedă. Pe unghiile stricate se pune căciulii de usturoiū pisate, ca să cadă unghia stricată și să crească alta bună.

Săculețul este o perinuță de pānză subțire umplută cu substanță medicamentōsă care se aplică pe partea bolnavă. Săculeț de tārāțe de grāu pentru durere de maseă.

Scăldători, v. **Băi**.

Siropuri. La țēră se întrebuintēză mai mult melitele, siropurile sunt întrebuintate de cātre orășeni, sirop de frunze de nuc (v. a. c.).

Sucuri apoșe (zemuri de burueni). Se numesc lcidurile cari provin din pisarea și stōrcerea plantei fragede. De *rast* se pisēză bine cōja și rădăcina de soc prōspētă se stōrce și zēma se dă de 3 orii pe ȃi cāte o cēșcă să beă. Frunzele verđi, fragede, de ștevie se pisēză și cu zēma se unge la pecingene și bube-dulci.

Terciū, v. **Pulpe**.

ISVORELE CE AU SERVID LA ALCĂTUIREA ACESTEI LUCRĂRI.

A. Imprintate:

Bartolomeu, *Plantele ce servesc ca substanțe curative poporațiunii rurale*. «Revista Sanitară Militară», București (am utilizat numai câte-vă numere reslețe, de ôre-ce nu erà complet nici la biblioteca Academiei nici la Universitatea din Iași).

Brândză Dr. D., *Limba botanică a țeranului român*. «Columna lui Traian», anul 1882.

» » » *Prodromul Florei române*. Tipografia Academiei Române, București 1879—1883.

Crăinicenu Dr., *Nomenclatura româno-latină din istoria naturală*. «Convorbiri literare», anul 1889—90.

Crăinicenu, *De ale medicinei populare*. «Familia», anul XXIX, 1893.

Crăescu Victor, *Contribuțiuni la studiul pediatriei populare*. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, București, 1895.

Czihak Dr. I. und Dr. I. Szabo, *Heil-und Nahrungsmittel, Farbstoffe, Nutz-und Hausgeräthe, welche Ost-Romanen, Moldauer und Walachen aus dem Pflanzenreiche gewinnen*, 1863.

Fătu An., *Nomenclatura poporală botanică*. «Revistă științifică», I, pag. 307.

Gorovei Artur, *Din Botanica poporală*. «Șeșătorea», V.

Grecescu Dr., *Conspectul Florei României*, București 1893.

Iana Aurel, *Din credințele poporului român*. «Familia», anul XXVI.

Ignă Avram, *Credințe populare*. «Familia», XXXII, anul 1896.

Ionescu-Gion, *Doftoricescul meșteșug în trecutul țerilor române*. Conferință ținută la Ateneul din București, Socec, 1892.

Kirileanu C. Teodorescu.

Leon Dr. N., *Botanica medicală a poporului român*. «Archiva Societății științifice și literare din Iași», anul 1899.

» » » *Zoologia medicală a țeranului român*, ibidem, anul 1897.

» » » *Câte-vă observațiuni asupra medicinei poporului român*. «Convorbiri Literare», anul 1901.

» » » *Quelques cas de myase observés en Roumanie*. «Archives de Parasitologie», Paris 1898.

Lluba S. și A., Iana *Medicina poporală, credințe, datini, doftorii și descânțece populare*, «Familia», anul XXVII și XXVIII.

Lupescu M., Diferite articole din revista «Șeșătorea», Fălțiceni.

Marian S. Fl., *Botanica poporală română*. «Albina Carpaților», anul II.

» » » *Datine, credințe și moravuri*. «Albina Carpaților», Sibiiu, anul I, 1897.

» » » Diferite articole de Folklor. «Noua Revistă Română», București vol. I, II și III. Vrăji, farmece și desfaceri.

Mangiuca Simeon, *De însemnătatea Botaniceii românești*. «Familia», anul 1874 (capitolul: Plante de lécure).

Orășanu Ștefan, *Botanica poporală*, București 1900.

Panțin Zach. C., *Vocabular botanic*, București 1902.

Popescu Clocănel, *Literatură poporală*. «Adevărul».

Stanca Iosif, *Credințe poporale*. «Familia», XXXII, 1896.

B. Iuedite.

Anghelinăia (baba Casandra), culese prin C. Teodorescu, inv. com. Lipova, plasa Racova, jud. Vaslui.

Ana (baba), din Bușteni, prin M. Lupescu, învățător, jud. Suceva.

Athanasiu Dr. Sava, profesor de științe naturale în București.

Balaban G., inv. diriginte, com. Balabănești, Tutova.

Bradea, inv. com. Cărpesci, jud. Tutova.

Bondescu Ioan I., inv. Boroca, jud. Suceva.

Bărgovanu (baba Ioana lui Gavril) din Bogdănești (prin M. Lupescu, învățător), jud. Suceva.

Basilescu D. învățător com. Drajna de sus, jud. Prahova.

Brătescu Ștefana a lui Neculai. Satul Berta, jud. Prahova.

Becu, inv. diriginte com. Băilești, jud. Dolj.

Carnabatu, stud. univ. București, culese din Giurgiu.

Cazan A., inv. com. Corbasca, jud. Tecuci.

Căparinta (baba Iilca), satul Piatra-albă lângă Turnu-Severin.

Christescu M., inv. Bădulești, jud. Dâmbovița.

Cigoenea, Argeș.

Drăgutescu, Ialomița.

Dimitrescu Iosif, inv. com. Rovinari, jud. Gorj.

Dimitrescu C., inv. Gângiova, Dolj.

Dragomirescu, învăț. Valea Botea, com. Sărata, Buzău.

Dragnea, Moșnegul Grigore Popa (prin inv. Vărbilău), pl. Télecjan, jud. Prahova.

Erhanăia cea bătrână din Brosceni (prin M. Lupescu), jud. Suceva.

Enuță Gheorghe, vrăciul din Strîmbeni, jud. Prahova.

Enăchescu C., inv. Cetățenii-din-dél, pl. Dâmbovița, Muscel.

Gălculescu G., inv. j. Vâlcea.

Gheorghiu Sotir, inv. com. Frunțișani, jud. Tutova.

Georgescu Leontina, inv. plasa Câmpu-Târșor, jud. Prahova.

Ghinescu N., inv. com. Jugur, j. Muscel.

Giurumescu G., com. Ruptura, pl. Motru-de-jos, Mehedinți.

Ghillrgea, Iilca lui Gheorghe din Molovăț, măritată în Valea-boerescă, Mehedinți.

Ionescu Mihală, inv. Dolj.

Istrati Dr. C., fost Ministru.

Lăptărița din Valea Gardului, jud. Prahova.

Lupu I. N., inv. com. Bora, Ialomița.

Mănescu Maria M. D., inv. com. Bănăsa, jud. Vlașca.

Mănescu Alexandru, învățător Cătuna, Vlașca.

Mărzescu Titel G., student medicinist, culese în spitalul S-tul Spiridon de la țeran bolnavi.

- Mironescu Amelia, studentă la litere, culese din Oprișesci, jud. Tecuci.
- Marinescu D., învățător Zănoga, Romanași.
- Minescu Tița, Slănic, jud. Prahova.
- Mircea N. I., învățător, jud. Iași.
- Mihăilescu, învățător Crucea Sirca, Iași.
- Mihăilescu P., învățător jud. Brăila.
- Murgoi Dr.
- Nitzescu, com. Ceptura, jud. Prahova.
- Panfil Atanasie, jud. Botoșani.
- Prescariu, Măriuca lui Vasile din Spătăresci, prin Luțescu, inv. jud. Suceva.
- Păsculescu C., Drăgănesci, jud. Olt.
- Parasca (baba) (cu burueni la hală) Slobozia, jud. Iași.
- Popescu I. Const., inv. plasa Jiū, jud. Gorj.
- Popescu I., Const. inv. com. Ohaba, plasa Jiū, jud. Gorj.
- Pătrașcu, inv. com. Cravu, jud. Dâmbovița.
- Popescu D., inv. com. Petrosa-de-jos, j. Buzeu.
- Roibu Ioan, inv. com. Băesci, jud. Vâlcea.
- Rădulescu Ioan, inv. com. Păușesci-Maglași, jud. Vâlcea.
- Rogoz, Vălenii-de-munte, jud. Prahova.
- Revelca (mama), Stefesci, jud. Prahova.
- Rada (baba), din com. Daia, actual în Giurgiu prin d-l Carnabatu, student în București, în anul 1898.
- Rădulescu Ioan. com. Risipiți, plasa Câmpu, jud. Dolj.
- Rada (baba) Gh. Opritoiu, com. Floresci, pl. Jiul-de-sus, Dumbrava, prin învăț. Gh. Chentu, Dolj.
- Stan Lucreția P., Tutova.
- Safta lui Nița a Catrinei, de vr'o 80 de ani, din Spătăresci, culese prin Lupescu jud. Suceva.
- Preotul Stănculescu N., com. Glavile, jud. Vâlcea.
- Stăchită Ania Grigore, Slănic, jud. Prahova.
- Safta (baba), piața mare, București.
- Stavrat I., stud. în medicină la Universitatea din București, în anul 1896, culese din Mihăileni.
- Scrisa (baba), în Țicău, jud. Iași.
- Stoicănola (baba), com. Stănesci, Giurgiu.
- Sevastia (babă la hală), Slobozia, jud. Iași.
- Sandovic A., inv. Petricani, jud. Dorohoiu.
- Theodorescu, dirigintele școlii Cocargăua, jud. Ialomița.
- Theodorescu I., învățător, jud. Suceva.
- Tisescu Eugeniū, învățător Odobesci, Bacău.
- Cele-lalte isvóre sunt menționate numai în text.

Atmire
Le ziua cu 24 XII 945
când stăkam și așteptam
bu mare neri bolare ziua
Le 25 XII 945

bu ~~Stă~~ CUPRINSUL.

	Pag.
Prefață	1
Capitolul I. Considerațiuni generale.	3
Prejudecăți.	"
Amulete	7
Talismane	9
Descânțece	10
Descântec de năjit	"
Descântec de strînsul cel mare	"
Descântec de dalac	11
Descântec de deochiū	"
Credințe religioase	"
Corpuri medicamentose	15
Diagnosticul	17
Babele	18
Capitolul II. Plante	21
Notă. Plante nedeterminate	75
Capitolul III. Animale.	78
Notă. Animale nedeterminate	112
Capitolul IV. Corpuri anorganice	113
Capitolul V. Numiri vulgare cu cari poporul cunoșce bôlele	120
Capitolul VI. Apendice farmacologic.	155
Isvorele ce au servit la alcătuirea acestei lucrări	158

